

Міжнародний університет бізнесу і права

**БІЗНЕС-
НАВІГАТОР**

Науково-виробничий журнал

№23
2011

м. Херсон

Науково - виробничий журнал

Засновник і видавець: Приватний вищий навчальний заклад Міжнародний університет бізнесу і права. Україна.

73039. м. Херсон, вул. 49 Гвардійської Дивізії 37-А

тел.факс (0552) 33-53-40, 33-53-38

e-mail: mubip@mubip.org.ua, metod@mubip.org.ua. web: www.mubip.org.ua

Свідцтво Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: серія КВ № 15586-4058ПР від 03.09.2009р.

Затверджено постановою ВАК за № 1-05/5 від 18.11.2009р. як фахове видання з економіки і підприємництва

Періодичність видання: 2, 3 рази на рік.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжнародного університету бізнесу і права 18.02.11р., протокол № 7.

Головний редактор: Жуйков Г.Є., доктор економічних наук., професор.

Заступник головного редактора: Наумов О.Б., доктор економічних наук, професор.

Редакційна рада:

Білоусова С.В. - кандидат технічних наук, професор, ректор Міжнародного університету бізнесу і права, дійсний член Міжнародної Академії Економіки та Екотехнологій;

Левківський К.М. - кандидат історичних наук, академік Академії інженерних наук України, замісник директора Науково-методичного центру вищої освіти Міністерства освіти і науки України;

Топіха В.І. - доктор економічних наук, професор.

Відповідальний секретар: Крупіца І. В.

Редакційна колегія: В'юн В.Г. – д.е.н., професор; Гавриш В.І. – д.е.н., професор; Гаркуша А.Н. – д.е.н., професор; Горлачук В.В. – д.е.н., професор; Данилін В.М. – д.е.н., професор; Іртищева І.О. – д.е.н., доцент; Лагодієнко В.В. – д.е.н., доцент; Наумов О.Б. – д.е.н., професор; Топіха І.Н. – д.е.н., професор; Шаповалова І.О. – д.е.н., доцент.

У збірнику подаються результати наукових досліджень з питань економіки та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а також економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.

Рекомендовано для науковців, викладачів, аспіратів, студентів, фахівців у галузі економіки, управління, права державних і місцевих органів самоврядування.

Усі права захищені. Повний або частковий передрук і переклади дозволено лише за згодою автора або редакції. При передрукуванні посилатися на „Бізнес-навігатор”.

Редакція не обов'язково поділяє думку автора і не відповідає за фактичні помилки, яких він припустився.

©Міжнародний університет бізнесу і права. 2011

© Колектив авторів. 2011

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА

ФІЛІПОВА В.Д. СИСТЕМНО-КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК	5
ТЕРТИЦЯ О.О. ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	11
МАЗУРЕНКО О.В. РОЗВИТОК РИНКУ СВИНИНИ В УКРАЇНІ	15
БІЛОУСОВ О.М. КАПІТАЛІЗАЦІЯ СОЄВИРОБНИЧОЇ ГАЛУЗІ ЯК ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА В АПК	20
СМОРЖАНЮК Т. П. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПОБУТОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	25
БУГАСЬКО С. А. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	30
ЛАГОДІЄНКО Н.В. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ ВОВНИ В УКРАЇНІ	36
КОВАЛИШИН П.В. , ТОПІХА В.І. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ УКРАЇНИ	41
САРАТОВ В.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА	45
ЛАГОДІЄНКО В.В. СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ЗАСОБІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	49
БОЙКО Є.О. ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	53
ЖИДЯК О. Р. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ И СТРАТЕГИЧЕСКАЯ СТОЙКОСТЬ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ КАК ОСНОВА РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ	58
СТРУЧОК Н.М. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ	62

ФІНАНСИ

ПЕТІНА Л.В., ДОБРУЛЯ О.О. АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА, ТЕСТУВАННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ПЕРЕВІРКИ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ	67
ОРЛЕНКО О.В. УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ	70
НАЗАРЕНКО О.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ПО ФСП	74
БОЙКО Л.І. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ	82
КОСТРОМІНА В.О. СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ	86
САРАПІНА О.А. КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КРИЗИ	91

НАЗАРЕНКО І.М. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ПРИ АУДИТІ ТА СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ЕКСПЕРТИЗІ	95
СТЕГНЕЙ М.І., БАБІЙ О.П., БИСАГА Е.Г., ПАУК М.І. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	101

УПРАВЛІННЯ

БАВИКО О.Є. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	106
НЕКРАСОВ Я. С. АСПЕКТИ ОПЕРАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	114
КРАВЧЕНКО Л.О. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНО – ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	123
ПЕСЧАНСЬКА І.М. АКСІОЛОГІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	127
ДОМБРОВСЬКА Л.В. СТВОРЕННЯ АГЕНТСТВА УПРАВЛІННЯ КРИЗАМИ В УКРАЇНІ	133
ТКАЧЕНКО С.А. ФОРМУВАННЯ ЕНІГМАТИЧНОЇ ОПТИМАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИКОРИСТАННЯ РІШЕНЬ БЮДЖЕТУВАННЯ	138
БАНЄВА І.О. ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА ОСНОВІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ	143
ШТЕПА О.В. ТОВАРНО-ЗБУТОВА ПОЛІТИКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКЦІЄЮ ОВОЧІВНИЦТВА ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	146
КОВАЛЕНКО О.В., ПЛАХОТНИК О.О. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ	151
УЖВА А.М. УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	155

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

СІЧКО С.М. ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ РИНКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	159
ПЕСЧАНСЬКА О.В. РИЗИКОБЕЗПЕЧНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	164
АРЕСТОВ С.В. ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ПОНЯТИЙНО-КАТЕГОРИАЛЬНОГО АППАРАТА ПРИРОДООХРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В УКРАИНЕ	169
ІРТИЩЕВА І.О., ПОТАПЕНКО О.М. ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	176
МАНГЕР В.М., ЖУЙКОВ Г.Є. ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	180

СИСТЕМНО-КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Постановка проблеми. Вивчення діяльності системи АПК показало, що при аналізі ми стикаємося із складним процесом, елементи якого пов'язані величезним числом петель прямих і зворотних зв'язків: економіка, техніка, природа, форми обслуговування; людина як медико-біологічне, соціальне економічне явище; фізіологія, психологія, етика і естетика; управління кадрами і підбір малих груп; оцінювання і прогнозування і так далі. Спливає безліч взаємозв'язаних аспектів. Словом, перед нами типова міждисциплінарна проблема, яка не може бути повністю вирішена жодною з систем наук окремо.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Сутність системного підходу формулювалася багатьма авторами. У розгорнутому виді вона сформульована В.Афанасьєвим, В.Колмановським і В.Носовим, що визначило ряд взаємозв'язаних аспектів, які в сукупності і єдності складають системний підхід: системно-елементний, системно-структурний, системно-функціональний, системно-комунікаційний, системно-інтеграційний, системно-історичний. Подальший розвиток системний аналіз отримав в працях зарубіжних і вітчизняних учених: С.Валуєва, Д.Гейна, В.Губанова, Ю.Джагарова, І.Дорохова, Г.Дубенчака, В.Захарова, В.Кафарова, В.Кинга, Ф.Клиланда, А.Коваленко, А.Купрюхіна, Є.Маркова, Я.Місюри, І.Переғудова, Т.Сарсона, Ф.Тарасенко [4] та ін.

У багатьох роботах системний аналіз розвивається стосовно програмно-цільового планування і управління. Проте, при цьому отримали розвиток формалізовані методики аналізу систем (декомпозиції). У роботах ведучих учених по програмуванню урожаю : Є.Денисова, Ю.Ермохіна, М.Каюмова, С.Мухортова, А.Неклюдова, В.Філіна, О.Царьова, пов'язаних з проблематикою цього дослідження, в явній формі не використовується автоматизований системний аналіз. Це, мабуть, обумовлено тим, що формалізовані засоби системного аналізу, що забезпечують декомпозицію із збереженням цілісності практично відсутні. Найбільш деталізована, на думку авторів, на даний момент багаторівнева ієрархічна структуризація системного аналізу у вигляді IDEF0 -діаграм запропонована в докторській дисертації В.С.Сіманкова [6].

Метою статті є з'ясувати особливості моделювання на основі системно-когнітивного підходу до процесу формування кадрового потенціалу АПК.

Методи дослідження. Аналіз наукової, соціально-економічної літератури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Системний аналіз використовується в тих випадках, коли прагнуть досліджувати об'єкт з різних сторін, комплексно.

Термін "системний аналіз" уперше з'явився в роботах корпорації RAND у зв'язку із завданнями зовнішнього управління, а у вітчизняній літературі широкого поширення набув після перекладу книги С.Оптнера.

Системний аналіз використовується для того, щоб організувати процес ухвалення рішення в складних проблемних ситуаціях. При цьому основною вимогою системного аналізу є повнота і всебічність розгляду проблеми. Основною особливістю системного аналізу є поєднання формальних методів і неформалізованого (експертного) знання. Останнє допомагає неформалізованим шляхом знайти нові шляхи рішення проблеми, що не містяться у формальній моделі, а потім врахувати наслідки рішень в моделі, тобто формалізувати їх, за рахунок чого безперервно розвивати модель і методи підтримки ухвалення рішень.

З урахуванням вищесказаного у визначенні системного аналізу треба підкреслити, що системний аналіз:

- застосовується для вирішення таких проблем, які не можуть бути поставлені і вирішені окремими методами математики, тобто проблем з невизначеністю

ситуації ухвалення рішення, коли використовують не лише формальні методи, але і методи якісного аналізу ("формалізований здоровий глузд"), інтуїцію і досвід осіб, що приймають рішення;

- об'єднує різні методи на основі єдиної методики;
- спирається на науковий світогляд;
- об'єднує знання, судження і інтуїцію фахівців різних галузей знань і зобов'язав їх до певної дисципліни мислення;
- приділяє основну увагу цілям і цілеутворенню.

Зокрема, основними специфічними особливостями системного аналізу, що відрізняють його від інших системних напрямів, є:

1. Наявність в системному аналізі засобів для організації процесів цілеутворення, структуризації і аналізу цілей (інші системні напрями ставлять завдання досягнення цілей, розробки варіантів шляху їх досягнення і вибору найкращого з цих варіантів, а системний аналіз розглядає об'єкти як активні системи, здатні до цілеутворення і ухвалення рішень, а потім вже і до досягнення сформованих цілей шляхом реалізації прийнятих рішень).

2. Розробка і використання методики, в якій визначені етапи, підстави системного аналізу і методи їх виконання, причому в методиці поєднуються як формальні методи і моделі, так і методи, засновані на інтуїції фахівців, що допомагають використовувати їх знання, що обумовлює особливу привабливість системного аналізу для вирішення економічних проблем, у тому числі в такій області, що складно формалізується, як АПК.

Аналіз існуючих деталізованих схем етапів і процедур системного аналізу показує, що на усіх етапах широко використовуються когнітивні операції, тобто операції, пов'язані з пізнанням предметної області і об'єкту управління разом із створенням їх ідеальної моделі.

Під когнітивними моделями маються на увазі, на відміну від ментальних, моделі будь-якої природи, реалізовані на будь-яких фізичних системах, призначені для відображення реальних об'єктів і систем, і для моделювання їх поведінки у минулому і майбутньому. Ментальні моделі, що містяться у свідомості, являються, як правило, елементами когнітивних моделей, але когнітивні моделі можуть використовувати як елементи ментальні моделі, діючі у свідомості безлічі людей і, окрім цього, додаткові елементи моделі, реалізовані в артефактах.

Дослідженням механізмів пізнання в загальному сенсі і когнітивних моделей, у тому числі, займається когнітивна наука (cognitive science). Когнітивна наука виникла в останні десятиліття ХХ століття. Предметом цієї науки є людське знання, його виникнення і механізми. Нова наука в повній відповідності з однією з тез теорії наукових революцій Т. Куна [5] заснована на новому науковому співтоваристві, але заснована не на новій парадигмі, як комплексі фундаментальних ідей а, швидше, на новій методології.

Метод когнітивної науки - це метод природних наук, метод побудови моделей і експериментального дослідження. Якщо філософія досліджувала мислення зсередини, від імені мислячого суб'єкта, то в когнітивній науці мислячий суб'єкт перетворюється на фізичний, біологічний, кібернетичний об'єкт дослідження, досліджуються процеси мислення, починаючи від його елементарних актів.

Річ у тому, що у своєму розвитку природні науки від дослідження простих об'єктів і об'єктів з безладною складністю [7, С.58], перейшли до дослідження і створення усе більш складних впорядкованих систем. Природничо-науковим базисом когнітивної науки стали нейрофізіологія, антропологія, етнографія, кібернетика, теорія інформації, психологія, лінгвістика, економіка, комп'ютерна наука.

Загальним для усіх когнітивістів є інтерес до того, як люди отримують інформацію, переробляють її, зберігають, використовують або забувають. Початковим пунктом служить положення про те, що будь-яка діяльність, що виконується людиною, вимагає існування у нього представлень - репрезентацій, орієнтуючись на які він - свідомо або ні - планує свою поведінку [8, С.34].

Когнітивна наука досліджує мову, як засіб передачі інформації між людьми, причому не лише інформації, але і концепцій, цілей, установок, елементів культури. Досліджуються процеси навчання, ухвалення рішень. У рамках концепції людино-машинних когнітивних систем і зародилася концепція розподіленого пізнання (distributed cognition). Одним з перших дослідників, що запропонували парадигму розподіленого пізнання був Едвін Хатчинс (Edwin Hutchins) [1]. На початку 1980-х років Хатчинс з колегами проводив дослідження роботи команди корабля. До ідеї розподіленого пізнання (distributed cognition) їх привело усвідомлення того факту, що розумова діяльність, необхідна для навігації і безпеки корабля, не вироблялася якою-небудь однією людиною, а була продуктом системи з декількох чоловік і комплекту відповідних пристосувань.

Теорія розподіленого пізнання, як і будь-яка когнітивна теорія, намагається зрозуміти організацію когнітивних систем. Але, на відміну від традиційних теорій, вона розширює межі того, що називається пізнанням, за межі індивіда для того, щоб включити взаємодії між людьми і з предметами і ресурсами у навколишньому світі [1].

Люїс і Сикара [3] назвали “розподіленою моделлю” (shared model) більш всебічну модель даної ситуації, яка включає досвід інших людей. Розподілене мислення – це не якась специфічна гілка когнітивної науки, що відноситься тільки до людино-машинних систем. Цей підхід має загальне значення для усієї когнітивної науки і для теорії планування. Розподілене мислення засноване на двох принципах:

1. Визначення межі об'єкту аналізу. Зазвичай межею суб'єкта пізнання вважався індивід, проте виявилось, що багато елементів мислення не належать окремому індивідові.
2. Процес мислення. Він має на увазі сильну взаємодію між внутрішнім процесом, маніпуляцію об'єктами і обмін репрезентаціями між членами співтовариства [1]. З цієї точки зору, пізнання розширюється від індивідуальної ініціативи до розподіленої активності, яка включає різноманітні соціально-культурні елементи, включаючи поведінку безлічі індивідів, використання ними об'єктів, їх загальної історії. У цій моделі, одиницями аналізу частіше є не ментальні структури в індивідуальній свідомості, але взаємодії в реальному часі між учасниками і їх довкіллям [2, С.168]

У рамках АПК діяльність може бути визначена як спосіб зв'язку групи людей з іншими елементами системи. Вільний час, що є як часом дозвілля, так і часом для здійснення більше піднесеної діяльності, звичайно, перетворює того, хто має його в розпорядженні, в іншого суб'єкта, і як інший суб'єкт він вже вступає в безпосередній процес виробництва. Використовуючи це положення, виділяють функцію відновлення сил людини, що поглинаються сферою праці і іншими заняттями, і функцію духовного і фізичного розвитку людини.

Тому при формуванні кадрового потенціалу АПК необхідно задовольняти в першу чергу потреби, пов'язані з відновленням і розвитком фізичного і духовного потенціалу особи, тобто прагнення людини до пізнання цінностей культури, розвитку професіоналізму.

Когнітивний підхід до аналізу і моделювання складної проблемної ситуації дозволяє дати опис внутрішньої структури досліджуваної ситуації і різних процесів (економічних, соціальних та ін.), що протікають в ній, і їх взаємодію і взаємозалежності із зовнішнім світом, виявити впливи зовнішнього середовища і змін, що відбуваються в ній, на управління ситуацією, а також погроз, що таяться, і можливостей їх зниження, і вже на основі цих знань на ухвалення обґрунтованих рішень, на управління процесами, що відбуваються, в ситуації, на мінімізацію можливості прояву несприятливих подій.

Цей підхід дозволяє комплексно вирішувати такі завдання, як [6]:

- моніторинг внутрішніх і зовнішніх ситуаційних чинників, що визначають поточний стан кадрового потенціалу АПК (рівень насиченості, плинність і так далі);
- оцінка реальних і потенційних перспектив, вироблення і обґрунтування можливих

напрямів розвитку кадрового потенціалу залежно від внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних і інших чинників і прогноз при довгостроковому плануванні;

- визначення можливих механізмів взаємодії економічних, психологічних і соціальних факторів;
- визначення наслідків проведення кадрової політики в АПК;
- стратегічний контроль за рухом і взаємодією основних кадрових потоків;
- організація проведення широкомасштабних досліджень природно-економічних, демографічних, психологічних і інших особливостей розвитку кадрового потенціалу АПК;

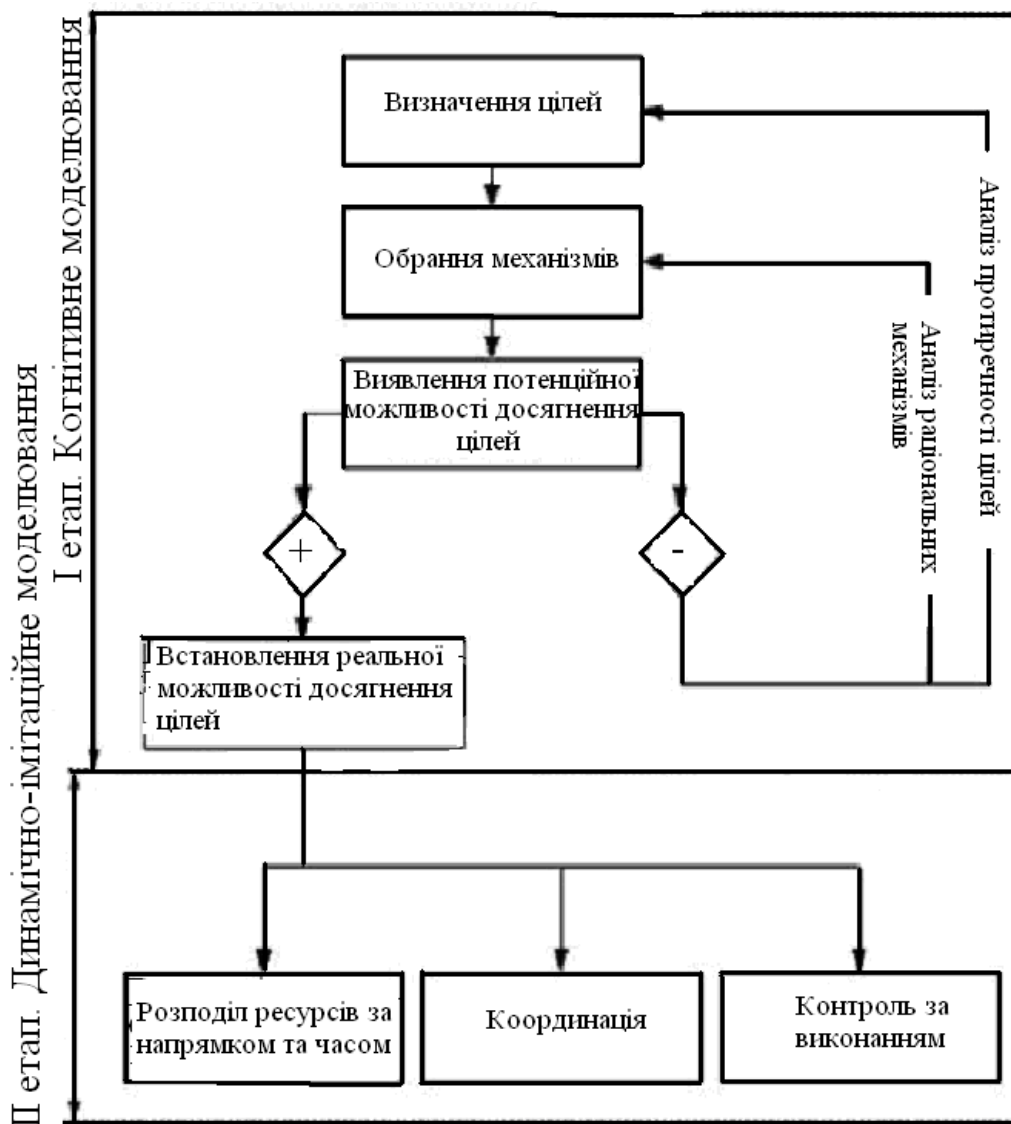

Рис.1 Алгоритм дослідження

Вироблення стратегії і механізмів формування кадрового потенціалу агропромислового комплексу на базі когнітивного підходу є технологією (рис.1), що складається з етапів:

1. аналіз наявної інформації з метою встановлення якісних (причинно-наслідкових) взаємозв'язків між основними показниками (поняттями, параметрами, чинниками) соціально-економічної ситуації, у рамках якої відбувається розвиток кадрового потенціалу;
2. побудова на основі цих взаємозв'язків когнітивної моделі формування кадрового потенціалу;

3. моделювання різних сценаріїв розвитку кадрового потенціалу АПК залежно від внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних, психолого-економічних і інших умов;
4. інтерпретація отриманих результатів для підтримки ухвалення рішень.

При цьому якісний аналіз соціально-економічної ситуації в області передбачає визначення тенденцій процесів, що впливають на формування кадрового потенціалу АПК, якісну оцінку цих тенденцій і вибір заходів, сприяючих їх розвитку в потрібному напрямі.

У результаті закінчення першого етапу моделювання є вироблення стратегії цілеспрямованого формування кадрового потенціалу АПК, прогноз, який проводиться на когнітивних моделях, де модель формування кадрового потенціалу АПК взаємодіє з моделлю середовища - економічною, соціальною, психологічною і так далі.

Мета такого моделювання - визначити сукупність рушійних сил і механізмів формування кадрів АПК, а на основі цього виявити, що сприятиме, а що перешкоджати цілеспрямованому формуванню; як виявити і скористатися в інтересах області важливими для розвитку кадрів властивостями зовнішньої ситуації; які можливі способи досягнення мети з урахуванням тенденцій і ситуації в регіоні і так далі.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку. Результати проведеного у статті дослідження дають змогу сформулювати наступні основні висновки.

Системно-когнітивний підхід до формування кадрового потенціалу підприємств АПК дозволяє дати опис внутрішньої структури і різних процесів, що протікають в ній, їх взаємодію і взаємозалежності із зовнішнім світом, виявити впливи зовнішнього середовища і змін, що відбуваються в ній, на управління процесом формування кадрового потенціалу АПК. Для цього зручним інструментом є когнітивне моделювання. Методологія когнітивного моделювання, призначена для аналізу і ухвалення рішень. Вона заснована на моделюванні суб'єктивних представлень про ситуацію і включає: методологію структуризації ситуації; модель уявлення знань; методи аналізу ситуацій. Завданням когнітивного моделювання є виявлення і опис абстрактних або існуючих корельованих явищ, подій, що відбуваються на об'єкті контролю і управління. Когнітивний інструментарій дозволяє знижувати складність дослідження, формалізації, структуризації і моделювання.

Типи моделей і галузь практики різна у різних людей і підприємств агропромислового комплексу. Виявлення закономірностей формування кадрового потенціалу АПК можливо тільки при врахуванні всієї сукупності аспектів агропромислової діяльності: потреб, специфіки сільської праці, функцій цієї діяльності і її вибірковість.

Якщо при побудові моделі формування кадрового потенціалу АПК переважно братиме участь одна група галузі АПК, то ця модель напевно матиме безліч помилок в інших галузях. При реалізації цієї моделі почнуться зіткнення з реальністю. Але цього можна уникнути, якщо до обговорення моделі притягнути більшість підприємств АПК, що функціонують на певній території. При цьому в сконструйованій моделі необхідно заздалегідь врахувати неминучі протиріччя. Необхідність в колективному ухваленні рішень, обумовлена розподілом управлінської праці і необхідністю узгодження думок безлічі експертів в окремих областях моделювання, приведе до створення ефективної моделі формування кадрового потенціалу як працівників АПК, так і кадрового потенціалу АПК в цілому.

Перспективами подальших розвідок у предметній сфері можна визначити проведення досліджень у напрямі комплексного, міждисциплінарного визначення складових кадрового потенціалу підприємств АПК, їх наукового обґрунтування з метою сприяння кращому розумінню, осмисленню зазначеної проблематики та визначенню перспективних механізмів формування кадрового потенціалу АПК в контексті здійснюваних в країні сучасних реформуваль.

Анотація

У статті розкриваються особливості моделювання процесу формування кадрового потенціалу працівників АПК на основі системно-когнітивного підходу.

Ключові слова: системний аналіз, когнітивне моделювання, кадровий потенціал АПК.

Аннотация

В статье раскрываются особенности моделирования процесса формирования кадрового потенциала АПК на основе системно-когнитивного подхода.

Ключевые слова: системный анализ, когнитивное моделирование, кадровый потенциал АПК.

Annotations

In the article the features of design of process of forming of skilled potential APK open up on the basis of системно-когнитивного hike.

Keywords: system analyze, cognitive design, skilled potentials APK.

Список використаних джерел:

1. Boari K., Lipparini A. Networks within Industrial Districts: Organising Knowledge Creation and Transfer by Means of Moderate Hierachies // Journal of Management and Governance, – 1999. – №. 3, – P. 339 – 360
2. Johnson С.М. Distributed primate cognition: a review // Animal Cognition, – 2001. – №. 4, – P. 167 – 183
3. Lewis C., Michael P., Sycara K. Reaching Informed Agreement in Multispecialist Cooperation // Group Decision and Negotiation 1993 September. 1993 y.
4. Зиновьев Ф.В., Зиновьев В.Ф. Методы исследования экономических процессов (монография)/ под. Ред. Ф.В.Зиновьева.-Симферополь: Феникс, 2009.-244 с.
5. Кун Т. Структура научных революций: Пер. с англ. М.: ООО "Издательство АСТ", 2001. – 608 с.
6. Луценко Е.В. Теоретические основы и технология адаптивного семантического анализа в поддержке принятия решений (на примере универсальной автоматизированной системы распознавания образов "ЭЙДОС-5.1"). - Краснодар: КЮИ МВД РФ, 1996. - 280с
7. Рапопорт А. Различные подходы к общей теории систем // Системные исследования. Ежегодник. Наука, М., 1969 г., – С. 55 – 79
8. Соколов М. Субкультурное измерение социальных движений: когнитивный подход // [электронный источник] Режим доступа: <http://subculture.narod.ru/texts/book2/sokolov.htm>

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Вступ. Після розпаду Радянського Союзу в Україні розпочалося формування ринкової економіки, яке було пов'язане з відтворенням та формуванням ринкових інституцій. Трансформаційні зміни викликали інституціональні перетворення і аграрного сектору. Україна отримала у спадок україн неефективний аграрний сектор з викривленою структурою виробництва, браком приватної ініціативи та хибними стимулами щодо підвищення продуктивності. Крім цього, ринкових інституцій, таких як ринок землі, механізм забезпечення виконання контрактів, процедура банкрутства та ринково орієнтована аграрна політика, узагалі не було [1]. Вивченню інституцій та їх впливу на функціонування економіки присвячено багато праць таких відомих вчених, як Д.С. Норт, Р.П. Коуз, Ю.М. Лопатинський, І.А.Шовкун та інших.

Теоретичні і практичні аспекти інституціональних перетворень у сільському господарстві перехідної економіки аналізуються в роботах В. Андрійчука, П. Гайдуцького, О. Онищенко, В.Паламарчука, П. Саблука, В. Юрчишина та інших дослідників проблем аграрної сфери. Але до цього часу не достатньо уваги приділено впливу ринкових інституцій на трансформаційні процеси, що відбуваються в аграрному секторі України.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення подальших шляхів інституційних перетворень аграрного сектору України в трансформаційний період через аналіз інституційних змін в аграрному секторі України.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення наступних завдань:

- аналіз інституційних змін аграрного сектору України за роки незалежності;
- оцінка впливу ринкових інституцій на функціонування аграрного сектору;
- визначення найбільш ефективних ринкових інституцій для трансформаційного періоду;
- обґрунтування необхідності удосконалення ринкових інституцій аграрного сектору.

Результати дослідження. Останнім часом дедалі більше зростає роль інституційних чинників для трансформаційних перетворень економіки України і аграрного сектору в тому числі. За визначенням Д.С. Норта: «інститути – це створені людьми обмежувальні рамки, що упорядковують взаємовідносини між людьми з цього слідує, що вони задають структуру утворювальних мотивів людської взаємодії...» [2].

Інституції в економічній сфері можна класифікувати на три групи:

- офіційні і неофіційні правила поведінки економічних суб'єктів, зокрема, правові акти;
- організаційні структури і форми;
- інституціональні конфігурації, що включають як офіційні та неофіційні правила, так і групи організацій, що забезпечують їх реалізацію.

До останньої групи, зокрема, відносяться інститути ринку (товарного, грошового, цінних паперів тощо), власності та її приватизації, підприємництва, конкуренції та обмеження монополізму, державного регулювання (прогнозування, індикативне планування, програмно-цільове управління, державне замовлення, податкова система). [3]

У зв'язку з трансформаційними процесами відбуваються зміни офіційних і неофіційних правил поведінки економічних суб'єктів, з'являються нові законодавчі акти, які не завжди сприяють розвитку економіки нашої держави та її аграрного сектору в тому числі.

Першим нормативним документом, що сприяв процесу трансформації земельного

права, була постанова Верховної Ради УРСР «Про вирішення питань, пов'язаних з правом власності на землю» від 5 грудня 1990р. Цей документ відкривав можливості «надання землі в довічне успадковане володіння» для ведення фермерського й особистого підсобного господарства. Суспільна власність на землю збереглася, про приватну земельну власність і торговий оборот земель мови не було, але з'явилися нові можливості для розширення землекористування сектору господарств населення. [4]

На думку інших відомих вчених аграрників В.Клюя, Д.Моторного, В.Плютинського та інших, із усіх аграрних реформ, пережитих нашим народом за останні півтора століття, найганебнішою виявилася так звана «земельна реформа», затіяна керівництвом незалежної України. Виявлено, зокрема, нехтування «агрореформаторами» всесвітньо відомих положень «Декрету про землю» (1917 р.) і «Основного закону про соціалізацію землі» (1918 р.), за якими приватна власність на землю скасовується назавжди. [5]. На їх думку відбувається привласнення земельної ренти, що породжує соціальну нерівність між людьми.

Наступною принципово новою важливою подією в розвитку ринкового землекористування стало прийняття постанови Верховної Ради УРСР «Про земельну реформу» від 18 грудня 1990р. Правовою основою земельної реформи став одночасно прийнятий Земельний кодекс Української РСР, в якому збереглося визнання землі загальнонародною власністю і поряд з тим декларувалося право кожного громадянина на земельну ділянку. [5]

Поява такого інституту, як фермерське господарство стало можливим з прийняттям Закону України «Про селянське (фермерське) господарство» від 20 грудня 1991р.

Трансформаційні процеси в аграрному секторі нерідко здійснювались з порушенням діючого законодавства. Існуюча нормативно-правова база була недосконалою.

Сфера неформальних інститутів, яка взагалі ігнорувалася в ході становлення нового типу суспільних відносин в Україні, виявилася найбільш інерційною в усіх країнах на пострадянському просторі. Одним із найскладніших завдань було створення інститутів, здатних ініціювати і просувати розвиток ринкових механізмів в агропродовольчій галузі. [6] Крім того, неформальні інститути, такі як звичаї, культурні традиції, норми поведінки, цінності, впливають на особливості і темпи формування ринкових відносин. Так як в трансформаційний період уже зруйновано командно-адміністративний механізм регулювання господарської діяльності, а нові інституції перебувають ще на стадії становлення. Саме успадковані неформальні інституції ніби пролонгують дію застарілих стереотипів економічного мислення і поведінки суб'єктів господарювання, а також призводять до непередбачуваних наслідків у сфері державного регулювання аграрних ринків. [7]

Можна сказати про досить велику вагу неформальних інститутів в порівнянні з формальними. Серед неформальних інститутів значне місце відводиться корупції і зловживанню особливо, коли мова йде про тіньові ринки купівлі-продажу землі, формування латифундій, рейдерство.

З подальшим впровадженням трансформаційних процесів економіки і аграрного сектору в тому числі, неформальні інститути все більше починають поступатися формальним. Саме неформальні інститути виконали важливу адаптаційну функцію в перехідних умовах.

Реформуються всі старі інститути, що не відповідають вимогам ринкової економіки і створюються нові, які не завжди адаптовані до умов перехідної економіки, без врахування особливостей специфічних особливостей країни та соціально-економічних умов аграрного сектора. Тоді, як інституційні зміни в ході аграрної реформи в Україні відбуваються у більш повільному темпі порівняно з країнами Центральної та Східної Європи. Крім того в країнах Центральної та Східної Європи неформальні інститути були транзитними, поки не почнуть діяти формальні, тоді як у нас формальні інститути стали лише прикриттям для неформальних.

Для того, щоб нові закони почали діяти і стали правилами життя, має існувати примусовий механізм їх виконання.

Відбулися зміни організаційної структури аграрного сектору України. Наряду з державними підприємствами з'явилися приватні фермерські господарства, сільськогосподарські виробничі кооперативи, товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства відкритого й закритого типу, особисті селянські господарства. Розподіл суб'єктів господарювання за організаційно-правовими формами відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл суб'єктів господарювання за організаційно-правовими формами (тис.)

Організаційно-правові форми господарювання	Роки	
	1990	2008
Всього	13427	58387
Господарські товариства	-	7428
Приватні підприємства	-	4229
Виробничі кооперативи	8820	1262
Фермерські господарства	82	43475
Державні підприємства	4525	360
Інші форми господарювання		1633

Дані таблиці 1 свідчать що на 1 липня 2008 р. в сільському господарстві України налічувалося 58387 підприємств, у тому числі: господарських товариств – 7428 (12,7%), приватних підприємств – 4229 (7,2%), виробничих кооперативів – 1262 (2,2%), фермерських господарств – 43475 (74,5%), державних підприємств – 360 (0,6%), підприємств інших форм господарювання – 1633 (2,8%). Частка господарств населення у виробництві продукції сільського господарства у 2008 р. дорівнювала 60,1% [8]. Отже, сьогодні серед організаційних інститутів в аграрному секторі переважають фермерські господарства, тоді як частка державних підприємств скоротилась більш ніж в 12,5 разів.

Обсяг сільськогосподарського виробництва станом на січень 2010 року характеризується приростом у 5,4% до відповідного періоду 2009 року, в тому числі у сільськогосподарських підприємствах у 12,7%, у господарствах населення навпаки намітилась тенденція до зменшення і становить - 0,3%. [9]

При цьому здійснені трансформації організаційної структури не дали бажаних результатів. Сільське господарство України знаходиться в занепаді, не маючи належної підтримки. У землеволодінні та землекористуванні триває невпорядкованість, безладдя, правова безвідповідальність. На досить низькому рівні знаходиться відповідальність управлінських ланок у всіх структурах влади.

Звичайно жодна з форм господарювання не може розвиватися без належної державної підтримки, вона потрібна всім без винятку організаційно-правовим формам господарювання. Але протягом всього трансформаційного періоду відчувається недостатність державної підтримки аграрного сектору, яка може проявлятися через податкові пільги, кредити, митні тарифи, низькі процентні ставки на придбання сільськогосподарської техніки, паливе, добрива, субсидії.

Державне регулювання не повинне спотворювати конкуренцію і ділову активність різних суб'єктів господарювання, його завдання - встановлювати міцні інституційні рамки для різнопланових сільськогосподарських підприємств і забезпечувати їм рівно конкурентні умови на ринку, який сам по собі є системою взаємопов'язаних інститутів, що забезпечують його успішне функціонування. Для цього потрібен весь набір інститутів: він забезпечує використання методів непрямого державного регулювання, щоб уникнути, наскільки це можливо, прямого втручання держави в аграрну економіку.[6]

Крім того, ринкові перетворення в АПК проходили без комплексної стратегічної програми розвитку. Потребує значної підтримки матеріально-технічна база аграрного

сектору. Є необхідним застосування інноваційно-інвестиційних програм розвитку з врахуванням регіональних особливостей.

Висновки. Отже, інституційні перетворення в аграрному секторі України здійснюються досить повільно. Значний вплив на трансформаційні процеси здійснюють неформальні інститути, а саме звичаї, традиції, норми поведінки. Трансформаційні процеси в аграрному секторі нерідко здійснюються з порушенням діючого законодавства. В організаційній структурі аграрного сектору перевагу потрібно надавати великим фермерським господарствам. Подальші інституційні перетворення повинні бути спрямовані на трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення, приватизації та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання, державну підтримку і захист усіх форм ефективного господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур, реформування земельного ринку (без вільного ринку землі), ефективної системи кредитування сільського господарства і вдосконаленні агропродовольчих ринків, сприяння техніко-технічному переозброєнню галузі, приділенні уваги розвитку сільських територій.

Анотація

У статті автор досліджує вплив ринкових інституцій на функціонування аграрного сектору України. Визначаються найбільш ефективні ринкові інституції для сучасного етапу трансформаційних перетворень. Зазначаються основні напрямки реформування аграрного сектору.

Ключові слова: аграрний сектор; інституційні перетворення; інститути; виробничі кооперативи; аграрні кооперативи; трансформаційні процеси.

Аннотация

В статье автор исследует влияние рыночных институтов на функционирование аграрного сектора Украины. Определяются наиболее эффективные рыночные институты для современного этапа трансформационных преобразований. Указываются основные направления реформирования аграрного сектора.

Ключевые слова: аграрный сектор; институциональные преобразования; институты, производственные кооперативы; производственные кооперативы; трансформационные процессы.

Summary

The author examines the impact of market institutions on the functioning of the agrarian sector of Ukraine. Determined the most effective market institutions for the current stage of transformation change. Identifies the main directions of reforming the agrarian sector.

Keywords: agricultural sector, institutional reforms, institutions, producers' cooperatives; production cooperatives; transformation processes.

Список використаних джерел:

1. Зоря С. Взаємозалежність між сільським господарством та макроекономікою в Україні. - К., 2005. - 216с.
2. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки. – К: Основи, 2000 – 198с.
3. Шкворець Ю.Ф. Роль інституційних чинників в інноваційному розвитку економіки [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Пасхавер Б. Рентний чинник розвитку аграрного ринку. //Економіка України, 2008, №11.
5. Звернення// Голос України, 17 лютого 2009р. с.11-12

6. Бородіна О. Аграрна політика України: витоки, сучасний стан і нові можливості в контексті інституціоналізму та викликів глобалізації // Економіка України. - 2008. - №10- с.94-111
7. Могильний О. Реалії та парадокси аграрної політики // Економіка України. - 2008. - №12-с.40-51
8. Статистичний щорічник України за 2007 рік. – К.: „Консультант”, 2008.
9. [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/>

УДК 637.5'64:338.439.5

Мазуренко О.В.

РОЗВИТОК РИНКУ СВИНИНИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Переведення вітчизняної економіки на ринкові засади поставило галузь свинарства перед необхідністю пристосування до нових умов, адаптація до яких виявилася складною, що негативно вплинуло на розвиток вітчизняного ринку продукції свинарства та забезпечення нею населення. Різке скорочення поголів'я свиней, зниження продуктивності праці, збільшення витрат виробництва призвели до наповнення вітчизняного ринку значними обсягами імпортової свинини.

Перехід галузі свинарства до ринкових відносин і практика функціонування ринку свинини, до накопичених раніше завдань додав нові, рішення яких ускладнилося значним скороченням державної підтримки, диспаритетом цін на продукцію свинарства і промисловості, ростом вартості комбікормів, порушенням міжгалузевих відносин.

Внаслідок нерозвиненості інфраструктури, слабкої інформаційної забезпеченості господарюючих суб'єктів, значної кількості посередницьких структур, згортання міжрегіонального обміну, недосконалості економічних відносин між сільськогосподарськими товаровиробниками, переробними підприємствами та торговельними організаціями, розвиток ринку свинини відбувається стихійно.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем формування і розвитку національного продовольчого ринку, окремих продуктових ринків, визначення ролі держави у їх ефективному функціонуванні присвячені роботи вітчизняних вчених: В.Г. Андрійчука, О.В. Березіна, П.І. Гайдуцького, В.М. Геєця, С.Л. Дусановського, Ю.С. Коваленка, Т.О. Осташко, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, А.М. Стельмашука, В.О. Точиліна, О.М. Шпичака та ін.

Формулювання завдання дослідження. Метою публікації є аналіз стану ринку свинини та визначення напрямів підвищення його ефективності з урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників впливу на його розвиток.

Виклад основного матеріалу. Традиційно в забезпеченні населення м'ясом та продуктами його переробки значна роль відводиться свинарству, як інтенсивній і ефективній галузі тваринництва. Свинина відноситься до групи найбільш енергетичних продуктів харчування, що дозволяє прискорено збільшувати добову калорійність спожитого продовольства.

Свинарство, завдяки сприятливим умовам кормовиробництва, цінним біологічним особливостям тварин, високій окупності кормів, за належних умов їх утримання й годівлі, вважалось не тільки економічно вигідною, а й високоприбутковою галуззю. Виробництво свинини мало вагому частку в структурі м'ясного балансу й відіграло важливу роль у формуванні м'ясних ресурсів.

У 1990 році минулого століття галузь досягла найвищих результатів, у всіх категоріях господарств було вироблено 1576,3 тис. тонн свинини (у забійній масі), що на 261 тис. тонн (19,8%) перевищило показник 1980 року, у тому числі в сільськогосподарських підприємствах вироблено 893,7 тис. тонн, або на 182,8 тис. тонн (25,7 %) більше. Виробництво свинини (у забійній масі) в розрахунку на 100 га ріллі становило 46,9 ц.

В результаті радикальних економічних перетворень, початку 90-х, було ліквідовано державну централізовану систему управління, відбулася лібералізація цінової політики, що призвело до різкого диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, фактично припинилася державна підтримка села.

Як наслідок в усіх категоріях господарств відбулося значне скорочення поголів'я свиней. Протягом багатьох років спостерігається ситуація, за якої обсяги реалізації перевищують обсяги виробництва продукції, що є загрозливою тенденцією до поступового знищення галузі.

Свинарство перетворилося на збиткову галузь, якою стало не вигідно займатися. Дестабілізуючі процеси прийняли обвальний характер, в наслідок чого в сільськогосподарських підприємствах погіршилися результати їх господарської діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

Ефективність виробництва свинини у сільськогосподарських підприємствах України, 1990-2009 роки

Роки	Реалізовано, тис. ц	Собівартість 1 ц, грн.	Ціна реалізації		Рентабельність (збитковість), %	
			без дотацій	з дотаціями	без дотацій	з дотаціями
1990	10572,0	218,8	214,1	261,3	-2,3	19,4
1999	1126,7	555,1	271,6	271,6	-51,1	-51,1
2003	1537,8	640,8	429,4	429,4	-33,0	-33,0
2004	1262,9	778,6	666,6	779,8	-14,4	0,2
2005	1329,0	819,3	941,4	1132,2	14,9	38,2
2006	1821,8	849,8	772,1	927,7	-9,1	9,2
2007	2411,9	926,4	671,2	847,3	-27,5	-8,5
2008	2427,2	1157,2	1160,1	1433,0	0,3	23,8
2009	2481,8	1254,0	1405,4	1457,9	12,1	16,3

Джерело: розрахунок зроблено за даними Держкомстату України.

Слід наголосити, що збільшення обсягів виробництва вітчизняної свинини значною мірою стримується низькою купівельною спроможністю внутрішнього ринку і все ще високою собівартістю продукції, внаслідок чого вітчизняний продовольчий ринок насичується імпортною свининою.

У 2009 році заморожене і охолоджене м'ясо свиней надходило на територію України із 11 країн. Лідерами з постачання залишаються Бразилія, Канада та США.

У грудні 2009 року вперше на територію України було ввезено 400 тонн замороженої свинини китайського виробництва на суму 5 млн. гривень[4]. І хоча імпортне м'ясо було низької якості, переробним підприємствам купувати його вигідніше через нижчу, порівняно з вітчизняною, ціною замороженої свинини.

У січні 2010 року середні оптові ціни на свинину в Україні перевищували європейські. Вони досягли позначки 24 750 грн. за тонну, або були на 21% вищими за максимальну європейську ціну. Різниця між ціною на українську свинину і мінімальною

європейською становила близько 100 %, тобто перша була вдвічі дорожчою.

Як наслідок, ввезення дешевої імпоротної продукції і його тимчасова вигідність, призводять до витіснення з ринку вітчизняних товаровиробників, подальшого скорочення обсягів виробництва, загострення питання продовольчої залежності від цих поставок як окремих регіонів, так і України в цілому.

Питома маса імпоротної свинини, використовуваної м'ясопереробними підприємствами України, становить майже дві третини загального обсягу, а в окремих підприємствах, особливо у зонах великих міст і промислових центрів, досягає 80-85 %. Значну кількість поголів'я свиней утримують господарства населення, які відповідно забезпечують великі обсяги виробництва в регіонах. Проте, через низькі закупівельні ціни та недосконалу систему заготівлі більша частина цієї продукції не потрапляє на великі м'ясопереробні підприємства, а реалізується на ринках та використовується для особистого споживання.

Подальша присутність на українському ринку імпортного м'яса в обсягах, що не відповідають нормативу продовольчої безпеки, сприятиме відставанню вітчизняного тваринництва від іноземних конкурентів, залежності від ввезення продовольства, що може привести до непередбачуваних наслідків.

Нині загроза появи залежності від продовольчого імпорту ставить основним завданням питання про вдосконалення заходів державного регулювання зовнішньої торгівлі і захисту ринку.

Україна здатна забезпечити внутрішній ринок м'ясною продукцією вітчизняного виробництва. За нашими розрахунками [7], у 2015 році українські сільськогосподарські товаровиробники можуть виробити 1045,0 тис. тонн свинини (у забійній масі), а у 2030 році цей показник може досягти 1700,0 тис. тонн (табл. 2).

Таблиця 2

Прогноз виробництво свинини в усіх категоріях господарств, тис. тонн

Показник	Рік						
	1990	2007	2008	2009	Прогноз		
					2015	2020	2030
Вирощування	2097,8	807,5	770,4	807,3	1433,0	2133,0	2331,0
на 100 га, ц	62,4	26,2	24,9	26,1	47,8	73,6	83,3
Реалізація:							
жива маса	2066,9	860,3	797,9	715,3	1412,0	2101,0	2297,0
на 100 га, ц	61,5	27,9	25,8	23,2	47,1	72,4	82,0
забійна маса	1576,3	634,7	589,9	526,5	1045,0	1555,0	1700,0
%	76,3	73,8	73,9	73,6	74,0	74,0	74,0

Із розрахунку на 100 га ріллі в усіх категоріях господарств буде вироблено відповідно 34,8 і 60,7 центнерів. За таких обсягів, виробництво свинини на одну особу у 2015 році може становити 23,2 кг, а у 2030 році досягти 38,8 кг, що відповідає рекомендованим нормам і рівню споживання свинини у передових країнах світу.

Проте, приділяючи увагу прогнозним обсягам внутрішнього споживання свинини, слід враховувати, що нині аграрне виробництво в цілому і свинарство зокрема зорієнтовані на ринковий попит, тому його ефективність залежить від

конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Експорт української свинини поки що залишається проблематичним питанням через її неконкурентоспроможність, пов'язану з високою собівартістю. Проте заплановані обсяги виробництва свинини дозволять не лише відшкодувати власні потреби і виробниче споживання, а й забезпечити наявність вагомих ресурсів для експорту продукції.

Виробництво свинини в Україні може і повинно стати конкурентоздатним, щоб з імпортера вона перетворилася на експортера цього виду м'яса. За нашими розрахунками [7] у 2030 році обсяги експортованої Україною свинини можуть становити 100 тис. тонн (у забійній масі), а імпортні поставки скоротитися до 50 тис. тонн (табл. 3).

Таблиця 3

Прогноз експорту та імпорту свинини в Україні, тис. тонн, у забійній масі

Показник	Рік						
	2006	2007	2008	2009	Прогноз		
					2015	2020	2030
	<i>Експорт</i>						
М'ясо, всього	29,0	45,0	28,0	40,0	265,2	491,3	778,9
у тому числі: свинина	7,0	1,0	1,0	-	31,9	100,0	100,0
	<i>Імпорт</i>						
М'ясо, всього	278,0	245,0	550,0	439,0	270,2	170,0	119,2
у тому числі: свинина	81,0	73,0	249,0	225,0	150,0	50,0	50,0

На державу особливу надію покладають прибічники ідеї імпортозаміщення на ринку м'яса. Йдеться про те, що вітчизняні товаровиробники готові збільшувати обсяги виробництва, але не готові знижувати ціни до рівня імпортних поставок. Вітчизняне м'ясо має ряд переваг, але є істотний недолік — ціна. Тому обмеження імпорту м'яса і наповнення ринку вітчизняним продуктом — це питання цінового навантаження на споживача. Отже, держава повинна не лише підтримати сільськогосподарського товаровиробника, але і сприяти формуванню платоспроможного попиту населення на продукцію.

Економічна доцільність імпортозаміщення полягає в тому, що вітчизняне виробництво дозволяє надати робочі місця своїм громадянам і зберегти додану вартість, яка не потрапляє в країну, якщо купувати продукцію за кордоном. Політичні міркування обумовлені інтересами продовольчої безпеки.

Серед країн СНД практичний досвід реалізації програм з імпортозаміщення мають Білорусь і Казахстан. Найбільш переконливим є досвід Республіки Білорусь, де державні програми з імпортозаміщення розробляються і реалізуються з 1997 р. і по теперішній час.

Висновки. Обсяги експорту необхідно збільшувати за рахунок стимулювання, розвитку й захисту вітчизняного товаровиробника як основного і єдиного джерела гарантування задоволення потреб населення повноцінними продуктами харчування. Для розрахунку обсягів імпортозаміщення треба знати максимальний обсяг вітчизняного виробництва з урахуванням впливу усіх факторів: природних, організаційних, економічних, демографічних, політичних тощо.

Питання нарощування обсягів виробництва м'яса свиней необхідно вирішувати поетапно. Перш за все необхідно провести заходи щодо призупинення скорочення поголів'я свиней, поліпшення продуктивних властивостей свиноматок, створити сучасну виробничу, технологічну і кормову базу. Провести заходи щодо інвентаризації в кожному

регіоні (районі) наявних непрацюючих тваринницьких приміщень із визначенням технічного стану й економічної доцільності реконструкції та подальшої їх експлуатації. На другому етапі відновити роботу придатних для експлуатації тваринницьких приміщень, а також розробити проекти нових свинарських ферм і комплексів різної потужності, тобто оптимальні (раціональні) за розмірами. На третьому етапі обґрунтовано збільшувати чисельність поголів'я свиней до кількості, яка забезпечуватиме ефективно ведення галузі, розширене відтворення виробництва та продовольчу безпеку України.

Збільшити кількість поголів'я свиней можливо шляхом впровадження у виробництво чіткої системи роботи племінних і товарних господарств; розробки та застосування нових методів розведення, селекції та відтворення; інтенсивного використання основного стада; підвищення продуктивності свиней шляхом забезпечення повноцінними комбікормами й оптимальними умовами годівлі та утримання.

Для підйому вітчизняного свинарства і переведення його на інноваційний шлях розвитку, особливо в умовах фінансово-економічної кризи, важливо забезпечити раціональне використання наявних ресурсів і внутрішніх резервів збільшення виробництва.

Галузь має значні можливості переведення виробництва на промислову основу, що дозволяє максимально реалізувати потенціал інтенсифікації виробництва й ефективно виробляти свинину в спеціалізованих господарствах. Проте для досягнення високих виробничо-економічних показників необхідним є ритмічне забезпечення поголів'я повноцінними кормами, суворе дотримання технологічного процесу, раціональне використання усіх ресурсів, забезпечення матеріального стимулювання працівників тощо.

Для забезпечення стійкого й ефективного розвитку галузі свинарства слід запровадити дійовий економічний механізм, що ґрунтується на поєднанні державного регулювання й саморегулювання, здійснювати збалансовану цінову, кредитну та податкову політику, через недосконалість яких в Україні стало не вигідним виробництво свинини.

Важливим заходом щодо відродження галузі свинарства та стабілізації ринку м'яса має стати відновлення державних закупівель продукції у сільськогосподарських товаровиробників та гарантування їм мінімальних закупівельних цін.

Ціни на продукцію мають бути економічно обґрунтованими, розмір яких має відшкодовувати нормативні витрати і забезпечувати прибуток на авансований у виробництво основний та оборотний капітал у розмірі не менше 15-20 % з урахуванням терміну їх обороту.

Анотація. У статі відображено сучасний стан і особливості розвитку ринку свинини в Україні, досліджено проблеми розвитку галузі і конкурентного середовища на досліджуваному ринку, визначено напрямки регулювання ринку в умовах посткризової ситуації.

Ключові слова: ринок свинини, імпорт, експорт, імпортозаміщення, державна підтримка, вирівнювання економічних умов, ціна реалізації, собі вартість.

Аннотация. В статье отражены современное состояние и особенности развития рынка свинины в Украине, исследованы проблемы развития отрасли и конкурентной среды на исследуемом рынке, определены направления регулирования рынка в условиях посткризисной ситуации.

Ключевые слова: рынок свинины, импорт, экспорт, импортозамещение, государственная поддержка, выравнивание экономических условий, цена реализации, себестоимость.

Annotation. The article shows the current state and peculiarities of the pork market in Ukraine, studied the problems of the industry and competitive environment in the real estate market, and the direction of market regulation in post-crisis situation.

Keywords: market of pork, import, export, імпортозаміщення, state support, smoothing of economic terms, cost of realization, prime price.

Список використаних джерел:

1. Месель-Веселяк В.Я., Мазуренко О.В. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України / За наук. ред. П.Т. Саблука. — К., 2004. — 198 с.;
2. Березін О.В. Деякі аспекти стратегії і тактики формування національного продовольчого ринку України // Економіка АПК. — 2004. — № 6. — С. 102-108.
3. Алексійчук Т.В. Структурні зміни у свинарстві в період реформування АПК. кол. монографія у 4-х томах. Ч.4 — К.: ІАЕ УААН, 2001. — С. 169-172.
4. <http://www.agriagency.com.ua/events/7401.html>.
5. Лузан Ю.Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. — 2009. — № 7. — С. 3–13.
6. Саблук П.Т. Продовольча безпека України / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов // Економіка АПК. — 2009. — № 10. — С. 3–7.
7. Розрахунки наведені в даній публікації, зроблено співробітниками відділу форм господарювання Національного наукового центру "Інститут аграрної економіки" НААНУ.

УДК: 330.354:665.335.2

Білоусов О.М.

КАПІТАЛІЗАЦІЯ СОСВИРОБНИЧОЇ ГАЛУЗІ ЯК ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНОГО СЕРЕДОВИЩА В АПК

Постановка проблеми. Через глибокий диспаритет цін вітчизняні підприємства аграрної сфери конкурують на внутрішніх та зовнішніх ринках із субсидованою імпортованою продукцією. Не розвиваючи питання про взаємозв'язки виробників сільськогосподарської продукції та її переробників, яке буде досліджуватись далі, зазначимо, ситуація, що склалась в аграрній сфері, дала поштовх до об'єднання капіталів сільськогосподарських підприємств та інших галузей, в тому числі і не агропромислових, фінансових установ. При цьому відбувається «інтенсивне нарощування капіталу галузі з метою підвищення його продуктивності шляхом капіталізації власних доходів сільськогосподарських товаровиробників, вливання капіталу з інших сфер народного господарства, залучення прямих іноземних інвестицій та завдяки руху капіталу всередині галузі від менш ефективних власників до ефективніших», що сприяє капіталізації сільського господарства.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Результати дослідження загальних питань розвитку АПК і його галузей висвітлені у працях провідних вітчизняних та іноземних вчених: В.Г. Андрійчука, П.П. Борщевського, Б.З. Дворкіна, П.К. Канінського, М.Ю. Коденської, О.В. Крисального, К.К. Кумехова, В.З. Мазлоєва, А.Г. Мазура, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, В.Д. Мінгалева, О.М. Онищенко, Б.И. Пасхавера, О.А. Родіонової, П.Т. Саблука, О.М. Сьоміна, В.К. Терещенка, М.А. Хвесика, В.М. Яценката інших.

Формування завдання дослідження. Метою даної роботи є дослідження особливостей капіталізації окремих галузей сільського господарства, насамперед соєвиробництва та її ролі у формуванні інтегрованого середовища в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу. Нагромадження основного капіталу називають опорою економічного, політичного, інтелектуального прогресу суспільства, адже завдяки йому здійснюється розширене відтворення матеріально-речових факторів і економічних відносин людей з приводу виробництва валового внутрішнього продукту, а також головним рушієм науково-технологічного прогресу, реалізації моделі інноваційного розвитку економіки [1; 2; 3].

«У процесі капіталізації за українським зразком - пишуть відомі вчені-аграрники В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин - у країні відбувається, по суті, третій етап реструктуризації аграрних підприємств, який, на відміну від попередніх двох етапів, ініційованих та регламентованих «зверху», виник «знизу», спонтанно, без формального проголошення та відповідного юридичного супроводження» [4, с 112]. Зауважимо, що, не дивлячись на спонтанність, цей процес був економічно виправданим та закономірним.

Адже він відбувається за відпрацьованою іншими державами схемою. В російських публікаціях докладно аналізується цей процес з позицій економічної теорії, аграрної політики, господарської практики. Проте багато питань на сьогоднішній день залишаються невирішеними, а іноді - незрозумілими та суперечливими.

Вважаємо за потрібне застерегти від категоричних тверджень, як то «торгові, фінансово-банківські й промислові компанії поглинають сільськогосподарські підприємства з метою не лише диверсифікувати виробництво та дати новий поштовх новим капіталам, а й одержати додатковий прибуток за рахунок сільського господарства» [5], коли мова йде про закономірний процес інституціональних перетворень в аграрній сфері економіки. Доречним може бути таке твердження лише у контексті аналізу конкретних проявів цього процесу [5].

Осмилення цього явища з наукової точки зору лише починається. Попереду у вітчизняній аграрній економічній науці дослідження процесів, що супроводжують капіталізацію сільського господарства, та їх ланок, переваг і загроз. Саме ідентифікація цього процесу в межах організаційно-економічних відносин в сфері АПК є актуальним питанням, що дискутується у наукових джерелах.

Проте вже сьогодні зрозуміло, що мова йде про розвиток нових інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі. Російські дослідники аграрно-промислової інтеграції О. Родіонова, Н. Борхунов, І. Ушачов, А. Рисьмятов, О. Дацкова називають утворені таким чином структури російським аграрним феноменом, сучасними формами вертикально інтегрованих корпоративних структур, котрі «реанімують» сільськогосподарські підприємства.

У вітчизняній науковій літературі не так багато публікацій, присвячених капіталізації сільського господарства. А в опублікованих статтях дискутується питання про віднесення капіталізації до процесів аграрно-промислової інтеграції. Даючи відповідь на це запитання М.Й. Хорунжий виокремлює інтеграцію за участю переробних підприємств, що інвестують виробництво сільськогосподарської сировини, і називає цей процес шляхом створення аграрно-промислових формувань. Вливання вільних капіталів потужними фінансово-банківськими, торговими, промисловими структурами професор називає способом диверсифікації власного бізнесу за рахунок сільського господарства [5]. В.Г. Андрійчук водить поняття: вертикальна інтеграція в агропродуктовому комплексі, конгломератна вертикальна інтеграція [6].

Визначивши принципові особливості аграрно-промислової інтеграції як цілеспрямованого процесу зближення інтересів, зміцнення виробничо-господарських зв'язків та відносин прямих і опосередкованих учасників аграрно-промислового відтворювального процесу, визнаємо, що сформовані внаслідок капіталізації господарські структури не є типовими аграрно-промисловими формуваннями. Проте, це не применшує

їх ролі у розвитку інтегрованого середовища в аграрній сфері економіки, адже ця форма інтегрованих об'єднань стала активним учасником перетворень вітчизняного сільського господарства.

Враховуючи обрану мету, цілі та завдання, вважаємо необхідним досліджувати процес створення та функціонування нових аграрно-промислових формувань, породжених капіталізацією сільського господарства у межах дослідження форм аграрно-промислової інтеграції. Тим більше, що дефініції цього явища до сьогодні не мають відповідного змістового наповнення, відсутня інформація щодо чисельності таких формувань, географії розміщення, частки виробленої ними продукції, ефективності господарювання, соціальних умов працюючих, та особливо, довгострокових інвестицій в сільське господарство. Результати такого дослідження сприятимуть глибшому розумінню міжрегіональних відмінностей, корегуванню відношення до аграрно-промислових інтегрованих структур, стимулюванню тих чи інших напрямів інтеграції, тобто підвищенню ефективності аграрно-продовольчої продукції.

В процесі соціально-економічних трансформацій сільське господарство опинилось в зоні посиленних ризиків, адже темпи зміни зовнішнього середовища значно випереджають реакцію сільгоспідприємств на ці зміни. Низький рівень адаптації сільського господарства до ринкових умов пов'язаний, в першу чергу, з невизначеністю в економіці та суспільстві, нестабільністю і протиріччями у законодавстві та державній аграрній політиці. Це призводить до зростання інституціональних ризиків, як то відсутність механізмів, що регулюють цінові взаємовідносини між сільськогосподарськими, переробними, торговельно-закупівельними, ресурсовиробничими підприємствами; погіршення соціально-психологічного стану економічно активного населення; невизначеність довгострокових орієнтирів; непередбачуваність економічної та соціальної кон'юнктури тощо [7]. Відсутність чітких науково обґрунтованих програм структурних змін в АПК призвела не тільки до некерованості цих процесів, а й до того, що суспільство в цілому не було готове до їх негативних соціальних проявів, що виникли на початку.

Така ситуація зумовлює постановку питання про доцільність поглиблення державної підтримки аграрного сектору економіки України на основі конструктивної переоцінки результатів спадщини радянської аграрної економіки, критичного аналізу практики ринкової трансформації та обґрунтування стратегії розвитку аграрного сектору. Дистанціювання держави від проблем аграрного сектору, породжених трансформаційною кризою, неприпустиме. Таку думку у різний спосіб висловлюють більшість науковців.

При цьому постає питання, до якої моделі згідно інституціональної теорії тяжіє Україна: контрактної чи експлуататорської? В. Новицький застерігає, що держава як суспільний інститут «може стати небажаним учасником поділу суспільного пирога, який тяжіє до надмірного управлінського завзяття і до ролі перерозподільвача продукту. Але вона ж може стати соціальним стабілізатором, гарантом суспільного благополуччя, стимулятором зростання» [8]. Зауважимо, що неефективність функціонування ринкових засад у вітчизняній економіці, що трансформується, не є вадю ринкового механізму, скоріше - наслідком відсутності ефективних ринкових інститутів та контролю таких ринкових інституціональних чинників, як власність, конкуренція, інформація, винагорода за ризик.

Відомі вітчизняні вчені пропагують «пріоритетність економіки сільського господарства в задоволенні суспільних інтересів»[9]. Систематизуючи викладені в науковій літературі пропозиції щодо напрямів і форм підтримки аграрного сектора, узагальнено пріоритетні завдання:

1. Збільшення обсягів бюджетної підтримки сільськогосподарських товаровиробників для відтворення матеріально-технічної бази.
2. Розвиток соціальної сфери.
3. Стимулювання запровадження нових технологій.
4. Створення сприятливих умов для росту інвестицій у аграрний сектор.

5. Удосконалення банківської системи.
6. Формування інноваційної інфраструктури.

Окремо слід згадати про регулювання міжгалузевих відносин в АПК, як бази для розвитку інтеграційних процесів. На нашу думку, вирішення проблеми диспаритету цін вимагає концептуально іншої позиції. Практика підтверджує, що адміністративно-директивні обмеження та заборони щодо ціноутворення не захищають сільське господарство від монополізму підприємств першої та третьої сфер АПК. Тому вдосконалювати потрібно систему збуту. Достатній розвиток аграрної інфраструктури сприятиме забезпеченню рівноправності (в оптимальному варіанті - домінуюче положення в АПК), сільськогосподарської галузі з іншими сферами виробництва.

Причини аграрних проблем сьогодення та шляхи їх подолання, на нашу думку, слід шукати не лише на макро-, але й на мікрорівні - на рівні суб'єктів господарської діяльності. Неefективність вітчизняного сільського господарства є наслідком як цінового диспаритету та інших макроекономічних перекосів, так і незавершеності та суперечності внутрігосподарських відносин. Головна потреба ринку – наявність економічно активних учасників, які прагнуть здійснювати необхідні організаційні, маркетингові, технічні та інші інновації задля підвищення власної ефективності.

Одночасно вітчизняні науковці, а також Росії, Білорусі, серед пріоритетів розвитку аграрного сектору відзначають інституціональні, серед яких розвиток вертикальної інтеграції на основі формування замкнених циклів з виробництва, переробки та реалізації продукції, як одного з найважливіших напрямів організаційно-правової системи господарювання ринкового типу, що передбачає [10; 11]:

- а) взаємодію господарських одиниць в межах технологічних ланцюгів з метою посилення позицій на ринку через отримання додаткових ефектів від виробничого процесу, що має наслідком підвищення прибутковості;
- б) відновлення втраченої під час реформи керованості товарних, ресурсних, фінансових потоків;
- в) підвищення фінансово-економічної стійкості шляхом формування відносно замкнених циклів в межах інтегрованих об'єднань;
- г) стимулювання попиту населення на продукти харчування за рахунок зниження сукупних витрат та підвищення доходів домогосподарств населення;
- д) мобілізацію інвестиційних ресурсів, технічне переоснащення і модернізацію виробництва за рахунок як внутрішнього накопичення засобів учасників інтегрованого утворення, так і мобілізації зовнішніх джерел;
- є) сприяння реструктуруванню неплатоспроможних, збиткових та низькорентабельних сільськогосподарських підприємств;
- є) збільшення надходжень податкових платежів в бюджет за рахунок зростання обсягів виробництва.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, результати проведеного дослідження доводять, що аграрно-промислове виробництво в умовах міжгалузевих зв'язків, існуючих з часу відособлення промислових галузей, можливе лише за рахунок активізації інтеграційних процесів. Дослідження функціонування системи основоположних інститутів ринкової економіки в АПК підтверджує незакінченість процесу її формування та нагальну потребу в удосконаленні відносин власності, міжгалузевих відносин, державної підтримки сільського господарства.

Причини аграрних проблем сьогодення та шляхи їх подолання, на нашу думку, слід шукати не лише на макро-, але й на мікрорівні - на рівні суб'єктів господарської діяльності, адже ринок потребує економічно активних учасників, зацікавлених у підвищенні власної ефективності, задля чого вони прагнуть здійснювати необхідні організаційні, маркетингові, технічні та інші інновації. З цієї точки зору пріоритетним стає розвиток інтеграції на основі формування замкнених циклів з виробництва, переробки та

реалізації продукції, як одного з найважливіших напрямів організаційно-правової системи господарювання ринкового типу.

Анотація

У статті розглядаються особливості капіталізації севиробництва, а також питання дослідження її ролі у формуванні інтегрованого середовища в аграрній сфері.

Ключові слова: капіталізація, інтегроване середовище, аграрно-промислові формування, організаційно-правової системи господарювання.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности капитализации сеппроизводства, а также вопросы исследования ее роли в формировании интегрированной среды в аграрной сфере.

Ключевые слова: капитализация, интегрированная среда, аграрно-промышленные формирования, организационно-правовые системы хозяйствования.

Summary

In the article are looked through the peculiarities of capitalizations of agriculture and the guest ions of the researching of it's role in a forming of the integrative environment in the agrarian sphere.

Key-lords: capitalization, integrative environment, agrarian-industrial formings, organization-law system of managing.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В. Г. Капіталізація вітчизняного сільського господарства: суть, напрями, механізми і перші оцінки здійснення / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. - 2005. - № 7. - С. 69 - 74.
2. Павлишенко М. М. Закономірності розвитку форм власності та аграрна реформа / М. М. Павлишенко // Економіка АПК. - 2005. - № 4. - С. 23 - 30.
3. Шнипко О. Нагромадження основного капіталу як фактор конкурентоспроможності економіки / О. Шнипко // Економіка України. -2005. - № 7. - С 23 - 35.
4. Андрійчук В. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / Андрійчук В., Зубець М, Юрчишин В. - К: Аграрна наука, 2005. - 140 с.
5. Нестерчук Ю. О. Сучасний стан та перспективи розвитку міжгалузевих економічних відносин в АПК / Ю. О. Нестерчук // Агроінком. -2008.-№і-2. - С 18-22.
6. Андрійчук В. Г. Капіталізація сільського господарства: ідентифікація і мотиви здійснення / В. Г. Андрійчук // Економіка АПК. -2006.-№1.
7. Княгинина Г. Институциональные риски в аграрном секторе / Г. Княгинина, А. Барлыбаев, Г. Якшимбетова //АПК: экономика, управление. -2006.-№ 9.-С. 17-20.
8. Новицький В. Институціоналізм у діалектиці сучасного економічного розвитку / В. Новицький // Економіка України. - 2005. - № 7. – С. 49-58.
9. Саблук П. Т. Становлення аграрної політики в Україні / Саблук П. Т. // Економіка АПК. - 2006. - № 1. - С. 3 - 7.
10. Денин Н. Эффективность агропромышленной интеграции на микроэкономическом уровне / Н. Денин // АПК: экономика, управление. — 2003.—№10.-С. 44-51.
11. Кондратьева И. Количественная оценка уровня государственного регулирования сельского хозяйства / И. Кондратьева // АПК: экономика, управление. - 2006. - № 2. - С. 71 - 77.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПОБУТОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми у загальному вигляді полягає у тому, що теорія і практика управління підприємством загалом, і підприємств побутових послуг зокрема, вимагає розробки нових концепцій управління, орієнтованих на ринкову систему господарювання.

У процесі реформування української економіки підприємства побутового обслуговування населення взяли на себе роль творця ґрунту для нової системи господарювання. Те, що сьогодні підприємства побутового обслуговування населення складають більше 3/4 капіталовкладень і основного капіталу економіки України, майже 1/10 загальної чисельності зайнятих, зосереджено 9,5% ВВП, говорить про широкі, але ще далеко не повністю розкриті внутрішні можливості таких підприємств [1]

Аналіз останніх наукових досліджень показав, що в історії економічної думки питання сфери послуг займають специфічне місце. Характеристику окремих аспектів сфери послуг можна вже знайти в працях Дж.Бастіа, А.Сміта, Ж-Б.Сея, К.Маркса, М.Кастельє, А.Маршалла та інших.

Так, М.Кастельє оцінює збурення розвитку виробничих послуг називаючи їх “стратегічними для нової економіки, постачальниками інформації і джерелом підвищення продуктивності і ефективності компаній” [2]

Разом з тим, сьогодні в недостатній мірі здійснюються дослідження, що присвячені проблемам стану та рівню розвитку підприємств побутового обслуговування населення.

Мета статті – визначення чинників, які негативно впливають на розвиток підприємств побутового обслуговування населення в Україні

Викладення основного матеріалу дослідження базується на даних проведеного опитування споживачів, бізнесменів, що працюють або припускають працювати у сфері послуг. Розвиток підприємств побутового обслуговування населення в Україні протікає нерівномірно й має ряд особливостей.

З перших років проведення економічної реформи в Україні, незважаючи на об'єктивні труднощі перехідного періоду, спостерігається швидкий ріст недержавного сектора економіки, у тому числі й підприємств побутового обслуговування населення. З переходом на нові економічні відносини в 90-і роки ХХ століття стабільно росла частка підприємств сфери послуг в загальному обсязі ВВП України [3]. Це факт є вагомою характеристикою підприємств побутового обслуговування населення, особливо на тлі стагнації у всіх сферах української економіки.

Саме 1992 рік - рік початку ринкових перетворень - ознаменований найвищими темпами росту чисельності у сфері послуг в Україні, число яких у порівнянні з кінцем вісімдесятих років минулого сторіччя зросло в 2,1 рази. Цьому сприяв цілий ряд практично спонтанно виниклих обставин в економіці України: прийняття відповідних Законів України ("Про захист прав споживачів", "Про стандартизацію і сертифікація"), існування щодо ліберального оподаткування, існування пільг для знову створених підприємств сфери послуг. Здійснена тоді лібералізація цін дуже ушкодила фінансову базу підприємств побутового обслуговування населення: бурхлива інфляція привела, з одного боку, до знецінення заощаджень населення, а з іншого боку - до різкого збільшення процентних ставок банківського кредиту. Відповідною реакцією став активний розвиток підприємств недержавної форми власності, що також пояснює швидкий ріст чисельності підприємств побутового обслуговування населення в 1992 р. Саме тоді в галузевій структурі підприємств сфери послуг стали домінувати послуги виробничо-економічної, послуги ринкової інфраструктури.

Швидка оборотність дрібних капіталів пов'язаних з доглядом за тілом перетворювала їх у капітали середніх розмірів салонів краси [3].

До кінця 90-х ХХ століття в розвитку підприємств сфери послуг намітилися кардинально нові тенденції, у першу чергу, що виразилися в істотному вповільненні темпів росту числа підприємств. На початку 90-х років для динаміки числа підприємств сфери послуг був характерний стійкий ріст, рівнозначно як і для чисельності зайнятих на них: середньорічні значення приросту перебували на рівні 79%., За офіційним даними на кінець 2000 року в Україні налічувалася 91,4 тис. підприємств сфери послуг із чисельністю працюючих на них до 1 млн. чоловік [4]. Незважаючи на зростання кількості підприємств сфери послуг, чисельність зайнятих на них не тільки не зросла, але й зменшилася.

Бурхливий ріст чисельності підприємств сфери послуг, що спостерігався в Україні до 1992-1993 років, з 1993 року вже почав уповільнюватися (рис. 1)

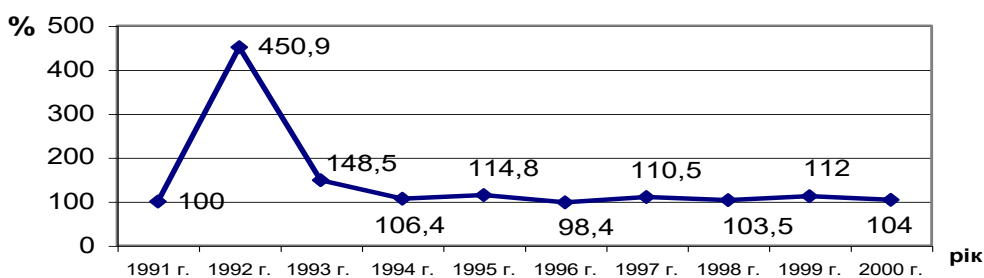

Рис. 1. Динаміка зміни числа підприємств побутового обслуговування населення в Україні до 2001р.[4]

Вивчення особливостей становлення й розвитку підприємств побутового обслуговування населення за період з 1992 по 2000 рік дозволило виділити певні періоди цього процесу, кожний з яких можна описати конкретними характеристиками (рис. 2).

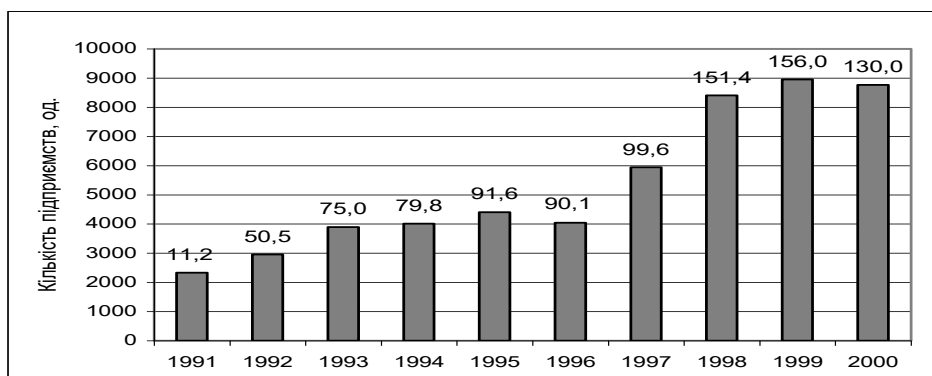

Рис. 2. Динаміка тенденції росту підприємств побутового обслуговування населення в Херсонській області до 2001р.

Підприємства побутового обслуговування населення в Херсонській області, як і в цілому по Україні, переважно надають ритуальні послуги, послуги перукарень та салонів краси. Зовсім недостатньо підприємств у сфері послуг будівництва, транспорті, у сфері послуг пралень, хімчистки та фарбування, ремонту одягу та взуття.

У Херсонській області з 1999 року почався зворотній процес - зниження кількості підприємств побутового обслуговування населення. Кількість підприємств побутового обслуговування населення в Херсонській області в 2006 році знизилася в порівнянні з попереднім роком на 188 одиниць або на 2% (рис. 2).

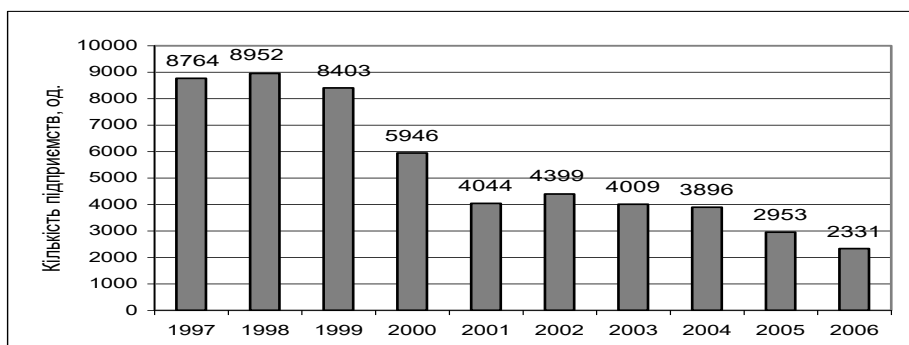

Рис. 2. Динаміка числа підприємств побутового обслуговування населення в Херсонській області до 2006р.[5]

Підприємства побутового обслуговування населення Херсонської області в 2006 році – це близько 11,6% від числа працюючих у сфері послуг; 895 підприємства виробничо-економічної сфери (транспортні послуги, послуги зв'язку, будівельні послуги, послуги енергозабезпечення, газо- та водопостачання, послуги матеріально-технічного постачання, зберігання та консервації, послуги з утилізації, захоронення та знищення відходів тощо), 432 підприємства у сфері послуг ринкової інфраструктури (фінансово-банківські послуги, послуги страхування, консультаційні послуги тощо), 126 підприємств побутового обслуговування населення [5]. Як і в минулі роки, у територіальному розрізі підприємства у сфері послуг розвивалися нерівномірно. У містах Херсон, Каховка, Скадовськ, Генічеськ, Гола Пристань й селища міського типу Асканія-Нова та Чаплина зосереджено 14,5% підприємств побутового обслуговування населення області. Із загального числа підприємств у сфері послуг фактично діючими є 679 підприємств або 75,9%. Ними надано послуг на 657,2 млн. грн. або 7,6% від загального обсягу видів послуг. Прибуткові підприємства становлять 69,9% від загальної чисельності підприємств сфери послуг, а підприємств побутового обслуговування населення – 8,1% [5].

Порівняльна характеристика підприємств побутового обслуговування населення Херсонської області може бути оцінена як задовільна. Ряд показників розвитку підприємств у сфері послуг максимально наближений до середньо національного значень аналогічних показників, а сума середнього виторгу підприємств побутового обслуговування населення становлять 36 тис. грн., така ж, як у середньому по Україні.

Умови розвитку сфери послуг пов'язані з особливостями розвитку кожного регіону. З метою виявлення наявності в Херсонській області умов для розвитку підприємств побутового обслуговування населення було проведено анкетування 68 бізнесменів, що працюють або припускають працювати у сфері послуг міст Каховки, Генічеська, Скадовську й селища міського типу Асканія-Нова та Чаплина. Їм були запропоновані дві розроблені анкети. За допомогою першої була зібрана інформація про потенціал підприємницьких здібностей бізнесменів як уже працюючих у сфері послуг, так і що наміряються працювати в ньому.

Тестування мало на меті визначення рівня підприємницьких здібностей у молодих представників сфери послуг. Відомо, що з віком рівень підприємницьких здібностей, навіть якщо вони були споконвічно добре розвинені, як правило, знижується. Графічна інтерпретація результатів проведеного опитування наведена на рис. 3.

Чим нижче їх здібність до підприємництва, тим менше в підприємства побутового обслуговування населення шансів вижити й зміцнитися. Багато бізнесменів із числа опитаних хотіли б продовжити економічну освіту в галузі сфери послуг, але частина з них не знає, куди звернутися з цього питання. Тим, хто знає, бракує часу або коштів.

Слід також зазначити, що розбіжності отриманих результатів опитування в розрізі районів та областей мінімальний, тобто ступінь прояву такої ознаки як підприємницькі здібності розподілена досить рівномірно.

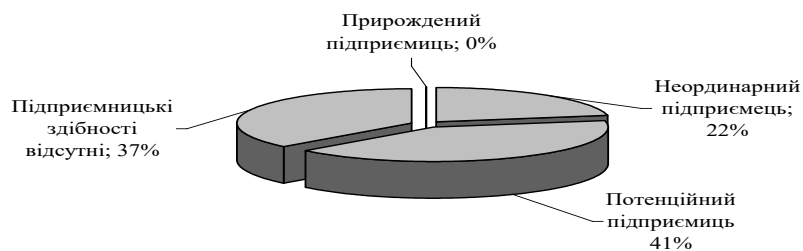

Рис. 3. Результати визначення рівня підприємницьких здібностей

З 68 опитаних майже 65% вважають, що розвиток підприємств побутового обслуговування населення здійснюється фактично без підтримки місцевої влади. Якщо такої думки дотримуються більше половини опитаних, то це є серйозним докором на адресу місцевої влади, тим більше регіону, що має настільки високий коефіцієнт природно-ресурсного потенціалу.

Анкетування - мало на меті одержати подання про відношення населення до сфери послуг; про взаємовідношення представників сфери послуг з різними соціальними групами; про наявність і дієвість місцевих програм підтримки сфери послуг; про наявність спеціалізованих навчальних закладів по підготовці фахівців сфери послуг; про доступність послуг й розвиненості бізнес-комунікацій; про ефективність діяльності підприємств побутового обслуговування населення; про доступність джерел фінансування сфери послуг.

Наявності й оцінці дієвості місцевих програм підтримки сфери послуг в ході анкетування була приділена особлива увага, оскільки сектор сфери послуг, мабуть, як жоден інший сектор економіки, потребує різноманітної підтримки.

Тому, варто згадати таку комплексну форму допомоги, як центри розвитку бізнесу, однієї з форм яких є бізнес-інкубатори. Ідея їхнього створення належить американському підприємцеві Дж. Манюшко (1959 р.) [5]. Призначення бізнес-інкубатора розглядається по-різному: і як центр адаптації окремих наукомістких підприємств-основоположників будь-якої діяльності; і як структура, що надає допомогу в створенні нових підприємств; і як організаційну структуру, що здійснює початкову підтримку осіб, що бажають підготуватися до самостійного ведення справи у сфері послуг. Розвиток мережі бізнес-інкубаторів дозволить значно підвищити рівень бізнес-послуг для українських підприємств побутового обслуговування населення й підсилити рівень підготовки підприємців.

Процес розвитку сфери послуг в Україні протікали нерівномірно, нерівно; темпи його прискорювалися й уповільнювалися відповідно до змін зовнішнього середовища, оскільки можливості підприємств побутового обслуговування населення протистояти деструктивним факторам зовнішнього середовища об'єктивно обмежені.

Висновки та перспективи подальших розробок в даному напрямі. Отже, типовою рисою підприємств побутового обслуговування населення херсонської області та й України в цілому, є його слабка життєздатність і нестійкість, що пояснюється як об'єктивними (несприятливе макросередовище, відсутність інфраструктури підприємництва, слабкий рівень бізнес-комунікацій і т.п.), так і суб'єктивними факторами (відсутність навичок підприємництва, недоброзичливе відношення місцевої влади й т.п.).

Відсутність реальної підтримки є специфічною рисою зовнішнього середовища вітчизняних підприємств сфери послуг. Саме тому дослідження підтримки розвитку підприємств побутового обслуговування населення вимагає особливого розгляду.

Розвиток підприємств побутового обслуговування населення може здійснюватися успішно й стійко в тому випадку, якщо в регіоні створені необхідні умови. Узагальнення результатів дослідження дозволили сформулювати ці умови в такий спосіб:

- наявність потенціалу кваліфікованих фахівців сфери послуг, так і тих що наміряються працювати в ньому;

- доброзичливе відношення місцевої влади до підприємств побутового обслуговування населення;
- наявність і дієвість регіональних і місцевих програм підтримки підприємств побутового обслуговування населення;
- розвиненість бізнес-комунікацій підприємств побутового обслуговування населення;
- наявність і ефективність діяльності суспільних об'єднань представників у сфері послуг.

Анотація

На основі дослідження підприємств побутового обслуговування населення в Херсонській області, як однієї з важливих галузей вітчизняного господарства, проаналізовано структурні зміни рівня розвитку підприємств побутового. Виділені основні причини спаду розвитку підприємств побутового обслуговування населення та запропоновані перспективи подальших розробок в даному напрямі.

Ключові слова: сфера послуг, побутове обслуговування населення, умови розвитку, динаміка розвитку, рівень розвитку

Аннотация

На основе исследования предприятий бытового обслуживания населения у Херсонской области, как одной из важных отраслей отечественного хозяйства, проанализированы структурные изменения уровня развития предприятий бытового. Выделены основные причины спада развития предприятий бытового обслуживания населения и предложены перспективы последующих разработок в данном направлении.

Ключевые слова: сфера услуг, бытовое обслуживание населения, условия развития, динамика развития, уровень развития

Annotation

On the basis of research of enterprises of domestic consumer services of population at the Kherson area, as one of important industries of domestic economy, the structural changes of level of development of enterprises are analysed domestic. Principal reasons of slump of development of enterprises of domestic consumer services of population are selected and the prospects of subsequent developments are offered in this direction.

Key words: sphere of services, domestic consumer services of population, condition of development, loud speaker of development, level of development

Список використаних джерел

1. Алопій В. В. Організація і технологія надання послуг: Навч. посіб, /, Олексии І. Б, Шутовська. Н. О., Футало Т. В, За ред. В.В.Апопія.— К.: ВЦ «Академія», 2006. — 312 с. (Альма-матер).
2. М.Кастельє . Маркетинг: гостинність і туризм: Підручник. для вузів / Ф. Котлер, Дж. Боуш, Дж. Мекенз: Пер. с англ. /Під ред. Р. Б. Новосибирський. - М.: ЮНИТИ, 1998. - 787 с.
3. Хмелевська Л. П. Мале підприємництво в сфері побутового обслуговування: Програма курсу. – К., Інститут післядипломної освіти працівників сфери побутового обслуговування населення, 2002. – 10 с
4. Статистичний щорічник України в 2006 р./ Держкомстат України. - К.: Техніка, 2007.
5. Сфера послуг: нова концепція розвитку /В. М. Рутгайзер, Т. И. Корягипа, Т. И. Арбузова й ін. М.: Економіка, 1990. - 159с.
6. Статистичний щорічник України в 2007 р./ Держкомстат України. - К.: Техніка, 2008.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Фінансова реструктуризація є невід'ємною складовою загального процесу реструктуризації. У більшості своїх випадків вона не здійснюється автономно й поряд з організаційними інституціональними перетвореннями. У той же час інші форми реструктуризації неможливо здійснити без використання фінансової реструктуризації, що й пояснює значну питому вагу в загальній кількості випадків здійснення по регіонах України, а також прогресуюче її зростання практично по всіх регіонах України.

Процес фінансової реструктуризації передбачає органічну взаємодію зі зовнішнім середовищем, тому неможливо досліджувати це явище відокремлено на прикладі окремих підприємств без вивчення оточуючого середовища, представленого у дослідженні на базі регіонів та групувань по ВАТ різних областей України.

Тому доцільно досліджувати механізм здійснення фінансової реструктуризації на прикладі ВАТ харчової промисловості різних регіонів України, показати позитивні й негативні сторони даного процесу. Безсумнівно, окремі елементи реструктуризації були здійснені, але вони не мали свого логічного завершення.

Так, на ВАТ харчової промисловості Львівської області фінансова реструктуризація була здійснена шляхом трансформації статутного фонду з наступною реорганізацією в заново створене ВАТ. Умовами реструктуризації були конвертація кредиторської заборгованості, на частку в корпоративних правах, номінальна вартість акцій 0,25 грн. Спочатку передбачалася наступна схема фінансової реструктуризації (рис. 1).

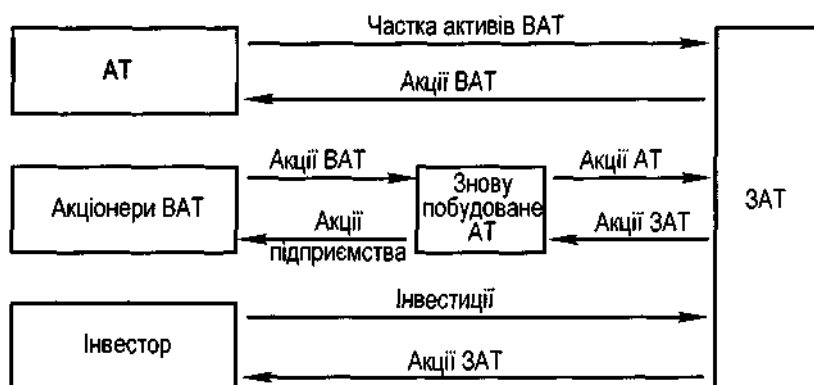

Рис. 1. Послідовність дій при утворенні заново створеної юридичної особи

На підставі вищевказаної схеми передбачався наступний механізм здійснення:

Зі складу зацікавлених акціонерів, які мають суттєвий пакет акцій, створюється нова юридична особа, у статутний фонд якої вносяться акції, конвертовані на існуючу кредиторську заборгованість. Утвориться заново створене підприємство, третім засновником може бути інвестор. Всі засновники одержують акції пропорційно до своїх внесків у корпоративні права. Дані підприємства провели реструктуризацію за зазначеною схемою, за межами розгляду залишилася кредиторська заборгованість, динаміка якої за аналізований період має прогресуюче значення.

Результат проведених заходів щодо фінансової реструктуризації негативний. Мета фінансової реструктуризації не досягнута, тому що її процес здійснюється формально, основні вимоги не виконані. Підприємства втратили 10266,6 млн. шт. акцій номіналом

0,25 грн. Статутний капітал скоротився на 2566,6 млн. грн. Хоча намітилася позитивна тенденція до скорочення рівня збитковості.

ВАТ харчової промисловості Херсонської області в процесі фінансової реструктуризації конвертували 25,1% статутного капіталу номінальною вартістю 0,25 грн. за акцію, що склало 87 млн. грн. статутного капіталу підприємств. Передбачувана до використання схема процесу фінансової реструктуризації, які у попередніх підприємств, істотних результатів не дала.

Факти свідчать про негативний ефект фінансової реструктуризації через відсутність логічно послідовних дій її здійснення, скоординованих з основною метою, не закріплених в обов'язковому законодавчому порядку виконання. Зростання кредиторської заборгованості за аналізований період склало 60,5 тис. грн.; дебіторської - 50,3 тис. грн. Причому їхнє співвідношення в 2006 році 1:3. Скорочення прибутку на 17,4 тис. грн.

При здійсненні процесу фінансової реструктуризації ВАТ харчової промисловості Київської області було конвертовано 24,12% статутного капіталу загальною сумою 495 млн. грн., номінальною вартістю 1 акції 0,25 грн.

Була використана трохи інша схема проведення фінансової реструктуризації (рис. 2.).

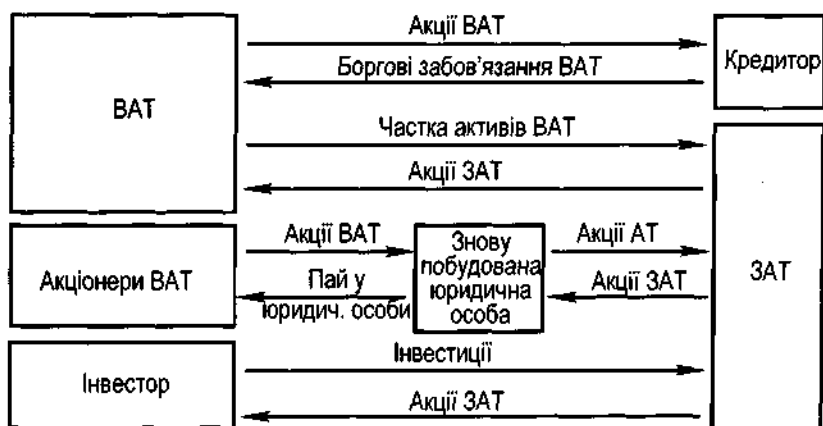

Рис. 2. Послідовність дій при здійсненні процесу фінансової реструктуризації

Даний процес відрізняється від попередніх тим, що в ньому фігурує кредитор. Як правило, це юридична особа, у якої з даним підприємством налагоджені багаторічні партнерські відносини. Між кредитором і АТ досягається домовленість про кількість акцій ЗАТ, які будуть передані кредитором в рахунок погашення заборгованості. АТ виписує кредитором вексель на всю суму заборгованості. Після створення ЗАТ проводиться процедура обміну належних АТ акцій ЗАТ на вексель із відповідним дисконтом. У результаті кредитор одержує належні йому акції, а векселем погашається відповідна кредиторська заборгованість.

Однак, як і в попередніх прикладах, процес не був доведений до вихідного кінця, кредиторська заборгованість продовжує прогресувати, хоча валовий прибуток незначно підвищується.

Ситуація аналогічна. Фінансова реструктуризація, маючи добрі наміри, служить прикриттям для самостійних дій будь-якого підприємства, використання своїх фінансових інтересів.

Слід відзначити, що ВАТ харчової промисловості Луганської області конвертували 20,04% статутного капіталу, що склало 259 млн. грн., номінальна вартість однієї акції 0,25 грн. Підприємство використало ту схему, що й у попереднього підприємства, але з певним позитивним ефектом.

ВАТ Луганської області все ж таки довели логічну послідовність фінансової реструктуризації до завершення за запропонованою схемою, що й покращило фінансовий стан. Кредиторська заборгованість скоротилась на 2120 тис. грн., прибуток підвищився на 120,6 тис. грн.

ВАТ Хмельницької області використали схему, що і у ВАТ Луганської області, але також не до кінця конвертували кредиторську заборгованість.

Слід відмітити, що за аналізований період спостерігається зростання валового прибутку на 250,7 тис. грн., рентабельності на 0,7%.

ВАТ Хмельницької області провели фінансову реструктуризацію за типом заліку взаємних вимог, при чому конвертували 9,99% статутного капіталу, що склало 204 млн. грн., номінальної вартості акцій 0,25 грн. Було запропоновано використання наступної схеми фінансової реструктуризації (рис.3).

Знов-таки прогнозовані заходи не дали відчутних фінансових результатів.

Результати проведених реструктуризаційних заходів щодо типу фінансової реструктуризації не свідчать о підвищенні фінансових результатів діяльності.

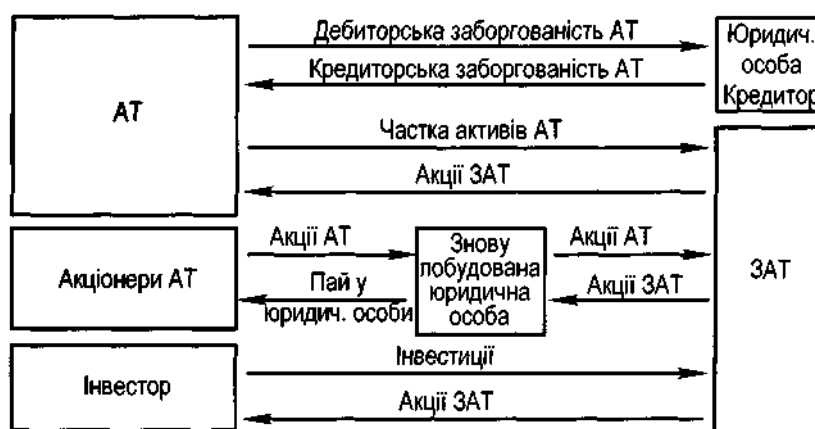

Рис. 3 Послідовність здійснення фінансової реструктуризації

ВАТ Харківської області здійснили фінансову реструктуризацію, конвертували при цьому 9,94% статутного капіталу номінальна вартість 1 акції 0,25 грн., у сумі 201 млн. грн. Схема проведення фінансової реструктуризації як у ВАТ Хмельницької області.

Слід зазначити певний ефект від здійснення фінансової реструктуризації. При зростанні обсягів виробництва на 100,1 тис. грн. спостерігається збільшення валового прибутку на 15,0 тис. грн., скорочення дебіторської заборгованості на 237 тис. грн., кредиторської - на 256 тис. грн., зростання рентабельності - 2,2%. Можна зробити висновок, що підприємства провели процес фінансової реструктуризації, використовуючи весь накопичений методологічний і практичний досвід її здійснення.

ВАТ Тернопільської області здійснили фінансову реструктуризацію за схемою подібно до ВАТ Кіровоградської області конвертували при цьому 10% статутного капіталу в сумі 178 млн. грн., номінальна вартість акцій 0,25 грн. за одну акцію.

Слід зазначити наявність певного фінансового ефекту від здійснення процесу фінансової реструктуризації.

ВАТ Миколаївської області провели фінансову реструктуризацію за схемою, здійсненою у ВАТ Львівської області. Конвертували пакет 25% статутного капіталу, номінальною вартістю 1 акції 0,25 грн. у сумі 169 млн. грн.

Необхідно б відмітити позитивний ефект від здійснення процесу фінансової реструктуризації підприємств. Спостерігається збільшення обсягу випуску продукції на 186 тис. грн.; збільшення валового прибутку на 3,8 тис. грн.; скорочення дебіторської заборгованості на 138 тис. грн.; кредиторської -на 117 тис. грн.

ВАТ Донецької області здійснили фінансову реструктуризацію, конвертували 10% статутних капіталів, номінальна вартість 1 акції - 0,25 грн. за акцію в сумі 1036,6 тис. грн. Процес фінансової реструктуризації був проведений методом заліку взаємних вимог за схемою, використаною при фінансовій реструктуризації на ВАТ Київської області. Варто помітити скорочення дебіторської заборгованості на - 786,6 тис. грн., кредиторської - на 410,2 тис. грн., валовий прибуток зріс на 8,7 тис. грн.

ВАТ АРК, здійснюючи фінансову реструктуризацію, провели подібні дії, як у ВАТ Миколаївської області, при цьому конвертували 25% статутних капіталів, вартістю 1 акції 0,25 грн. за акцію в сумі 1326,4 млн. грн. Узагальнення заходів здійснення процесу фінансової реструктуризації являє собою висновок у цілому по ВАТ будь-яких областей України, але щоб підтвердити зазначені висновки про непослідовність відбуття даного явища, слід проаналізувати цей процес на окремих підприємствах різних регіонів України. Якщо охарактеризувати процес фінансової реструктуризації безпосередньо на прикладі підприємств "Сімферопольський комбінат хлібопродуктів", підприємство "Росинка" ККЗБН м. Київ і ДПЗАТ "Оболонь" м. Київ, то варто позначити, що на Сімферопольському комбінаті хлібопродуктів даний процес був проведений за допомогою методу заліків взаємних вимог. При цьому було конвертовано на 25,7% статутного капіталу при використанні схеми фінансової реструктуризації, як у підприємств Хмельницької області. Даний процес дав позитивний результат. Спостерігається зростання виторгу від реалізації на 517,8 тис. грн., зростання кредиторської заборгованості на 6098,3

тис. грн., проте даний процес, як і багато інших, не мав свого логічного завершення. Дослідивши даний процес на прикладі ККЗБН "Росинка" і ДП ЗАТ "Оболонь", слід зазначити, що здійснення процесу також не мало логічного завершення. Хоча при цьому варто відмітити стійку тенденцію зростання обсягів виробництва на ККЗБН "Росинка" на 61991 тис. грн., валового прибутку - на 8536 тис. грн. при скороченні дебіторської заборгованості - на 572 тис. грн., кредиторської заборгованості - на 4447 тис. грн., рентабельності - на 10,6%.

На ДП ЗАТ "Оболонь" при зростанні обсягів реалізації на 10414 тис. грн., валового прибутку - на 1162 тис. грн., зрості дебіторської заборгованості - на 2570 тис. грн. Мало місце скорочення кредиторської заборгованості - на 220 тис. грн., та рівня рентабельності - на 19,9%. Підприємства міста Києва використали схему аналогічну, як і підприємства Херсонської області.

Маючи певні позитивні результати, все-таки процес фінансової реструктуризації не був доведений до свого логічного завершення.

Фінансовий стан акціонерних товариств харчової промисловості має таку ж тенденцію змін, як і у підприємств Миколаївської області. Проведені аналітичні дослідження показали, що процес фінансової реструктуризації практично на всіх аналізованих підприємствах акціонерних форм господарювання не має свого логічного завершення, основний прийом - конвертація кредиторської заборгованості - не застосовується. Фінансовий стан підприємств не поліпшується. Необхідно на законодавчо-правовому рівні закріпити етапи здійснення фінансової реструктуризації, щоб вони були обов'язковими для виконання, тоді фінансова реструктуризація буде мати позитивне значення.

Оцінка фінансового стану свідчить про нестійке фінансове становище представлених підприємств. У досліджуваних ВАТ харчової промисловості по 11 областях значення негативного грошового потоку спостерігається в 4 областях. Незначна частка високоліквідних активів присутня, як правило, у всіх аналізованих підприємствах. Оптимальне значення коефіцієнтів фінансової стійкості спостерігається лише за коефіцієнтом автономії, коефіцієнтом незалежності. Не досягає нормативного значення коефіцієнт проміжної ліквідності.

Якщо оцінити фінансовий стан окремих підприємств до й після здійснення фінансової реструктуризації, то варто зазначити, що фінансовий стан характеризується

відносною фінансовою стабільністю, чистий грошовий потік збільшується незначно й має тенденцію до зростання.

До й після фінансової реструктуризації підприємства не поліпшили свого фінансового стану, в 2006 році і в 1999 році він характеризувався відносною фінансовою стабільністю.

Комплексна оцінка фінансового стану досліджуваних підприємств харчової промисловості до й після здійснення фінансової реструктуризації показала, що сам процес фінансової реструктуризації не мав логічного завершення, у більшості господарств кредиторська заборгованість не була ліквідована, був присутнім негативний грошовий потік.

Щоб виявити зональний фактор впливу на фінансову стабільність і результативність реструктуризації фінансового типу проведемо групування досліджуваних підприємств по зонах-регіонах.

Південно-східний регіон: ВАТ Миколаївської області; ВАТ Донецької області; ВАТ Херсонської області; ВАТ Луганської області; ВАТ АРК.

Центральний регіон: ВАТ Київської області; ВАТ Харківської області; ВАТ Кіровоградської області.

Північно-західний регіон: ВАТ Хмельницької області; ВАТ Тернопільської області; ВАТ Львівської області.

При оцінці фінансового стану за допомогою зонального регіонального фактору спостерігається наступне: у 1999 році коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт фінансової незалежності по Південно-східному регіону не досягають нормативного значення, за винятком коефіцієнта й коефіцієнта проміжної ліквідності при наявності позитивного значення чистого грошового потоку. Це свідчить про відносну фінансову стабільність (табл. 1).

Таблиця 1

Комплексна оцінка фінансового стану підприємств харчової промисловості різних регіонів України

Регіони	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт проміжної ліквідності	Коефіцієнт фінансової автономії	Коефіцієнт фінансової незалежності	Чистий грошовий потік, тис. Грн.
1999 р.					
Південно-східний	0,9	0,16	0,44	0,055	6018,5
Центральний	0,8	0,18	0,37	0,06	8123,4
Північно-західний	0,27	0,27	0,51	0,03	1801,0
2006 р.					
Південно-східний	1,05	0,26	0,75	0,075	4424,2
Центральний	0,9	0,34	0,76	0,06	7824,9
Північно-західний	0,9	0,34	0,86	0,06	1474,4
2007 р.					
Південно-східний	1,07	0,21	0,76	0,074	4421,2
Центральний	0,8	0,33	0,73	0,05	7621,9
Північно-західний	0,9	0,33	0,76	0,05	1376,9

По Центральному регіону має місце аналогічна ситуація, але при наявності позитивного грошового потоку. У підприємств Центрального регіону відсутня фінансова стабільність. Підприємства Північно-західного регіону так само, як і Центральному, мають відносну фінансову нестійкість.

У 2006, 2007 роках спостерігається деяка тенденція до стабілізації фінансової стабільності, хоча коефіцієнти проміжної ліквідності, фінансової незалежності в Південно-східному регіоні не досягають нормативного значення при наявності позитивного грошового потоку.

По підприємствах Північно-західного регіону спостерігається фінансова нестійкість. Регіональний фактор впливу доцільно виявити при дослідженні значень відхилення фактичних значень коефіцієнта фінансової стабільності від нормативних.

Позитивне значення відхилення фактичних значень від нормативних спостерігається за коефіцієнтом покриття у всіх підприємств різних регіонів, але максимальне відхилення спостерігається в підприємств Центрального й

Північно-західного регіонів як до здійснення процесу реструктуризації, так і після. Слід зазначити негативну тенденцію до зниження даних відхилень після здійснення реструктуризації.

За коефіцієнтами проміжної ліквідності фінансової автономії і фінансової незалежності присутні негативні значення відхилень, за винятком коефіцієнта фінансової автономії у підприємств Північно-східного регіону в 1999 р. до здійснення процесу реструктуризації й позитивний зріст по всіх регіонах після здійснення даного процесу.

Відхилення фактичних значень коефіцієнта фінансової стабільності мають нестійку динаміку й істотно відрізняються по різних регіонах. При здійсненні фінансової реструктуризації необхідно мати диференційовані значення нормативних значень даних коефіцієнтів з урахуванням фактору регіональної спрямованості.

Грошові потоки є важливим показником оцінки фінансової стабільності й основним критерієм оцінки ефективності здійснення реструктуризацій-них заходів. Розглянемо динаміку чистих грошових потоків також у контексті впливу фактору регіональної спрямованості по різних регіонах України .

Щоб процес фінансової реструктуризації мав логічне завершення, необхідно спостерігати рух грошових потоків, десинхронізація яких утрудняє визначення економічної вартості підприємств у разі реорганізації. Дослідження динаміки чистих грошових потоків по підприємствам харчової промисловості, згрупованих у регіони, показав їх значну варіацію та мінливість.

Анотація

У статті досліджено механізм здійснення фінансової реструктуризації на прикладі ВАТ харчової промисловості різних регіонів України, показано позитивні й негативні сторони даного процесу. Визначено, що окремі елементи реструктуризації були здійснені, але вони не мали свого логічного завершення через недосконалість законодавчо-правового поля даного процесу.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, фінансова реструктуризація, коефіцієнт фінансової стабільності, підприємства харчової промисловості.

Аннотация

В статье исследован механизм осуществления финансовой реструктуризации на примере ОАО пищевой промышленности разных регионов Украины, показано положительные и отрицательные стороны данного процесса. Определено, что отдельные элементы реструктуризации были осуществлены, но они не имели своего логического завершения из-за несовершенства законодательно-правового поля данного процесса.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, финансовая реструктуризация, коэффициент финансовой стабильности, предприятия пищевой промышленности.

Abstract

article researched mechanism for the implementation of financial restructuring – turizacii as an example of food industry professionals from Ukraine, shows the advantages and disadvantages of this process. Determined that the individual elements of the restructuring was carried out, but they did not have a logical conclusion due to imperfect legislative and legal framework of the process.

Keywords: organizational-economic mechanism, financial restructuring, financial stability, food processing.

Список використаних джерел:

1. Звітність відкритих акціонерних товариств [електроний ресурс] / Держ. Ком. Статистики України. - К.:СД - вид-во " Інфодиск ", 2006. - 1 -електрон, опт. диск (СД - ROM): кольор.; 12см. - режим доступу до бази.: [www. smida. gov. ua](http://www.smida.gov.ua).
2. Апатов А. А. Управление реструктуризацией предприятий / Апа-тов А. А. - М.: Высшая школа приватизации и предпринимательства, 2005. -258 с.
3. Фінансові механізми активізації підприємництва в Україні. (36. наук, праць). -Львів: ІРД НАН України, 2002. - Вип. 2 (XXXIII), час. 2. - С 37-47.

УДК 338.4:677:675.83

Лагодієнко Н.В.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ ВОВНИ В УКРАЇНІ

Актуальність проблеми. Виробництво і переробка вовни має важливе соціально-економічне значення для України. Вовняне волокно є основним видом тваринної сировини для текстильної промисловості і широко застосовується в іншій галузях промисловості. Воно використовується для виготовлення різноманітних тканин, трикотажу, ковдр, нетканих матеріалів, ниток та ін. Дослідження світового ринку, які регулярно проводяться ІВТО, свідчать, що у світовому споживанні текстильних виробів пропозиція товарів з використанням хімічних волокон та ниток перебільшує споживчий попит на 15-20 %, що веде до зменшення цін на хімічні волокна. Виробництво вовняних виробів, навпаки, не задовольняє споживчий попит на 5-10 %, що веде до збільшення цін на вовняні волокна на 20-30 %. Виробництво бавовняних тканин знаходиться на рівні попиту і ціни на бавовняне волокно залишаються стабільними. Отже, існує незадоволений попит на вироби з вовни, що визначає перспективи росту обсягів виробництва та переробки вовни в усьому світі.

Стан вивчення проблеми. Конкретні напрямки формування стратегії розвитку аграрного виробництва та текстильної промисловості вивчали у своїх роботах І.С. Коропецький, М.Д. Магомедов, Г. Максимчук, Г. Мозер, В.Д. Омельченко, О.М. Оніщенко, Т. Остапенко, Є. Радченко, А.В. Рибін, Ю. Сайфулін, К.Д. Самойлик, Г.С. Сарібеков, М.П. Сахацький, О. Сокол, А.Ф. Скороченко, М. Сурков, І.Н. Топіха, І.І. Червен, Ю. Черній та інші. Разом з тим недостатньо дослідженими й обґрунтованими залишаються питання розвитку підприємств з виробництва і переробки вовни в сучасних

умовах. Все це і обумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження. Метою дослідження є вивчення розвитку системи підприємств з виробництва та переробки вовни і розробка теоретичних та прикладних засад впровадження ефективної стратегії розвитку сировинної бази текстильної промисловості України.

Результати досліджень. Основними факторами, що сьогодні впливають на стан ринків вовни та продукції з неї, під дією яких формуються тенденції розвитку ринків, є: вплив світової фінансової та економічної кризи, який особливо проявився у країнах СНД, зокрема в Україні, де існує значний споживчий ринок виробів текстильної промисловості і вироби з вовни традиційно користуються попитом. Кризовий стан економіки, складне соціально-економічне становище визначають збільшення попиту на вовняні тканини і зменшення – на готові якісні швейні вироби.

Особливістю вітчизняної системи виробництва і переробки вовни є наявність всіх ланок технологічного процесу від виробництва сировини – до готових виробів, що незвично для світового ринку, де існує чіткий міжнародний розподіл праці між виробниками і переробниками, відбувається торгівля не тільки немитою та митою вовною, тканинами та готовою продукцією, але й напівфабрикатами. Цей територіальний розрив технологічного процесу склався історично і найбільш проявляється у відриві виробництва гребінної смуги від наступних стадій її переробки.

Дослідження показують, що у розвинених країнах означилася тенденція зростання попиту на високоякісні вовняні вироби. Окрім того, збільшуються обсяги міжнародної торгівлі напівфабрикатами (чосальною смугою, пряжею) та готовими тканинами, що вказує на поглиблення спеціалізації країн за технологічними переходами (етапами) текстильного виробництва. Першою ланкою у процесі створення продукції з немитою вовни є сертифікація та сукупність технологічних процесів первинної обробки вовни. Підприємства первинної обробки в світі виробляють миту вовну, карбонізовану вовну та непрочисаний суровий топс. Останній варіант вважається найбільш ефективним при переробці найдорожчої сировини – тонкої вовни.

Отже, незважаючи на розповсюдження хімічних (штучних та синтетичних) та бавовняних волокон, попит на вовну та вовняні вироби на світовому ринку збільшується, що призводить до розвитку вовняної промисловості, а звідси і її сировинної бази – вівчарства.

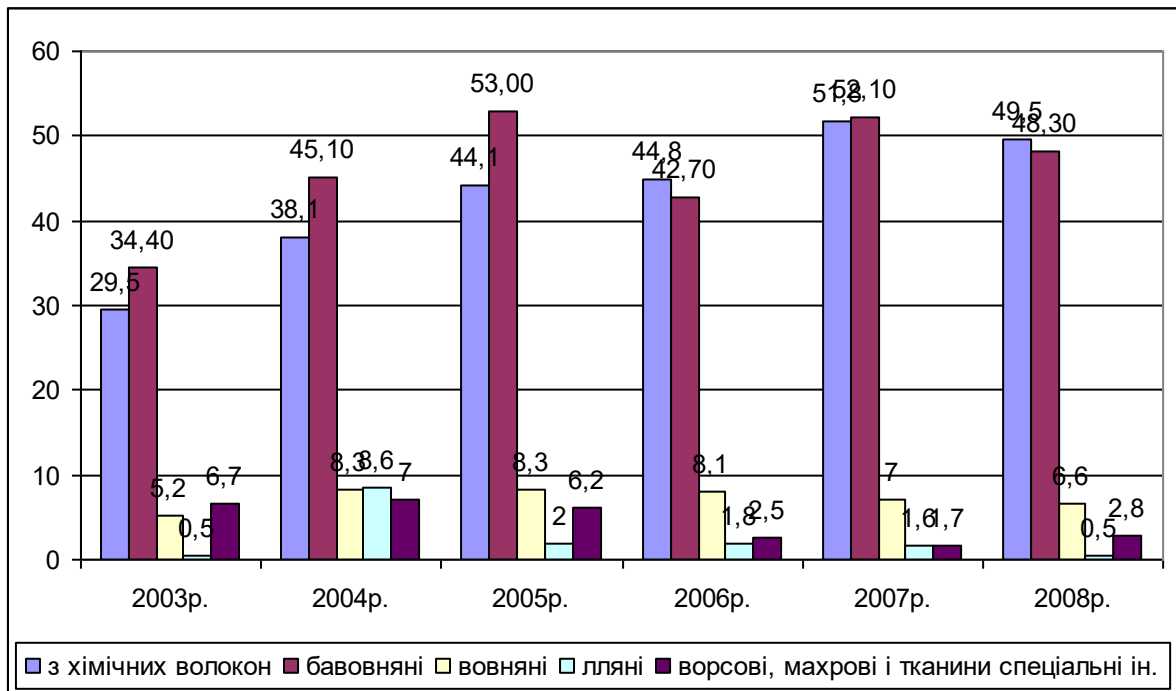

Рис. 1. Виробництво тканин в Україні, млн. м²

Україна традиційно була потужним центром вівчарства та текстильної промисловості, виробничий потенціал яких підкріплюється значним науково-технічним і кадровим потенціалом. Текстильна промисловість поєднує групу виробництв галузі легкої промисловості, зайнятих переробкою натуральних, штучних і синтетичних волокон у пряжу і тканини. Вітчизняна вовняна промисловість характеризувалася потужною промисловою та сировинною базою, основу останньої складає вівчарство. За роки незалежності було зруйновано виробничі зв'язки між виробниками вовняної сировини і підприємствами з її переробки і, слід визнати, втрачено передові позиції Українських виробників не лише на зовнішньому, але і на внутрішньому ринку. Динаміка виробництва тканин в Україні наведена на рис. 1.

Як видно з даних рис. 1. вовняна промисловість значно поступається у обсягах виробництва бавовняній та виробництву тканин з хімічних волокон. За роки незалежності галузь зазнала значного занепаду, виробництво тканин з вовни скоротилося з 72,4 млн. кв.м. у 1990 р. до 6,6 млн. кв.м. При чому, в останні 10 років обсяги виробництва практично не збільшуються (для порівняння – у 1998 р. обсяг виробництва вовняних тканин складав 7,1 млн. кв.м.). Таке явище, коли галузі текстильної промисловості, які мають можливість працювати на власній сировинній базі (вовняна та лляна) знаходяться у гіршому стані, ніж бавовняна промисловість, яка стовідсотково забезпечується імпортною сировиною, до того ж ненайвищої якості, є неприродним.

Виробництво вовняних тканин на душу населення за період 1990-2008 рр. скоротилося з 1,3 до 0,1 кв.м., або на 92,3 %. Загалом виробництво тканин на душу населення в Україні у 1990 р. становило 23,3 кв.м., у 2008 р. – 2,4 кв.м., що не задовольняє наявної потреби населення. Отже існує суттєвий резерв розвитку текстильної промисловості і її найбільш перспективного сегменту – вовняної промисловості.

Підприємства вовняної промисловості України, які виробляють миту вовну, чесальну смугу (топс), вовняний віск (ланолін), тканини, мають перевагу порівняно з підприємствами інших підгалузей текстильної промисловості – це, сформована сировинна база, забезпечена науково-технічним і кадровим потенціалом. Наявність цієї переваги зумовлює необхідність розробки заходів з підтримки розвитку вівчарства та вовняної промисловості, з ефективного використання потенціалу вовняної сировинної бази.

Дослідження показують, що країни світу значно відрізняються за характером розвитку вівчарства та рівнем інтенсивності виробництва вовни. Основною тенденцією останніх років є скорочення поголів'я у традиційних країнах-експортерах немитої вовни (Австралія, Нова Зеландія, ПАР), що зумовлено двома причинами. По-перше, інтенсифікацією вівчарства, оптимізацією структури стада, а по-друге, появою нового лідера у виробництві вовни – Китаю, який на сьогодні має найбільше поголів'я овець у світі, яке хоча і розвивається екстенсивно, але забезпечує суттєві обсяги виробництва вовни середньої якості.

На чисельність овець у різних країнах світу впливають різні об'єктивні і суб'єктивні причини. У розвинених країнах вівчарство вирізняється швидкою реакцією на зміну попиту та пропозицій та коливання цін, курсів валют та відсоткових ставок. Країни, які мають у своєму розпорядженні високорозвинений науково-технічний потенціал, обрали шлях інтенсивного розвитку, який проявляється у покращенні якості поголів'я, збільшенні настригу з однієї вівці, скороченні відходів, підвищенні якісних показників вовни (довжини і тоніни волокна, а отже його прядильної спроможності, міцності на розрив та ін.). Країни з економікою, що розвивається, реагують на ринкові коливання екстенсивними методами – регулюванням кількості поголів'я.

Україна традиційно була одним з світових центрів вівчарства, значення якого підкріплювалось наявністю потужної матеріальної бази, досвідчених кадрів та наукового центру – Інституту тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова «Асканія-Нова».

Сьогодні вівчарство в Україні, як і багато інших сфер сільського господарства, знаходиться у кризовому стані. Потреби вовняної промисловості задовольняються

вітчизняною вовною на 10-12 %. Причиною цього є затримка розрахунків за вовну та низька платоспроможність переробних підприємств. У той же час зростає попит на вітчизняну вовну з боку комерційних структур, які занижують закупівельні ціни, користуючись безвихідним становищем агропідприємств.

При реалізації вовняної сировини сільгоспвиробник отримує кошти в розмірі приблизно 2 % від вартості готових виробів. Реальна частка вартості сировини (немитої вовни) у структурі вартості готової продукції складає 5-7%, а на частку посередників, переробних, текстильних, швейних, торговельних та інших підприємств припадає, відповідно, 93-95 %. Слід зазначити, що у розвинених країнах на частку виробників сировини у вартості готової продукції з вовняної сировини припадає 30-40 %, навіть у Росії – не менше 20%.

Для встановлення паритету цін між виробниками вовни та підприємствами з її переробки частка витрат сільського господарства в структурі оптових цін на готову вовняну продукцію з чистої вовни має складати не менше 35 % .

Встановлено, що в умовах роз'єднання інтересів виробників і переробників вовни, руйнуванні технологічного ланцюгу, відсутності цивілізованого ринку вовни, активізуються нерегульовані спекулятивні операції з вовною, від яких більше всіх страждають сільськогосподарські товаровиробники, які не отримують прибутку для розширеного відтворення і скорочують поголів'я і виробництво вовни. А це, у свою чергу, ставить у безвихідне становище переробні підприємства, які вимушені працювати на давальницькій сировині.

Вітчизняні підприємства з переробки вовни та виробництва продукції з неї переважно знаходяться у кризовому стані через низку причин зумовлених зовнішніми та внутрішніми чинниками, вони не володіють коштами для закупівлі вовняної сировини. Ті переробні і текстильні підприємства, які перебувають у задовільному фінансово-економічному стані, як АТ "Чексіл" (м.Чернігів), переробляють в основному давальницьку сировину іноземних замовників, закупівля української вовни здійснюється невеликими партіями у посередників.

Таблиця 2

Показники розвитку вівчарства в Україні за категоріями господарств

Показник	Роки										
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Поголів'я овець, тис. голів											
- сільськогосподарські підприємства	7164	2420	412	389	360	299	269	269	281	298	298
- господарства населення	732	789	551	578	590	594	606	603	644	736	798
Виробництво вовни, тис. т											
- сільськогосподарські підприємства	26,5	9,7	1,3	1,2	1,0	0,9	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8
- господарства населення	3,3	4,2	2,1	2,1	2,4	2,4	2,4	2,5	2,6	2,7	2,9
Середній річний настриг вовни від однієї вівці, кг											
- сільськогосподарські підприємства	3,4	2,5	2,4	2,9	2,6	2,5	2,6	2,6	2,6	2,7	2,7
- господарства населення	4,2	4,2	3,8	3,5	3,7	3,8	3,8	3,8	4,0	4,0	3,8

Отже, занепад сировинної бази вовняної промисловості відбувся через неспроможність та/або незацікавленість підприємств-переробників вовни закупати сировину, через низьку якість та труднощі збуту продукції. Для аграрних підприємств –

виробників вовни реалізація через посередників є єдиною можливістю збути вовну.

Однією з основних причин незадовільної роботи підприємств з виробництва і переробки вовни є проблеми взаємодії аграрних підприємств, підприємств первинної обробки вовни та споживачів митої вовни (підприємств вовняної промисловості).

Слід зазначити, що занепад вівчарства прийшовся на період 1990-1998 рр. і з кінця 90-х років кількість овець в Україні суттєво не змінювалась, що відбивається і на інших абсолютних фізичних показниках. Втім, у вівчарстві за цей час відбулися серйозні структурні зрушення, пов'язані з переміщенням епіцентру виробництва вовни від сільськогосподарських виробників до господарств населення (табл. 2).

Виробництво вовни є економічно не вигідним, адже закупівельні ціни покривають витрати на виробництво вовни лише на 25,3%, решта – збитки сільгоспвиробників. Причина такого стану криється не лише у фінансовій неспроможності переробних і текстильних підприємств (які сьогодні в основному працюють на давальницькій сировині) закупати вовну за паритетною ціною, а у більшому ступені, у наявності посередників, які встановлюють низькі ціни та вовняну сировину.

Також, низький рівень цін на вовну обумовлений її високою забрудненістю – 50-70% у фізичній масі немитої вовни складають відходи (для порівняння: у Австралії та Океанії відходи при первинній обробці вовни складають до 30%), що зумовлює також невиправдані витрати на транспортування забрудненої вовни до переробних підприємств.

Слід звернути увагу на нераціональну географічно-просторову структуру організації галузі. Географічними центрами вівчарства є південні регіони України (АР Крим, Одеська область) та Закарпаття, а фабрики первинної обробки вовни знаходяться у м. Чернігів та м. Харків. Ці підприємства, створені за часів СРСР, нині не відповідають потребам розвитку галузі, їх потужність є невиправдано великою, а технології очищення вовни – застарілими. Окрім того, географічний розрив зумовлює додаткові витрати на транспортування.

Висновки. Дослідження стану вівчарства свідчить, що зменшення поголів'я овець і зниження виробництва вовни обумовлено низкою чинників: розрив господарських зв'язків з переробними підприємствами, диспаритет ціна на вовняну сировину та продукти її переробки, низькі закупівельні ціни поряд з високими витратами на годівлю і утримання овець, основні засоби є зношеними, відсутнє їх відновлення і заміна, використовуються застарілі технології з використанням ручної праці.

Вівчарство характеризується низькою трудоємністю і енергоємністю, можливістю використання малопродуктивних пасовищ, що обумовлено породним складом овець, наявністю вільних земель для випасу. З метою зниження витрат на продукцію вівчарства можливе подовження пасовищного періоду утримання (відповідна методика розроблена в Інституті "Асканія-Нова").

Щоб запобігти знищенню галузі вівчарства та забезпечити збереження племінного матеріалу необхідно прикладати зусилля на збереження генофонду стада, створення власної племінної бази конкурентоспроможних порід, формування і розвиток системи селекції вівчарства, підвищення якості продукції вівчарства, підготовку спеціалістів з племінної справи.

Забезпечення розвитку вівчарства вимагає використання наявного потенціалу не лише вівчарства, але всього ланцюгу виробництва і переробки вовни. Особливість сучасного стану вівчарства та переробних підприємств вимагає перегляду характеру взаємовідносин між постачальниками і споживачами немитої вовни, потребує інтеграції і концентрації зусиль всіх зацікавлених сторін у розвитку виробництва, вироблення системи економічних, організаційних, інвестиційних заходів щодо відродження та розвитку виробництва і переробки вовни.

Список використаних джерел:

1. Вівчарство України: Монографія – Київ: Українська академія аграрних наук, 2006. – 614 с.
2. Джуринский Н.И. Проблемы сырьевой базы текстильной промышленности / Джуринский Н.И. – М.: Легкая индустрия, 1968. – 188 с.
3. Концепція стабілізації вівчарства в Україні. В.М. Туринський, І.Н. Топіха, Т.О. Скоромцова. Вівчарство. Міжвідомчий тематичний науковий збірник №29. – Київ: Аграрна наука, 1998. – 132с.
4. Мархаева Б.А. Проблемы развития хлопково-текстильной отрасли / Мархаева Б.А. // Проблемы экономики. – 2008. - №5. - С 98-103.
5. Риннок вовни / Т.Кучеренко // «Пропозиція». – 2007. - №3.

УДК 330.322

Топіха В.І., Ковалишин П.В.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ РИНКУ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Вступ. Риннок венчурного капіталу в Україні становить близько 400 млн. дол. (потенційний його обсяг за даними деяких компаній сягає 800 млрд. дол.) і нараховує не більше десятка працюючих на ньому компаній. Серед них можна назвати Western NIS Enterprise Fund (капітал 150 млн. дол., виділений урядом США для освоєння у харчовій промисловості, сільському господарстві, виробництві будівельних матеріалів, фінансовому секторі України), SigmaBlazer (капітал 100 млн. дол.).

Виклад основного матеріалу. Формування інститутів венчурного фінансування і розвиток венчурного бізнесу в Україні започатковано у 1992 році. У багатьох розвинених країнах світу цей вид ІСІ направляє кошти інвесторів в інноваційну сферу. В Україні тенденції абсолютно інші — кошти венчурних фондів інвестуються в будівництво і нерухомість і поки слабо орієнтовані на "хай-тек" технології.

Основні засади функціонування та обмеження діяльності інститутів спільного інвестування в Україні були узгоджені з Директивою Європейського Союзу № 85/611 від 20 грудня 1985 р. „Про приведення у відповідність Законів та Положень стосовно спільного інвестування в цінні папери, що обертаються”. Але у Директиві не йдеться про венчурні фонди, отож в Україні були створені окремі умови розміщення коштів інвесторів венчурних фондів.

У травні 1998 року в Україні за пропозицією Європейської асоціації венчурного капіталу (EVCA) при Українській Асоціації Інвестиційного Бізнесу відкрито секцію венчурного капіталу, основне завдання якої - сприяти розвитку венчурного інвестування в Україні.

Закон України „Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15 березня 2001 року, який започаткував утворення абсолютно нових для перехідної економіки України інститутів фінансового ринку, після першого читання не передбачав венчурних фондів. Ідея поєднати можливість управління класичними взаємними (в Україні - корпоративними) фондами та юніт-трастами (у нас – пайовими фондами) з управлінням венчурним фондами народилась під час підготовки закону до другого читання і виявилась плідною, оскільки відповідала специфічній задачі оптимізації фінансових потоків, легалізації та ефективному використанню вивезених за

кордон коштів за рахунок створення відповідного податкового середовища. Поняття венчурного фонду в Україні відрізняється від загальноприйнятого: у нас це специфічний ІСІ, правила формування, існування та закриття якого вмонтовані у загальні правила діяльності ІСІ та компаній з управління активами.

Так, венчурним вважається недиверсифікований ІСІ закритого типу, який здійснює виключно приватне розміщення цінних паперів власного випуску та активи якого більш ніж на 50 % складаються з корпоративних прав та цінних паперів, що не допущені до торгів на фондовій біржі або у торговельно-інформаційній системі.

До появи вказаного закону в країні з середини 1990-х років існували інвестиційні і взаємні фонди, що створювалися спеціально в цілях забезпечення процесів масової приватизації. Серед них можна назвати Western NIS Enterprise Fund, SigmaBlayzer, фонд прямих інвестицій "Україна". Крім того, функціонували такі фонди та компанії венчурного інвестування, як Black Sea Fund, компанії "Euroventures Ukraine" та "Інеко", фонд "Дніпро".

До 2003 року кількість таких фондів скоротилася з 329 до 129, а ті, що залишилися, повинні бути ліквідовані або реорганізовані відповідно до закону.

У грудні 2005 року компанія Draper Fisher Jurvetson (DFJ), до складу якої входять 20 фондів із сукупним інвестиційним капіталом понад 3 млрд. дол., відкрила в Україні технологічний венчурний фонд "DFJ Nexus". Протягом найближчих 10 років фонд планує залучити від 50 до 100 млн. дол. на розвиток високотехнологічних компаній у країнах колишнього СРСР.

Велика кількість учасників ринку венчурних ІСІ у 2005 році зробила неможливою концентрацію ринку між окремими компаніями: жодна з компаній з управління активами не володіє більше, ніж 10% ринку венчурних ІСІ.

Аналіз перших інвестиційних декларацій компаній з управління активами венчурних фондів дозволяє виділити основні сфери інвестування: будівництво, торгівля, готельний і туристичний бізнес, переробка сільгосппродукції, страхування, інформатизація. Це свідчить, що орієнтація класичних венчурних фондів на інноваційні проекти, технопарки та технополіси поки що не притаманна українському венчурному капіталу. Все таки він схильний, не надто диверсифікуючи активи, реалізовувати середньоризикові інвестиційні проекти з використанням операцій з фінансовими активами та нерухомістю.

Функцію венчурних капіталістів в Україні виконують компанії з управління активами, які на відміну від інших країн створюються як правило середніми інвесторами, але далі інвестиційний бізнес буде розвиватись, обслуговуючи переважно залучені кошти. Форми венчурного інвестування достатньо різноманітні, але специфіка українського постприватизаційного акціонерного капіталу диктує переважання інвестиційного кредиту – від вкладень в спеціально випущені під проект облігації до прямого інвестиційного кредитування через венчурні фонди.

Останнім часом в Україні спостерігається бурхливий розвиток ІСІ. За дев'ять місяців 2007 року кількість компаній з управління активами зросла з 88 до 134, а інститутів спільного інвестування з 105 до 221. Загальний обсяг зареєстрованих емісій цінних паперів за звітний період зріс з 5 млрд. грн. до майже 24 млрд. грн.

За даними опитування, проведеного УАІБ у жовтні 2007 року, сільське господарство (рослинництво і тваринництво), будівництво (будівельні роботи, виробництво будівельних матеріалів, інженерні і архітектурні послуги), фінансові послуги (банківський сектор, страхування, лізинг, фінансові брокери і посередники, агенції нерухомості) лідирують у напрямку інвестування коштів, з акумульованих венчурними фондами. Проекти у цих галузях мають приблизно 50% опитаних компаній. На другому місці - транспорт, виробництво продуктів харчування та напоїв, машинобудування, оптова торгівля приблизно 30%. Крім того, інвестування іде також в енергетику (видобуток і

переробка нафти, вугілля і газу), хімічні матеріали, розвиток металургії та легкої промисловості інвестують 10-20% компаній.

За даними опитування, практично немає компаній, яким була б цікава тільки одна галузь інвестування. Це дві-три галузі та більше. Активи венчурних фондів розміщені переважно в акції (52%) підприємств, облігації підприємств за популярністю наступні 17,2%, також цікавими для інвестора є корпоративні права. Крім цього, активи фондів розміщені у грошові кошти, облігації банків та надані у вигляді позик.

Для забезпечення формування портфелю венчурних ІСІ більш якісними активами пропонується:

- звернутися до Мінекономіки з пропозицією регулярно розміщувати на офіційному веб-сайті міністерства інформацію про підприємства, які об'явлені банкрутами та про підприємства, по яких розпочато процедуру санації;
- запропонувати Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку здійснювати регулярне оприлюднення на своєму сайті та на сайті УАІБ інформації про анульовані випуски цінних паперів та про цінні папери, обіг яких призупинено;
- підготувати роз'яснення Комісії щодо видів активів, якими не може бути сформований портфель венчурного фонду;
- в дирекції УАІБ пропонується впровадити систему контролю за дотриманням учасниками Асоціації чинного законодавства та внутрішніх норм і стандартів УАІБ. Зокрема, визначити набір заходів, що створюють єдину систему контролю СРО за діяльністю її членів без втручання в їх господарську діяльність, та розробити конкретні положення, правила, стандарти на виконання зазначених завдань;
- підвищити рівень інформування громадськості про діяльність венчурних фондів;
- спрямувати спільні зусилля для прийняття законопроектів, які регулюють діяльність на фондовому ринку, зокрема, нової редакції Закону України „Про цінні папери і фондовий ринок”, Закону України „Про акціонерні товариства”, змін до Закону України „Про інститути спільного інвестування”;
- налагодити партнерство бізнесу і держави для розвитку інноваційної складової економіки та спрямування коштів венчурних фондів в реалізацію інноваційних проектів."

Діяльність венчурних фондів, враховуючи вже зростаючі масштаби, потребує ще більшої уваги як з боку Комісії, так і з боку УАІБ. Необхідне підвищення вимог до звітності інститутів спільного інвестування, що сприятиме як підвищенню контролю за їх діяльністю, так і поглибленню аналізу цих процесів. Для цього потрібно як можна скоріше розробити та впровадити відповідні стандарти. Деякі фонди купують недостатньо ліквідні цінні папери, що може викликати проблеми під час розрахунків з їхніми учасниками. Трапляються випадки, коли фонди намагаються штучно підняти вартість цінних паперів на пов'язаних з ними біржових майданчиках. Для попередження цієї ситуації, доцільно підвищувати вимоги до організаторів торгівлі. Одночасно досить важливо показувати позитивні результати роботи ефективно працюючих фондів. Різні точки зору виникли щодо визначення зберігачами виключно банків. Це є питання визначено як таке, що потребує додаткового вивчення.

Венчурні фонди є основними структурами у сфері інвестиційного бізнесу, оскільки їх кількість дорівнює 80% від усіх ІСІ. Вони є дуже важливим елементом сучасної економіки. Враховуючи, що ці фонди створюються на певний час і сьогодні треба попередити деякі проблеми, які можуть виникнути при їх закритті. Значна частка активів цих інститутів вкладена у корпоративні цінні папери. При цьому існують окремі випадки, коли вартість деяких цінних паперів, що складають портфелі фондів, перевищує їх ринкову ціну. Тому слід вжити конкретних заходів, щоб цього уникнути.

За останні роки в Україні сформувалися різні моделі венчурного інвестування. І цей бізнес стає вже більш популярним серед учасників ринку. Вже є випадки, коли КУА, які планували працювати лише з активами НПФ, бажають розширити свою ліцензію й паралельно управляти активами венчурних фондів. З метою запобігання проблемам у

сфері інвестування коштів ІСІ потрібні роз'яснення щодо складу та структури активів цих установ. Крім того, потрібна розробка нових нормативних актів щодо порядку обігу, розміщення та викупу цінних паперів, а також щодо оцінки вартості чистих активів ІСІ. Необхідно покращити обмін інформацією між Комісією та УАІБ й сформувати автоматизовану систему звітності та систему інформації.

Учасники ринку вважають венчурні фонди локомотивом інвестиційного бізнесу, який пов'язує реальний сектор вітчизняної економіки з фінансовим ринком. Сьогодні у сфері венчурного інвестування спостерігається перехід кількісних змін у якісні. Через це необхідно провести структуризацію та систематизацію венчурного бізнесу, здійснити розподіл фондів за напрямками діяльності (фонди, які фінансують будівництво; фонди, які працюють з облігаційними позиками; фонди, які здійснюють інвестування у розвиток нових технологій), а також висвітлювати результати їх роботи.

Основна частина фондів не використовує у своїй діяльності сумнівних схем, а ті окремі структури, які можуть це зробити, не мають перспектив. В той же час, необхідно розумно відслідковувати ризики венчурного бізнесу. Доцільно встановити реальний моніторинг за активами фонду, розміщеними у цінних паперах, на протязі двох років і тільки після цього робити відповідні висновки. На законодавчому рівні потрібно врегулювати питання щодо винагороди КУА, які управляють активами венчурних фондів. Учасниками цих ІСІ є юридичні особи й механізм встановлення винагороди КУА може бути більш вільним ніж за іншими видам ІСІ та НПФ. Крім того, треба вирішити проблеми, пов'язані із плаваючим розміром статутного фонду корпоративних інвестиційних фондів та співвідношенням статутних фондів КУА з обсягом активів, якими вони управляють.

Компанія з управління активами може інвестувати проект більш довготривалий, ніж банк і до того ж має дешевше обслуговування. Тому доречно розглядати КУА як партнера для діяльності банку. Щодо якості активів, необхідна більш досконала методологія щодо звітності КУА та якості активів. Слід також розглянути можливість переходу на єдину методологію розрахунку вартості активів у банківській системі і в КУА, зважаючи на роль зберігача в процесі діяльності інститутів спільного інвестування. Доречно прив'язати винагороду КУА до показників дохідності роботи фонду та інфляції. Тобто, винагорода має бути менша або хоча б дорівнювати різниці між цими двома показниками (дохідність - інфляція = винагорода).

Висновки. Венчурні фонди в Україні є неpubлічними, відповідно ризики тут інакші. Наприклад, у фондів, інвестиції яких спрямовані на розвиток будівництва, ризик виникне тоді, коли будівельники з якихось причин не збудують квадратні метри. По суті, це ефективний механізм управління наявним капіталом. Венчурні фонди дали можливість повернути в економіку України раніше виведені кошти, сьогодні вони є локомотивом усього інвестиційного бізнесу і сприяють створенню нового економічного продукту. При використанні механізму венчурного інвестування важливо те, що гроші не виходять із економіки України. Навіть якщо це нерезидент, податки будуть сплачені в Україні як під час реалізації проекту (податки і збори, заробітна платня, робочі місця), так і при завершенні і виході з інвестиції. Венчурні фонди дають механізм роботи в Україні грошей із оффшорів.

Необхідно запровадити вториний ринок сертифікатів венчурних фондів. Дуже важливим є удосконалення системи підготовки кадрів. Неодхідним є також і зміни до законодавства, яке регулює ринок цінних паперів, зокрема, Закон України „Про цінні папери та фондовий ринок”, Закон України „Про акціонерні товариства”, необхідно більшу увагу приділяти захисту прав міноритарних акціонерів і захисту прав інвесторів-фізичних осіб, які інвестували свої кошти у відкриті фонди.

Підвищенню ефективності діяльності венчурних фондів сприятиме розвиток та стандартизація системи обліку та звітності. Необхідно підвищити частку спеціально підготовлених бухгалтерів у сфері управління активами, ввести загальну стандартизацію

звітності ІСІ та підвищити її якість, вдосконалити систему розкриття інформації. ІСІ повинні постійно, хоча б раз на квартал, оприлюднювати результати своєї діяльності.

Анотація

Венчурні фонди є основними структурами у сфері інвестиційного бізнесу, оскільки їх кількість дорівнює 80% від усіх ІСІ. Вони є дуже важливим елементом сучасної економіки. Учасники ринку вважають венчурні фонди локомотивом інвестиційного бізнесу, який пов'язує реальний сектор вітчизняної економіки з фінансовим ринком.

Список використаних джерел:

1. Поручник А.М., Антонюк Л.Л. Венчурний капітал: зарубіжний досвід та проблеми становлення в Україні: Монографія. - К., КНЕУ, 2000, -172с.
2. Венчурное финансирование: теория и практика / Сост. докт. техн. наук Н. М. Фонштейн. М.: АНХ., 1999, с. 172-188.
3. Стан розвитку організаційних форм венчурного підприємництва і його інфраструктури в країнах світу та в Україні. Зінченко О.П., Ільчук В.П., Радзієвська Л.Ф., Євтушенко В.М. - К.: НДІСЕП, 2004.-80с.
4. Lerner J., Gompers P. *The Venture Capital Cycle*. 1999. Mit Pr

УДК 332.85 / 339.137.2

Саратов В.В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки характеризується загостренням конкуренції за обмежені матеріальні, фінансові, трудові й інші ресурси. Сфера житлово-комунального господарства (ЖКГ) складає значиму частину економіки країни, тому зазначені проблеми в ній виявляються дуже гостро, і, крім того, мають свою специфіку, обумовлену особливостями діяльності підприємств ЖКГ.

Аналіз останніх досліджень. Теоретико-методичні і практичні проблеми розвитку конкуренції в економічному середовищі, окремих галузях економіки і комплексах розглянуті в працях відомих авторів, серед яких: Альберт М., Азоев Г.А., Котлер Ф., Латтман Ш., Маршалл А., Мескон М.Х., Портер М., Рикардо Д., Смит А., Хоскінг А. та інші [1-7]. Дія сучасних факторів розвитку економіки України вимагають логічного продовження цих досліджень. Необхідно, зокрема, виявити і обґрунтувати особливості конкуренції у сфері діяльності підприємств ЖКГ.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження особливостей конкуренції підприємств у сфері житлово-комунального господарства.

Виклад основного матеріалу. Традиційно конкуренція розуміється як зіткнення, суперництво між виробниками і продавцями товарів, у найбільш загальному випадку - між будь-якими економічними суб'єктами з метою одержання більш високих доходів, прибутку й інших вигод.

Представники класичної економічної школи (А.Смит, Д.Рикардо, А.Маршалл) характеризували конкуренцію як "невидиму руку" ринку. Відповідно до їх досліджень, ціни на ринку складаються тільки під впливом попиту та пропозиції в результаті конкурентної боротьби, що приводить до рівняння норми прибутку й оптимальному

розподілу праці і капіталу. Цей підхід розглядає конкуренцію як елемент ринкового механізму, що регулює попит, пропозиція і розподіл ресурсів.

Відповідно до іншого підходу, що представляє відомий дослідник М.Портер, конкуренція виступає як змагальність на ринку, суть якого показав. На думку М.Портеру, конкуренція в галузі, що лежить в основі економіки, простирається значно далі звичайного протистояння сторін в окремій галузі. У будь-якій галузі конкуренція визначається п'ятьма факторами.

1. Погрозою появи нових конкурентів, що привносять нові виробничі потужності, щоб здійснити переділ ринку і зайняти його частину.

2. Погрозою появи товарів (послуг) – заміників, що обмежують потенціал галузі і стримують ціни на ринку.

3. Ринкова влада постачальників, що характеризує здатність постачальників натискати на учасників галузі, збільшуючи ціни або знижуючи якість пропонованих ресурсів. Вплив постачальників "вичавлює" прибуток з галузі, не здатної справитися з підвищенням витрат при власних цінах.

4. Ринкова влада споживачів, що характеризує здатність споживачів натискати на учасників галузі, знижуючи ціни, вимагаючи вищої якості і "підбуренням" виробників до конкуренції.

5. Суперництво конкурентів однієї галузі між собою, де завдання фірми усіма силами домагатися вигідного положення.

Значення кожного з п'яти факторів змінюється від галузі до галузі і визначає, врешті-решт, їх прибутковість. Для виживання і розвитку фірмі необхідно ефективно протидіяти негативному впливу зазначених сил або використовувати їх сприятливий вплив.

Конкуренція зобов'язує господарюючих суб'єктів створювати конкурентоспроможний товар або надавати конкурентоспроможну послугу. Існує діалектичний зв'язок конкуренції і конкурентоспроможності – одне впливає з іншого. Природно, категорії "конкуренція" і "конкурентоспроможність" повинні відноситися до фіксованого періоду часу і конкретного ринку.

В даний час конкурентоспроможність є однією з найважливіших інтегральних характеристик, використовуваних для аналізу економічної ситуації як у цілому в народному господарстві України, так і в окремому господарюючому суб'єкті. Як правило, конкурентоспроможність застосовують як критерій оцінки ефективності економічної діяльності господарюючих суб'єктів.

ЖКГ – багатогалузеве господарство, що охоплює всі найважливіші сторони життя будь-якого населеного пункту, це галузь сфери послуг і найважливіша частина територіальної інфраструктури, що визначає умови життєдіяльності людини, комфортність його житла, його інженерний благоустрій, якість і надійність послуг, від яких залежить стан здоров'я.

ЖКГ включає два великих блоки: житлове господарство і комунальні підприємства.

Виробнича структура ЖКГ як галузь економіки складається з чотирьох підгалузей:

1. Житлове господарство;
2. Ресурсопостачання (тепло-, електро-, газо-, водопостачання і водовідведення);
3. Благоустрій (дорожньо-мостове господарство, озеленення, берегоукріплення, санітарне очищення, утилізація відходів);
4. Побутове обслуговування (лазньо-пральне господарство, готельне господарство, ритуальне обслуговування). Тому можливо виділення різних самостійних ринків або сегментів ринку житлово-комунальних послуг (ЖКП): ринок послуг житлового господарства, ринок послуг комунального господарства, у т.ч. ринок послуг водопровідно-каналізаційного господарства, ринок послуг теплопостачання, ринок послуг

благоустрою, ринок послуг газопостачання, ринок послуг комунально-побутового характеру.

ЖКП умовно можна розділити на послуги суспільного характеру, змішані послуги і послуги для приватного споживання.

Послуги суспільного характеру – послуги, спрямовані на задоволення потреб усього суспільства або більшої його частини (наприклад, розбивка й обслуговування паркових зон, реконструкція і підтримка в нормальному стані пам'яток історії й архітектури, утримання загальноміських транспортних комунікацій). Витрати на їх задоволення розподіляються на кожного члена суспільства.

Послуги змішаного характеру – це послуги, спрямовані на задоволення потреб щодо незначної по чисельності групи людей, об'єднаних загальним місцем проживання і відпочинку в межах житлової зони (під'їзд, житловий будинок, житловий квартал). Витрати на послуги змішаного характеру розподіляються між членами даної громади.

Приватні послуги – послуги, спрямовані на задоволення потреб людини (людей), об'єднаних загальним місцем проживання в рамках однієї квартири.

Розвиток конкуренції можливий лише на ринках послуг приватних і послуг змішаного характеру, у той час як для суспільних послуг державою повинні розроблятися механізми залучення інвесторів. У цілому розвиток конкуренції в ЖКГ визначається наступними факторами – особливостями господарства:

- багатогалузевий характер,
- висока залежність від "місцевих" умов,
- тісний зв'язок із промисловістю,
- особлива соціальна значимість, що підсилює необхідність державного регулювання і контролю з боку споживачів,
- поєднання великого і малого бізнесу,
- наявність природних монополій і галузей, у яких конкуренція потенційно можлива,
- різноманіття споживачів, що веде до необхідності їх сегментації.

Різностям впливу представлених вище факторів, веде до неможливості розвитку конкуренції в ЖКГ у класичному виді, це обумовлює необхідність активної участі органів влади в організації надання ЖКП населенню.

Необхідність формування в ЖКГ ринкових відносин, заснованих на конкуренції, була усвідомлена на державному рівні. Результатом цього з'явилося прийняття ряду найважливіших документів:

1. Закон України № 1869-IV від 24 червня 2004 року «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки» та затверджена ним «Загальнодержавна програма реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки.

2. Закон України №1875-IV від 24 червня 2004 року «Про житлово-комунальні послуги»

3. Житловий кодекс України [№ 5464-X від 30 червня 1983 року \(редакція від 01.07.2010 року\)](#).

Однак у ході реалізації прийнятих програмних документів, головні цілі реформування ЖКГ – підвищення якості і надійності надання ЖКП за рахунок розвитку конкурентних відносин у галузі – не були досягнуті. Подальші коректування обраного еволюційного курсу реформування відносин у ЖКГ пов'язані з формуванням ринку доступного житла. Таким чином, ринок ЖКГ підданий державному регулюванню, причому держава відіграє визначальну роль у його розвитку.

Сучасний стан ринку ЖКП характеризується приходом у ЖКГ малих підприємств, частка яких на ринку усе ще недостатня (у житлово-комунальному секторі приватний бізнес, у т.ч. малі підприємства, складає приблизно 16-18%). Найбільше часто малі підприємства, що діють у сфері ЖКП, спеціалізуються на капітальному ремонті. Розподіл

малих підприємств, що працюють у сфері ЖКП Севастополя, по видах діяльності виглядає в такий спосіб: капітальний ремонт – 43%, благоустрій - 26%, технічне обслуговування – 15%, інші роботи (вивіз ТПВ, дезінфекція, установка комп'ютерних систем) - 11%, охорона й обслуговування житлового фонду, установка систем відеоспостереження – 5 %. Іншою тенденцією ринку ЖКП виступає ріст вартості цих послуг. Хоча частка витрат на оплату ЖКП у загальних витратах домогосподарств за період 2002-2009 рр. скоротилася з 10,5 до 9,4 %, фінансове положення підприємств ЖКГ можна охарактеризувати як критичне. У 2010 р. рентабельність (збитковість) підприємств ЖКГ становила -21,4% [8].

Таким чином, незважаючи на проведені державою програми, досягти якісних зрушень у розвитку ЖКГ не вдалося. Найважливішою причиною цього є використання дуже обмеженого набору моделей функціонування ЖКГ, причому переважає модель функціонування ЖКГ із домінуючою роллю держави, тоді як такі моделі як оренда, концесія (з різною часткою самостійності інвесторів), і інші форми приватно-державного партнерства практично не одержали поширення. Розвиток альтернативних моделей функціонування ЖКГ саме і передбачає конкурс між різними операторами, інвесторами, що, в остаточному підсумку, як свідчить закордонний досвід, сприяє розвитку конкуренції в господарстві і веде до поліпшення обслуговування населення і підвищення якості ЖКП. Зазначені моделі функціонування комунального комплексу відрізняються не тільки правами власності і концепціями управління комунальною інфраструктурою, але і технологіями залучення інвестицій, це має особливе значення для українських умов. Джерелами інвестицій можуть виступати держава, споживач, що оплачує комунальні послуги, або приватні інвестиції, або інвестиції комунальних компаній, що створюють і модернізують об'єкти комунального комплексу з власних або залучених позабюджетних засобів.

Висновки. Реалізація різних моделей функціонування ЖКГ в умовах України дозволить більш повно враховувати особливості надання ЖКП, створить передумови для активізації процесів реконструкції і модернізації існуючого фонду, буде сприяти економії ресурсів суспільства.

Анотація

Розглядаються особливості житлово-комунального господарства України, що здійснюють визначальний вплив на розвиток конкуренції в ЖКГ. Відбито хід реформи ЖКГ, сучасний стан ринку житлово-комунальних послуг, а також обґрунтовується необхідність реалізації різних моделей функціонування ЖКГ із метою розвитку конкуренції на ринку.

Ключові слова: ЖКГ, конкуренція, ринок житлово-комунальних послуг, моделі функціонування ЖКГ.

Аннотация.

Рассматриваются особенности жилищно-коммунального хозяйства Украины, которые имеют определяющее влияние на развитие конкуренции в ЖКХ. Отражен ход реформы ЖКХ, современное состояние рынка жилищно-коммунальных услуг, а также обосновывается необходимость реализации разных моделей функционирования ЖКХ с целью развития конкуренции на рынке.

Ключевые слова: ЖКХ, конкуренция, рынок жилищно-коммунальных услуг, модели функционирования ЖКХ.

The Abstract.

They Are Considered particularities housing-public facilities of the Ukraine, which have defining influence upon development of the competitions in housing-public facilities. The Reflected move of the reform housing-public facilities, modern state of business housing-public

utility, as well as is motivated need to realization of the different models of the operation housing-public facilities for the reason developments of the competitions on the market.

The Keywords: housing-public facilities, competition, the market housing-public utilities, models of the operation housing-public facilities.

Список використаних джерел:

1. Азоев Г. А. Конкуренция: анализ, стратегия и практика. - М.: Центр экономики и маркетинга. - 1996.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга. М.: Прогресс, 1993.
3. Латтман Ш. Стратегия и политика предприятия // Проблемы теории и практики управления. - 1995. - № 5.
4. Мескон М.Х., Альберт М. Основы менеджмента. М: Высшая школа, 1988.
5. Портер М. Конкуренция: Пер. с англ.: Учеб. пособие. М.: Изд. дом "Вильямс", 2000.
6. Хоскинг А., Курс предпринимательства: практическое пособие. М.: Международные отношения, 1993.
7. Экономическая теория /Под ред. В.Д. Камаева. М.: Владос, 1998.
8. Офіційний сайт Державного комітету статистики України – режим доступу - <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК: 338.431

Лагодієнко В.В.

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ОНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ЗАСОБІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Стан забезпечення основними виробничими засобами є найважливішим елементом, який характеризує виробничі можливості підприємства. Адміністрація підприємств повинна постійно контролювати стан основних засобів і вживати всіх необхідних заходів щодо своєчасного й достатнього оновлення виробничого обладнання і техніки підприємства.

Стан вивчення проблеми. Оновлення матеріально-технічної бази підприємства, його основних засобів є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних учених таких як: П.О. Антонюк, В.Г. Більський, О.А. Бондаренко, О.В. Дорофієва, О.О. Зеленська, С.М. Зеленський, С.М. Кір'ян, В.В. Лагодієнко, Г.М. Підлицеський, М.П. Побутко, О.В. Приліпка, П.Т. Саблук, І.І. Червен, В.Б. Шкляр та інші. Проте помітна кількість питань пов'язаних з вдосконаленням матеріально-технічного забезпечення на регіональному рівні поки що залишається не до кінця вирішеними. Саме це і визначило вибір теми даної статті.

Мета дослідження. Метою є обґрунтування теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів щодо розробки напрямів оновлення основних виробничих засобів аграрних підприємств. Це передбачає вивчення стану та розробку шляхів оновлення основних виробничих засобів аграрних підприємств Миколаївської області, розробку пропозицій щодо покращення ситуації.

Результати досліджень. Ступінь оновлення основних виробничих засобів є одним з найважливіших показників, що характеризують загальний стан забезпечення підприємства основними засобами, тому продовжуючи аналіз, необхідно розглянути, як

знаходять своє відображення спричинені рядом факторів структурні зміни в складі основних засобів за показниками їх оновлення (табл. 1).

Таблиця 1

Основні коефіцієнти руху, оновлення і стану основних засобів аграрних підприємств
Миколаївської області

Показники	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Зміни
Коефіцієнт оновлення	0,01	0,02	0,02	0,03	0,001	0,08	0,07
Термін оновлення	77	48	43	35	20	13	-64
Коефіцієнт вибуття	0,02	0,03	0,02	0,002	0,04	0,03	0,01
Коефіцієнт приросту	-0,007	-0,006	0,004	0,03	0,01	0,05	-
Коефіцієнт зносу	0,02	0,02	0,02	0,03	0,06	0,07	0,05
Коефіцієнт придатності	1,0	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	-0,1

Слід відмітити, що вартість нових введених в дію основних засобів як по підприємствам продуктового підкомплексу в цілому, так і окремо по аграрних підприємствах від загальної їх вартості складала в межах 1-8%%, що є досить негативно. Критично низьке значення коефіцієнта оновлення засобів також свідчить про те, що їх велику частину складають морально і фізично застаріле обладнання, яке неодноразово зазнавало капітальних ремонтів. Внаслідок значного зниження продуктивності такого обладнання і збільшення витрат на його часті ремонти і експлуатацію істотно зростає собівартість продукції, що виробляється, і, отже, знижується її конкурентоздатність. Низький відсоток оновлення засобів свідчить про застосування на підприємствах часткового способу їх відтворення.

Якщо підприємства і в подальших періодах будуть оновлювати свою техніку і обладнання такими ж темпами, як у 2009 році, то повністю оновити активну частину основних засобів вони зможуть тільки через 13 років.

Коефіцієнти приросту показують, що в 2004р. та в 2005 р. основні засоби зменшились за рахунок перевищення їх вибуття над введенням. Проте протягом останніх періодів дослідження, навпаки було введено більше основних засобів чим ліквідовано.

Термін корисного використання (експлуатації) – це очікуваний період часу, протягом якого основні засоби використовуватимуться підприємствами або з їх використанням буде вироблено очікуваний обсяг продукції. Тобто термін експлуатації може визначатися як кількістю років, так і кількістю одиниць продукції. Згідно з П(С)БО 7 термін корисної експлуатації встановлюється підприємством самостійно з урахуванням таких чинників:

1. очікуване використання об'єкта з урахуванням його потужності або продуктивності;
2. передбачуваний фізичний і моральний знос;
3. правові обмеження щодо термінів використання.

Усі ці критерії досить суб'єктивні, отже, оспорити встановлені підприємством терміни експлуатації неможливо.

За рахунок того, що протягом досліджуваного періоду дуже мало було введено основних засобів, термін їх окупності досить великий. Однак, необхідно відмітити тенденцію до його зменшення.

Визначення коефіцієнта зносу основних засобів через відношення вартості нарахованого зносу й балансової вартості основних засобів підприємств має значні

недоліки, оскільки встановлені норми амортизаційних відрахувань далеко не завжди відображають фактичний рівень фізичного і морального зносу техніки й обладнання. Для того, щоб визначити коефіцієнт зносу, який більш реально б відбивав ступінь фактичного зносу основних засобів, необхідно зіставляти фактичний і нормативний строки служби по кожному виду техніки й устаткування. Тому, на нашу думку розрахунок коефіцієнта зносу з використанням строків служби доцільно проводити тільки для активної частини основних засобів в цілому, також окремо по робочому й допоміжному обладнанню, оскільки по техніці й устаткуванню встановлюються відповідні нормативні терміни експлуатації.

Враховуючи існуючі джерела оновлення основних виробничих засобів аграрних підприємств нами сформовано їх переваги і недоліки (таблиці 2).

Таблиця 2

Характеристика особливостей зовнішніх та внутрішніх чинників відтворення основних виробничих засобів в аграрних підприємствах

Позитивні особливості	Недоліки
ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ	
Великі обсяги можливого їх залучення, що значно перевищує розмір власних інвестиційних ресурсів	Складність залучення і оформлення
Кращий зовнішній контроль за ефективністю інвестиційної діяльності та реалізацією внутрішніх резервів їх підвищення	Тривалий період залучення
	Необхідність надання відповідних гарантій або застави майна
	Збільшення ризику банкрутства у зв'язку з необхідністю сплати позичкового відсотка
	Часткова втрата управління діяльністю у зв'язку з необхідністю сплати позичкового відсотка
	Часткова втрата управління діяльністю переробним підприємством (при акціонуванні)
ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ	
Простота і швидкість залучення	Обмежений обсяг залучення, а отже, й можливостей істотного розширення інвестиційної діяльності при сприятливій кон'юктурі інвестиційного ринку
Висока віддача за критерієм норми прибутковості капіталу, який інвестується, оскільки не вимагають сплати позичкового відсотка у будь-яких його формах	Обмеження зовнішнього контролю за ефективністю використання власних інвестиційних ресурсів, що при некваліфікованому управлінні може призвести до складних фінансових наслідків для підприємства
Істотне зниження ризику неплатоспроможності та банкрутства підприємства при їх використанні	
Повне збереження управління в руках засновників підприємства	

Головною причиною ситуації, що склалася є хронічна нестача коштів необхідних для забезпечення відновлення та надходження нових потужних та продуктивних засобів. Низька платоспроможність підприємств є результатом економічних негараздів, перекосів, які притаманні нинішній економіці.

Висновки та пропозиції. Дослідження показників оновлення основних виробничих засобів аграрних підприємств за період з 2003 р. по 2009 роки дозволяє зробити висновок, що для більшості підприємств характерним є факт значного перевищення темпів вибуття над темпами їх оновлення. Погіршення цих показників свідчить про серйозні проблеми з технічним оновленням в аграрному секторі, відсутністю коштів для фінансування цих потреб. До того ж спрацьовані основні засоби зумовлюють застосування застарілих технологічних процесів, що спричиняє низьку конкурентоспроможність продукції більшості підприємств. На нашу думку, системне оновлення основних засобів можливе лише за умов впровадження новітніх високопродуктивних машин, інших техніко-технічних засобів виробничого призначення на основі впровадження ресурсозберігаючих технологій, міжгосподарській кооперації. При цьому основним чинником вдосконалення забезпечення основними засобами аграрних підприємств є розгорнення інвестиційної діяльності.

Анотація

В статті розглядається стан та обґрунтовуються теоретико-методологічні засади і концептуальні підходи щодо оновлення основних виробничих засобів аграрних підприємств.

Аннотация

В статье рассмотрено состояние, обоснованы теоретические, методологические основы и концептуальные подходы относительно обновления основных производственных средств аграрных предприятий.

Summary

In the article considered the state, theoretical, methodological bases and conceptual approaches in relation to the update of basic production facilities of agrarian enterprises are grounded.

Список використаних джерел:

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник / За ред. П.Т. Саблука. – К.: ІАЕ УААН, 2006. – 647 с.
2. Бондаренко О.А. Економічні основи вітворення основних засобів. – Суми: Довкілля, 2001. – 202 с.
3. Ефективність використання основних засобів виробництва і технічного обслуговування сільськогосподарських підприємств / [Бурковський І.Д., Лагодієнко В.В., Червен І.І., Шебаніна О.В.]. – Миколаїв: МДАУ, 2005. – 198 с.
4. Реструктуризація матеріально-технічної бази агропромислового комплексу / Саблук П.Т., Більський В.Г., Підлисецький Г.М. та ін. – К.: ІАЕ УААН, 1997. – 297 с.

ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Оскільки саме експортна діяльність регіонів багато в чому обумовлює місце країни, в системі поділу праці на терені СНД, Європи і світу в цілому, то відповідно формування і ефективна реалізація на світовому ринку конкурентоспроможного експортного потенціалу країни потребує глибокого вивчення об'єктивних основ формування та обґрунтування практичних шляхів активізації використання експортного потенціалу регіонів. Дослідження і теоретичне узагальнення цих явищ є досить важливим і має непересічне значення для наукового обґрунтування і практичного здійснення активної політики держави у сфері ефективної експортної діяльності з урахуванням соціально-економічного становища і ролі кожного її регіону, як територіально-виробничого комплексу, у формуванні та ефективній реалізації національного експортного потенціалу.

Стан вивчення проблеми. Фундаментальні теоретичні та емпіричні дослідження ролі експорту в економічному зростанні регіонів України, механізмів його державного сприяння та формування ефективної експортної структури, рівнів торговельної відкритості знайшли відображення у працях відчизняних науковців В. Андрійчука, О. Білоуса, Ф. Бутинця, І. Гончаренко, І. Іртищевої, А. Кандиби, А. Кредісова, В. Козик, О. Макогон, І. Мірошніченко, В. Топіхи, А. Румянцева, О. Шебаніної, Т. Щедріної та ін.

Результати дослідження. Серед різноманітних форм зовнішньоекономічної діяльності історично першою та переважаючою є міжнародна торгівля, тобто міжнародний обмін продуктами й послугами. За напрямком товарного потоку операції у міжнародній торгівлі поділяються на експорт і імпорт. З другої половини ХХ століття, коли міжнародний обмін набуває «вибухового характеру», світова торгівля починає розвиватися високими темпами. В період 1950-1994 рр. Світовий торговий обіг зріс у 14 разів. За оцінками західних спеціалістів, період між 1950 і 1970 рр. можна охарактеризувати як «золоті часи» у розвитку міжнародної торгівлі. Саме тоді було досягнуто щорічного 7 %-го зростання світового експорту. Проте вже в 70-ті роки ХХ ст. він знизився до 5 %, ще більше скоротився у 80-ті роки. Наприкінці 80-х років світовий експорт продемонстрував помітне похвалення (до 8,5 % у 1988 р.). Після явного спаду на початку 90-х, у середині 90-х років він знову набирає високих темпів [9, с.185].

Розвиток зовнішньої торгівлі, і зокрема, експорту є надзвичайно важливим фактором розвитку регіонів України. Проте розраховувати на успішну експортну діяльність можуть лише ті країни, які мають конкурентоспроможну економіку. Все це диктує необхідність невідкладного здійснення ґрунтовних теоретичних досліджень та пошуку практичних рішень і механізмів, які б дозволили країні прискорити всебічне і повноцінне її прилучення до світового господарства і тим самим користуватися всіма перевагами міжнародного економічного співробітництва.

Відкрита експортоорієнтована ринкова економіка, моделі якої успішно реалізовані в багатьох країнах світу, є добрим взірцем для національної економічної стратегії України в сучасних умовах її розвитку.

Козик В.В. зазначає, що експортоорієнтована модель розвитку – концепція розвитку економіки, яка спрямована на залучення інвестицій та розвиток конкурентоспроможних на світовому ринку галузей виробництва для збільшення експорту [6, с.125].

Рис. 1. Взаємозв'язок між експортною експансією та економічним зростанням країни

Характерною особливістю сучасного стану розвитку експортної діяльності регіонів України є глибокі зміни у співвідношенні динаміки можливостей загальнодержавного і регіонального рівнів експортної діяльності і відповідно посилення експортної активності регіонів. Отже, формування якісно нового рівня взаємовідносин України із світовим співтовариством потребує глибокого вивчення об'єктивних основ та обґрунтування практичних шляхів розгортання більш активної участі її регіонів в експортній діяльності, розширення їх повноважень в організації і розвитку цього процесу.

У своїх працях Кандиба А.М. [4, с.181-189; 4, с. 238] аналізує шляхи впливу експортної експансії на економічне зростання як окремих регіонів так і країни в цілому (рис. 1), і доводить, по-перше, існування між ними причинно-наслідкового зв'язку, по-друге, розкриває значущість експорту в розвитку національної економіки.

Виходячи зі зростаючої ролі зовнішніх факторів у розвитку національних економік, високої експортної залежності та сучасних особливостей внутрішнього ринку України, доцільно вибрана експортоорієнтована модель економічного розвитку та необхідність

забезпечення її ефективності з метою досягнення прискореного зростання, підвищення добробуту населення, еквівалентної участі країни в міжнародному поділі праці та реалізації національних інтересів суспільства.

В своїх працх Янків М.Д. [10, с.152], пропонує наступні складові елементи експортного потенціалу регіону: ресурсно-сировинний потенціал, промисловий потенціал, фінансовий потенціал, організаційно-технічний потенціал, маркетинговий потенціал, кадровий потенціал, соціально-культурний потенціал, інфраструктурний потенціал, науково-інноваційний потенціал, інвестиційний потенціал (рис. 2).

Основними критеріями експортоорієнтованої моделі економічного розвитку регіонів є [2, с.56]:

- торговельна відкритість (ліберальний торговельний режим);
- макроекономічна стабільність, зокрема, стабільність національної валюти;
- наближення товарної структури експорту до світової (нарощування високотехнологічного і наукомісткого експорту з одночасним скороченням частки первинної продукції, формування технологічної спеціалізації);
- географічна диверсифікація зовнішньоторговельних потоків; дієвий механізм державного сприяння експорту.

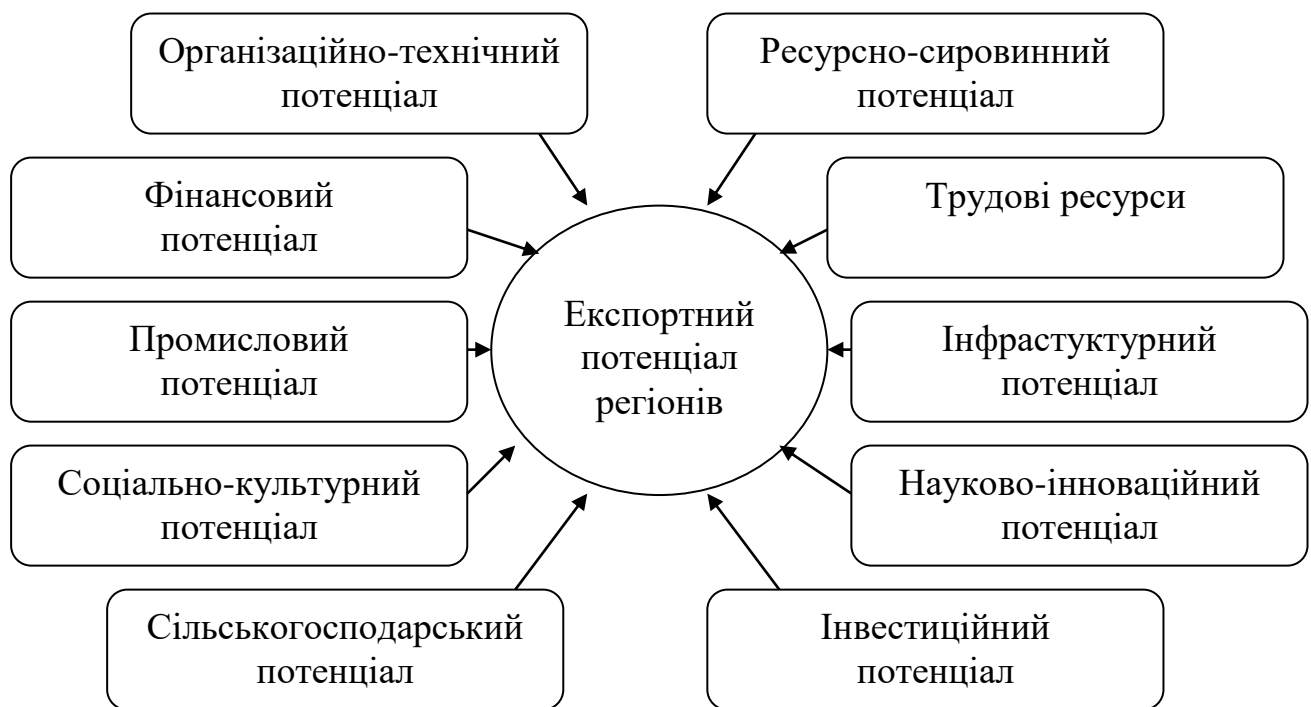

Рис. 2. Складові елементи експортного потенціалу регіону

Боринець С.А. зазначає [1, с.245], що на основі експортоорієнтованого розвитку економіки, у країнах Південно-Східної Азії, був досягнутий значний соціально-економічний ефект. Ці країни зуміли ефективно скористатись можливостями динамізації економіки, пов'язаними з перевагами міжнародного поділу праці. Аналіз експортної динаміки у Південній Кореї, Тайвані, Гонконгу, Сінгапурі, Китаї, Японії доводить, що ключова роль у досягненні безпрецедентних темпів їх зростання належить промислому, передусім високотехнологічному, експорту.

Ефективна експортоорієнтована модель повинна забезпечувати розширений ринковий простір для реструктуризованих галузей і виробництв, готових до інтенсивної міжнародної конкуренції, стабільні валютні надходження, якісний розвиток економіки та

її інтегрування у світове господарство на основі інноваційно-технологічних переваг.

Ефективність експортноорієнтованої моделі залежить від дієвого законодавчого регулювання експортних операцій як на національному так і на регіональному рівні.

Основними інструментами підтримки експорту з території України на сучасному етапі є [7, с.156]:

- стимулювання виробництва експортної продукції, зокрема продукції високого ступеня обробки, а також наукомісткої високотехнічної продукції;
- сприяння модернізації та технічному переозброєнню експортноорієнтованих виробничих потужностей;
- оптимізація національного правового та нормативно-інституційного режиму здійснення експортних операцій;
- удосконалення механізму фінансування та кредитування виробництв, які здійснюють експорт;
- налагодження ефективної системи страхування експортних операцій;
- забезпечення достатньої правової підтримки національного виробника, зокрема при проведенні судово-арбітражних розглядів, антидемпінгових процесів (Арбітраж – спосіб розв'язання спорів, коли обидві сторони звертаються до суддів – арбітрів);
- забезпечення отримання сертифікатів на продукцію вітчизняного виробництва, відповідності метрологічного та стандартизаційного оформлення вітчизняної продукції вимогам західних ринків;
- стимулювання інвестиційної діяльності як національних, так і іноземних фізичних та юридичних осіб в експортноорієнтованому секторі економіки за допомогою податкових, усього широкого спектра фінансових та організаційних механізмів;
- вироблення системи національних пріоритетів у міжнародній торгівлі та їх практична імплементація засобами державного регулювання.

Таким чином окрім державного стимулювання експортно-імпоротної діяльності в Україні, потрібно сконцентрувати увагу і на регіональному рівні вирішення цього питання.

Основними пріоритетами зовнішньоекономічної діяльності на регіональному рівні повинні стати [3, с.45]:

* підвищення активності регіональних підприємств і організацій на зовнішньому ринку, послідовна перебудова товарної структури експорту й імпорту, наближення її до структурних співвідношень, властивих країнам із розвинутою ринковою економікою;

* орієнтація підприємств на виробництво високоліквідної продукції та диверсифікованість, що ґрунтується на глибоких маркетингових дослідженнях, замість практики збуту товару будь-якими засобами і за будь-якою ціною;

* зміна структури експортної продукції, скорочення частки сировинних товарів на користь високотехнологічних, підвищення конкуренто-спроможності продукції традиційних експортних галузей;

* розширення сфери зовнішньоекономічних зв'язків із нетрадиційними партнерами;

* відновлення традиційних і освоєння нових ринків збуту;

* активне використання заходів економічного характеру, організаційно-правових і спеціальних важелів стимулювання зовнішньої торгівлі.

Захист експортерів від комерційних ризиків потребує виконання наступних умов:

* створення системи страхування експортних кредитів;

* здійснення послідовної роботи з удосконалення організаційних форм, спрямованих на підтримку і зміцнення об'єднань експортерів;

* координації діяльності українських експортерів на зовнішніх ринках і узгодження умов їх виходу на ринок з метою оптимального використання кон'юнктури;

* дотримання правил конкуренції і міжнародних зобов'язань України.

Миханюк І.Р. та Бочан І.О. [8, с.231-233] стверджують, що для покращення експортоорієнтованої моделі економічного розвитку України на рівні регіональної влади необхідно розглянути такі питання:

а) у сфері економічного стимулювання зовнішньоекономічної діяльності:

1. Упорядкування механізму відшкодування експортерам ПДВ за постачання продукції на експорт протягом одного місяця від дати оформлення вантажної митної декларації;

2. Заснування в областях Фондів експортних кредитів, які забезпечували б фінансування експортної діяльності виробників високотехнологічної продукції кожної області за узгодженою з облдержадміністрацією програмою;

3. Створення за участю банківських установ областей системи кредитування обігових коштів виробництв, здатних випускати конкурентоспроможну продукцію;

4. Участь у розробленні та введенні механізму повернення сум ввізного мита, сплаченого за товари, які завезені на митну територію України для зборки, монтажу, переробки чи обробки з метою їх подальшого вивозу за межі митної території України протягом одного року. Для цього слід провести роботу з уточнення переліку комплектуючих виробів і запасних частин, що використовуються машинобудівними підприємствами області і не виробляються в Україні;

б) у сфері організаційно-правових і спеціальних засобів стимулювання зовнішньоекономічної діяльності:

1. Створення аналітичного центру, основною функцією якого стане реалізація єдиної політики щодо формування привабливого інвестиційного іміджу регіону;

2. Забезпечення умов для становлення великих організаційних структур – міжгалузевих комплексів, здатних зайняти міцні позиції на зовнішніх ринках;

3. Відкриття в областях представництв Державного інформаційно-аналітичного центру моніторингу зовнішніх товарних ринків;

4. Здійснення координації роботи навчальних закладів та інших установ, що організують навчання, створення типових навчальних програм, методичних посібників і матеріалів задля поліпшення підготовки кадрів в галузі зовнішньоекономічної діяльності.

Висновок. В умовах задекларованого Україною курсу на відкритість економіки, глобалізаційні процеси перетворюються на вирішальні фактори регіонального розвитку. Невідомою складовою інтеграційних процесів є експортоорієнтована модель економічного розвитку регіонів України, характерною особливістю такої є всебічний вплив на складові компоненти регіональних систем – економічну і соціальну сферу. Таким чином, ефективність соціального розвитку регіонів в умовах глобалізації вимагає розширення предметної області регіональних досліджень і ставить нові завдання до практики регіонального управління, що потребує консолідації зусиль науки, бізнесу і влади для вирішення новітніх проблем забезпечення якості життя населення в умовах відкритого економічного простору.

Анотація

У статті розглянуто суть і значення експортоорієнтованої моделі та її значення в економічному розвитку регіонів України.

Аннотация

В статье рассмотрено суть и значение экспортоориентированной модели и её значение в экономическом развитии регионов Украины.

Summary

In the article a global food crisis, and reasons of it, is considered. Certainly place of Ukraine is decided.

Список використаних джерел:

1. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини — К.: Знання, 1999. — 245 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності. — Житомир: ПП „Рута”, 2001. — 140с.
3. Гусак А. В. Маркетингова стратегія виходу підприємства на зовнішній ринок. — Донецький Національний Технічний Університет, 2005р. — 100с.
4. Кандиба А. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. — К.: Аграрна наука, 2004. — 308 с.
5. Кандиба А.М. Менеджмент ЗЕД. — К.: Аграрна наука, 2004. — 126 с.
6. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини/ В. В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко: Навчальний посібник — К.: Знання-Прес, 2002. — 106 с.
6. Коломацька С.П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення / Коломацька С.П. Навчальний посібник. — К.: ВД „Професіонал”, 2004. — 288с.
7. Мірошніченко І.В. Основні напрями формування митно-тарифного механізму зовнішньоекономічної діяльності галузей АПК / І. В. Мірошніченко // Економіка АПК. — 2005. — № 4. — С. 137—141.
8. Муравьёв А.И. Анализ внешнеэкономической деятельности предприятия / Муравьёв А.И. — К.: 2001, — 236 с.
9. Янків М.Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК в Україні / Янків М.Д. Навч. посібник — Л.: Коопосвіта, 2007, — 298 с.

УДК 336.722.15

Жидяк О. Р.

**ЕКОНОМІЧНА ТА СТРАТЕГІЧНА СТІЙКІСТЬ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Постановка проблеми. Складні ринкові умови господарювання, зміни в техніці та технологіях вимагають від сучасних менеджерів аграрної сфери всіх рівнів управління нових знань і навичок. Життєва необхідність у використанні стратегічного управління як одного з найефективніших і найпрогресивніших засобів управління організацією спонукається розвитком ринкових відносин, позитивними зрушеннями в економіці України, зростаючою конкуренцією на аграрному ринку.

В Україні теорія та практика стратегічного управління аграрними підприємствами ще не досягли належного рівня. Вітчизняним підприємствам важко застосувати стратегічне управління через особливості господарювання, брак коштів для впровадження інноваційних проектів, не зовсім цивілізовані форми конкурентної боротьби.

Ефективне управління вимагає від керівників аналітичного, стратегічного мислення, вміння завчасно передбачати результати прийнятих стратегічних рішень. Це дозволить підприємству набути та підтримувати тривалий час конкурентоспроможність продукції та власну стратегічну стійкість.

Аналіз останніх публікацій. У сучасній економічній літературі питанню довгострокової стійкості підприємств приділяється мало уваги. Серед науковців, які

працюють над питанням стратегічної стійкості підприємств, можна виділити: Бараненко С.П., Кучерявого А.В., Ляснікова Н.В., Шеметова В.В. та інших.

В той же час деякі аспекти проблеми, які стосуються специфіки аграрної галузі та поняття стратегічної стійкості аграрних підприємств, ще недостатньо досліджені.

Метою дослідження є конкретизація змісту категорії стратегічної стійкості сільськогосподарського підприємства як основи його розвитку в конкурентному ринковому середовищі, важливої характеристики його ділової активності та стабільності у довготривалому періоді часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємство в процесі виробничо-господарської діяльності постійно взаємодіє з постачальниками, споживачами та конкурентами. Останні, зважаючи на власні цілі, намагаються зміцнити свої позиції на ринку, послаблюючи таким чином позиції інших підприємств.

Природно, що в таких умовах їх діяльність неможливо захистити від небажаних впливів. Виникає необхідність мінімізації негативних впливів зовнішнього середовища, а також формування здатності швидко ліквідувати різноманітні загрози або пристосуватися до нових умов, які можуть мати негативні наслідки для діяльності підприємства. Методи вирішення даних проблем є основою економічної безпеки підприємства. Зміст даного поняття включає в себе систему заходів забезпечення конкурентоспроможності та економічної стабільності (економічної стійкості) [2].

Згідно з теорією систем "під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників система вважається стійкою, якщо її параметри не перевищують встановлених меж, тобто критичного значення і забезпечують можливість реагування на впливи, які компенсуються у визначених межах". Цю ідею можна зустріти в трактуванні поняття "стійкість" щодо підприємства: "це здатність підприємства підтримувати траєкторію свого розвитку поблизу певної оптимальної (планової) траєкторії в умовах постійних зовнішніх і внутрішніх збурюючих впливів".

На думку С.П. Бараненко та В.В. Шеметова, "стійкість економіки відображає міцність та надійність її елементів, вертикальних, горизонтальних та інших зв'язків всередині системи, здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім збуренням. Але якщо економіка не розвивається, то в неї різко скорочуються можливості виживання, здатність до протистояння та адаптації до внутрішніх і зовнішніх загроз. Таким чином, стійкість і розвиток – найважливіші характеристики економіки як єдиної системи" [1]. Ідея цього визначення стійкості полягає в необхідності розширеного відтворення, яке створює ресурси для протистояння несприятливим впливам зовнішнього середовища, а також модернізації та адаптації (розвитку) системи згідно з тенденціями зовнішнього середовища.

Стійкість відображає міцність і надійність елементів виробничої системи, її вертикальних та горизонтальних зв'язків, здатних зберігати свої основні функціональні параметри при зміні зовнішніх і внутрішніх умов. Виробнича система повинна безперервно розвиватися для того, щоб бути стійкою. Якщо система не розвивається, не збільшує свій економічний потенціал, то її здатність ефективно адаптуватися до мінливих ринкових умов знижується. Економічна стійкість підприємства передбачає його стабільне фінансове становище, комерційних успіхів, наявність кваліфікованих кадрів, юридичних норм виробництва і таку організацію виробничих відносин, за яких забезпечується стабільність функціонування підприємства, прогресивність науково-технічного та соціального розвитку [1].

Стійкість виробництва – це перехід системи від одного якісного стану до іншого на основі економічного росту із збереженням нею основних властивостей і здатності виконувати поставлені завдання та цілі. З урахуванням цього, стійкість аграрного виробництва – це здатність системи здійснювати розширене відтворення, нарощувати природний потенціал і зберігати стійкий розвиток за будь-яких збурень зовнішнього та внутрішнього середовища для задоволення протягом тривалого періоду життєвих потреб.

На думку Т.Н. Мизнікової, "економічна стійкість підприємства – це володіння системою чинників виробничого, фінансового та соціального характеру, здатною незалежно від зовнішніх впливів і внутрішнього стану підприємства за рахунок взаємної оптимізації внутрішньої структури і внутрішніх зв'язків забезпечувати стійку фінансову та виробничо-технологічну активність з метою задоволення суспільних і соціальних потреб як колективу даного підприємства, так і суспільства в цілому" [3].

Залежно від тривалості періоду збереження початкового рівня економічну стійкість аграрного підприємства можна розглядати як:

- ретроспективну, тобто економічну стійкість, сформовану в минулий період;
- поточну – сформовану в поточному аналізованому періоді;
- прогнозовану – економічну стійкість аграрного підприємства, яка розраховується і формується з допомогою техніко-виробничих та управлінських рішень на короткострокову перспективу;
- стратегічну – економічну стійкість, яка розраховується при довгостроковому плануванні, здатну забезпечити не тільки стабільне існування, але й подальший розвиток [3].

С.П. Бараненко та В.В. Шеметов розуміють стратегічну стійкість підприємства як результат реалізації його здатності створювати, розвивати та зберігати тривалий час конкурентні переваги на ринку покупця в умовах прискореного науково-технічного та технологічного прогресу на фоні зростаючих проблем з природними ресурсами та антропогенним впливом на екологію [1].

У зв'язку з особливостями сільськогосподарського виробництва забезпечення стратегічної стійкості аграрних підприємств вимагає специфічних заходів її забезпечення.

Аграрні підприємства працюють в умовах постійного ризику і невизначеності, спричинених тісним зв'язком економічного процесу відтворення з природними процесами (природно-кліматичні умови, сезонність виробництва та тривалий виробничий цикл).

Всі заходи забезпечення стратегічної стійкості аграрних підприємств можна поділити на дві групи:

- 1) заходи, спрямовані на зміцнення внутрішнього середовища;
- 2) заходи, спрямовані на зміцнення зовнішнього середовища.

Заходи зміцнення внутрішнього середовища можна поділити на три підгрупи:

1) *організаційно-економічні* – інтенсифікація виробництва, оптимізація виробничої структури, оптимізація розміру підприємства, високоефективне використання ресурсів тощо;

2) *виробничо-технологічні* – застосування ресурсо- та праце-ощадних технологій, підвищення якості продукції, застосування високопродуктивної та економічної техніки і повне використання її ресурсного потенціалу, суворе дотримання технологічної та виробничої дисципліни тощо;

3) *загально-організаційні* – менеджмент, система маркетингу, інформаційне забезпечення, моніторинг результатів господарської діяльності тощо.

Заходи посилення позицій підприємства в зовнішньому середовищі спрямовані на одержання додаткових конкурентних переваг, зменшення ризиків, покращення відносин з партнерами.

До основних заходів зміцнення позицій підприємства в зовнішньому середовищі можна віднести: мінімізацію рівня ризиків у господарській діяльності; розподіл ризиків; широке використання засобів системи маркетингу; співробітництво і кооперація з партнерами тощо [5].

Процес втрати стратегічної стійкості у сільськогосподарських підприємств може суттєво відрізнятись, проте, як зазначає В.В. Шеметов, умовно його можна поділити на два сценарії:

1) Поступове наростання відхилень показників підприємства від оптимальних значень (збільшення оборотності, зниження прибутковості, збільшення заборгованості,

зменшення ліквідності). Процес починається поступово і непомітно, але якщо йому не протистояти, він все більше і більше прискорюється, поки не настане стійкий, невідвладний управлінню дисбаланс у діяльності підприємства.

2) Шоковий стан, пов'язаний із втратою значної частини активів, динамічними перехідними процесами (приватизація), зміною форми власності, організаційно-правової форми тощо. Втрати можуть бути настільки значними і стрімкими, що підприємство вже нічого не може зробити для збереження свого бізнесу.

Серед стратегічних помилок, які призводять до втрати стійкості підприємства, можна виділити такі:

1) Неадекватно сформульовані цілі, тобто невідповідність стратегічних цілей підприємства реальним ринковим умовам.

2) Невідповідність стратегічних цілей підприємства доступним йому ресурсам.

3) Помилки під час розробки стратегії і тактики підприємства або неточність реалізації навіть правильно сформульованих стратегії і тактики.

4) Підміна офіційно оголошених цілей його розвитку (цілей власників / акціонерів) власними цілями вищого менеджменту. Крім того, можлива ситуація, коли сам власник, офіційно декларуючи довгострокову стратегію розвитку підприємства, насправді налаштований на короткочасне володіння підприємством з метою перепродажу деяких ключових ресурсів підприємства або інтенсивної їх експлуатації, тобто з підприємства "витискується" все можливе, а потім воно продається за залишковою вартістю. Недобросовісне управління підприємством призводить до того, що воно втрачає стійкість і потрапляє в критичну ситуацію не через об'єктивні економічні причини, а тільки з вини власника або менеджменту підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, стратегічна стійкість підприємства – це володіння системою чинників виробничого, фінансового та соціального характеру, здатною незалежно від зовнішніх впливів і внутрішнього стану підприємства за рахунок взаємної оптимізації внутрішньої структури та зовнішніх зв'язків створювати, розвивати та зберігати тривалий час конкурентні переваги на ринку в умовах прискороного науково-технічного та технологічного прогресу з метою задоволення суспільних і соціальних потреб як колективу даного підприємства, так і суспільства в цілому.

Стратегічна стійкість є важливою характеристикою економічної стійкості у довгостроковому періоді, яка разом із конкурентоспроможністю формують економічну безпеку підприємства, головною метою якої є захист діяльності підприємств від негативних впливів зовнішнього середовища, а також швидка ліквідація різноманітних загроз і пристосування до нових умов.

Очевидно, що проблема забезпечення стратегічної стійкості потребує подальшого, більш детального вивчення.

Анотація.

У статті розглянуто складові економічної безпеки підприємства і місце в ній стратегічної стійкості. Визначено зміст поняття стратегічної стійкості, чинники та особливості її забезпечення в аграрній сфері. Проаналізовано основні причини та процес втрати стратегічної стійкості аграрними підприємствами.

Ключові слова: аграрне підприємство, економічна безпека, економічна стійкість, стратегічна стійкість, сільські території.

Аннотация

В статье рассмотрены составляющие экономической безопасности предприятия и место в ней стратегической стойкости. Определено содержание понятия стратегической стойкости, факторы и особенности ее обеспечения в аграрной сфере. Проанализированы

основные причины и процесс потери стратегической стойкости аграрными предприятиями.

Ключевые слова: аграрное предприятие, экономическая безопасность, экономическая стойкость, стратегическая стойкость, сельские территории.

Summary

In the article the constituents of economic security of enterprise and place are considered in her strategic firmness. Maintenance of concept of strategic firmness, factors and features of her providing, is certain in an agrarian sphere. Principal reasons and process of loss of strategic firmness are analysed by agrarian enterprises.

Keywords: agrarian enterprise, economic security, economic firmness, strategic firmness, rural territories.

Список використаних джерел:

1. Бараненко С.П., Шеметов В.В. Стратегическая устойчивость предприятия. –М.: Центрполиграф, 2004. – 285 с.
2. Кульбака Н.А. Сущность и факторы экономической устойчивости предприятия // www.Masters.donntu.edu.ua.
3. Мызникова Т.Н. Факторы формирования экономической устойчивости агропредприятия // www.lib.csu.ru.
4. Шпак М.М. Передумови та причини втрати стратегічної стійкості сільськогосподарськими підприємствами України // Вісник Білоцерківського державного аграрного університету: Зб. наук. праць. Вип. 49. – Біла Церква, 2007. – С. 59-63.
5. Шпак М.М. Чинники формування стратегічної стійкості сільськогосподарських підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - № 3. – С. 122-128.

УДК 338.486.4

Стручок Н.М.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки країни, що характеризується динамічністю процесів розвитку майже у всіх секторах національної економіки, туристичної індустрії зокрема, обумовлює необхідність детального вивчення кожного елементу, що забезпечить стійкість та процес адаптації підприємств до сучасних умов розвитку бізнесу.

Проблема підтримки належного рівня економічної безпеки для суб'єкта ринку туристичних послуг є однією з найважливіших, оскільки від її рівня залежить функціонування ринку і суб'єкта загалом, і як свідчать дані Державного комітету статистики України у 2009 році кількість збиткових підприємств у сфері туристичних послуг досягнула рівня - 41% [3,с 52]. Наведені особливості обумовлюють необхідність дослідження та аналізу основних напрямів забезпечення економічної безпеки ринку туристичних послуг.

Стан дослідження. Вагомий внесок у дослідження проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства зробили провідні вітчизняні вчені: О.Д.Василик, Н.П.Капустін, О.Ф.Новикова, Є.А.Олейніков, Г.А. Пастернак-Таранушенко та західні вчені: Дж.К. Ван Хорн, Т. Аллісон, К. Жюгляр, Дж. Найт, Г. Фостер, Й. Шумпетер. Проте багато питань в даній галузі науки залишаються не дослідженими.

Метою дослідження є аналіз та визначення основних напрямів забезпечення економічної безпеки ринку туристичних послуг на основі її функціональних складових.

Виклад основних положень. Система економічної безпеки підприємства – це комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних заходів, спрямованих на кількісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз [1, с.146].

До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- * забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- * забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу того чи іншого суб'єкта господарювання;
- * досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством;
- * досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу;
- * мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;
- * якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства;
- * забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;
- * ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [4, с17-19].

Основними внутрішніми складовими економічної безпеки є:

1) Фінансова складова. Про ослаблення фінансової складової економічної безпеки свідчать: – зниження ліквідності підприємства; – зниження фінансової стійкості тощо. За цю складову економічної безпеки відповідають фінансова та економічна служби підприємства.

2) Інтелектуальна складова. Негативні впливи на цю складову справляють: – звільнення провідних висококваліфікованих працівників. За інтелектуальну складову економічної безпеки на підприємстві відповідає кадрова служба.

3) Кадрова складова. Негативні впливи на кадрову складову спричиняють: – відтік кадрів; – плінність кадрів; – фізичне старіння кадрів, їх знань, кваліфікацій; – низька кваліфікація кадрів; – праця за сумісництвом, що пов'язана з низькою віддачею працівника і можливим виходом конфіденційної інформації за межі підприємства. За цю складову економічної безпеки повинна відповідати кадрова служба підприємства.

4) Правова складова. Правову небезпеку становлять: – недостатня правова захищеність інтересів туристичного підприємства в договірній та іншій діловій документації; – порушення юридичних прав підприємства і його працівників; – навмисне чи ненавмисне розголошення комерційно важливих відомостей. Протидією цим негативним впливам повинна займатися юридична і патентно-ліцензійна служба.

5) Інформаційна складова. Належні служби підприємства виконують певні функції, які в сукупності характеризують процес створення та захисту інформаційної складової економічної безпеки. Не секрет, що головною цінністю для будь – якого підприємства туристичного бізнесу є напрацьована роками клієнтська база, яка найчастіше зберігається в цифровому форматі й належить до об'єктів комерційної таємниці.

Обсяг інформації, який надходить на підприємство формує інформаційну систему. Для підприємства туристичного бізнесу необхідно сформувати інформаційну систему, яка включає весь обсяг інформації для подальшого її аналізу, переробки, передачі та зберігання в МІС підприємства туристичного бізнесу. Маркетингова інформаційна система – це сукупність персоналу, устаткування, процедур і методів, призначених для збору, обробки, аналізу і розподілу своєчасної і достовірної інформації, необхідної для ухвалення маркетингових рішень [2, с.52].

Запропонована інформаційно - аналітична система складається з підсистем, які містять інформацію про смаки та уподобання споживачів, посередників, макро та мікросередовище підприємства, конкурентів, стан розвитку ринку. На основі одержаної інформації побудуємо структуру інформаційно – аналітичної системи туристичного підприємства (рис. 1).

Підсистема аналізу та прогнозування ринку одержує дані про місткість ринку, динаміку цін та еластичність попиту по ціні, тенденції розвитку ринку (зростання, спад, стабілізація), сезонну структуру продажу.

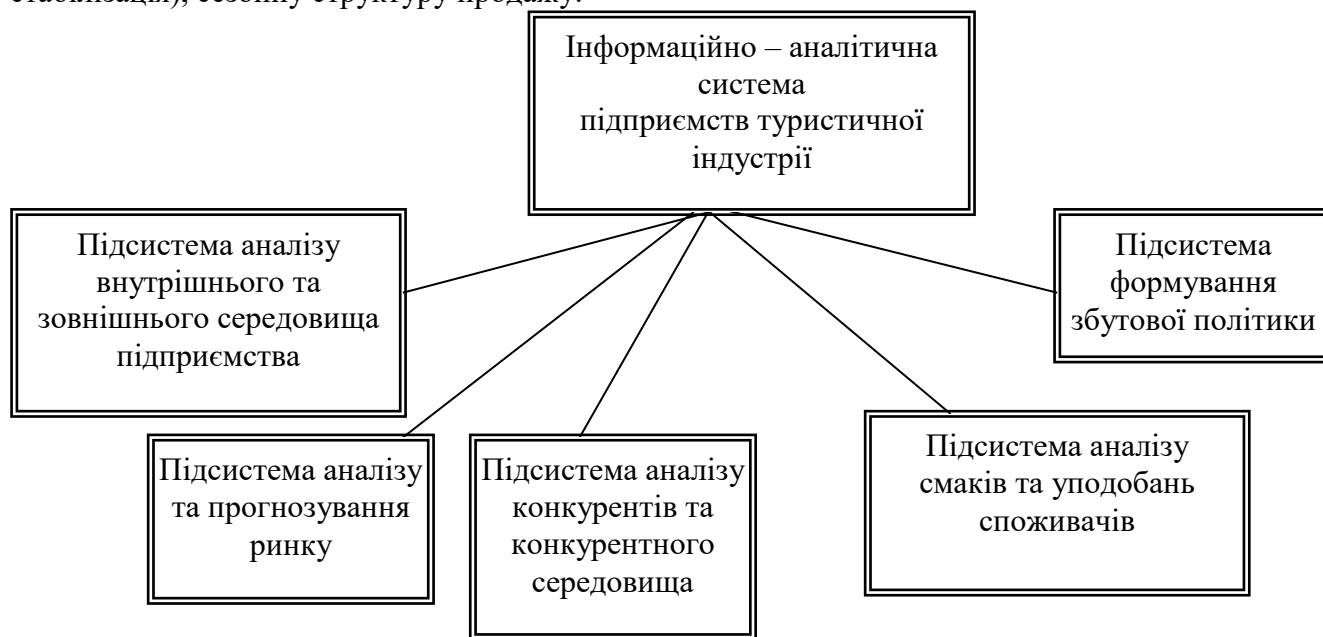

Рис. 1 Структура інформаційно – аналітичної системи туристичного підприємства*

*- авторська розробка

Інформація даної підсистеми може допомогти у прийнятті рішення щодо виходу на нові ринки або більш глибокого проникнення на вже існуючий ринок, запропонувати варіанти щодо удосконалення асортиментної політики.

Підсистема формування збутової політики містить інформацію про тенденції зміни в каналах збуту, сегменти покупців посередників, рівень націнок на різних каналах товароруху, систему знижок, яку надають посередники для кінцевих споживачів.

Дана інформація допомагає прийняти рішення щодо вибору того чи іншого посередника, каналу збуту.

Підсистема аналізу поведінки споживачів містить такі дані: середні доходи споживачів та їх розподіл, соціально-демографічний профіль споживачів в конкретних сегментах, споживчі навички покупців, частоту та періодичність використання послуг, потреби споживачів. реакцію покупців на маркетингові дії (ціну, рекламу, методи стимулювання для купівлі, тощо), розмір незадоволеного попиту, ступінь прихильності до товарної марки.

Інформація цієї підсистеми є підґрунтям для приймати рішення щодо перспективності ринкового сегмента та основних напрямів його поглибленої розробки.

Підсистема аналізу конкурентів та конкурентного середовища містить інформацію про: кількість прямих конкурентів, частку ринку, якою володіють 3-5 пріоритетних конкурентів, тип конкурентної поведінки лідерів, конкурентні переваги у головних конкурентів, характеристику іміджу конкурентів (позиціонування підприємства, наявність додаткових послуг тощо), середній рівень цін, цінову політику, слабкі сторони найбільших конкурентів.

Дана інформація дасть можливість підприємству володіти необхідними знаннями про своїх реальних та потенційних конкурентів, визначити їх сильні та слабкі сторони, що надасть можливість підприємству спрогнозувати їх поведінку та вибрати оптимальну стратегію в конкурентній боротьбі.

Підсистема аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства містить інформацію на основі таких даних: загальний стан економіки та тенденції її розвитку, стан розвитку ринку туристичних послуг, прогнозовані темпи росту реальної заробітної плати, демографічна і соціальна структура населення, законодавча база розвитку туристичного ринку.

Обробка та аналіз даної інформації може буди основою для визначення конкурентних переваг підприємств, сильних та слабких їх сторін, позиціонувати себе на ринку, а також обрати напрям стратегічного розвитку туристичної індустрії.

б) Екологічна складова - проблему охорони екологічної безпеки суспільства від суб'єктів господарювання, що здійснюють виробничо-комерційну діяльність, можна вирішити тільки через розробку і ретельне дотримання національних (міжнародних) норм мінімально допустимого вмісту шкідливих речовин, які потрапляють у навколишнє середовище, а також дотримання екологічних параметрів продукції, що виготовляється.

Кожна з наведених складових системи економічної безпеки туристичного підприємства формується на основі сукупності принципів. До основних принципів системи відносять:

- Пріоритет заходів попередження. Зміст цього принципу полягає у своєчасному виявленні тенденцій та передумов, що сприяють розвитку загроз.

- Законність. Заходи безпеки підприємства розробляються на основі та в межах діючих правових актів.

- Комплексне застосування сил та коштів. Для забезпечення економічної безпеки використовуються всі наявні в розпорядженні підприємства ресурси та кошти.

- Координація та взаємодія ззовні та всередині підприємства. Тобто протидія загрозам здійснюється завдяки об'єднанню зусиль усіх підрозділів та служб підприємств.

- Компетентність. Працівники повинні вирішувати питання безпеки на професіональному рівні.

- Економічна доцільність. Вартість фінансових витрат на забезпечення економічної безпеки підприємства не повинна перевищувати оптимального рівня, при якому губиться економічний зміст їх застосування.

- Планова основа діяльності. Діяльність по забезпеченню безпеки повинна будуватися на основі комплексної програми забезпечення безпеки підприємства, підпрограм забезпечення безпеки по основних її видах та розроблених для їх виконання планів роботи підрозділів підприємства.

- Системність. Цей принцип припускає врахування усіх факторів, які здійснюють вплив на безпеку туристичного підприємства.

Висновок. Отже, система економічної безпеки туристичного підприємства побудована на основі поєднання фінансової, кадрової, інтелектуальної, інформаційної, екологічної та правової складових. Кожна з яких вносить вагомий внесок у забезпечення врівноваженого функціонування підприємств туристичного бізнесу та їх адаптації до змін ринкової кон'юнктури. Запропонована інформаційно-аналітична система надасть можливість підприємствам сфери туристичної індустрії вдало здійснювати управління

збутовою, асортиментною та ціною стратегією, враховуючи стратегічні цілі та завдання.

Анотація

У статті розглянуто основні складові формування економічної безпеки ринку туристичних послуг, запропоновано інформаційно - аналітичну систему для підприємства туристичного ринку, що дасть можливість побудувати ефективну роботу підприємством.

Ключові слова: економічна безпека, ринок туристичних послуг, маркетингова інформаційна система, складові економічної

Анотация

В статье рассмотрены основные составляющие формирования экономической безопасности рынка туристических услуг, предложено информационно - аналитическую систему для предприятия туристического рынка, который даст возможность построить эффективную работу предприятием.

Ключевые слова: экономическая безопасность, рынок туристических услуг, маркетинговая информационная система, составляющие экономической безопасности.

Summary

The basic component formings of economic security of market of tourist services are considered in the article, it is offered informatively - analytical system for the enterprise of tourist market which will enable to build effective work an enterprise.

Keywords: economic security, market of tourist services, marketing informative system, constituents of economic security.

Список використаних джерел:

1. Дубецька С.П. Економічна безпека підприємств України // Недержавна система безпеки підприємства як суб'єкт національної безпеки України: Збірник матеріалів наук.- прак. Конф. Київ, 16-17.05.2001. – К.: Вид-во Європейського ун-ту фін-сів, інформаційних ситем, менеджменту і бізнесу, 2003.
2. Правик Ю.М. Маркетинг туризму : підручник / Ю.М.Правик. – К.: Знання, 2008. – 303 с.
3. Статистичний збірник «Україна у цифрах за 2009 рік» / за ред. О.Г.Осауленко – Київ : Державний комітет статистики України, 2010. –258с.
4. Франчук В.І. Основи економічної безпеки : навчальний посібник. / Львівський державний університет внутрішніх права. – Львів : 2008, - 203с.

АУДИТОРСЬКА ОЦІНКА, ТЕСТУВАННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ПЕРЕВІРКИ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

Постановка проблеми. Для планування перевірки господарської діяльності підприємства, з'ясування типів потенційних помилок і відхилень від норм, для оцінки ризику контролю аудитор необхідний відповідний рівень розуміння системи внутрішньогосподарського контролю. Однак, сьогодні цьому виду контролю приділяється недостатньо уваги і питання щодо його значення є досить дискусійними в сучасній економічній літературі.

Огляд досліджень і публікацій. Проблемні питання щодо оцінки та тестування системи внутрішнього контролю висвітлювались у працях Ф. Бутинця, Б. Усача, Г. Мазуриної та інших вчених – економістів. Але, сьогодні вивчення цієї проблеми незавершене, адже від рівня розуміння системи внутрішнього контролю, його оцінки та тестування залежить кінцевий результат аудиту.

Формулювання завдання. Основною метою статті є дослідження тестування та документування перевірки системи внутрішнього контролю та її оцінка.

Виклад основного матеріалу. Рівень розуміння системи внутрішнього контролю необхідний аудитор для планування перевірки, з'ясування типів потенційних помилок і відхилень від норм, які можуть вплинути на фінансову звітність, а також для оцінки ризику того, що величина може виявитись суттєвою щодо фінансової звітності. Інформація про систему внутрішнього контролю необхідна для оцінки ризику контролю, яка впливає у свою чергу на ризик не виявлення.

Отже, вона є основною для планування ефективних перевірок по суті, які включають тестування господарських операцій та сальдо рахунків, а також аналітичні процедури.

Процес вивчення системи внутрішнього контролю включає такі елементи її структури:

- інформацію про середовище контролю;
- оцінку ставлення керівництва підприємства до важливості і необхідності контролю;
- досягнення розуміння облікової системи шляхом вивчення типів господарських операцій та порядок їх санкціонування, характеру бухгалтерських записів, особливостей складання фінансової звітності та ін.

Процес вивчення системи внутрішнього контролю відбувається шляхом використання процедур досягнення розуміння системи внутрішнього контролю та тестуванням контрольних моментів. Вибір кількості моментів є прерогативою аудитора.

Якщо аудитор досягне відповідного розуміння внутрішнього контролю, він робить попередню оцінку ризику контролю.

Ризик контролю – це оцінка міри очікування аудитором того, коли система внутрішнього контролю не дозволить попереджати, виявляти і виправляти суттєві похибки у разі їх появи.

Рівень оцінки очікуваного ризику контролю поділяється на високий, середній і низький [наприклад: 1,0 (100%); 0,6 (60%); 0,2 (20%)].

Попередню оцінку ризику внутрішнього контролю розпочинають з аналізу середовища контролю. Якщо адміністрація та службовці підприємства виявляють негативне ставлення до контролю, то виникають сумніви в тому, що конкретні контрольні процедури і моменти виявляються надійними. В такому разі ризик контролю буде максимальний і дорівнювати 1,0.

Незалежно від фактичного рівня ризику контролю при перевірці малих підприємств, ризик контролю автоматично приймається як максимальний (1,0). Аудитор може оцінити його як середній або низький тільки в тому разі, коли збере додаткові свідчення в підтримку здійснених контрольних процедур. Але для проведення додаткових контрольних процедур щодо зменшення рівня ризику знадобляться економічні обґрунтування, так як додаткові перевірки потребують додаткових витрат часу і коштів. Для цього слід порівняти вартість перевірок необхідних контрольних моментів з витратами на проведення перевірок по суті, яких можна і уникнути при зниженні оціночного рівня ризику контролю.

Для вивчення системи внутрішнього контролю необхідно аудитору запланувати та здійснити ряд процедур для збору свідчень стосовно відповідної оцінки системи.

Процедури, які використовуються на стадії розуміння розробки і застосування системи внутрішнього контролю, називаються процедурами досягнення розуміння.

Процедури, які використовуються для перевірки ефективності і підтвердження нижчого рівня ризику контролю називають тестами контрольних моментів.

Якщо результати проведених тестів контролю підтверджують розробку і використання на підприємстві відповідної структури внутрішнього контролю, аудитор залишає попередньо вибраний ним рівень оцінки ризику контролю. В тому разі, коли проведенні тести свідчать про неефективність елементів внутрішнього контролю, вибраний рівень ризику слід переоцінити. Наприклад, оціночний рівень ризику контролю слід підняти з 0,8 до 1,0.

При досягненні розуміння системи внутрішнього контролю, аудитор повинен дослідити її окремі елементи і переконатись в її практичному застосуванні та задокументувати одержану інформацію.

Як правило, багато аудиторських фірм працюють з постійними клієнтами. Тому аудитори володіють інформацією про систему внутрішнього контролю цього клієнта, яка зібрана була ними в попередні роки. Таку інформацію можна оновити і використовувати в поточному аудиті. В цьому випадку методом оновлення інформації є опитування адміністрації та кваліфікованих працівників підприємства.

Суб'єкти підприємницької діяльності для створення і підтримки системи внутрішнього контролю мають власну документацію. Вона повинна включати засновницьку документацію, інструкції з ведення бухгалтерського обліку, організаційні схеми, договори, звіти та ін. Аудитор повинен вивчити відповідну інформацію і обговорити її з працівниками підприємства, щоб переконатись в тому, що вони правильно розуміють цю інформацію.

Перевіряючи первинні та бухгалтерські документи, в яких відображені господарські операції, аудитор одержує свідчення того, що контрольні методи і процедури на підприємстві приведені в дію.

Спостерігаючи за роботою посадовців, які готуючи ці документи виконують свою фахову роботу, аудитор поглиблює своє розуміння контрольних методів і процедур, а також збільшує свою упевненість в тому, що всі вони постійно застосовуються на практиці.

Наскрізна перевірка аудитором певної господарської операції повинна поєднуватись з опитуванням і спостереженням за діяльністю працівників підприємства. Виконуючи цю процедуру, аудитор вибирає один чи декілька документів на початку господарської операції і простежує шлях цього документа (документів) через весь обліковий процес.

Для досягнення розуміння системи внутрішнього контролю і тестування контрольних моментів використовуються аналогічні методи, а саме:

1) в ході ознайомлення з системою внутрішнього контролю, процедури застосовують до тих контрольних елементів, які визначені як актуальні. Тестування

контрольних моментів проводиться тільки у разі, коли оціночний ризик контролю нижче максимального.

2) ознайомлення з системою внутрішнього контролю проводиться стосовно однієї чи декількох господарських операцій протягом певного періоду часу. Тестування ж контрольних моментів здійснюється на більш значних за обсягом відібраних одиницях із числа господарських операцій (від 20 до 100 господарських операцій) і спостереження в цих випадках проводяться частіше, ніж за певний проміжок часу.

Тестування ключових контрольних моментів – це збільшення обсягу процедур, що використовувались при досягненні розуміння системи внутрішнього контролю.

Повторне виконання – це процедура, яка базується на повторній перевірці деяких бухгалтерських документів, прейскурантів, цін, повторній інвентаризації та ін.

Аудитор повинен комбінувати процедури обох типів і проводити їх одночасно, якщо він планує одержати низький оціночний рівень ризику контролю.

Документування результатів вивчення і оцінки системи внутрішнього контролю передбачається вимогами національних і міжнародних стандартів аудиту. Результати перевірки і оцінки системи внутрішнього контролю виступають важливим доказом у судовій практиці.

Як результат тривалого обслуговування клієнта усувається потреба в необхідності щорічного документування аспектів внутрішнього контролю, що залишаються незмінними.

Процедура опитування – це один з ефективних методів початкового формування думки про систему внутрішнього контролю на підприємстві що перевіряється. Опитування проводиться за допомогою спеціальної анкети з конкретними питаннями стосовно характеристик контрольного середовища, а також процедур обліку і контролю. Опитування посадовців стосовно системи бухгалтерського обліку і контролю допомагає аудитору скласти думку про її особливості, але не може розглядатись як остаточний доказ.

При документуванні необхідно підготувати звіт – опис, який являє собою письмову характеристику системи внутрішнього контролю, в якій відображається походження та технологія кожного документа в обліковій системі, складання звітності, а також існуючі контрольні процедури. Він використовується в тих випадках, коли система внутрішнього контролю проста і легко піддається опису. При цьому інформації має бути достатньо для ефективного аналізу контрольних моментів і оцінки ризику контролю.

Для документування оцінки системи бухгалтерського обліку і процедур контролю аудитор складає схему послідовності виконання операцій, а також визначає:

- основні типи господарських операцій, що здійснюються цим підприємством, та яким чином санкціонуються ці операції;
- типи і характер бухгалтерських записів;
- методи обробки інформації про господарську операцію від початку і до кінця її здійснення;
- характер і конкретні особливості процедури представлення фінансової звітності.

Бажано, щоб перед складанням письмового звіту, аудитор обговорив з клієнтом усі питання, що мають відношення до структури контролю. Це дасть змогу усунути непорозуміння між ними і дасть змогу включити у звіт тільки реально існуючі недоліки.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що процес вивчення системи внутрішньогосподарського контролю відбувається шляхом використання процедур досягнення розуміння сутності внутрішнього контролю та тестування контрольних моментів.

Збільшення обсягу процедур, які можуть бути використані при досягненні розуміння системи внутрішнього контролю і правильна її оцінка дадуть значний ефект у покращенні діяльності підприємств.

Анотація

У статті розкрито значення аудиторської оцінки системи внутрішнього контролю. Досліджено процедури тестування та документування перевірки системи внутрішньогосподарського контролю.

Ключові слова: аудит, аудиторський ризик, внутрішній контроль, документація, оцінка.

Анотация

В статье раскрыто значение аудиторской оценки системы внутреннего контроля. Исследованы процедуры тестирования и документирования проверки системы внутрихозяйственного контроля.

Ключевые слова: аудит, аудиторский риск, внутрихозяйственный контроль, документация, оценка.

Annotation

The article disclosed value of the audit assessment of internal controls. Procedures of testing and documenting of check of system of the the internal control are investigated.

Keywords: audit, risk of auditing work, the internal control, the documentation, estimation.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф. Аудит: Підручник. – Житомир: ПП «Рута», 2005. – 512с.
2. Дорош Н.І. Аудит: методологія і організація: Монографія. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 402с.
3. Мазурина Г. Внутренний контроль в организации // Аудитор. – 1998. - № 11. – С. 35-44.
4. Нападівська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль у ринковій економіці. - Дніпропетровськ: «Наука і освіта», 2004. — 223с.
5. Усач Б.Ф. Аудит: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 231с.

УДК: 336.143

Орленко О.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових економічної політики держави є бюджетна політика, яка за своїм призначенням має суттєво впливати на визначення курсу розвитку країни, відображати інтереси держави, забезпечувати реалізацію її функцій, що потребує бюджетних коштів. У дослідженнях, що присвячені управлінню бюджетом, слабкою ланкою є відсутність системного підходу, не визначено питання формування рішень щодо керуючих впливів на бюджет. Процес управління бюджетом в термінах системного підходу належить до класу неструктурованих або слабко структурованих; для управління бюджетом неможливо використати існуючі результати в галузі управління технічними системами, тому потрібні нові підходи, в тому числі засновані на нових інформаційних технологіях. Отже задача створення інформаційної технології управління бюджетом регіону набуває особливої актуальності [2].

Огляд останніх досліджень. Проблематику управління бюджетом досліджували у своїх працях такі відомі вчені, як В.М. Глушков, В.І. Михалевич, Г.С. Поспелов, В.І. Скуріхін, А.Д. Цвіркун, О.О. Павлов, Е.Г. Петров, В.Є. Ходаков, В.Ф. Ситник, Г.С. Осіпов, Д.О. Поспелов та інші. Однак, ряд теоретичних і практичних питань щодо цієї проблеми, все ще залишаються недостатньо вивченими.

Постановка завдання. Місцеві бюджети є вагомою складовою бюджетної системи країни, тому зміна умов їх формування і виконання може суттєво позначитися на збалансованості бюджетної системи, фінансовій безпеці країни в цілому. Наявність значної кількості проектів законодавчих актів, які передбачають зміну політичного, адміністративного та бюджетного устрою, посилює ймовірність виникнення ризиків у бюджетній сфері і знижує конкурентоспроможність країни в цілому [1].

У рейтингу Індексу міжнародної конкурентоспроможності (ІМК) 2009-2010 Україна опустилася на 10 позицій і займає 82-е місце серед 133 країн. Згідно зі звітом, Україна в рейтингу ІМК опинилася серед африканських і латиноамериканських країн, що розвиваються, по сусідству з Гамбією та Алжиром. Найзначніші погіршення в рейтингу України спостерігаються за трьома складовими: «макроекономічна стабільність» (падіння на 15 пунктів, 106 місце), «рівень розвитку фінансового ринку» (падіння на 21 пункт, 106 місце) і «оснащеність новими технологіями» (падіння на 15 пунктів, 80 місце). При цьому найнижчий рейтинг зафіксований за складовою «ефективність інституційного середовища» (120-е місце).

Виклад основного матеріалу. За результатами дослідження Україна поліпшила свої позиції лише за трьома складовими конкурентоспроможності. Так, країна зайняла 49 місце за ефективністю ринку праці, поліпшивши свою позицію на 5 пунктів, 29 місце - за розміром ринку (зростання у рейтингу на 2 пункти) і 78 місце - за складовою «інфраструктура» (поліпшення на 1 пункт).

Згідно з результатами дослідження, за останні кілька років Україні не вдалося поліпшити свою конкурентоспроможність. Тяжка економічна криза разом із тривалою політичною нестабільністю не дозволили провести такі необхідні країні реформи. Поліпшення ситуації на світових ринках сприяють тому, що економічні реформи будуть завершені і дозволять створити прозорі і більш передбачувані умови для ведення бізнесу.

Перше місце в регіональному індексі, як і в минулі роки, посіло місто Київ. У міжнародному індексі Київ - на 59 місці, поруч із Угорщиною і Панамою. Слідом за Києвом із незначним відставанням іде Дніпропетровська область. Потім ідуть дві пари областей: Закарпатська і Львівська області (67 і 69 місце в міжнародному індексі, по сусідству з Уругваєм і Румунією) і АР Крим із Донецькою областю (72 і 73 місця, між Казахстаном і Латвією). Замикає умовну групу лідерів Харківщина, яка займає 76 місце – між Колумбією і Єгиптом.

Полтавська, Черкаська, Хмельницька, Запорізька, Одеська, Луганська і Херсонська області перебувають у середині індексу конкурентоспроможності. Низький рівень конкурентоспроможності демонструють Волинська, Рівненська, Івано-Франківська, Сумська, Житомирська області. Замикає регіональний рейтинг Вінницька область. Вона зайняла 111 місце – поруч із Сенегалом і Сербією. Незважаючи на всі існуючі відмінності між українськими регіонами, у них доволі схожі сильні і слабкі сторони. Перш за все, це стосується таких складових конкурентоспроможності як охорона здоров'я і початкова освіта, інституційне середовище, складність бізнес-процесів. Відносно велика різниця показників спостерігається за такими складовими як інфраструктура і ефективність ринку праці [5].

Процесу формування місцевих бюджетів довів, що на сьогоднішній день місцеві органи влади не володіють достатніми фінансовими ресурсами для організації управління економікою і соціальною сферою на своєму рівні. Це пов'язано з:

- високою концентрацією фінансових ресурсів на державному рівні, що знижує значення місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення задач;

- низькою часткою закріплених за територіями податкових платежів та домінуючою роллю регулюючих доходів у структурі податків та зборів до місцевих бюджетів;

- діючою практикою формування місцевих бюджетів, при якій збережений механізм централізованого встановлення нормативів відрахувань від бюджетоутворюючих доходів, хоча вони й знаходяться у протиріччі з принципами бюджетної децентралізації;

- тенденцією встановлення видатків по вертикалі бюджетної системи без відповідного підкріплення дохідної бази, що призводить до дотаційності, раніше самодостатніх місцевих бюджетів.

Одним із шляхів реформування місцевих бюджетів є вдосконалення бюджетного законодавства до проведення територіальної та адміністративної реформ. Тому необхідною умовою для реалізації Концепції є незмінність законодавства [3].

Необхідність проведення реформи у сфері місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин обумовлена такими проблемами:

- широкий перелік задекларованих державою соціальних зобов'язань;
- нерівномірність темпів соціально-економічного розвитку регіонів;
- недостатній обсяг дохідної частини місцевих бюджетів;
- високий рівень дотаційності місцевих бюджетів.

Крім того, виникає потреба в удосконаленні системи прогнозування доходів та видатків місцевих бюджетів на наступний бюджетний період і розробленні прогнозу середньострокових показників місцевих бюджетів. Крім делегованих державою повноважень, місцеві органи влади повинні забезпечувати видатки на так звані власні повноваження. До них відносяться практично всі місцеві програми, від благоустрою населених пунктів до розвитку відповідних територій, виконання яких повною мірою залежить від наповнення дохідної частини доходами, які відносяться до власної компетенції органів місцевого самоврядування. Однак, через відсутність реальних джерел доходів обласні та районні бюджети не в змозі фінансувати витрати, які відносяться до власної компетенції органів місцевого самоврядування, хоча окремі з них носять обов'язковий характер та соціальну спрямованість (позашкільна освіта, місцеві програми стосовно сім'ї, молоді, жінок та дітей, фізичної культури та спорту тощо).

Одним із джерел наповнення, в основному бюджетів сіл, селищ, є надходження коштів від продажу земель несільськогосподарського призначення, використання яких може здійснюватися лише через використання коштів на розвиток території. Виходячи з того, що на території села немає необхідності проводити будівництво нових об'єктів, адже споруджувати його прийдеться роками такі кошти необхідно зосереджувати в одних руках, тобто централізувати на рівні району та використовувати їх виходячи з плану соціально-економічного розвитку території.

Аналіз формування показників дохідної частини місцевих бюджетів Херсонської області свідчить, що вони з року в рік зростають. Проте, частка власних та закріплених доходів становить трохи більше 40 відсотків, тоді як решту – 60 відсотків складає дотація вирівнювання, що надається з державного бюджету. У разі незабезпечення областю виконання плану по доходах державного бюджету від яких здійснюється відрахування дотації вирівнювання місцевим бюджетам, виникає ситуація при якій в місцевих бюджетах складається дефіцит фінансових ресурсів. Оформлення документів на отримання короткотермінових позичок в органах Державного казначейства України потребує певного часу та відповідних коштів (в першу чергу через віддаленість окремих сільських рад), що не дає можливості отримати її своєчасно.

Це призводить, знову ж таки, до дефіциту коштів, в результаті чого не забезпечуються повні розрахунки по захищених статтях видатків, виникає кредиторська заборгованість та ін. Система міжбюджетних відносин, яка досі діє в Україні, породжує значні проблеми у проведенні регіональної політики, головними з яких є незацікавленість

місцевої влади у нарощуванні дохідної бази у своїх регіонах, регіональний сепаратизм, неможливість фінансування економіки регіонів або її пріоритетних секторів [4].

Потрібно більше звертати увагу політики на стимулювання регіонів зі значним потенціалом економічного зростання ніж підтримки регіонів однакового рівня розвитку. Необхідно максимально використати конкурентні переваги кожного окремого регіону, але водночас не відмовлятися від політики підтримки депресивних регіонів, а саме фінансувати цільові програми розвитку економіки, що матиме на меті подолання репресивності. Тобто замість дотаційної підтримки більше увагу приділити цільовим субвенціям, які будуть спрямовані на фінансування заходів з подолання репресивності регіонів. Оскільки бюджетний механізм через систему міжбюджетних трансфертів, що надаються місцевим бюджетам є впливовим важелем у регулюванні економічного розвитку місцевих бюджетів, то в подальшому необхідно реформувати міжбюджетні відносини. Таким чином, необхідно всебічно стимулювати розвиток прогресивних регіонів, та водночас усебічно розвивати умови для підвищення конкурентоспроможності депресивних місцевих бюджетів.

Інший шлях вирішення проблем місцевих бюджетів можливо здійснити через внесення кардинальних змін до податкового законодавства та Бюджетного кодексу України. Адже, на території кожної сільської, селищної ради формується один з основних бюджетоутворюючих податків – податок на додану вартість, який при його зарахуванні в дохідну частину місцевих бюджетів міг би надати їм статусу самостійності.

Висновки. Першим кроком у вирішенні проблем бюджетної політики повинен стати пошук оптимального ступеня централізації для різних завдань державної діяльності і встановлення норми мінімальної бюджетної забезпеченості на одного жителя регіону. Це вимагає жорсткого визначення критеріїв для розмежування витрат, що можуть бути покриті за рахунок районів, областей, державного бюджету. Одним із можливих шляхів виходу з цієї ситуації є встановлення соціальних нормативів і розроблення на їхній основі фінансових норм для встановлення бюджетної забезпеченості і мінімального обсягу місцевих бюджетів. Такий підхід дасть можливість виділити конкретні рівні самофінансування різних територіальних одиниць.

Потребує подальшого удосконалення практика трансфертів з бюджетів одного рівня до бюджетів іншого рівня, але для цього доцільно значно спростити формули, за якими розраховуються обсяги трансфертів та більш кваліфіковано врахувати специфіку різних адміністративно-територіальних одиниць. Це, зокрема, стосується, так званих коефіцієнтів, за допомогою яких враховується специфіка адміністративно-територіальних одиниць.

Принципового значення має перехід від системи соціального захисту населення, що ґрунтується на пільгах до політики зростання доходів та надання адресної грошової допомоги соціально незахищеним верствам населення. Це дозволить вивільнити значні кошти місцевих бюджетів на виконання програм і проектів місцевого і регіонального розвитку.

На порядку денному постали також питання переходу до програмно-цільового методу формування місцевих бюджетів, ефективність якого зарубіжним досвідом та про можливість запровадження практики надання з Державного бюджету грантів для реалізації окремих проектів місцевого та регіонального розвитку на конкурсній основі, що дозволить зосередити кошти для фінансування життєво важливих для територіальних громад проектів, які не можуть бути профінансовані з місцевих бюджетів.

Анотація:

У статі розглянута роль бюджетної політики і шляхи підвищення конкурентоспроможності України за рахунок удосконалення процесу формування місцевих бюджетів. Розглянуті регіональні індекси конкурентоспроможності та можливості удосконалення бюджетної політики.

Ключові слова: бюджетна політика, конкурентоспроможність, фінансові ресурси, місцеві бюджети.

Анотація:

В статті розглянуто роль бюджетної політики і шляхи підвищення конкурентоспроможності України за рахунок удосконалення процесу формування місцевих бюджетів. Розглянуто регіональні індекси конкурентоспроможності і можливості удосконалення бюджетної політики.

Ключевые слова: бюджетная политика, конкурентоспособность, финансовые ресурсы, местные бюджеты.

Summary

In the article is looked through the role of budget politics and the ways of increasing of competitiveness of Ukraine by improving the process of forming of the local budgets. Are described the regional indexes of competitiveness and peculiarities of improving of budget politics.

Key words: budget politics, competitiveness, finance resources, local budgets.

Список використаних джерел:

1. Економічна демократія та розвиток місцевого самоврядування в Україні: Зб. наук. ст. / За ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2007. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Table/jalilo23/002.htm>.
2. Луніна І. Місцеві бюджети України: пошук нових підходів до проведення реформ // Економіка України. – 2010. – № 3. – С. 31–41.
3. Сазонець І.Л., Гринько Т.В., Придатко Г.Ю. Управління місцевими фінансами: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 264 с.
4. Чугунов І.Я. Актуальні питання бюджетного регулювання в Україні // Наукові записки. – 2009. – Том 44. – С. 11–16.
5. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // www.ukrstat.gov.ua

УДК: 336.226.4:63:657.6

Назаренко О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ПО ФСП

Постановка проблеми. На сьогоднішній день сільськогосподарське виробництво має велику питому вагу в структурі економіки України. У зв'язку з цим, актуальним є проведення дослідження різних аспектів функціонування даної галузі.

Аграрне виробництво, як і будь яке інше, в процесі свого функціонування активно взаємодіє з державою. Вагомим місцем перетину інтересів держави та окремо взятого сільськогосподарського підприємства є елементи податкової системи: види, розмір, термін сплати податків тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для поняття сутності податків, важливим є розуміння того, що податки є найдавнішою і найвпливовішою формою фінансових відносин між державою і суспільством. Поява податків зумовлена виникненням держави і виконанням державою суспільно-необхідних функцій. Система

оподаткування, нехай спочатку й примітивна, з'явилася з виникненням найпростішої державної моделі. Багато грошей витекло з державних скарбниць, доки способи й види справляння податків не вдосконалилися настільки, що зробили їх одним з основних джерел доходу держави.

Диференціація податків виробляється за чіткими критеріями, пов'язаними з результатами діяльності суб'єктів, а не з їхніми незмінними якостями. Відмінності в податках визначаються можливостями платників. По залежності від підходу до оподаткування мають враховуватися два критерії справедливості: рівність по горизонталі (рівність виплат для всіх, хто перебуває в однаковому становищі, з огляду на обраний підхід) і рівність по вертикалі (диференціація податків має чітко віддзеркалювати диференціацію з огляду на обраний підхід); з урахуванням економічної нейтральності, організаційної простоти, гнучкості та контрольованості з боку платників [1].

Актуальні питання бюджетного регулювання, порядку та необхідності його здійснення в аграрному секторі викладено у працях вітчизняних вчених: О. Гудзь, С. Дем'яненко, С. Кваши, П. Лайка, Ю. Лузана, І. Свідерської, О. Школьного та ін. Крім того, організацію економічного контролю та аудиту діяльності сільськогосподарських підприємств висвітлено у працях М. Білухи, Ф. Бутинця, Л. Кулаковської, В. Савченка, Б. Усача тощо.

Беручи до уваги актуальність даної теми дослідження, та враховуючи прийняття Податкового кодексу України, можемо констатувати, що значна частина проблемних питань потребує подальшого дослідження. Не в достатній мірі, на сьогодні, розкриті напрямки державної підтримки сільськогосподарських підприємств із застосуванням спеціальних режимів оподаткування: нарахування та сплата фіксованого сільськогосподарського податку, організація контролю (аудиту) за даними процесами як з боку самих платників, так і з боку держави. Вивчення цих питань і постало метою та завданням нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. З метою державного стимулювання аграрного сектора економіки та зменшення податкового тиску на сільськогосподарських товаровиробників було запроваджено альтернативну систему оподаткування — фіксований сільськогосподарський податок. Ця система оподаткування є однією з найважливіших складових економічного інструментарію державної підтримки функціонування аграрних товаровиробників.

Спеціальний режим оподаткування вітчизняних аграрних підприємств у формі фіксованого сільськогосподарського податку (ФСП) з'явився в порядку експерименту в 1998 році у трьох регіонах України (Глобинському районі Полтавської області, Старобешівському районі Донецької області, Ужгородському районі Закарпатської області), а з 1 січня 1999 року його було поширено по всій території України. Спочатку було передбачено, що ФСП матиме тимчасовий характер. Відповідно до закону про цей податок, пільговий режим оподаткування сільськогосподарських підприємств мав би бути чинним до 31.12.2009 р. Проте аграріям допомогла криза, - і Закон України "Про фіксований сільськогосподарський податок" продовжив свою дію до 1 січня 2011 року.

На сьогоднішній день порядок адміністрування фіксованого сільськогосподарського податку здійснюється відповідно до вимог Податкового кодексу України, затвердженого 2 грудня 2010 року (далі Кодекс). Особливості справляння ФСП визначено главою 2 розділу XIV Кодексу, яка набрала чинності з 1 січня 2011 року.

В сучасній вітчизняній практиці контрольної діяльності набула широкого застосування відносно нова форма контролю – аудит.

Питання організації і методики здійснення економічного контролю та аудиту взаємовідносин сільськогосподарських підприємств з бюджетом завжди викликали підвищену зацікавленість. Враховуючи це та вагоме місце аудиту в структурі сучасного економічного контролю, на нашу думку, є пріоритетним визначення задач аудиторів у відносинах аграрних товаровиробників з фінансовою системою стосовно фіксованого

сільськогосподарського податку. Багатьма науковцями на сьогодні прийнята така класифікація сучасного вітчизняного аудиту (рис. 1.).

Рис. 1. Види аудиту

Враховуючи той факт, що більшість платників фіксованого сільськогосподарського податку не підпадають під державний фінансовий аудит (у відповідності до Порядку проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2006 р. N 361 про) [4] та під обов'язкове проведення незалежного аудиту (у відповідності до Закону України Про аудиторську діяльність від 22 квітня 1993 р. (зі змінами та доповненнями)) [5], то найбільш розповсюдженим та реально існуючим видом аудиту у підприємств даної галузі є – внутрішній.

Внутрішній аудитор при перевірці нарахування та сплати ФСП ставить на меті: підтвердити дотримання чинного законодавства щодо оподаткування аграрних товаровиробників фіксованим сільськогосподарським податком, правильність відображення в обліку та своєчасність розрахунків з бюджетом. Завданням аудиту при перевірці фіксованого сільськогосподарського податку є встановлення:

- правильності віднесення сільськогосподарського підприємства до платника ФСП;
- дотримання умов, що надають право сільськогосподарському товаровиробнику сплачувати ФСП;
- правильність розрахунку доходу від реалізації сільськогосподарської продукції;
- законність включення сільськогосподарських угідь до об'єкта оподаткування;
- дотримання платником ФСП встановленого порядку правового оформлення змін у розмірах площі сільськогосподарських угідь у зв'язку з придбанням права власника або землекористувача та уточнення суми податкових платежів;
- використання ставок ФСП відповідно до їх диференціації за територіями, де платники здійснюють господарську діяльність;
- правильність обчислення фіксованого сільськогосподарського податку;
- своєчасність сплати фіксованого сільськогосподарського податку, тощо.

Аудитор має пам'ятати, що у відповідності до Податкового кодексу платниками ФСП можуть бути сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків, але з урахуванням обмежень (рис. 2.).

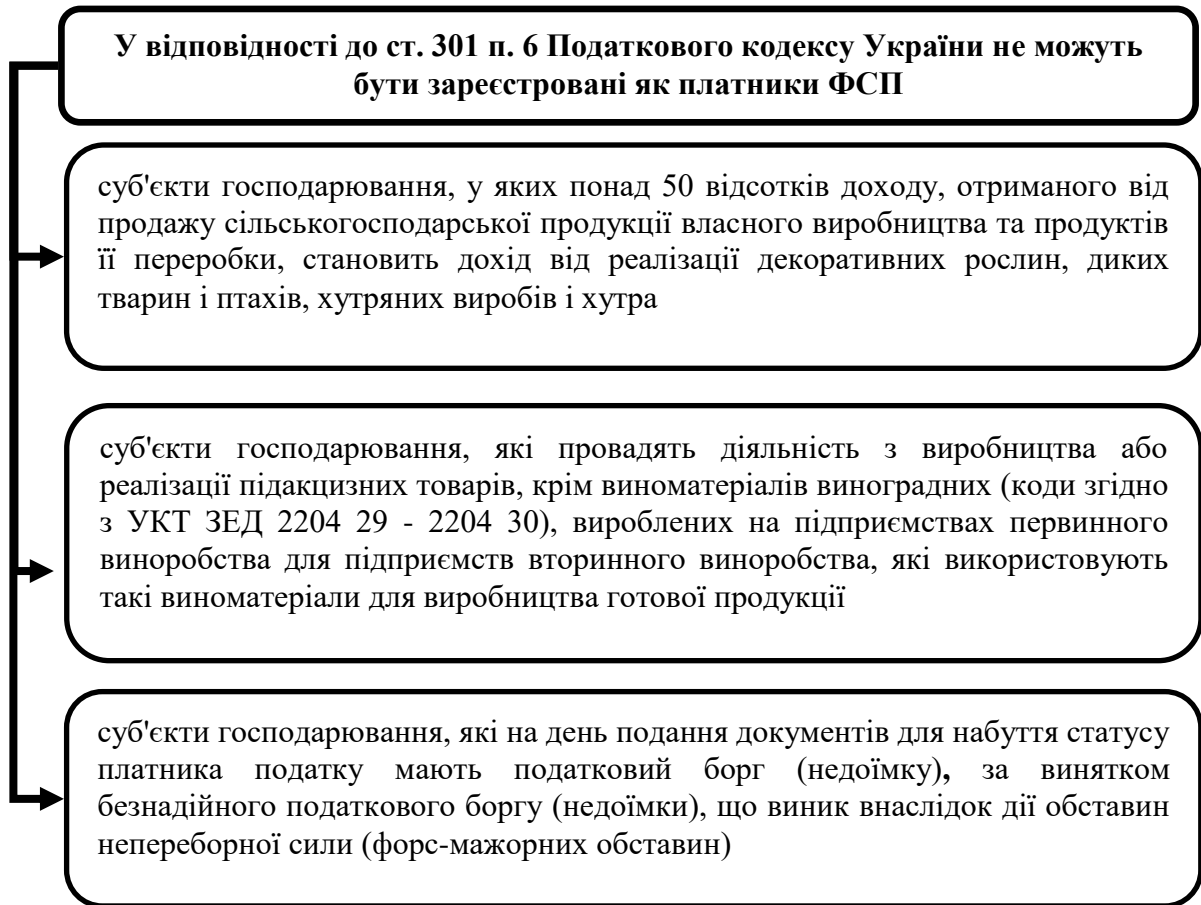

Рис. 2. Не можуть бути зареєстровані платниками ФСП

Слід взяти до уваги, що перелік доходів сільськогосподарського товаровиробника, отриманих від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки, також визначено в Податковому кодексі, куди віднесено доходи, отриманими від реалізації продукції (крім підакцизних товарів, за винятком виноматеріалів виноградних (коди згідно з УКТ ЗЕД 2204 29 – 2204 30), вироблених на підприємствах первинного виноробства для підприємств вторинного виноробства, які використовують такі виноматеріали для виробництва готової продукції):

- реалізації продукції рослинництва, що вироблена (вирощена) на угіддях, які належать сільськогосподарському товаровиробнику на праві власності або надані йому в користування, а також продукції рибництва, виловленої (зібраної), розведеної, вирощеної у внутрішніх водоймах (озерах, ставках і водосховищах), та продуктів її переробки на власних підприємствах;
- реалізації продукції рослинництва у закритому ґрунті та продуктів її переробки на власних підприємствах;
- реалізації продукції тваринництва і птахівництва та продуктів її переробки на власних підприємствах;
- реалізації сільськогосподарської продукції, що вироблена із сировини власного виробництва на давальницьких умовах, незалежно від територіального розміщення переробного підприємства.

Крім того, наводиться перелік супутніх послуг, доходи від яких також включаються до складу доходів, отриманих від реалізації сільгосппродукції.

Аудитору слід пам'ятати, що затверджено Форму розрахунку питомої ваги доходу від реалізації сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її

переробки в загальній сумі валового доходу підприємства за попередній звітний (податковий) рік та Методичні рекомендації щодо його складання. Зміни у новому Розрахунку питомої ваги (у порівнянні з раніше діючим) полягають у коригуванні загальної суми валового доходу, з якої, зокрема, виключено:

- дохід від реалізації основних засобів, які перебували на балансі підприємства більше 24 місяців (Кт 712);
- дохід від списаної безнадійної кредиторської заборгованості (Кт 717);
- дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, що обліковуються за справедливою вартістю (Кт 710) тощо.

При перевірці правильності застосування ставок ФСП аудитор (як внутрішній так і зовнішній) повинен встановити їх дотримання сільськогосподарськими товаровиробниками відповідно до диференціювання за районами здійснення господарської діяльності. Аудитор має пам'ятати, що ставки фіксованого сільськогосподарського податку встановлено у відповідності до існуючої бази оподаткування. Базою оподаткування є нормативна грошова оцінка одного гектара сільськогосподарських угідь, проведена за станом на 1 липня 1995 року.

У 2010 році нормативна грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення, яка проведена станом на 01.07.95 р. підлягає індексації станом на 01.01.2010 р. з коефіцієнтом 3,2, який визначається виходячи з добутку коефіцієнтів індексації за 1996 рік — 1,703, 1997 рік — 1,059, 1998 рік — 1,006, 1999 рік — 1,127, 2000 рік — 1,182, 2001 рік — 1,02, 2005 рік — 1,035, 2007 рік — 1,028, за 2008 рік — 1,152 та за 2009 рік — 1,059 (Нормативна грошова оцінка земель за 2002, 2003, 2004 та 2006 роки не індексувалась).

Для набуття і підтвердження статусу платника ФСП сільськогосподарським товаровиробникам до 1 лютого поточного року необхідно надати до податкових органів перелік документів, визначених ст. 308 Кодексу, а саме:

- загальну податкову декларацію з податку на поточний рік щодо всієї площі земельних ділянок, з яких справляється податок (сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень), або земель водного фонду внутрішніх водойм (озер, ставків та водосховищ), - до органу державної податкової служби за своїм місцезнаходженням (місцем перебування на податковому обліку);
- звітну податкову декларацію з податку на поточний рік окремо щодо кожної земельної ділянки – до органу державної податкової служби за місцем розташування такої земельної ділянки;
- розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва – до органів державної податкової служби за своїм місцезнаходженням або за місцем розташування земельних ділянок за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади з питань державної аграрної політики за погодженням з центральним органом державної податкової служби;
- відомості (довідку) про наявність земельних ділянок – до органів державної податкової служби за своїм місцезнаходженням або за місцем розташування земельних ділянок [3].

Аудитору слід звернути увагу, що у відомості (довідці) про наявність земельних ділянок зазначаються відомості про кожний документ, що встановлює право власності або користування земельними ділянками, у тому числі про кожний договір оренди земельної частки (паю).

Підтвердження розміру площ сільськогосподарських угідь, що перебувають у власності сільськогосподарського виробника або надані йому у користування, у тому числі на умовах оренди, та їх нормативної грошової оцінки здійснюється відповідними органами державних земельних ресурсів за місцем розташування земельної ділянки. Разом з тим, податкові органи за місцезнаходженням сільськогосподарського товаровиробника

повинні протягом 10 робочих днів з дати подання податкової декларації або заяви видати довідку про набуття або підтвердження статусу платника ФСП.

Внутрішній аудитор має приділити значну увагу порядку обчислення та сплати даного податку: сільськогосподарські товаровиробники самостійно обчислюють суму податку щороку за станом на 1 січня і до 1 лютого поточного року подають відповідному органу державної податкової служби за місцезнаходженням платника податку та місцем розташування земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік за формою, встановленою у порядку, передбаченому статтею 46 Податкового кодексу.

Сплата податку проводиться щомісяця протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) місяця, у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал від річної суми податку, у таких розмірах:

- а) у I кварталі – 10 відсотків;
- б) у II кварталі – 10 відсотків;
- в) у III кварталі – 50 відсотків;
- г) у IV кварталі – 30 відсотків.

Якщо протягом податкового (звітного) періоду у платника податку змінилася площа сільськогосподарських угідь або земель водного фонду у зв'язку з набуттям (втратою) на неї права власності або користування, такий платник зобов'язаний:

- уточнити суму податкових зобов'язань з податку на період починаючи з дати набуття (втрати) такого права до останнього дня податкового (звітного) року;
- подати протягом 20 календарних днів місяця, що настає за звітним періодом, органам державної податкової служби за місцезнаходженням платника податку та місцем розташування земельної ділянки декларацію з уточненою інформацією про площу земельної ділянки, а також відомості про наявність земельних ділянок та їх нормативну грошову оцінку.

У разі якщо платник податку (орендодавець) надає сільськогосподарські угіддя або землі водного фонду в оренду іншому платникові податку (орендарю), орендована площа земельних ділянок не може включатися до декларації з податку орендаря, а враховується у такій декларації орендодавця.

Якщо ж платник податку (орендар) орендує сільськогосподарські угіддя або землі водного фонду в особи (орендодавця), яка не є платником податку, орендована площа земельних ділянок включається до декларації з податку орендаря.

Особливої уваги аудитора заслуговує той факт, що платники ФСП повинні сплачувати не всі податки і збори (рис. 3).

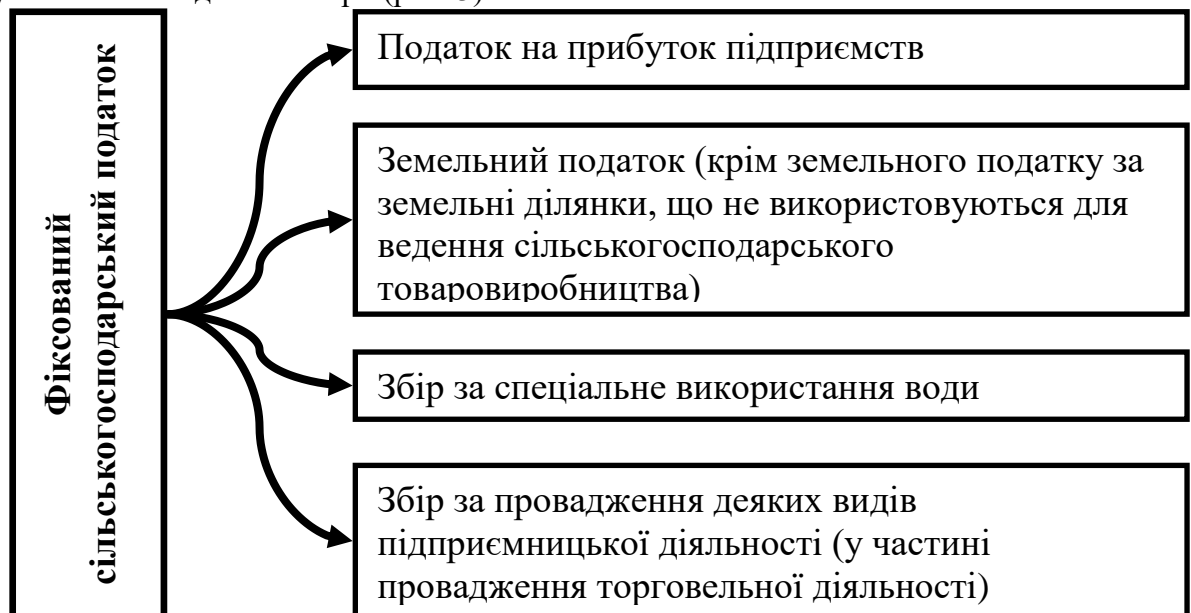

Рис. 3. Платники ФСП не є платниками таких податків і зборів

Платники податку перераховують в установлений строк загальну суму коштів на відповідний рахунок місцевого бюджету за місцем розташування земельної ділянки.

Служба внутрішнього контролю (аудиту) суб'єкта господарювання повинна враховувати той факт, що у випадку коли підприємство не може виконати вимогу щодо 75-відсоткового критерію частки сільськогосподарського товаровиробництва у зв'язку із виникненням обставин непереборної сили у попередньому податковому (звітному) році, до нього в наступному податковому (звітному) році не застосовується вимога, згідно з якою частка сільськогосподарського товаровиробництва повинна дорівнювати або перевищувати 75 відсотків.

Такі платники для підтвердження свого статусу платника податку подають податкову декларацію разом із рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних рад про наявність обставин непереборної сили та перелік суб'єктів господарювання, що постраждали внаслідок таких обставин.

Крім того, реєстрація сільськогосподарського товаровиробника платником податку скасовується:

- у разі подання платником податку письмової заяви щодо добровільного зняття з такої реєстрації;
- за рішенням органу державної податкової служби (якщо такий платник податку ліквідується, у тому числі шляхом злиття, приєднання або перетворення; у разі встановлення за результатами документальної перевірки недотримання платником податку положень статті 301 Податкового кодексу.

При цьому такий платник податку зобов'язаний перейти до сплати податків за загальною системою оподаткування починаючи з наступного місяця після місяця, у якому було встановлено таке порушення).

У разі якщо у податковому (звітному) році частка сільськогосподарського товаровиробництва становить менш ніж як 75 відсотків, сільськогосподарський товаровиробник сплачує податки у наступному податковому (звітному) році на загальних підставах.

Платники податку несуть відповідальність відповідно до Податкового кодексу за правильність обчислення, своєчасність подання податкових декларацій та сплати сум податку [3].

До Зведеного бюджету станом на 01.11.10р. надійшло від підприємств агропромислового комплексу 27586,5 млн. гривень податкових платежів, що в 1,4 рази більше, ніж було сплачено на 01.11.09р. Податковий борг до Зведеного бюджету становив 477,4 млн. грн. і зменшився порівняно з початком поточного року на 33,1 млн. грн. (на 6,5 %).

У рахунок сплати фіксованого сільськогосподарського податку до Зведеного бюджету станом на 01.11.10 р. надійшло 100,8 млн. грн., що на 1 млн. грн., або на 1 % більше, ніж було сплачено у відповідному періоді 2009 року [2].

Висновки. На нашу думку, слід зазначити, що передбачене в Податковому кодексі існування фіксованого сільськогосподарського податку є закономірним. Зрозуміло, що його наявність більше цікавить прибуткові та економічно активні сільськогосподарські підприємства з метою мінімізації їх оподаткування в основному за рахунок податку на прибуток. При цьому діючим законодавством надана можливість переходу збиткових підприємств на загальну систему оподаткування, якщо це буде економічно доведено.

Забезпеченню ефективності діяльності суб'єктів підприємницької діяльності багато в чому сприяє впровадження і правильна організація системи внутрішнього аудиту. Служба внутрішнього контролю (аудиту), будь якого сільськогосподарського товаровиробника, повинна економічно обґрунтувати своє існування. При цьому не останньою буде її роль у виборі, фінансовому обґрунтуванні та застосуванні системи оподаткування підприємства. Асигнування на утримання такої аудиторської служби слід

здійснювати за рахунок виявлених внутрішнім аудитом резервів підвищення ефективності функціонування підприємства.

Враховуючи постійні швидкопливні зміни у діючому законодавстві України, внутрішнім аудиторам слід постійно вдосконалювати свої професійні навички. Це надасть можливість здійснювати об'єктивний і незалежний аудит, мати неупереджену позицію при здійсненні відповідних перевірок, оцінювати отримані результати і складати конструктивний аудиторський висновок.

Анотація

За результатами дослідження обґрунтовано необхідність проведення та основні напрямки внутрішнього аудиту розрахунків по фіксованому сільськогосподарському податку аграрних товаровиробників.

Ключові слова: аудит, бюджет, внутрішній аудит, податкова система, фіксований сільськогосподарський податок.

Аннотация

По результатам исследования обосновано необходимость проведения, а также основные направления внутреннего аудита расчетов по фиксированному сельскохозяйственному налогу аграрных товаропроизводителей.

Ключевые слова: аудит, бюджет, внутренний аудит, налоговая система, фиксированный сельскохозяйственный налог.

Summary

The necessity and the main ways of the internal audit of the fixed agricultural tax calculations of the agricultural producers are justified by the research's results.

Key-words: audit, budget, internal audit, tax system, fixed agricultural tax.

Список використаних джерел

1. З історії виникнення податків [Електронний ресурс] // Державна податкова адміністрація в Чернівецькій області : офіційний сайт. - Режим доступу: http://www.dpa.cv.ua/index.php?view=article&catid=379%3A2010-10-07-14-41-19&id=5083%3A2010-10-07-14-56-50&tmpl=component&print=1&layout=default&page=&option=com_content&Itemid=731Opera.HTML%5CShell%5COpen%5CCommand.
2. Підсумки роботи агропромислового комплексу у січні-жовтні 2010 року [Електронний ресурс] // Міністерство аграрної політики та продовольства України : офіційний портал. - Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/page/?11100Opera.HTML%5CShell%5COpen%5CCommand>.
3. Податковий кодекс України : від 2 грудня 2010 року. № 2755-VI // Все про бухгалтерський облік : Всеукраїнська професійна бухгалтерська газета. - 2011. - № 1/3. - С. 14-354.
4. Порядок проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2006 р. N 361 // Офіційний вісник України. – 2006. - № 13. – С. 148-150.
5. Про аудиторську діяльність : Закон України № 3125 від 22.04.1993 р. в редакції Закону України № 140-V (140–16) від 14.09.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - № 44. - Ст. 432.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ

Постановка проблеми. З 1 січня 2011р. почав діяти Закон України «Про збір і облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне страхування» від 08.07.2010р. №2464-УІ. Закон приніс наступні зміни: впроваджується єдиний соціальний внесок, який замінює платежі в чотири фонди соціального страхування і акумулюється на спеціальних рахунках Пенсійного фонду України, отримані внески будуть розподілятися по видам соціального страхування. Через це перед підприємствами постало дуже багато питань щодо змін в організації бухгалтерського обліку розрахунків з органами соціального страхування.

Аналіз останніх досліджень. Запровадження єдиного внеску не могло обійтись без внесення змін в постановку бухгалтерського обліку. Цьому сприяло прийняття нових нормативних документів «Перелік видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які нараховується єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (22.12.10.), «Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне страхування» (27.09.10.), «Порядок взяття на облік та зняття з обліку в органах Пенсійного фонду України платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (27.09.10), «Порядок ведення органами Пенсійного фонду України обліку надходження сум єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів» (27.09.10) та інших.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є висвітлення основних змін і особливостей бухгалтерського обліку єдиного соціального внеску.

Виклад основного матеріалу. Процедура нарахування і сплати єдиного соціального внеску (ЄСВ) роботодавцями визначає затверджена ПФУ Інструкція №21-5. Перелік платників ЄСВ визначено в ч. 1 ст. 4 Закону №2464 і п. 2.1. Інструкції № 21-5. До складу роботодавців відносяться:

- підприємства, установи і організації, інші юридичні особи, створені згідно з законодавством України, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або інших умовах, передбачених законодавством, або цивільно-правовим договором, в т.ч. їх філії, представництва, відділення і інші відокремлені підрозділи, які мають окремий баланс і самостійно проводять розрахунки із застрахованими особами;

- фізичні особи – підприємці, безпосередньо ті, що використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством про працю;

- фізичні особи, які забезпечують себе працею самостійно, і фізичні особи, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту);

- дипломатичні представництва і консульські установи України, філії представництва, інші відокремлені підрозділи підприємств, установ, організацій (в тому числі міжнародних), створені згідно з законодавством України, які мають окремий баланс і самостійно проводять розрахунки із застрахованими особами;

- дипломатичні представництва і консульські установи іноземних держав, філії, представництва та інші відокремлені підрозділи іноземних підприємств, установ та організацій (в тому числі міжнародних), розташованих на території України.

До платників входять підприємства, установи, організації, які виплачують допомогу у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

В базу для нарахування і утримання ЄСВ включаються наступні виплати:

- нарахована заробітна плата по видам виплат, які включають основну і додаткову заробітну плату, інші заохочувальні і компенсаційні виплати, в т.ч. в натуральній формі;
- оплата перших п'яти днів по тимчасовій втраті працездатності за рахунок коштів роботодавця і допомога по тимчасовій втраті працездатності;
- винагорода фізичним особам за виконані роботи (представлені послуги) по цивільно-правовим договорам.

Конкретні розміри ставок ЄСВ в залежності від об'єкту оподаткування і платника ЄСВ наведені в табл.1.

Таблиця 1

База для оподаткування і ставки ЄСВ

Для роботодавців («нарахування»)		Для найманих працівників («утримання»)	
об'єкт оподаткування	ставка страхового внеску в % до об'єкту оподаткування	об'єкт оподаткування	ставка страхового внеску в % до об'єкту оподаткування
1	2	3	4
Сума нарахованої заробітної плати по видам виплат, які включають основну і додаткову заробітну плату, інші заохочувальні і компенсаційні виплати, в тому числі в натуральній формі	Розмір страхового внеску встановлюється в залежності від класу професійного ризику виробництва	Сума нарахованої заробітної плати по видам виплат, які включають основну і додаткову заробітну плату, інші заохочувальні і компенсаційні виплати в тому числі в натуральній формі	3,6%
	Для бюджетних установ – 36,3%		2,85% - для працівників інвалідів, які працюють на підприємствах УТОГ і УТОС
	Для роботодавців, які використовують працю найманих працівників із числа осіб льотних екіпажів		6,1% - для платників, працюючих на посадах, робота яких зараховується в стаж, який надає право на
	повітряних суден цивільної авіації (пілотів, штурманів, бортінженерів, бортрадистів, льотчиків-наглядачів) і борт операторів, які виконують спеціальні роботи в польотах: - 45,96% - для осіб льотних екіпажів і борт операторів, які виконують спеціальні		одержання пенсії згідно із Законами України «Про державну службу» від 16.12.94р. № 3723 – XII, «Про прокуратуру» від 05.11.91р. № 1789 – XII, «Про державну підтримку засобів масової інформації і соціального захисту журналістів» від 23.09.97р. № 540/97 – ВР, «Про наукову і

	роботи в польотах; - страховий внесок в залежності від класу професійного ризику виробництва – для інших працівників.		науково-технічну діяльність» від 13.12.91р. №1977 – XII, «Про статус народного депутата України» від 17.11.92р. № 2790 – XII, «Про національний банк України» від 20.05.99р. № 679 – XIV, «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07.06.2001р. №2493 – III. Таможеним кодексом України від 11.07.2002р. № 92 – ІУ, Положенням про
	Для підприємств, установ і організацій, де працюють інваліди: - 8,41% - для працюючих інвалідів; - страховий внесок в залежності від класу професійного ризику		Помічника консультанта народного депутата України, затвердженим постановою Верховної Ради України від 13.05.95р. № 379/95 – ВР, для осіб льотних екіпажів повітряних суден цивільної авіації (пілотів, штурманів, бортінженерів, бортрадистів, льотчиків-наглядачів) і борт операторів, які виконують спеціальні роботи в польотах:
Сума допомоги по тимчасовій втраті працездатності і оплаті перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця	33,2%	Сума допомоги по тимчасовій втраті працездатності і оплаті перших п'яти днів тимчасової непрацездатності за рахунок коштів роботодавця	2%
Сума винагороди фізичним особам за виконані роботи (представлені послуги) по цивільно-правовим договорам	34,7%	Сума винагороди фізичним особам за виконані роботи (представлені послуги) по цивільно-правовим договорам	34,7%

ЄСВ нараховується щомісяця на підставі бухгалтерських і інших документів, згідно з якими нараховуються виплати, які підлягають оподаткуванню ЄСВ. У разі, коли нарахування заробітної плати проводилось за попередній період, у зв'язку з уточненням кількості відпрацьованого часу, виявленням помилок, нараховані суми включаються у заробітну плату того місяця, в якому були проведені нарахування.

Нарахування ЄСВ здійснюється в межах максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, який дорівнює п'ятнадцяти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Для визначення максимальної величини бази оподаткування ЄСВ виплати слід враховувати в наступній послідовності:

- 1). заробітна плата;
- 2). винагорода по цивільно-правовим договорам;
- 3) лікарняні.

В той же час ставки ЄСВ застосовуються окремо до кожного виду вищезазначених виплат (табл.2).

Таблиця 2

Ставки, які застосовуються до відповідного виду виплат

База для нарахування і утримання ЄСВ	нарахування		утримання	
	Ставка (%)	Інстр.№ 21-5	Ставка (%)	Інстр.№ 21-5
Фонд оплати праці найманих працівників	36,76-49,7	Пп 3.1.1 р III	3,6	Пп 3.5. р III
Ви нагорода по договорам цивільно-правового характеру	34,7	Пп 3.1.4 р III	2,6	Пп 3.7. р III
Допомога по тимчасовій непрацездатності	33,2	Пп 3.2.2 р III	2,0	Пп 3.10 р III

При нарахуванні ЄСВ на суми лікарняних, відпускних, період яких перевищує один місяць, застосування максимальної величини проводиться за кожний місяць.

Передбачено особливий порядок нарахування ЄСВ для:

1). Осіб, які виконують роботу (надають послуги), строк виконання яких перевищує календарний місяць, а саме:

- осіб, які працюють в сільському господарстві;
- осіб зайнятих на сезонних роботах;
- осіб, які виконують роботи (представляють послуги) по цивільно-правовим договорам;
- творчих працівників (архітекторів, художників, артистів, музикантів, композиторів, критиків, письменників, кінематографістів);
- інших осіб.

2). Осіб, котрим після звільнення нарахована заробітна плата (дохід) за відпрацьований час або по рішення суду – середня заробітна плата за вимушений прогул.

Для цілей нарахування ЄСВ в вищезазначених випадках заробітна плата (дохід) за виконану роботу (представлені послуги), зарплата (дохід) за відпрацьований час, нарахування після звільнення, середня заробітна плата за вимушений прогул ділиться на кількість місяців, за які її начислено. Основна ідея такого підходу полягає в розподілі суми заробітної плати (доходу) по місяцям, за які вона нарахована, для порівняння з максимальною величиною бази нарахування ЄСВ.

Роботодавці сплачують ЄСВ в частині нарахувань при кожній виплаті заробітної плати (доходу).

Висновки. Отже, незважаючи на складності і деякі суперечності обліку єдиного соціального внеску, облікові працівники повинні вивчати нормативну базу і докорінно

змінювати підходи до обліку і складання звітності органам Пенсійного фонду України. Позитивним моментом можна вважати те, що скоротилась кількість звітів і кількість перевірок правильності нарахування і своєчасності перерахування внесків на соціальне страхування: замість чотирьох перевірок різних фондів – одна.

Анотація

У статі проведено дослідження особливостей обліку єдиного соціального внеску в умовах впровадження податкового кодексу України. На основі змін в системі оподаткування передбачається вивчення нормативної бази і докорінна зміна підходів до обліку і складання звітності органам Пенсійного фонду України.

Ключові слова: єдиний соціальний внесок; процедура нарахування; база нарахування; ставки; страховий внесок.

Аннотация

В статье проведено исследование особенностей учета единого социального взноса в условиях внедрения налогового кодекса Украины. На основании изменений в системе налогообложения предусматривается изучение нормативной базы и коренные изменения подходов к учету и составлению отчетности органам Пенсионного фонда Украины.

Ключевые слова: единый социальный взнос; процедура начисления; база начисления; ставки; страховой взнос.

Annotation

In the article research of features of account of single social payment is conducted in the conditions of introduction of internal revenue code of Ukraine. On the basis of changes in the system of taxation the study of normative base and drastic alternations of going is foreseen near an account and drafting of accounting to the organs of pension the fund of Ukraine.

Key words: single social payment; procedure of extra charge; base of extra charge; rates; insurance payment.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. Бухгалтерія №50 (933), 13 грудня 2010р.
2. Все про бухгалтерський облік. № 5 (1762) 17 січня 2011р.

УДК 338.3:492.3.003.13

Костроміна В.О.

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

Вступ. Вирішення проблем функціонування зернопродуктового підкомплексу тісно пов'язане зі збільшенням обсягів виробленого зерна, покращення його якості та підвищення ефективності його виробництва. Як цінний продукт, що забезпечує продовольчу безпеку країни, зерно як товар користується значним попитом на вітчизняному і закордонному ринках. Зерновиробництво є одним із основних джерел грошових надходжень для сільськогосподарських товаровиробників.

Оскільки зернове господарство виступає сировинною базою для усього зернопродуктового підкомплексу першочерговим у стратегії розвитку є не допустити у подальшому зменшення обсягів виробництва зерна. Зерновиробники повинні повністю задовольняти внутрішні потреби держави у продовольчому та фуражному зерні та збільшувати експортні можливості.

Стратегічні аспекти розвитку зернопродуктового підкомплексу розглядали у своїх працях Лебедев К.А.[1], Радченко Н.В.[3], Плотнікова М.Ф., Мосейчук В.В.[2] та інші науковці.

Постановка завдання

Метою статті є визначення напрямів стратегічного розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу з урахуванням їх потенційних можливостей та конкурентних переваг продукції, що ними виробляється.

Результати

Реалізацію стратегії розвитку зернопродуктового підкомплексу необхідно розпочинати з його стабілізації, використання економічних, організаційних, техніко-технологічних важелів для збільшення обсягів виробництва продукції, а також покращення її якісних характеристик.

Стратегічно важливим є техніко-технологічне переозброєння підприємств зернопродуктового підкомплексу. Оскільки устаткування цих підприємств є застарілим, зношеність основних виробничих фондів складає близько 60%, лише 10% наявного обладнання відповідає сучасному світовому рівню, а значну долю у виробництві продукції займає ручна праця.

У подальшому розвитку зернопродуктового підкомплексу значну увагу необхідно приділити врегулюванню міжгалузевих відносин між виробниками зерна, переробними підприємствами та галузями матеріально-технічного забезпечення процесів виробництва та переробки зерна. Це передбачає вдосконалення системи ціноутворення на сільськогосподарську і промислову продукцію, розвиток більш тісної міжгалузевої інтеграції та господарської кооперації, відродження прямих зв'язків між суб'єктами зернопродуктового підкомплексу.

Головною рушійною силою розвитку зернопродуктового підкомплексу регіону є зміцнення інноваційної бази. Формування потенціалу інноваційного розвитку визначають технічні нововведення та управлінські інновації. Технічне переозброєння підприємства для використання передових технологій вимагає значні капітальні вкладення, а за відсутністю коштів це ускладнюється пошуком інвесторів або накладанням на підприємство кредитного тягарю. Для реалізації управлінських інновацій керівникам та менеджерам підприємств достатньо мати відповідну освіту та постійно збагачувати свої знання новими відкриттями у сфері управління.

При розробці стратегії розвитку зернопродуктового підкомплексу важливо враховувати виробничий потенціал регіону, реальні конкурентні властивості продукції та зміни, що відбуваються у світогосподарських зв'язках під впливом глобалізаційних факторів.

Таблиця 1

Завантаженість підприємств зернопродуктового підкомплексу Запорізької області у 2009 році

Підприємства	Кількість підприємств, шт.	Виробничий потенціал, тис.т	Фактичний обсяг виробництва (зберігання), тис.т	Завантаженість підприємств, %
Елеватори	38	1764,7	847,1	48,0
Борошномельні	83	260,0	77,0	29,6
Хлібопекарні	95	210,0	73,0	34,8
Круп'яні	68	6,0	4,8	80,0
Макаронні	15	13,0	1,5	11,5
Комбікормові	121	800,0	235,6	29,5
Пивоварні	3	40,0	37,8	94,5

* розрахунки автора на основі оперативних даних Головного управління статистики у Запорізькій області

Функціонування підприємств зернопродуктового підкомплексу далеке від їх потенційних можливостей. Це підтверджується дуже низьким рівнем рентабельності та незначною їх завантаженістю. Завантаженість зернопереробних підприємств Запорізької області свідчить про те, що виробничий потенціал підкомплексу в середньому використовується менше ніж на 47% (табл. 1).

Незначна завантаженість борошномельних та хлібопекарних підприємств пояснюється наявністю зернової сировини низької якості переважно фуражних класів. Відсутність достатньої кількості пшениці твердих сортів призводить до завантаження макаронних підприємств лише на 11,5%. Через занепад тваринництва виробничий потенціал комбікормових підприємств використовується лише на 29,5%. Але ці дані можуть бути дещо викривлені через недосконалу систему статистичного обліку, та ведення тіньового виробництва значної кількості дрібних підприємств.

Головною умовою успішного функціонування підприємства є конкурентоздатність товару, який воно представляє на ринку. Дана характеристика вказує на можливості товару задовольняти потреби покупців, не відставати при порівнянні з аналогічними товарами інших виробників та продаватися за цінами не нижче середньоринкових.

Конкуренція виступає як сила, що вирівнює ринкові ціни на товари. Вона може проявлятися у формі внутрішньогалузевої та міжгалузевої конкуренції.

Внутрішньогалузева конкуренція – це суперництво між товаровиробниками за більш вигідні умови виробництва і реалізації товарів в межах однієї галузі. Міжгалузева конкуренція – це конкуренція між виробниками товарів різних галузей за більш вигідні сфери застосування капіталу.

Системний ефект конкурентної переваги зерна Запорізької області можна оцінити на основі індексу конкурентоспроможності, який визначається як співвідношення між обсягом зерна яке експортується за межі регіону, та обсягом імпортованого зерна:

$$I = 25016,9 / 60,6 = 412,8$$

Оскільки ми отримали результати більше одиниці, можемо стверджувати про те, що зерно Запорізької області є конкурентоспроможним. Основними факторами конкурентоздатності зерна, що виробляється у Запорізькій області, є рівень його якості, інфраструктура та ціна.

Виконуючи обліково-вимірвальну, регулюючу, розподільчу та стимулюючу функції, ціна стала найбільш визначальним фактором у виробництві зерна. Перевагу цінового фактору можна забезпечити за рахунок зменшення кількості комерційних структур на шляху від виробників до покупців зерна. Мова йде про реалізацію зерна на товарних біржах, що є дієвим механізмом формування відносно високих рівнів цін. І хоча у Запорізькій області функціонує лише одна товарна біржа, що може вести торги зерном, все більше виробників, маючи бажання отримати справедливую ціну за свій товар, стають її учасниками.

Важливе значення у підвищенні конкурентоздатності суб'єктів зернопродуктового підкомплексу має фактор розвитку інфраструктури. Та безумовно, основним фактором конкурентоздатності товару є рівень його якості. І хоча останнім часом характеристика зерна по цьому показнику дещо погіршилась (серед загального обсягу валового збору значно збільшилась частка фуражного зерна), в цілому, зерно зібране у Запорізькій області можна класифікувати як натуральне, що дає йому значну перевагу над генномодифікованим зерном.

Важливим елементом розробки стратегії розвитку зернопродуктового підкомплексу є кількісна оцінка конкурентоздатності продукції, що ним виробляється. Ця оцінка необхідна для визначення того, наскільки продукція здатна задовольняти потреби покупців у порівнянні з подібною продукцією конкурентів.

Для кількісної оцінки конкурентоздатності користуються різними методами. Нами розглянуто метод розрахунку інтегрального показника конкурентоздатності

пшениці трьох виробників, що знаходяться в межах одного кліматичного регіону (табл. 2). При розрахунку враховуємо ті показники, що є базовими на етапах вирощування та збору урожаю. Оскільки від ефективної діяльності виробників саме на цих етапах залежить, чи отримують вони пшеницю високої якості, що відповідає діючим стандартам.

Таблиця 2

Інтегральний показник потенційної конкурентоздатності пшениці у 2009 році

Найменування показників	ТОВ «Адоніс-Люкс»			ПП Ткачов			ФГ «Істок»		
	Вага показника	Бал показника	Оцінка	Вага показника	Бал Показника	Оцінка	Вага показника	Бал Показника	Оцінка
Ефективність агротехнології	0,16	3	0,48	0,16	2	0,32	0,16	2	0,32
Якість садивного матеріалу	0,3	3	0,9	0,3	2	0,6	0,3	3	0,9
Якість засобів захисту рослин	0,07	1	0,07	0,07	2	0,14	0,07	1	0,07
Родючість ґрунтів	0,17	3	0,51	0,17	2	0,34	0,17	2	0,34
Рівень матеріально-технічного забезпечення	0,15	2	0,3	0,15	3	0,45	0,15	3	0,45
Продуктивність технічних засобів	0,15	3	0,45	0,15	2	0,3	0,15	3	0,45
Інтегральний показник	1	-	2,71	1	-	2,15	1	-	2,53

* розрахунки автора

Максимальний інтегральний показник конкурентоздатності пшениці 2,71 ТОВ «Тур» (табл. 2) засвідчує найкращий рівень розвитку базових характеристик на етапах вирощування і збору пшениці. Отже ТОВ «Тур» на цих етапах є найбільш потенційно конкурентоспроможним підприємством.

В ситуації, коли керівництво кожного підприємства прагне визначити конкурентні переваги своєї пшениці, а також основні напрями підвищення її потенційної конкурентоспроможності необхідно використати метод побудови “Багатокутника конкурентоспроможності” (рис. 1).

Рівень потенційної конкурентоспроможності пшениці кожного з підприємств складає, відповідно:

$$S_{\text{ТОВ}} = \frac{1}{2} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} \cdot (3 \cdot 3 + 3 \cdot 1 + 1 \cdot 3 + 3 \cdot 2 + 2 \cdot 3 + 3 \cdot 3) = 15,59;$$

$$S_{\text{ПП}} = \frac{1}{2} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} \cdot (2 \cdot 2 + 2 \cdot 2 + 2 \cdot 2 + 2 \cdot 3 + 3 \cdot 2 + 2 \cdot 2) = 12,12;$$

$$S_{\text{ФГ}} = \frac{1}{2} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} \cdot (2 \cdot 3 + 3 \cdot 1 + 1 \cdot 2 + 2 \cdot 3 + 3 \cdot 3 + 3 \cdot 2) = 13,86.$$

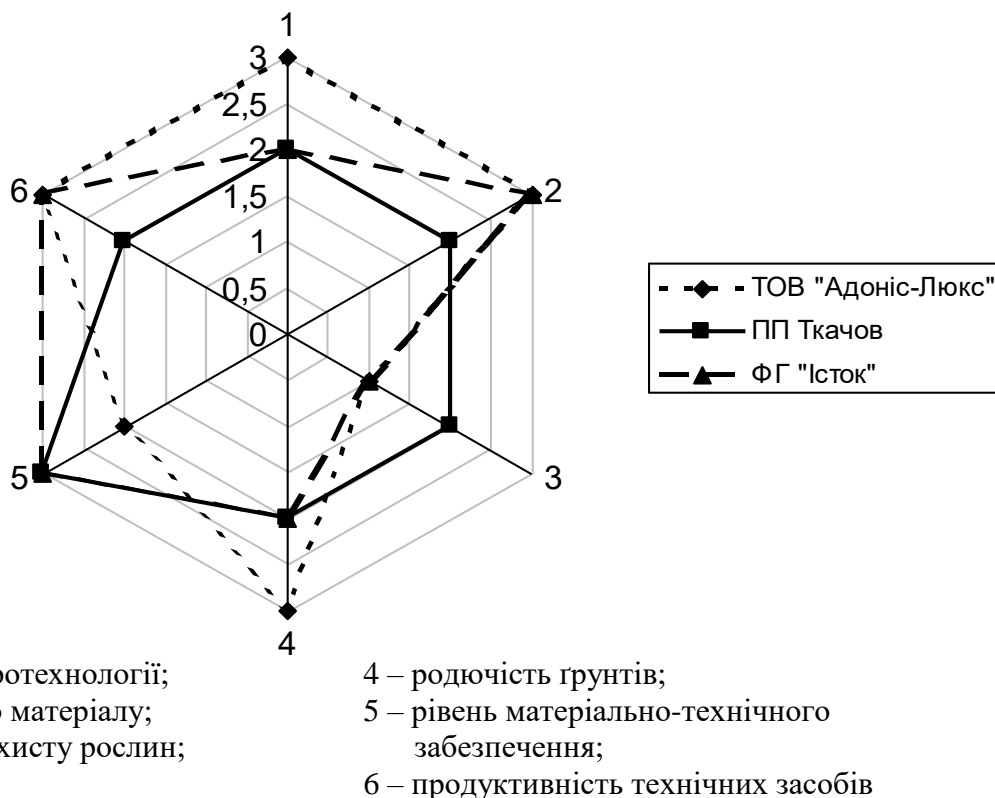

Рис. 1. Багатокутники потенційної конкурентоспроможності пшениці

Найбільшу площу багатокутника 15,59, а відповідно і найбільший рівень потенційної конкурентоспроможності має пшениця ТОВ «Адоніс-Люкс». А рівень потенційної конкурентоспроможності ПП Ткачов і ФГ «Істок» складає 12,12 і 13,86.

Завдяки побудованому багатокутнику помітно, що кожне з підприємств має як конкурентні переваги, так і недоліки, що заважають отриманню урожаїв пшениці високої якості. Серед конкурентних переваг ТОВ «Адоніс-Люкс» можна відмітити якість садивного матеріалу, ефективність агротехнології, продуктивність технічних засобів, а також родючість ґрунтів, що є у власності підприємства. Основним недоліком є недостатня якість засобів захисту рослин, що використовує підприємство у процесі вирощування пшениці.

Підприємства зернопродуктового підкомплексу здійснюють свою діяльність в умовах нестійкого зовнішнього і внутрішнього середовища. До основних чинників, що постійно впливають на підприємства належать кризові явища в економіці країни, зміни в структурі попиту, зміни платоспроможності населення, впровадження нових технологій, зміна структури персоналу та ін. Заради збереження своєї конкурентоспроможності на ринку, забезпечення стійкого функціонування підприємствам необхідно постійно адаптуватися до змін, що відбуваються, і вносити коригування у свою діяльність. Від підприємства потрібна наявність певних адаптивних можливостей, що дають йому змогу швидко та ефективно реагувати на зміни.

Висновки. Не зважаючи на те, що техніко-технологічне озброєння підприємств зернопродуктового підкомплексу майже не відповідає сучасному світовому рівню, а їх виробничий потенціал використовується менше ніж на 47%, продукція, що ними виробляється є достатньо конкурентоспроможною.

Стратегічно важливими напрямками розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу є їх техніко-технологічне переозброєння, врегулювання міжгалузевих відносин між виробниками зерна, переробними підприємствами та галузями матеріально-технічного забезпечення, розвиток інноваційної бази.

Список використаних джерел:

1. Лебедєв К.А. Стратегія розвитку зернопродуктового підкомплексу України / К.А.Лебедєв // Економіка АПК. – 2009. - №3. – с.119-123
2. Плотнікова М.Ф., Мосейчук В.В. Стратегічні орієнтації підприємств хлібопекарської промисловості / М.Ф.Плотнікова, В.В.Мосейчук // Економіка АПК. – 2007. - №12. – с.42-48
3. Радченко Н.В. Развитие конкурентной стратегии зернопроизводства в Крымском регионе / Н.В.Радченко // Економіка АПК. – 2007. - №9. – с.120-123

УДК 330.341

Сарапіна О.А.

КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КРИЗИ

Постановка проблеми. Супротив існуючої думки, що криза носить тимчасовий характер і вже завершується, провідні фінансові аналітики світу сходяться на думці, що вона перманентна, має неодноразовий акт і ми весь час будемо жити в умовах фінансової кризи.

Активна роль держави є умовою для формування соціально-економічного контексту, при якому участь окремих громадян і суспільних груп у соціально-економічній фінансовій реструктуризації диктувалася б їхнім прагненням задовольнити свої власні інтереси. У період ринкових трансформацій держава вирішує завдання узгодження приватних і суспільних інтересів.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Різноманітні теоретичні аспекти проблеми реструктуризації розкриті в наукових працях таких зарубіжних дослідників як Алан Тласті Шин, А. Аткинсон, Джозеф Дж.Перар, П. Друкер, Джон Д. Салліван, Р.С.Каплан, М.Міллер, Рафаель Блазн, Хікс Джон і багатьох інших; у працях таких вітчизняних вчених як Е. Андрущак, В. Амбросов, О. Бутнік-Сіверський, В. Галасюк, Б. Семененко, О. Мендрул, Б.Пасхавер, І. Саврас, Лігоненко Л. О., Ткаченко А. М.

Роботи цих авторів висвітлюють загальну оцінку реструктуризації, а саме: функціонування зовнішнього інституту володіння щодо конкретизації об'єктивної логіки формування вартості нерухомості; можливість управління фінансовими ресурсами, що обумовлює необхідність застосування фінансових механізмів з урахуванням концепції управління вартістю.

Сьогодні зміст фінансової реструктуризації, та способів її здійснення трактується неоднаково. Відсутність визначення концепції державного регулювання фінансової реструктуризації, механізмів та способів її проведення, вимагають подальшого дослідження та наукового обґрунтування.

Формулювання завдання дослідження. Ефективність реструктуризації багато в чому залежить від стратегії й тактики регулювання соціальних, економічних, політичних, військових, екологічних, психологічних процесів, в умовах трансформації економіки, які втілюються в механізмі державного регулювання фінансової реструктуризації.

Метою цієї статті є розробка концептуальних засад формування механізму державного регулювання фінансової реструктуризації підприємств харчової промисловості в контексті світової кризи.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом в Україні уряд почав визнавати необхідність залучення іноземних інвесторів до приватизаційного процесу, який

розвивається досить повільно.

Положення про те, що в Україні необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат, стало загальновідомим, однак на практиці мало що змінюється: потенційні інвестори зазнають труднощів від "правил гри" на українському ринку, які нечітко визначені й постійно змінюються, адміністративні процедури, пов'язані з іноземними інвестиціями, у свою чергу, створюють сприятливу основу для корупції чиновників, а для місцевих бізнесменів характерна кричуща необов'язковість, пов'язана з відсутністю механізму "enforgementa" (тобто сукупності правових норм, ефективної судової системи, правил ділової етики й громадської думки), який би змушував їх чітко виконувати укладені контракти.

Прагнення українського уряду активно залучати іноземних інвесторів до процесу великої приватизації необхідно доповнити радикальними діями щодо створення сприятливого інвестиційного клімату, які забезпечать масштабне надходження коштів і доведення реструктуризації до логічного завершення, тобто до істотного підвищення ефективності виробництва на акціонованих підприємствах країни.

Проект соціально-економічної реструктуризації підприємств харчової промисловості не повинен покладатися на стихійність і вимагає активної діяльності держави. Його завдання багатогранні: створення інститутів і юридичної основи для проведення соціально-економічної реструктуризації, проведення бюджетної й грошової реформи, політики сприяння розвитку промисловим регіонам, сприяння зростанню кваліфікації кадрів.

Необхідність функціонування державних механізмів регулювання реструктуризації на підприємствах харчової промисловості об'єктивно обумовлена тим, що фінансова реструктуризація не завжди дає позитивні результати. Причинами цього є визначення особливостей, які втілюються в десинхронізації надходження грошових потоків, пріоритетності галузі, зональності розміщення підприємств.

Державний механізм регулювання реструктуризації фінансового типу повинен відповідати наступним принципам: державне регулювання, втілюване в державних методах і важелях, повинне доповнювати й коректувати ринковий механізм впливу зовнішніх факторів, погодити функціонування всіх його елементів; державне регулювання повинне бути погоджене з усіма учасниками процесу фінансової реструктуризації й регулювати пропорції товариств виробництва на макро- і мікрорівнях.

Державне регулювання повинне здійснюватися переважно за допомогою економічних методів шляхом застосування комплексних цільових програм.

Активізація державного втручання у процес реструктуризації в даному секторі сприяє забезпеченню продовольчої безпеки. Ступінь впливу держави залежить від рівня ефективності фінансової реструктуризації.

На обґрунтування методів і послідовність здійснення фінансової реструктуризації підприємствами, насамперед, впливає корпоративна політика.

Корпоративна політика здійснюється через механізм функціонування фондового ринку. Основний інструмент ринку цінних паперів в Україні - акції акціонерних товариств, створених у процесі реформування державних підприємств. В останні роки загальний обсяг випуску акцій поступово збільшується.

У даний час додатковий капітал значно перевищує за розмірами статутний. Найближчим часом не очікується індексації основних засобів і інших активів, що автоматично збільшує розміри додаткового капіталу. Тому реструктуризовані підприємства, формуючи статутний капітал, повинні поступово переходити до нового типу емісійної політики з метою одержання емісійного доходу і збільшення за його рахунок додатково вкладеного капіталу.

Емісійна політика повинна бути спрямована на формування додаткового, а не тільки статутного капіталу. Основним завданням державного механізму фінансової реструктуризації підприємств харчової промисловості в процесі збільшення статутного

капіталу повинно стати не прагнення максимізувати пакет акцій, призначений для реалізації, а стимулювати підвищення ціни акції. Необхідно прийняти кардинальні заходи щодо зменшення дебіторської й кредиторської заборгованості. Підприємствам варто значно збільшувати такі складові власного капіталу, як резервний капітал і нерозподілений прибуток.

В умовах кризи процес фінансової реструктуризації є основним важелем регулювання структури капіталу підприємств і зокрема харчової промисловості.

Проблеми фінансової реструктуризації підприємств харчової промисловості, які полягають в особливостях їх функціонування в Україні, знаходяться у полі зору як органів державного управління, так і менеджменту через свою актуальність.

Одним зі значних важелів реорганізації державного регулювання фінансової реструктуризації є соціально-економічна спрямованість даного процесу.

Реструктуризаційні заходи повинні вирішити ряд комплексних завдань у контексті соціально-економічної політики: це зайнятість населення, рівень заробітної плати.

Необхідно здійснювати вдосконалювання такого напрямку державного механізму реструктуризації як соціально-економічний напрямок в плані підвищення зарплати, тобто законодавчого закріплення однієї з умов здійснення фінансової реструктуризації, тоді послідовно з вирішенням цієї проблеми буде вирішена проблема зайнятості працівників.

Відсутність в Україні фінансових можливостей і активної інноваційної діяльності вимагають уважного вибору пріоритетів економічного розвитку. Тому й державний механізм реструктуризації на сучасному етапі повинен бути вибірковим.

Реструктуризація є найважливішим напрямком загального приватизаційного процесу в постсоціалістичних країнах Центральної й Східної Європи, і в тому числі - в Україні. Істинна мета реструктуризації полягає в передачі державної власності в руки приватних підприємств, які - на відміну від керівників держпідприємств - вкладають у справу свій капітал, ризикуючи ним, а тому кровно зацікавлені в раціональному використанні всіх видів ресурсів, у зниженні витрат виробництва і у зростанні прибутку, тобто в підвищенні ефективності виробництва на своїх підприємствах.

Інша мета реструктуризації полягає в масовому створенні реальних суб'єктів ринку, чий фінансові ресурси відділені від ресурсів держави. Ці суб'єкти орієнтуються не на планове завдання, додане "зверху", а на реальний ринковий попит, і тому активно борються за гроші споживачів. Інакше кажучи, друга важлива мета реструктуризації полягає в запуску механізму ринкової конкуренції, що дозволяє реалізувати переваги ринкової економіки на мікрорівні.

В Україні немає закону про управління об'єктами державної власності і немає системи управління державним сектором економіки. Хоча згідно ст. 116 Конституції України Кабінет Міністрів України зобов'язаний здійснювати управління об'єктами державної власності відповідно до закону.

Таке положення призводить до суттєвих негативних наслідків - 10% підприємств харчової промисловості, у тому числі й державних, є збитковими з усіма наслідками, що випливають звідси, немає межі роздержавлення, не визначені галузі державної безпеки країни, які, як правило, у європейських країнах перебувають у державній власності і управляються державними структурами. Це значить, що Україна не має власної моделі управління економікою країни й не враховує європейську.

Відповідно до європейської ("рейнської") моделі управління для Європи традиційно характерне ставлення до підприємства не тільки як до виключної власності акціонерів, але і як до деякого соціального інституту, відповідального також перед своїми співробітниками, контрагентами, місцевим співтовариством. Крім того, концентрована структура власності "прив'язує" підприємство до стратегічного власника, зацікавленого в його довгостроковому розвитку. Переважають "дружні" поглинання, а "недружні" у принципі відкидаються й засуджуються суспільством і бізнесом.

Висновки. Проведені дослідження дали змогу зробити наступні висновки: держа-

вне регулювання фінансової реструктуризації повинно здійснюватись переважно за допомогою економічних методів шляхом застосування комплексних цільових програм. Державне втручання забезпечить продовольчу небезпечність, причому ступінь впливу держави залежить від рівня ефективності фінансової реструктуризації. Механізм державного регулювання даного процесу складається з внутрішньогосподарського ринкового економічного механізму, який має наступні напрямки - обґрунтування стратегії економічного росту, запобігання банкрутству, соціально-економічну спрямованість, стабілізацію земельних відносин, визначення економічної вартості. Особливості української приватизації вимагають ефективної взаємодії представлених механізмів та їх вдосконалення. Характерною рисою державного механізму управління фінансовою реструктуризацією є формування початкової вартості компанії, яка визначається не дійсною. Запропоновані законодавством методи визначення початкової вартості, яка у подальшому втілюється у економічну вартість реструктурованого підприємства, та структури капіталу підприємств, де додатковий капітал не має бути за більше від статутного та резервного. Реструктуровані підприємства повинні переходити до нового типу емісійної політики при стимулюванні та підвищенні ціни акцій.

Істотні прорахунки у формуванні реструктуризаційної моделі трансформації власності в Україні не мали позитивного значення. Відсутність послідовної структурно-інвестиційної політики обумовили посилення диспропорцій у цінових паритетах харчового виробництва. Держава втратила механізм регулювання структурних змін власності в даному секторі виробництва, він розвивається стихійно під впливом попиту та пропозиції. Для стабілізації стійкого розвитку політики економічного зростання на підприємствах харчового виробництва необхідно сприяти застосуванню більше досконалих методів управління процесами фінансової реструктуризації при активізації політики державного втручання.

Анотація

У статті розглянуто концепцію формування механізму державного регулювання фінансової реструктуризації підприємств харчової промисловості, що сприяє забезпеченню продовольчої безпеки країни. Визначені принципи державного втручання у процес реструктуризації в даному секторі економіки.

Ключові слова: фінансова реструктуризація, харчова промисловість, державне регулювання, продовольча безпека.

Аннотация

В статье рассмотрена необходимость концепции формирования механизма государственного регулирования финансовой реструктуризации предприятий пищевой промышленности, что содействует обеспечению продовольственной безопасности страны. Определены принципы государственного внедрения в процесс реструктуризации в данном секторе экономики.

Ключевые слова: финансовая реструктуризация, пищевая промышленность, государственное регулирование, продовольственная безопасность.

Annotation

In the article conception of forming of mechanism of government control of the financial restructuring of enterprises of food industry which is instrumental in providing of food safety of country is considered. Certain principles of state interference are with the process of restructuring in this sector of economy.

Keywords: financial restructuring, food industry, government control, food safety.

Список використаних джерел.

1. Лігоненко Л. О. Антикризисне управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Лігоненко Л. О. -К:КТЕУ.-2005.-397с.

2. Климчук С. В. Объективные и субъективные предпосылки финансовой реструктуризации предприятий /С. В. Климчук // Формирование регионального механизма управления народнохозяйственным комплексом Украины; всеукраїнська науч.-практ. конф., 2004 р.; матер, конф. - Симферополь, 2004.-С. 52-53.
3. Ткаченко А. М. Управление активами предприятиями и их источниками. /А. М. Ткаченко. Монография. - Запоріжжя. Вид. Запорізької державної інженерної академії. - 2004. - 346 с.

УДК 657.371

Назаренко І.М.

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ПРИ АУДИТІ ТА СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКІЙ ЕКСПЕРТИЗИ

Постановка проблеми. В сучасних кризових умовах діяльності підприємств різних форм власності важливого значення набуває проблема раціонального використання ресурсів підприємства. Навіть належним чином організований бухгалтерський облік не може слугувати запорукою успіху підприємства, оскільки деколи бувають сумнівні дані бухгалтерської документації, що пов'язано з різними умовами. Перш за все істотний вплив на дану ситуацію має людський фактор, так як людині властиво помилятися, але поряд з цим можливі випадки розкрадання та псування майна, що призводить до фальсифікації даних обліку. І тому важливе значення в обліковій роботі належить інвентаризації, як елементу методу бухгалтерського обліку і прийому фактичного контролю.

Інвентаризація (від лат. *inventarium*) – це перевірка наявності та стану матеріальних цінностей на підприємствах, в установах, організаціях та правильності їх використання.

Досліджуючи еволюцію поглядів розвитку інвентаризації, доречно відмітити, що навіть італійський математик Л. Пачолі зазначав, що спочатку купець повинен скласти детально свій інвентар, в якості реєстрів використовувати зведені аркуші та книги. Послідовність групування статей в інвентаризаційному описі була обумовлена ступенем захищеності майна від можливих втрат, тобто потрібно було починати з предметів, які більш цінні (готівкові кошти, дорогоцінні вироби). При цьому вчений вводить вимогу критичного моменту, який повинен проявлятися у співставленні інвентарю до одного проміжку часу. Й. Готліб, представник німецької бухгалтерської думки XVI століття, рекомендував для інвентаризації застосовувати товарні книги, в яких доцільно відображати в натуральних залишках цінності за кредитом відповідних рахунків. В. Швайкер (німецький бухгалтер) більше уваги приділяв співставленню бухгалтерських записів, указував на конкретні способи і терміни. Розроблені вченим правила перевірки бухгалтерських книг дозволяють визнати В. Швайкера одним із засновників бухгалтерської ревізії [1].

Враховуючи історичні аспекти, можна чітко стверджувати, що інвентаризація є одним із прийомів контролю за збереженням, станом та використанням ресурсів підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних та практичних питань проведення інвентаризації присвятили наукові праці такі вітчизняні вчені як Бутинець Ф.Ф., Огійчук М.Ф., Плаксієнко В.Я., Ткаченко Н.М., Усач Б.Ф. та інші.

Враховуючи те, що інвентаризація є не тільки елементом методу бухгалтерського обліку, але і важливим прийомом контролю, який може здійснюватися в формі ревізії, аудиту, судово-бухгалтерської експертизи, проблема залишається актуальною.

Формування завдання. Метою написання даної статті являється дослідження особливостей проведення інвентаризації та застосування матеріалів інвентаризації при здійсненні аудиту та судово-бухгалтерської експертизи.

Виклад основного матеріалу. Проведення інвентаризації незалежно від форм контролю регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Інструкцією по інвентаризації основних засобів, матеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків і Порядком визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей.

Відповідно до Інструкції по інвентаризації основних засобів, матеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків основними завданнями інвентаризації є:

- виявлення фактичної наявності основних фондів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, цінних паперів та інших грошових документів, а також обсягів незавершеного виробництва в натурі;
- установлення лишку або нестачі цінностей і коштів шляхом зіставлення фактичної наявності з даними бухгалтерського обліку;
- виявлення товарно-матеріальних цінностей, які частково втратили свою первісну якість, застарілих фасонів і моделей, а також матеріальних цінностей та нематеріальних активів, що не використовуються;
- перевірка дотримання умов та порядку збереження матеріальних та грошових цінностей, а також правил утримання та експлуатації основних фондів;
- перевірка реальної вартості зарахованих на баланс основних фондів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, цінних паперів і фінансових вкладень, сум грошей у касах, на розрахунковому, валютному та інших рахунках в установах, грошей у дорозі, дебіторської і кредиторської заборгованості, незавершеного виробництва, витрат майбутніх періодів, резервів наступних витрат і платежів.

Проведення інвентаризації є обов'язковим:

- при передачі майна державного підприємства в оренду, приватизації майна державного підприємства, перетворенні державного підприємства в акціонерне товариство, а також в інших випадках, передбачених законодавством;
- перед складанням річної бухгалтерської звітності, крім майна, цінностей, коштів і зобов'язань, інвентаризація яких проводилась не раніше 1 жовтня звітного року. Інвентаризація будівель, споруд та інших нерухомих об'єктів основних фондів може проводитись один раз у три роки, а бібліотечних фондів – один раз у п'ять років;
- при зміні матеріально відповідальних осіб (на день прийому-передачі справ);
- при встановленні фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів);
- за примусом судово-слідчих органів;
- у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ);
- при передачі підприємств та їх структурних підрозділів (на дату передачі);
- у разі ліквідації підприємства.

Для проведення інвентаризаційної роботи на підприємствах розпорядчим документом їх керівника створюються постійно діючі інвентаризаційні комісії у складі керівників структурних підрозділів, головного бухгалтера, які очолюються керівником підприємства або його заступником [2].

Проведення інвентаризації відбувається у чотири етапи: організаційний етап (вибір об'єктів інвентаризації, підбір і комплектування інвентаризаційної комісії; видача розпорядження на проведення інвентаризації, інструктаж членів інвентаризаційної комісії); підготовчий етап (отримання від матеріально відповідальних осіб розписки,

складання опису за даними бухгалтерського обліку); технологічний (основний) етап (перевірка наявності і стану об'єктів інвентаризації, підготовка робочої документації, якою оформлюються результати); результативний етап (визначення кінцевих результатів інвентаризації, вирішення спірних питань, прийняття рішень за результатами інвентаризації, складання інвентаризаційних описів, передача документації, суб'єкту, що призначив інвентаризацію) [3].

Значення інвентаризації при здійсненні різних форм контролю полягає в наступному.

Згідно Закону України «Про аудиторську діяльність» аудит – це перевірка даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності суб'єкта господарювання з метою висловлення незалежної думки аудитора про її достовірність в усіх суттєвих аспектах та відповідність вимогам законів України, положенням (стандартам) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання) згідно з вимогами користувачів [6].

В жодному законодавчо-нормативному документі, яким визначено правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні, не зазначено, що проведення інвентаризації під час аудиту є обов'язковим. Тільки в ст. 18 Закону України «Про аудиторську діяльність» зазначено, що аудитори і аудиторські фірми під час здійснення аудиторської діяльності мають право перевіряти наявність майна, грошей, цінностей, вимагати від керівництва суб'єкта господарювання проведення конкретних оглядів, замірів виконаних робіт, визначення якості продукції щодо яких здійснюється перевірка документів [6].

Особливість інвентаризаційної діяльності як об'єкта аудиторського дослідження полягає в тому, що в аудиті існує два поняття «інвентаризація під час аудиту» та «інвентаризація – послуга аудиту».

Проведення інвентаризації під час аудиту не являється обов'язковим, оскільки застосування такого методичного прийому є процесом трудомістким і відповідно терміни аудиторської перевірки збільшуються, що в свою чергу відобразиться на вартості аудиторської перевірки. У випадку, якщо аудитори не можуть бути впевненими у достовірності документальних даних, то доцільно провести інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан та оцінка.

Інвентаризацію під час аудиторської перевірки проводить інвентаризаційна комісія, склад якої зазначено в Наказі про облікову політику, затвердженому керівником підприємства.

Відповідно до вимог Міжнародного стандарту аудиту 501 «Аудиторські докази: додаткові міркування щодо окремих питань» [5], якщо аудитор бажає отримати достатні та відповідні аудиторські докази щодо існування і стану активів, то за можливості повинен бути присутнім при їх інвентаризації. Така можливість дає аудиторові змогу спостерігати і контролювати результати інвентаризації та надавати свідчення щодо надійності цих процедур. Якщо через непередбачені обставини присутність при інвентаризації на заплановану дату є неможливою, аудитор повинен призначити інвентаризацію (спостерігати за її проведенням) на іншу дату і (за потреби) провести перевірку проміжних операцій.

Якщо присутність неможлива через характер і місце розташування активів (запасів), то аудитор повинен розглянути, чи забезпечать альтернативні процедури достатні аудиторські докази існування і стану для того, що аудиторові немає потреби робити посилання на обмеження обсягу аудиту.

Плануючи присутність при інвентаризації, аудитор повинен розглянути:

- 1) характер системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю підприємства;
- 2) аудиторський ризик:

- властивий ризик (ризик викривлення залишку на рахунку, який може бути суттєвим, окремо або разом з викривленням залишків на інших рахунках, якщо припустити відсутність відповідних заходів внутрішнього контролю);

- ризик контролю (ризик того, що викривленню залишку на рахунку, які могли б виникнути і які могли б бути суттєвими, окремо або разом із викривленнями залишків на інших рахунках, не можна буде своєчасно запобігти за допомогою систем бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю);

- ризик невиявлення (ризик того, що аудиторські процедури по суті не виявляють викривлення залишку на рахунку, які можуть бути суттєвими, окремо або разом з викривленнями залишків на інших рахунках);

3) суттєвість (інформація є суттєвою, якщо її пропуск або неправильне відображення може вплинути на економічні рішення користувачів, прийнятих на основі фінансових звітів);

4) чи видано належні інструкції щодо проведення інвентаризації;

5) місця, де розташовані цінності і де проводиться інвентаризація;

6) строк проведення інвентаризації;

7) необхідність допомоги експерта.

Якщо інвентаризація являється послугою аудитора (аудиторської фірми), то суб'єкт господарювання укладає договір з аудитором (аудиторською фірмою) на проведення інвентаризації, в якому чітко обумовлено предмет договору (здійснення даного прийому контролю), обов'язки та права сторін, порядок здавання та прийому результатів роботи, відповідальність сторін, вартість робіт і порядок розрахунків. Відповідно, аудитор є членом інвентаризаційної комісії і приймає безпосередню участь у інвентаризаційному процесі. За наслідками інвентаризації на підставі робочої документації, порівняльних відомостей, інвентаризаційних описів складається звіт аудитора, який містить детальні відомості про проведення інвентаризації, виявлені відхилення та порушення.

Вартою особливої уваги є інвентаризація (зокрема документація проведеної інвентаризації) в процесі судово-бухгалтерської експертизи.

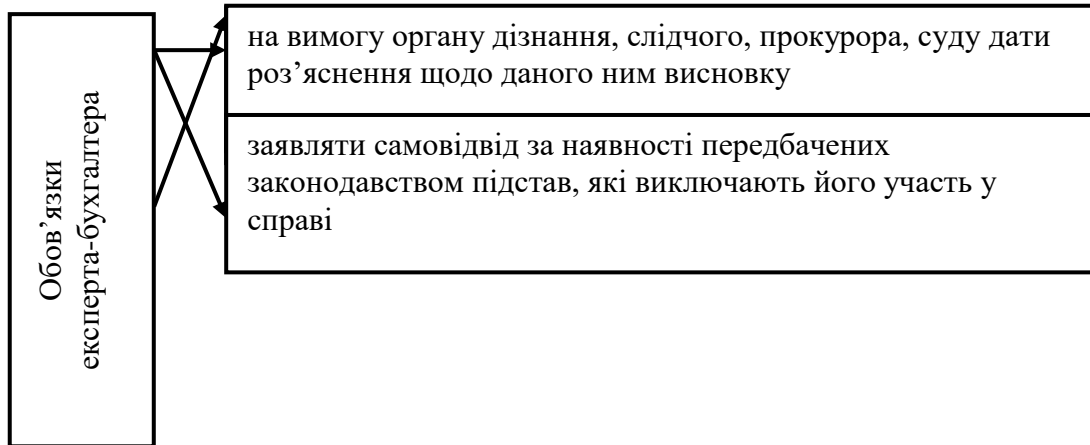
Судово-бухгалтерська експертиза – це процесуальна дія, що полягає у вивченні експертом-бухгалтером матеріалів справи в межах його спеціальних знань на завдання слідчого або суду з метою встановлення фактичних обставин кримінальної чи цивільної справи й надання експертного висновку [8]. Судово-бухгалтерську експертизу призначають в тому випадку, коли в процесі слідства перед слідчим постають питання, які може вирішити та обґрунтувати експерт-бухгалтер.

У Кримінально-процесуальному кодексі (як одному з нормативних документів, що регламентує здійснення судової експертизи) питання інвентаризації не відображено. У ст. 66 Кримінально-процесуального кодексу (далі Кодекс) зазначено, що особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор і суд у справах, які перебувають в їх провадженні вправі викликати в порядку, встановленому Кодексом, будь-яких осіб як свідків і як потерпілих для допиту, або як експертів для дачі висновків; вимагати від підприємств, установ, організацій, посадових осіб, громадян пред'явлення предметів, які можуть встановити необхідні в справі фактичні дані; вимагати проведення ревізій. Виконання цих вимог є обов'язковим для всіх громадян, підприємств, установ і організацій [4].

Як свідчать результати дослідження, окремі вітчизняні вчені акцентують увагу на проведенні інвентаризації під час судово-бухгалтерської експертизи, але з нашої точки зору, дане питання є дискусійним, тому що предметом судово-бухгалтерської експертизи являються відображені в документах або облікових реєстрах господарські операції, що стали об'єктом вивчення, розслідування чи судового розгляду і щодо яких бухгалтер-експерт дає висновок на поставлені уповноваженим органом питання.

Відповідно до ст. 196 Кодексу при необхідності проведення експертизи слідчий складає мотивовану постанову, в якій вказує підстави для проведення експертизи, прізвище експерта або назву його установи, експертам якої доручається провести експертизу, питання, з яких експерт повинен дати висновок, об'єкти, які мають бути досліджені, а також зазначає матеріали, що пред'являються експертові для ознайомлення [4].

Згідно вимог Закону України «Про судову експертизу» експерт-бухгалтер має відповідні обов'язки (рис. 1) [7].

З огляду на це, до компетенції експерта-бухгалтера відноситься детальне дослідження матеріалів інвентаризації. Безпосереднє проведення інвентаризації належить до повноважень інвентаризаційної комісії підприємства.

У процесі судово-бухгалтерської експертизи експерт-бухгалтер, використовуючи знання в сфері бухгалтерського обліку та права, а також застосовуючи відповідні методи та методичні прийоми, повинен дослідити, проаналізувати і дати оцінку документації, складеної під час інвентаризації, встановити, чи підтверджуються документально вказані в акті інвентаризації нестачі, дати оцінку обчисленому розміру матеріальної шкоди, завданої у зв'язку з нестачею, порівняти матеріали інвентаризації з іншими документами. Застосування відповідних процедур сприятиме вирішенню питань, що поставлені слідчим перед експертом-бухгалтером (наприклад, завдання пов'язані з дослідженням повноти оприбуткування цінностей, нестачею матеріальних цінностей та збитків, виявлених ревізією, їх обґрунтуванням та ін.). Результати експертизи відображаються в експертному висновку, який в подальшому буде використовуватися в якості доказу для розслідування.

Вищенаведене вказує на важливість інвентаризаційного процесу та на надзвичайну відповідальність членів інвентаризаційної комісії при відображенні результатів даного прийому контролю в відповідних документах, які містять значну доказову силу. Навіть незначні погрішності в майбутньому можуть призвести до процесуально-судових дій, у зв'язку з чим члени інвентаризаційної комісії завжди повинні дотримуватися принципу об'єктивності та достовірності.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що інвентаризація являється одним з прийомів контролю за збереженням, а в деяких випадках станом активів підприємства. Проведення інвентаризаційного процесу для всіх форм контролю здійснюється за чітко визначеною схемою. Але якісний зміст інвентаризації, який визначається метою і завданнями, що стоять перед суб'єктами здійснення та дослідження результатів інвентаризації, різний. Завдання аудиту – це скорочення недоліків і надання рекомендацій щодо їх усунення, аудитор прагне встановити істину, виступає помічником і захисником свого клієнта. А завданням судово-бухгалтерської експертизи є вивчення окремих недоліків, виявлених ревізією для документального

обґрунтування позовних вимог, пред'явлених судово-слідчими органами до матеріально відповідальних осіб.

Анотація

У статті висвітлено сутність та основні завдання інвентаризації. Розглянуто особливості проведення інвентаризації та використання матеріалів даного прийому контролю під час проведення аудиту та судово-бухгалтерської експертизи.

Ключові слова: інвентаризація, контроль, аудит, судово-бухгалтерська експертиза.

Аннотация

В статье отражены сущность и основные задачи инвентаризации. Рассмотрены особенности проведения инвентаризации, а также использование материалов данного приема контроля при проведении аудита и судебно-бухгалтерской экспертизы.

Ключевые слова: инвентаризация, контроль, аудит, судебно-бухгалтерская экспертиза.

Annotation

This article reviews the nature and main tasks of inventory. The features of the inventory and use of materials of this admission control during the audit and forensic accounting.

Keywords: inventory, control, auditing, forensic accounting.

Список використаних джерел

1. Бардаш С. В. Інвентаризація: теорія, практика, компютеризація : наукове видання / С. В. Бардаш. – Житомир : ЖІТІ, 1999. – 372 с.
2. Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків : затв. 11 серпня 1994 р. № 69 [Електронний ресурс] // Бухгалтерський облік – Бібліотека бухгалтерського обліку. - Режим доступу: <http://www.pro-40t.info/index.php?section=browse&CatID=93&ArtID=114>.
3. Контроль і ревізія : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г., Малуґа Н. М., Пертенко Н. І. ; за редакцією професора Ф.Ф. Бутиця. - 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута». – 2002. – 544 с.
4. Кримінально-процесуальний кодекс : затв. Законом Української РСР від 28 грудня 1960 року, офіц. текст зі змінами та доповненнями станом на 1 квітня 2009 р. // Кодекси України. – 2009. - № 4. – С. 3 – 316.
5. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики / пер. з англ. О. В. Селезньова, О. Л. Ольховікової, О. В. Гика, Т. Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківської, С. О. Куликова. – К. : ТОВ «ІАМЦ АУ «СТАТУС», 2007. – 1172 с.
6. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 р. № 3125 [Електронний ресурс] // Юридичний онлайн довідник. – Режим доступу: <http://jurisconsult.net.ua/zakoni/151-zakon-ukrayini-pro-auditorsku-diyalnist.html>.
7. Про судову експертизу [Електронний ресурс] : Закон України від 09.09.2004 р. № 1992–IV // Закони України : інформаційно-правовий портал.–Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_6n/pg_gcccxc.htm.
Судово-бухгалтерська експертиза : навч. посіб. / за ред. Ф. Ф. Бутиця. - Житомир, 2004. – 460 с.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Існуюча система управління фінансово-господарською діяльністю та фінансовий аналіз, який є основою прийняття управлінських рішень не завжди відповідають вимогам ефективного бізнес-управління в сучасних економічних умовах. Формальні методи аналізу і оцінки фінансового стану підприємства, що спрощують процес вирішення складних виробничих і фінансових проблем, недостатньо ефективно використовуються на практиці. Це зумовлює необхідність проведення досліджень в сфері методологічного забезпечення комплексної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання.

Фінансовий стан – це комплекс найважливіших характеристик функціонування підприємств в ринкових умовах. Він є важливим фактором конкурентоспроможності і стабільного розвитку підприємств. Стійкий фінансовий стан – це результат сукупної ефективної дії складових управління сукупністю господарських процесів, що визначають результати діяльності підприємства.

Сучасні підходи до процесу управління фінансовими і матеріальними ресурсами підприємства в умовах невизначеності зовнішнього середовища передбачають створення гнучкої системи прийняття рішень. Основою такої системи є комплексна оцінка фінансового стану, що визначає його рівень, дозволяє дослідити динаміку узагальнюючих показників, порівняти їх з аналогічними показниками інших підприємств і визначити шляхи поліпшення фінансового стану. Тому проблема розробки наукових підходів комплексної оцінки фінансового стану з врахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на здійснення фінансово-господарської діяльності та створення інформаційної бази прийняття рішень фінансового характеру, є найбільш складною в сучасних умовах інтеграційних процесів та наслідків фінансової кризи.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій

Питанням управління фінансово-господарською діяльністю підприємства і різним аспектам моделювання комплексної оцінки фінансового стану присвятили свої роботи вітчизняні й закордонні вчені: Бандурка О. М. [1], Буряк П. Ю. [2], Гринькова В. М. [3], Ізмайлова К. В. [4], Колчина Н. В. [5], Крейніна М. Н. [6], Зятковський І. В., Орлов П. А., Коюда В. О., Клебанова Т. С., Поддєрьогін А. М., Савицька Г. В., Бланк І. А., Шеремет А. Д., Сайфуллін Р. С., Ковальов В. В., Коробова М. Я., Забродський В. А., Расвєнева О. В., Поляк Г. Б., Бурмистрова Л. М. та ін.

Однак ряд питань, пов'язаних з формуванням моделей комплексної оцінки фінансового стану, що дозволяють врахувати вплив зовнішнього середовища на функціонування підприємства і розробити шляхи покращення фінансового стану потребують подальшого дослідження.

Завдання дослідження

Мета та завдання дослідження полягають в теоретичному узагальненні економічних моделей комплексної оцінки фінансового стану підприємства та окресленні можливих напрямків підвищення рівня фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу

Фінанси суб'єктів господарювання відіграють провідну роль в системі суспільного відтворення та формування власних коштів і централізованих фінансових ресурсів держави.

Ринкові перетворення призвели до розширення сукупностей соціально-економічних відносин, підвищенню ролі розподільчих відносин. Набув значних темпів розвитку недержавний сектор економіки, сучасна банківська система, ринки товарів,

послуг, капіталу. Суб'єкти господарювання почали широкого використовувати ринкові методи регулювання ділової активності для досягнення основної мети – максимізації прибутку, який виступає найважливішим джерелом і передумовою збільшення капіталу, зростання доходів підприємства і його власників. Цієї мети можна досягти лише використовуючи наукові підходи щодо організації фінансів, це дозволить не тільки зміцнити фінансове становище та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, але і забезпечити фінансову стабілізацію країни, в цілому.

На думку вчених О. М. Бандурки, М. Я. Коробова, П. А. Орлова й інших [1, с.8], ключовими вартісними економічними категоріями ринкової економіки є "гроші", "ціна", "прибуток" і "фінанси". Спільними для них є наступні фактори:

- по-перше, їх функціонування відбувається в системі товарно-матеріальних відносин і, таким чином, виникає необхідність здійснювати в грошовій формі розподіл і перерозподіл матеріальних і духовних благ, створених і накопичуваних в суспільстві;
- по-друге, всі ці категорії взаємопов'язані між собою та в той же час кожна виражає специфічні, властиві тільки їй сторони економічних (виробничих) відносин.

В сучасних умовах товарно-грошових відносин неможливий прямий перерозподіл створеного суспільного продукту у натурально – речовій формі, а задоволення потреб відтворення, як на загальнодержавному рівні, так і на рівні окремих юридичних осіб, окремих громадян, відбувається за допомогою грошей, шляхом створення цільових грошових фондів. Саме цим визначається сутність фінансів і їхнє місце в системі виробничих відносин ринкової економіки.

Вчені В. Н. Гринева і В. О. Коюда [3, с.17] вважають, що фінанси – це грошові відносини, що виникають між учасниками суспільного виробництва на всіх стадіях процесу відтворення, на всіх рівнях господарювання, у всіх сферах суспільної діяльності. Це процес формування, розподілу, використання грошових доходів і фондів відповідно з цільовим призначенням у формі фінансових ресурсів (рис.1.1).

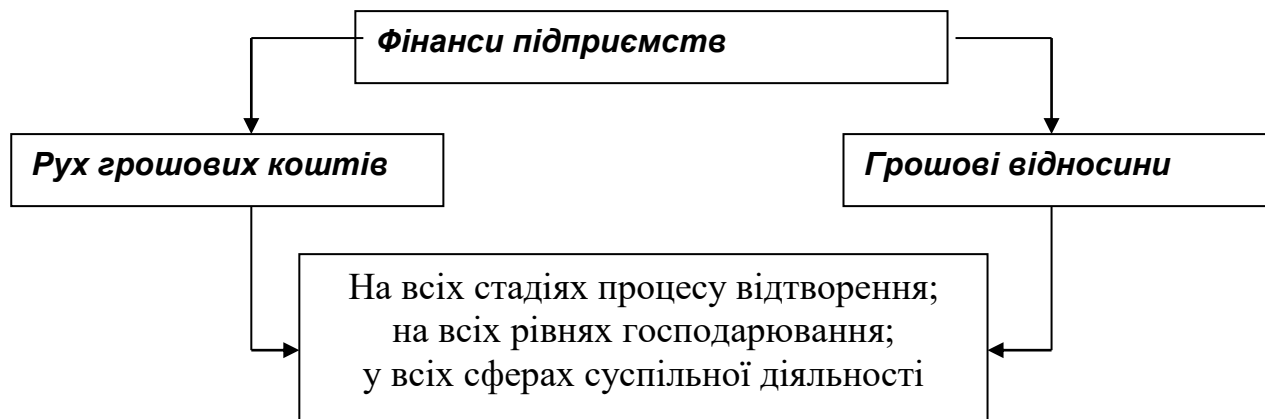

Рис. 1.1. Схема функціонування фінансів підприємств

Такі вчені як Н. В. Колчина, Г. Б. Поляк, Л. М. Бурмистрова вважають, що як економічна категорія фінанси організацій (підприємств) – це система фінансових або грошових відносин, що виникають у процесі формування основного й оборотного капіталів, фондів грошових коштів організації (підприємства) і їхнього використання. Вони носять розподільний характер і впливають на відтворювальний процес [5, с.6].

Фінансова діяльність підприємства здійснюється на основі використання відповідних форм і методів фінансового забезпечення функціонування підприємств. Можна виділити наступні основні завдання фінансової діяльності:

- забезпечення фінансовими ресурсами діяльності підприємства;

- забезпечення фінансовими ресурсами для виконання зобов'язань перед бюджетом, державними цільовими фондами й іншими об'єктами господарювання;
- забезпечення контролю за ефективним розподілом і використанням фінансових ресурсів.

Доцільно розрізнити поняття фінансового стану і фінансової діяльності підприємства. Фінансовий стан характеризує результати фінансово-господарської діяльності і відображає розміри засобів підприємства, їх розміщення і джерела формування, залежить від матеріально-технічного забезпечення процесу виробництва, реалізації і формування прибутку.

Фінансовий стан характеризує, наскільки успішно функціонує підприємство. Показники фінансового стану відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. В остаточному підсумку, фінансовий стан у значній мірі визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, оцінює, якою мірою гарантовані економічні інтереси самого підприємства і його партнерів по фінансовим та іншим економічним відносинам [6, с.3].

Фінансовий стан може бути стабільним, нестабільним і кризовим у залежності від динаміки рівнів існуючої системи показників. У ринковій економіці фінансовий стан підприємства – це, по суті, з одного боку - кінцевий результат його діяльності, а з іншого боку – характеристика його фінансової конкурентоспроможності, використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою й іншими суб'єктами господарювання (власники, кредитори, адміністрація, персонал (службовці), постачальники, покупці (клієнти), податкова адміністрація) [2, с.284].

Стабільний фінансовий стан формується в процесі всієї економічної діяльності підприємства, визначення його на ту або іншу дату допомагає відповісти на запитання, наскільки правильно підприємство керувало фінансовими ресурсами протягом періоду, що передував цій даті; як використовувалося майно, яка структура цього майна, наскільки раціонально сполучені власні і позикові джерела, наскільки ефективно використовувало власний капітал; яка віддача виробничого потенціалу; чи нормальні взаємини з кредиторами, дебіторами, бюджетом, акціонерами і т.д. [6, с.3].

Іншими словами стратегія та перспективи розвитку суб'єктів господарювання залежать від фінансового стану, а фінансовий стан підприємства залежить від ефективності сформованих взаємовідносин з постачальниками, покупцями, акціонерами, податковими органами, банками й іншими партнерами.

Таким чином, важливого значення набуває повна і достовірна інформація про фінансовий стан підприємства, на основі якої можна виявити можливості і економічний потенціал підприємства. Фінансові можливості підприємства, в першу чергу, демонструє власний капітал в розпорядженні підприємства, і активи вкладені у власний капітал. Визначення відносних показників структури джерел формування активів дає можливість оцінити рівень залежності підприємства від позикових джерел. Сильна залежність підприємства від кредиторів зменшує можливості подальшого розвитку підприємства, а зростання такої залежності, може призвести до банкрутства. З метою попередження банкрутства, необхідно своєчасно проводити оцінку фінансового стану й визначати шляхи забезпечення стійкості фінансового стану підприємства.

На практиці оцінка фінансового стану підприємства зводиться до розрахунку числових значень фінансових коефіцієнтів, показників структурних зрушень, темпів зміни. В економічній літературі існує велика кількість досліджень, присвячених проблемі вибору показників виміру фінансового стану функціонування підприємства. Всі вони розглядають фінансовий аналіз як інструмент проведення оцінки фінансового стану підприємства.

В економічній літературі розглянуто багато методів, на основі яких можна виділити основні напрями фінансового аналізу: методи, засновані на аналізі балансу; евристичні

методи, неформалізовані методи з використанням експертних оцінок і економіко-математичні методи [4].

Методи, засновані на аналізі балансу, включають: ущільнення балансу; горизонтальний аналіз; вертикальний аналіз; трендовий аналіз; коефіцієнтний аналіз; балансовий метод.

Ущільнений баланс формують для загальної оцінки фінансового стану підприємства, шляхом об'єднання в групи однорідних статей. За рахунок групування скорочується число статей балансу, а це в свою чергу покращує наочність і дозволяє порівнювати баланси різних підприємств.

Горизонтальний аналіз базується на визначенні абсолютних і відносних відхилень характеристик різних статей балансу і фінансової звітності підприємства за певний період часу.

Горизонтальний аналіз повинен відображати аналіз закономірностей розвитку (трендовий аналіз), який передбачає порівняння кожної характеристики звітності з відповідними показниками за попередні періоди і побудову тренду, на основі якого можна визначати прогнозні показники.

Вертикальний аналіз передбачає розрахунок питомої ваги окремих статей у загальній валюті балансу, тобто вивчення структури статей активу і пасиву на звітну дату.

Коефіцієнтний аналіз дає можливість вивчати рівні і динаміку відносних показників фінансового стану, що розраховуються як співвідношення величин балансових статей або інших абсолютних показників фінансової звітності, порівнюючи їх з базовими або нормативними даними.

Для відображення співвідношень, структурних пропорцій двох груп взаємопов'язаних економічних показників, суми яких повинні бути тотожними використовують балансовий метод.

Що стосується евристики, то це метод, заснований на неформальних, інтуїтивних міркуваннях, на узагальненні досвіду рішення подібних задач. Цей прийом дає можливість зменшити число варіантів при рішенні задачі, тому він не гарантує одержання найкращого варіанта з усіх можливих [4, с. 21].

Застосування евристичних прийомів зв'язане з тим, що безліч процесів і явищ знаходять логічну оцінку з використанням досвіду фахівців і експертів [6, с.66]. Це дозволяє підвищити ефективність аналітичного процесу.

До евристичних методів відносять: метод колективної експертної оцінки; метод аналогії; метод мозкового штурму; морфологічний аналіз; метод контрольних питань; метод колективного блокнота; метод семиразового пошуку.

Найчастіше використовують метод колективної експертної оцінки, який полягає в аналітичному дослідженні з використанням спеціальних анкет, в яких експерти дають незалежну характеристику економічних процесів.

Одним з можливих напрямків удосконалення фінансового аналізу може бути використання статистичних та економетричних методів дослідження залежностей, що підвищить ефективність аналізу за рахунок розширення множини досліджуваних факторів, можливості визначення шляхів та резервів досягнення цілей, обґрунтування управлінських рішень та вибору оптимального варіанта використання фінансових ресурсів.

Висновки

Фінансовий аналіз виступає основою інформаційного забезпечення проведення заходів щодо оцінки фінансового стану і базується на даних бухгалтерського обліку. Комплексна оцінка фінансового стану дає можливість:

- охарактеризувати, оптимальність структури фінансів підприємства;
- провести оцінку фактичного стану і ефективності використання фінансів;
- визначити закономірності змін у фінансово-господарській діяльності і попередити кризовий стан підприємства;

- усунути причини нестабільності функціонування підприємства;
- забезпечити обґрунтоване планування санації підприємства.

Комплексна оцінка фінансового стану суб'єктів господарювання є необхідною складовою процесу управління фінансово-господарською діяльністю підприємств. Оскільки фінансовий стан – це комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів фінансових відносин підприємства, то комплексна оцінка повинна включати в себе різноманітні заходи аналізу, моніторингу, діагностики, що підтверджує необхідність подальших досліджень.

Аннотація

В статье рассмотрены актуальность современных научных подходов к формированию комплексной оценки финансового состояния субъектов хозяйствования. Обобщенно систему составляющих и задача финансов предприятий. Продемонстрировано различные направления финансового анализа. Очерчены возможные пути совершенствования оценки финансового состояния. Показана необходимость использования статистических и эконометрических методов исследования зависимостей.

Ключевые слова: финансы предприятий, финансовое состояние, финансовая деятельность, методы оценки финансового состояния

Annotation

The article considers the relevance of modern scientific approaches to integrated assessment of the financial state entities. Generalized system of components and tasks of business finance. Demonstrated different areas of financial analysis. Possible ways of improving the financial stability. The necessity of using statistical and econometric methods dependencies.

Keywords: finance, financial condition, financial activities, methods of assessing the financial condition.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємства: Підручник – 2-ге вид., перероб. і доп./ Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я.// – К.: Либідь, 2003. – 384 с.
2. Буряк П. Ю. Фінансово-економічний аналіз: Підручник для студентів вузів /Буряк П. Ю., Римар М. В., Бець М. Т. та ін.// – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 520 с.
3. Гриньова В. М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда // – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2004. – 424 с.
4. Измайлова К. В. Сучасні технології фінансового аналізу / К.Измайлова // В. – К.: МАУП, 2003. – 148 с.
5. Колчина Н. В.Финансы организаций (предприятий): Учебник для вузов – 3-е изд., перераб. и доп./ Н. В. Колчина, Г. Б. Поляк, Л. М. Бурмистрова и др.; // – М.: ЮНИТИ - ДАНА, 2004. – 368 с.
6. Крейнина М. Н. Финансовое состояние предприятия. Методы оценки. / М. Н. Крейнина //– М.: ИКЦ «ДИС», 1997. – 224с.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Ефективна інвестиційна діяльність є необхідною умовою стабільного функціонування і розвитку економіки регіону. Масштаби, структура й ефективність використання інвестицій багато в чому визначають результати господарювання на різних рівнях економічної системи, стан, перспективи розвитку й конкурентоспроможність регіонального господарства.

Сутність інвестицій як економічної категорії визначається їхньою роллю і значенням на макро-, мезо-, мікро- рівнях економіки.

На макрорівні інвестиції, і особливо капітальні вкладення, є основою для розвитку національної економіки й підвищення ефективності виробництва за рахунок:

- систематичного відновлення основних виробничих фондів підприємств і невиробничої сфери;
- впровадження в економіку досягнень науково-технічного прогресу, поліпшення якості й забезпечення конкурентоспроможності продукції національних виробників;
- збалансованого розвитку галузей народного господарства держави;
- створення необхідної сировинної бази;
- нарощування економічного потенціалу й економічної безпеки;
- зниження витрат виробництва й обігу;
- збільшення й поліпшення структури експорту;
- вирішення соціальних проблем, і в тому числі проблеми безробіття;
- забезпечення позитивних структурних зрушень в економіці;
- перерозподілу власності між суб'єктами господарювання.

Щодо мезорівня інвестиційної діяльності, можна зауважити похідний від макрорівневого, характер її функцій у межах регіональної специфіки. Тобто, на рівні області, інвестиційна діяльність спрямована на досягнення подібних до макрорівневого рівня цілей, але з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку конкретної території [1, с. 29].

Таким чином, інвестиції є найважливішою економічною категорією, вони відіграють винятково важливу роль на всіх рівнях економічної системи забезпечуючи просте й розширене відтворення, необхідні структурні перетворення, одержання максимального прибутку й на цій основі вирішення багатьох соціальних проблем. Отже, інвестиції необхідно розглядати як один з багатьох факторів, який може забезпечувати стале економічне зростання, і навпаки: головним фактором економічного зростання є активізація інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню сутності та механізмів ефективного залучення інвестицій багато уваги присвячено у працях, як вітчизняних, так і зарубіжних авторів, зокрема Бланка І.А., Ейсана Нікбахта та Анжеліко Гропеллі, Дж.О'Брайєна і С.Шривастави, Хорна Дж. К. Вана, Гітмана Л., Джонка М., Шарпа У., Александера Г., Бэйлі Дж., Суторміної В.М., Мертенса А.В., Ковальова В.В., Первозванського А.А. і Первозванської Т.Н., Торкановського В.С., Кузнецової О.В. [2, с. 160].

У сучасній західній літературі термін «інвестиції» часто трактується як покупка цінних паперів (акцій, облігацій) або портфельне інвестування.

У вітчизняній економічній літературі до 90-х років термін «інвестиції» для аналізу процесів соціалістичного відтворення практично не використовувався, основною сферою його застосування були роботи закордонних авторів і дослідження в області

капіталістичної економіки. Базисним поняттям інвестиційної діяльності було поняття капітальних вкладень.

У сучасний період термін «інвестиції» одержав поширення в науковому обороті, став використовуватися в урядових і нормативних документах. Однак здебільшого інвестиції продовжують ототожнюватися з капітальними вкладеннями. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції визначаються як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [3].

Формулювання завдання дослідження. В умовах сучасної економіки ефективність інвестиційної діяльності на рівні регіону стає запорукою сталого функціонування всього економічного комплексу на мезорівні.

Завданням дослідження є аналіз стану інвестиційної діяльності у Херсонській області та визначення шляхів покращення її ефективності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно, одним з основних джерел фінансування господарського процесу, є власні кошти підприємств і організацій. У цьому напрямку інвестиційної діяльності спостерігається позитивна динаміка до збільшення обсягів внутрішніх капітальних інвестицій за рахунок власних коштів господарюючих суб'єктів, рисунок 1.

Рис. 1. Динаміка внутрішніх капітальних інвестицій на підприємствах Херсонської області у 2004-2008 рр.*

* Показники розраховано за інформацією Головного управління статистики у Херсонській області [7].

В абсолютному вимірі спостерігається зріст внутрішніх капітальних вкладень за період з 2004 до 2008 року у розмірі 3 333 713 тис.грн., тобто більше ніж у чотири рази, інерція показників 2008 року забезпечила загальні позитивні характеристики цього процесу, але у відносному вимірі, динаміка показників інвестиційної діяльності відобразила різке зменшення вкладень, яке відбулося у другій половині 2008 року. Найбільший зріст внутрішніх інвестицій спостерігався у 2007 році, коли абсолютний показник перевищив обсяги 2004 року у 2,8 рази. Переважну частку капітальних інвестицій складають інвестиції в основний капітал – 89,1% у 2008 році. З них на капітальне будівництво приходить – 53,9%, на придбання машин та обладнання – 46,1%, на капітальний ремонт – 9,6%, інвестиції в нематеріальні активи склали – 0,5%, витрати на формування основного стада – 0,4%.

Слід відзначити, що за поширеним показником, який характеризує внутрішню інвестиційну діяльність через відношення обсягів інвестицій в основний капітал до показників 1990 року, у Херсонській області спостерігається позитивна динаміка, але вказаного рівня у 2008 не було досягнуто і обсяг вкладень становив лише його половину. Динаміка інвестицій у основний капітал подана на рисунку 2.

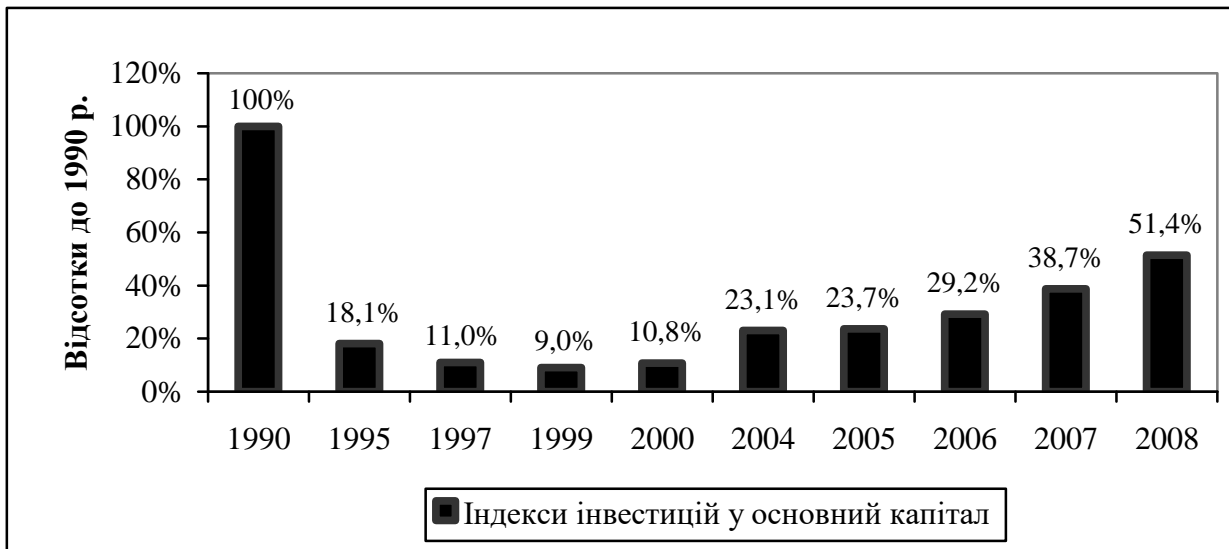

Рис. 2. Динаміка інвестицій у основний капітал *

Реальний стан справ, щодо розвитку основного капіталу області можна побачити в ході порівняльного аналізу динаміки обсягів інвестицій в основний капітал і вартості основних засобів, узагальнюючим показником якої, є ступінь зносу. Динаміка показників зносу основних засобів, є хвилеподібною із загальною тенденцією до збільшення у 2008 р. на 17,5% порівняно з 2000 р. Такий стан речей свідчить про недостатній обсяг капітальних вкладень, перш за все в основні засоби підприємств Херсонської області (рисунок 3).

Рис. 3. Динаміка показників зносу основних засобів *

Головними джерелами інвестицій в основний капітал у 2008 р. були власні кошти підприємств та організацій (1531 млн.грн. або 39% від загального обсягу вкладень) і кредити банків та інші позики (1427 млн.грн. або 36,3%), рисунок 4.

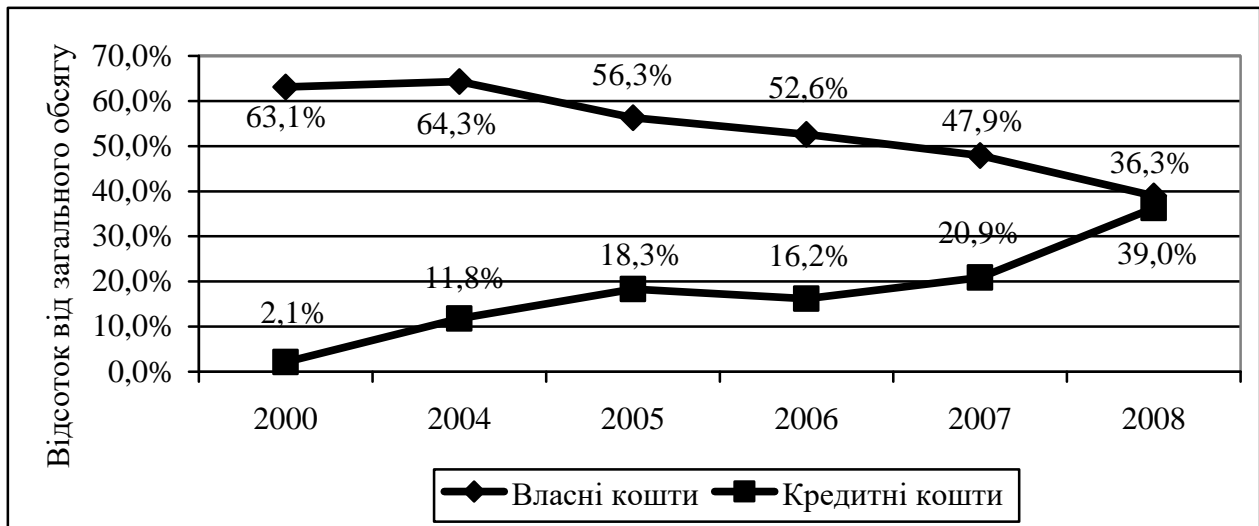

Рис. 4. Динаміка показників використання власних та кредитних коштів в інвестуванні основного капіталу Херсонської області *

Специфічною для сучасного періоду розвитку як регіональної так і національної економіки, є діаметрально протилежна динаміка показників використання цих джерел – використання власних коштів зменшується, а кредитних інструментів навпаки, збільшується.

За рахунок коштів державного бюджету у 2008 р. було здійснено лише 5,6% інвестицій, що порівняно з 2007 р. є зменшенням на 6,2%. Така ситуація пояснюється обмеженістю й дефіцитом державного бюджету. Обсяги коштів місцевих бюджетів, що вкладалися в основний капітал до 2007 р. мали незначну позитивну тенденцію, але у 2008 р., за умов світової фінансової кризи цей показник теж зменшився і склав 3,3% від загального обсягу інвестицій (табл. 1).

Таблиця 1

Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування*

(відсотки до загального обсягу)

Джерела фінансування	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Кошти Державного бюджету	8,0	6,4	7,1	9,7	11,8	5,6
Кошти місцевих бюджетів	1,4	2,7	2,6	3,7	3,5	3,3
Власні кошти підприємств	63,1	64,3	56,3	52,6	47,9	39,0
Кошти іноземних інвесторів	8,4	3,0	2,7	4,2	3,1	2,3
Кошти вітчизняних інвесторів	-	0,3	2,7	4,2	3,1	2,3
Кошти населення на будівництво квартир	-	-	-	1,4	1,4	0,8
Кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	11,1	9,0	9,8	10,0	8,6	7,9
Кредити банків	2,1	11,8	18,3	16,2	20,9	36,3
Інші джерела	5,9	2,5	2,8	1,9	2,8	4,3

Приблизно десяту частину інвестицій в основний капітал складають кошти населення спрямовані на будівництво житла, але динаміка цього показника на протязі останніх трьох років є негативною, показники зменшилися на 2,3%. Не дивлячись на негативні відносні показники, обсяги коштів іноземних інвесторів в абсолютному вимірі зросли з 26 млн.грн у 2004 р. до 92 млн.грн. у 2008 р. Вітчизняні інвестиції порівняно з 2005-2006 рр. збільшилися на 17 млн. грн. і склали 21 млн.грн.

Порівняно з 2000 р. дещо змінилася структура інвестицій в основний капітал. Найсуттєвішими є зміни обсягів вкладень у сільське господарство і промисловість області (табл. 2).

Таблиця 2

Зміни у структурі інвестицій в основний капітал*

(відсотки до загального обсягу)

Вид діяльності	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Сільське господарство	19,0	12,6	17,4	19,0	15,9	30,2
Промисловість	36,3	28,2	28,8	23,6	29,7	24,4
Будівництво	0,9	3,5	2,2	2,4	2,6	1,8
Торгівля та послуги	4,5	10,7	11,7	12,6	9,1	10,7
Транспорт та зв'язок	17,6	20,2	15,2	16,1	19,7	11,9
Операції з нерухомим майном	14,3	13,5	14,4	14,7	13,6	12,2
Державне управління	0,8	2,4	1,5	1,2	1,0	0,6
Освіта	1,0	0,9	0,8	1,5	0,8	0,9
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,7	2,5	1,7	3,5	2,7	2,6
Діяльність у сфері культури та спорту	0,1	0,3	0,5	0,5	0,6	0,9

Частка вкладень у сільське господарство 2008 р. зросла у загальному обсязі на 11,2% порівняно з показником 2000 р. і склала – 1188413 тис.грн. Одночасно, з 36,6% до 24,4% (956944 тис.грн.), скоротилися витрати на інвестиції у промисловості. Обсяги будівельних інвестицій залишались у період, що розглядається, на рівні близькому до 2-3% (70341 тис.грн.). Торгівля і послуги, як один з головних сегментів ринкової економіки прогнозовано зросли на 6,2% (421045 тис.грн.). Значну частину капітальних вкладень освоїли підприємства транспорту та зв'язку (11,9% або 164283 тис.грн.), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям склали – 12,2% (155280 тис.грн.). Традиційно мала частка капітальних вкладень приходить на соціальну сферу, так сукупна доля інвестицій в освіту, охорону здоров'я, культуру та спорт склала у 2008 р. 4,2% (166060 тис.грн.), що є більшим за показники 2000 р. (3,0% або 33533 тис.грн.), але недостатнім для ефективного розвитку соціального й людського капіталу області. Сьогодні, на всіх рівнях владної вертикалі декларуються цілі розбудови сучасної моделі освіти, підвищення рівня її якості, впровадження нових технологій, але, як бачимо на практиці, не забезпечується матеріальна основа розвитку освіти, а частка капітальних вкладень в цю сферу становить від 1,0 у 2000 р. до 0,7% у 2008 р. (28021 тис.грн.) від загальних обсягів. Інвестиції у сферу охорони здоров'я в останні два роки стабілізувалися на рівні 2,6-2,7% (100927 тис.грн.). Відносно позитивною є динаміка показників вкладених інвестицій у культуру та спорт, які збільшилися з 0,1% (369 тис.грн.) у 2000 р. до 0,9% (37112 тис.грн.) у 2008 р. Загалом, структура інвестицій в основний капітал Херсонської області змінилася в наслідок розбудови ринкової інфраструктури, спаду промислового виробництва й диверсифікації капіталу у сільське господарство.

В більшості напрямів економічної діяльності у 2008 р. кошти спрямовувалися на підтримку вже існуючих підприємств. На технічне переоснащення і реконструкцію діючих підприємств і споруд у сільському господарстві використано 62,6% загального обсягу інвестицій, у промисловості 61,5%, будівництві 75,5%. Найбільшою, доля спрямована на модернізацію існуючих потужностей була у добувній промисловості – 84,3%. Ринкова економіка передбачає наявність розгалуженої інфраструктури та розвинутої сфери послуг. Тому природною для сучасних умов розвитку Херсонської області, є тенденція до збільшення інвестицій у нове виробництво і споруди, що спостерігається у сфері торгівлі та послуг – 51,8% (за рахунок введення семи автозаправочних та газонаповнювальних компресорних станцій), готельно-ресторанній

сфері – 62,3% (за рахунок введення у дію баз відпочинку на узбережжі Чорного моря), на транспорті та зв'язку – 72,7% (за рахунок введення автоматичних телефонних станцій на 1312 номерів та автомобільних доріг загального користування довжиною 6,95 км.).

У промисловості Херсонської області найбільша частина інвестицій приходить на переробну галузь і складає 84,1% від загального обсягу інвестицій в основний капітал промислових підприємств, або 804410 тис.грн. У відносному вимірі найбільший зріст спостерігається у добувній промисловості – 466,5% до попереднього року, обробленні деревини – 159,9%, металургійному виробництві – 130,3%. Зменшення інвестицій відбулося у легкій промисловості – 44,3% до попереднього року, хімічному виробництві – 68,7%, машинобудуванні – 72,4%. Середній індекс інвестицій в основний капітал промислових підприємств у 2008 р. склав – 107,4%, що є відчутно нижчим за 2007 р. (169,9%) показником.

Узагальнюючи інформацію про капітальні інвестиції в Херсонській області у період з 2000 по 2008 рр., можна визначити декілька головних тенденцій:

1) Абсолютний зріст обсягів капітальних внутрішніх інвестицій. За період з 2004 до 2008 р. у розмірі 3333713 тис.грн., тобто більше ніж у чотири рази.

2) Різке зменшення обсягів інвестицій з середини 2008 р., що пояснюється впливом світової фінансової кризи.

3) Недостатній рівень інвестицій в основний капітал, що підтверджується зростом ступеню зносу основних засобів.

4) Об'єктами найбільше інтенсивного інвестування в основний капітал залишаються міста області (58,9% від загальних обсягів).

5) Головними джерелами інвестицій в основний капітал у 2008 р. були власні кошти підприємств та організацій (1531 млн.грн. або 39% від загального обсягу вкладень) і кредити банків та інші позики (1427 млн.грн. або 36,3%).

6) Порівняно з 2000 р., змінилася структура інвестицій в основний капітал. Частка вкладень у сільське господарство 2008 р. зросла, одночасно, скоротилися витрати на інвестиції у промисловості, рисунок 5.

7) Відтворювальна структура інвестицій в основний капітал свідчить про те, що в більшості напрямів економічної діяльності у 2008 р. кошти спрямовувалися на підтримку вже існуючих підприємств.

8) У промисловості Херсонської області найбільша частина інвестицій приходить на переробну галузь і складає 84,1% від загального обсягу інвестицій в основний капітал промислових підприємств.

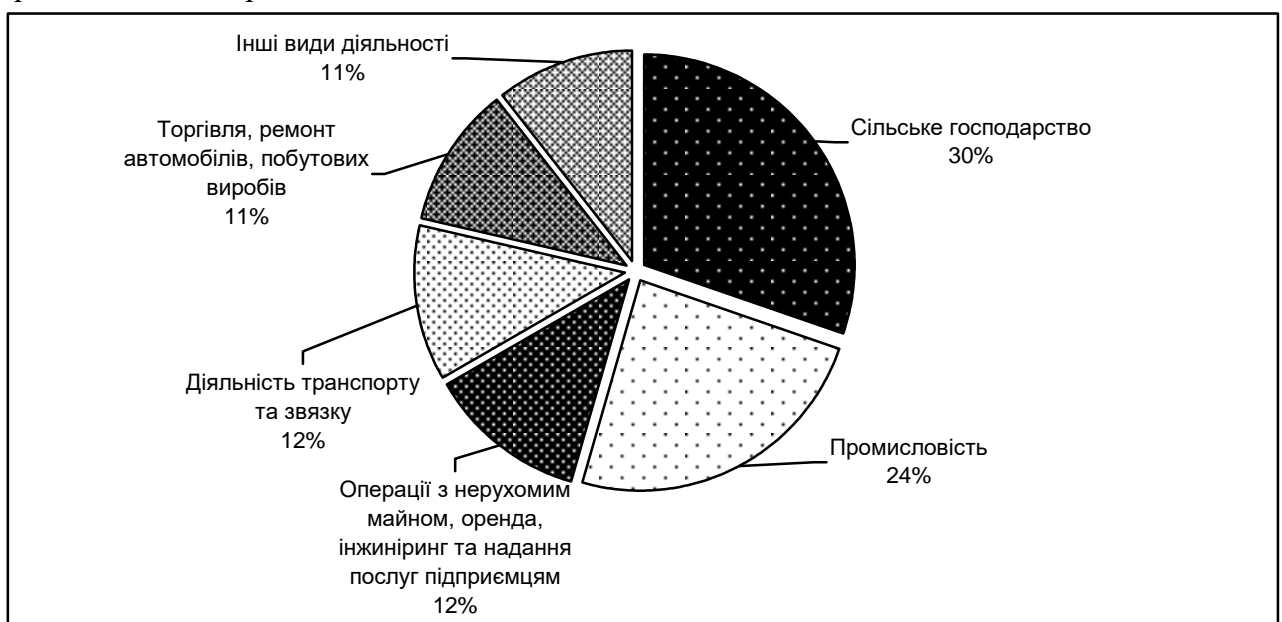

Рис. 5. Структура інвестицій в основний капітал *

Проаналізувавши загальну характеристику інвестиційних можливостей Херсонської області ми прийшли до висновку про те, що регіон має великий **інвестиційний потенціал, який необхідно розвивати**. У сучасних умовах все більшу актуальність здобуває вибір напрямів ефективного вкладення коштів. Важливість виявлення регіональних пріоритетів обумовлена гострою потребою концентрації обмежених інвестиційних ресурсів на найбільш важливих проблемах розвитку або напрямках, здатних забезпечити конкурентні переваги регіональної економіки на загальнодержавному й світовому ринках. Вибір стратегічних напрямів інвестиційної політики дозволяє зосереджувати інвестиційні ресурси на чітко визначених в ній цілях, що в остаточному підсумку підвищує ефективність інвестиційного процесу в регіоні.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. З метою вдосконалення регіонального управління інвестиційною діяльністю необхідно виділити інвестиційні пріоритети, тобто сукупність найбільш перспективних напрямів розвитку, обумовлених уподобаннями потенційних інвесторів, що здійснюють вкладення в певні об'єкти й проекти, ціль яких – досягнення стратегічних цілей і ефективно підвищення конкурентних переваг регіону.

Самостійною й дотепер невирішеною проблемою залишається розробка методів оцінки, вибору й встановлення пріоритетів економічного розвитку, з відбором і ранжируванням галузей виробництва у регіональному аспекті.

При визначенні інвестиційних пріоритетів регіону необхідно, насамперед, враховувати, що в умовах дефіциту державного й місцевого бюджетів, низької платоспроможності більшої частини фінансово-кредитних установ, підприємств сфери матеріального виробництва й населення, віднайти необхідні фінансові ресурси для належного забезпечення напрямків модернізації економіки регіону не представляється можливим. У цих умовах постає необхідність більш якісного наукового обґрунтування відповідних пріоритетів інвестиційної політики, найважливішими елементами якого повинні стати скорочення їхньої загальної кількості й орієнтація на одержання максимального соціально-економічного ефекту.

У цьому зв'язку можна запропонувати модель, що виділяє три основні напрями формування нової структури економіки, що відповідає перспективам переходу до її стійкого росту:

- ідентифікація «центрів росту» й виведення з господарського обігу неефективних підприємств і виробництв; критеріями віднесення до «центрів росту» є здатність формування «секторів росту», сприяння розвитку соціальної сфери й підвищенню рівня життя населення, збільшення робочих місць усередині регіону, експортна орієнтація й забезпечення збільшення надходжень у бюджеті всіх рівнів, поліпшення екологічної обстановки;

- оцінка платоспроможного попиту й потреб у товарах і послугах, сформованих на основі обліку державних потреб і програм державного й регіонального рівнів системи державних закупівель;

- реалізація системи планових проектів і програм (наукових, інноваційних, виробничих), що базуються на результатах аналізу перспектив розвитку світового ринку й націлених на прорив у середньостроковій перспективі на нові сегменти ринку й забезпечення в майбутньому життєво важливих національних інтересів.

Відзначені напрями інвестиційної політики можуть бути взяті за основу й адаптовані для регіонального рівня з урахуванням сформованих соціально-економічних умов і особливостей їхнього розвитку.

Анотація

Статтю присвячено аналізу основних показників інвестиційної діяльності у Херсонській області. Встановлено, що основним джерелом інвестицій є власні кошти

підприємств. Одночасно рівень капіталовкладень не забезпечує відтворення основних фондів підприємств. Запропоновано модель вдосконалення інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиції, інвестиції в основний капітал, структура інвестицій, джерела інвестицій.

Анотація

Стаття посвячена аналізу основних показателів інвестиційної діяльності в Херсонській області. Установлено, що основним джерелом інвестицій є фонди підприємств. Одночасно рівень капіталовкладень не забезпечує відтворення основних фондів підприємств. Предложено модель удосконалення інвестиційної діяльності.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиции в основной капитал, структура инвестиций, источника инвестиций.

Annotation

This article analyzes the main indicators of investment activity in the Kherson region. It is established that the main source of investments are funds of enterprises. Simultaneously, the level of investment does not ensure the reproduction of fixed assets. A model is proposed to improve the investment activity.

Key words: investment, investment in fixed capital, investment structure, a source of investment.

Список використаних джерел:

1. Правик Ю.М. Стратегічні напрямки залучення і використання іноземних інвестицій. // Інвестиції: практика та досвід. – 2006. – №18. – С. 26-30.
2. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ. – 2000. – 340 с.
3. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. № 1560-ХІІ. // Відомості Верховної Ради України від 19.11.1991 - 1991 р., № 47, стаття 646.
4. Абрамович І. А. Напрямки активізації державної політики щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №1. – С. 16-19.
5. Батура А.В., Дедіков О.І. Інвестиції як чинник оптимізації відтворювальних процесів в Україні. – Дніпропетровськ: Наука і освіта. – 1998. – 435 с.
6. Федоренко Ф. Інвестиції та економіка України // Економіка України. – 2007. – №5. – С. 12-16.
7. <http://stat.ks.ua/content/section/4/114/>

АСПЕКТИ ОПЕРАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Сучасна економічна модель України проходить шлях становлення у світовому ринковому просторі. Механізми ринкових відносин постійно модернізуються і вдосконалюються. Цей факт сприяє швидкій зміні в класичній підготовці фахівців різних професій. Пряма залежність стосується не тільки фахівців з економічних питань, а й інженерів, виробників, менеджерів, лікарів, проєктантів та ін.

Формування завдання дослідження. Головне завдання постає перед економічною і технічною інтелігенцією України щодо формування «ринкової психології» - поведінка учасників сучасного економічного простору в межах операційної системи суспільного виробництва, тобто сучасного операційного менеджменту. Зміст якого розкривається в здатності самостійно і цивілізовано оперувати на ринку товарів і послуг в сучасній економічній системі України.

Виклад основного матеріалу. Вирішення цього завдання потребує, по-перше, кластерно проаналізувати сучасні світові досягнення в напрямку досягнень операційного менеджменту; по-друге реалізувати наявну мету використовуючи інструменти операційного менеджменту. Кропітка робота вимагає від керівників точної схеми дій. Реалізація мети в потрібному напрямку здійснюється шляхом формування чіткої стратегії.

Сучасний економічний простір агропромислових підприємств складається з багатьох напрямків. Кожна сучасна промислова фірма будує свою операційну діяльність орієнтуючись на прибуток, одержати який потрібно шляхом виготовлення продукції, наданні послуг, які постійно потребує споживач. Попит формує пропозицію, але це не зовсім так у сучасному світі. Застосування інструментів операційного менеджменту забезпечує підприємству сталу операційну діяльність на ринку і якісний економічний ефект.

Операційний менеджмент – мистецтво, яке об'єднує всі сфери суспільного виробництва з його основними компонентами: професійних діячів ринку, товари, послуги. При тому, як напрям діяльності – мистецтво, він охоплює безліч напрямків і сфери людської життєдіяльності таких як: менеджмент і його напрямки, контролінг, облік, фінанси, інноваційну діяльність, кібернетику, маркетинг, планування, техніка і технологія галузей, філософія, соціологія, психологія, біомеханіку та інші пріоритетні напрямки людської життєдіяльності. Даний комплекс знань формує у керівника креативний, якісний тип вирішення завдань в оперативній діяльності і певну базу досвіду в стратегічних спрямуваннях.

Загально відомо, що агропідприємствам властиві якісно визначені елементи, вони постійно перебувають у взаємодії формуючи організаційну структуру кожного з підприємств учасників всієї системи. Всі агропідприємства в сумі складають агропромисловий комплекс України. Їхня загальна кількість поділяється на певні об'єкти інфраструктури.

Досліджуючи певні організаційно-економічні аспекти функціонування агропромислових підприємств зауважимо увагу на структурі і її складових елементах. Наукові праці сучасних науковців в напрямку АПК з теоретичних і методичних питань комплексу складових агропідприємств формують наступну класифікацію. Це дає можливість дослідити сферу і визначити пріоритети тактичних, стратегічних дій з погляду операційного менеджменту.

Дослідження Н.С. Станасюка [1,с.22] дають можливість розглянути основну галузево-компонентну структуру агропідприємств рис.1 Досліджуючи дану схему зазначимо, що кожний окремо виділений компонент операційно поєднаний з наступним. В

комплексі всі вони складають одну єдину систему, яка функціонує в загальній економіці країни.

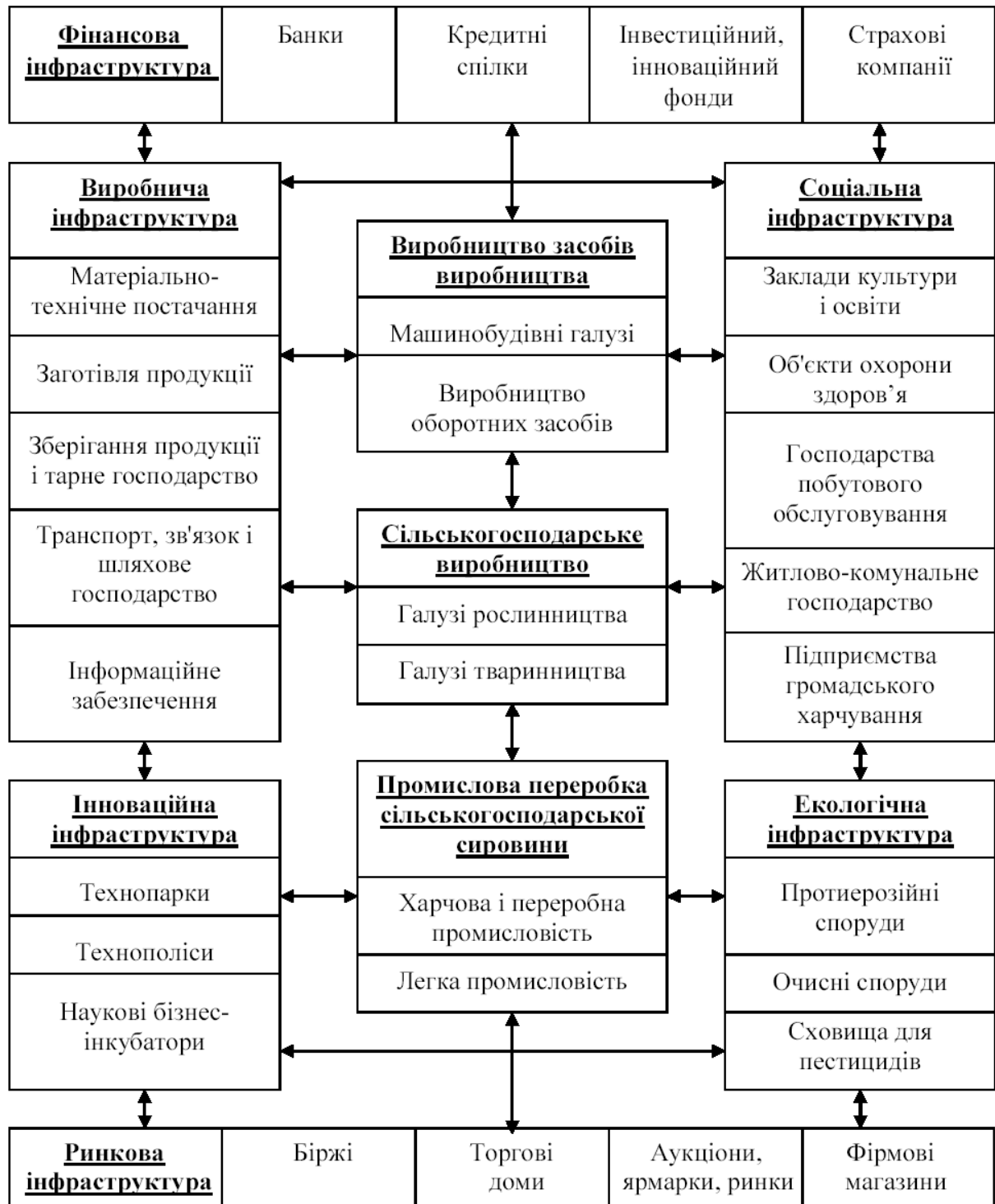

Рис. Галузево-компонентна структура АПК

Агropідприємствам властива певна кількість якісно визначених елементів, які перебувають у взаємодії і постійному зв'язку, який складає його основну структуру. Основними складовими елементами комплексу є галузі та об'єкти інфраструктури. Всі вони пов'язані операційним процесом менеджменту.

Операції – це процес, метод, ряд дій практичного характеру. Виходячи з вище зазначеного операційний менеджмент в агropідприємствах є постійна складова кожного виду людської діяльності в галузево-компонентній структурі якій властиво

організованість і продуктивність. Кожний компонент структури виконує певну функцію, операцію і при цьому кожна управлінська діяльність включає в себе операційний менеджмент, що є всеохоплюючою ланкою однієї супер системи.

Супер система – це сума матерії і антиматерії, яка в процесі взаємозв'язку формує розвинений, суспільно адекватний людський організм, наділений корисними якостями щодо самовдосконалення.

Відносно галузево-компонентної структури АПК можна зазначити, що процес економічної взаємодії відбувається між різними учасниками і на різних мовах. З погляду операційного менеджменту варто зазначити, що процес взаємодії – це процес обміну інформацією. Зазвичай ситуації взаємодії між ланками структурно-компонентної системи відбуваються інформаційно зрозумілими, але буває навпаки. Проблема втрати інформаційного змісту пояснюється нерозумінням термінологічних мов, нерозвиненістю основних характерних якостей у суб'єктів операційної діяльності, які сприяють при наявності мети досягненню бажаного результату.

С точки зору операційного менеджменту до основних характерних якостей суб'єктів можна віднести наступні:

1. Характер
2. Вольові якості особистості
3. Інформаційна ясність
4. Контактність

Розглянемо більш детально кожний елемент характерної якості з точки зору операційного менеджменту.

Розглядаючи з точки зору психології [2] характер є частина людського темпераменту, як сукупність сталих індивідуальних особливостей особистості, які виявляються в процесі її життєдіяльності і поведінці в за умов зовнішнього середовища, в між особових відносинах, у відношенні до самого навколишнього середовища, до власної праці, до самого себе.

Характеризуючи будь-яку людину, можна сказати, що вона є принциповою чи безпринциповою, щирою чи лицемірною, скромною чи зарозумілою, бережливою чи марнотратною, сміливою чи боягузливою, альтруїстичною або егоїстичною тощо. Це означає, що характер інтегрує у собі різноманітні психологічні якості особистості. Проте вирішальне значення в характері належить морально-вольовим якостям, зокрема, здатності долати перешкоди, душевний та фізичний біль, наполегливості, цілісності, самостійності, рішучості, дисциплінованості, цілеспрямованості, матеріальні і духовні цінності, духовна стійкість, ввічливість оскільки вони зумовлюють типові для особистості особливості діяльності і соціальної поведінки.

Розглядаючи операційний менеджмент в економічному просторі варто визначити основні компоненти характеру, що сприяють максимальному ефекту в процесі операційній діяльності агропромислових підприємств, такі як: наполегливість, ввічливість, цінності, духовна стійкість.

Наполегливість [3], разом з рішучістю, являється суттєвою якістю волі. Коли говорять про сильну волю, то звичайно мають на увазі саме ці дві властивості – рішучість і наполегливість, те, як людина приймає рішення і як вона його виконує. Точно так само, коли говорять про слабкість волі або про безволля, мають на увазі перш за все невміння прийняти рішення і невміння боротися за його виконання.

Ввічливість [4] — прикмета добре вихованої людини, вміння ласкаво й привітно обійтися з людиною. Існує ввічливість чисто зовнішня, формальна, прищеплена вихованням, але не сприйнята серцем холодної егоїстичної людини, — та й така ввічливість — великий осяг в суспільному житті, бо вимагає само опанування й уважності до інших: людина, що не вміє панувати над своїми поривами, ніколи не буде навіть і формально ввічливою. Саме тому французький соціолог Лекомт дю Ноуї вважав, що мірилом культурності якоїсь країни треба вважати ввічливість її громадян, і додавав: "Що

суспільство більш культурне, так воно буде і ввічливе, те ж суспільство, в якому основи ввічливості втрачаються, виявляє безперечний симптом культурного занепаду..."

Справжня — не тільки формальна ввічливість — це ласкавість серця, це увага до ближнього, що походить із доброзичливості, із глибокого почуття солідарності, що засвідчує про певний духовний розвиток людини, бо, як зазначає німецький філософ Кайзерлінг, "людина не може бути досконалою внутрішньо, якщо зовнішньо поводить себе недосконало..."

Людина груба, брутальна, неввічлива самою своєю поведінкою засвідчує свою духову мізерію. Натомість св. Франциск Асизький говорив: "Знай, мій предорогий брате, що ввічливість — прикмета Бога, який з ввічливості дає своє сонце і дощ однаково праведникам і не праведникам..."

Другий італієць, психолог Мантегацца, уважав що ввічливість — випромінювання доброго серця: "Квіти можуть бути гарні, навіть коли вони не пахнуть, але квітка гарна — подвійно гарна. Людина сувора може бути добра, але людина добра й ласкава — подвійно добра..."

Український народ був з давніх часів ввічливим, в тому виявлялася його давня культура, і чужинці, що відвідували Україну, це свого часу відмічали. Так, Едвард Даніель — англієць, професор мінералогії Кембриджського університету писав у своїй книжці "Подорож до Росії..." (Лондон, 1812 р.): "Ми зустрічали валки українців, що різняться від кожним поглядом від інших мешканців Росії. Це дуже шляхетна раса. Вони виглядають кріпкіші та кращі від москалів і перевищують їх у всьому, де лише може одний клас людей перевищити другу. Вони чистіші, запопадливіші, чесніші, благородніші, ввічливіші, відважніші, гостинніші, побожніші та менше забобонні..." Цікаво, що й теперішні чужинецькі відвідувачі України і зокрема Миколаєва одногосно відмічають більшу чемність українців, не вважаючи на ту довгу школу грубості, брутальності, варварства, що вони пройшли під червоним режимом.

Поняття цінностей досліджується багатьма науками, воно прийняте у філософії, етиці, соціології і психології. У філософії цінності визначають як норми і критерії життя людини, пізнання нею світу. Психологи цікавляться процесом і умовами формування цінностей. Ціннісні орієнтації в психології розглядаються як сукупність найважливіших якостей внутрішньої структури особистості, які є для неї особливо значущими. Як зазначає І.О. Крюкова [6] в своєму дослідженні «Проблема цінності в економіці»: „ існує об'єктивна необхідність сталості економічного розвитку. Адже суспільно-економічна діяльність зумовлена людськими потребами та відповідними економічними інтересами, спрямованими на пошук ефективних способів задоволення цих потреб. При цьому цінність становить, перш за все, сам процес відтворення як такий, тобто забезпечення повторності виробництва благ, важливість якого зумовлена постійним відтворенням, тобто повторністю самих людських потреб. Неодмінною рисою функціонування відтворювального процесу є його циклічність. А принцип циклічності вимагає замкненості системи, її самодостатності, самозабезпечуваності і передбачає постійне відтворення не лише споживчих благ як результатів виробництва, а й самих факторів виробництва, в тому числі і фактора природного капіталу, який стає дедалі обмеженішим, а, отже, - і ціннішим. У зв'язку із зазначеними вимогами циклічного характеру відтворення, важливості для економічної системи набуває процес асиміляції відходів та підтримки природно-ресурсного балансу, адже остання фаза циклу економічного відтворення має створювати передумови для початку чергової нового циклу відтворення, що можна забезпечити лише за умов природно-ресурсної стабільності та екологічної безпеки. Отже, ціннісна орієнтація

економіки, яка перманентно базується на цінності самого процесу відтворення, як стану існування економічної системи, висуває до неї вимоги сталого, тобто екологоорієнтованого

розвитку. Згідно біопсихосоціальної сутності людської природи, закономірності функціонування економічної сфери, що будуються на ціннісній орієнтації, мають підпорядковуватися закономірностям природним через сферу соціальної психології, сучасний стан позитивного економічного раціоналізму та гедонізму якої має бути доповнений та скорегований морально-етичними засадами соціального сцієнтизму та холізму. Адже сучасні масштаби ентропії в економіці є шахрайським розкраданням природного капіталу, що позбавляє майбутні покоління ресурсних можливостей існування та може бути кваліфікованим як цивілізаційний кримінал.

Стійкість (англ. Robustness) — це якість, що дозволяє системі витримувати зміни параметрів зовнішнього середовища, відмінні від розрахункових. Система організм, або проект може бути названо "стійким", якщо він в змозі впоратися з варіаціями (іноді непередбачуваними) в операційному середовищі з мінімальними: збитком, зміною або втратою функціональності.

С точки зору операційного менеджменту стійкість в економіці, як риса характеру — це комплекс заходів щодо формування соціально-економічного механізму їх реалізації, спрямованих на досягнення підприємством стратегічних цілей і подальший розвиток в мінливих умовах зовнішнього середовища. Дана якість сприяє в утриманні технологій, виробництва, фінансів, колективу (кадрова політика), маркетинг, екології і безпеки життєдіяльності на максимально стійкому рівні.

При всьому вище зазначеному варто зробити певну увагу на вольових якостях особистості [7], які відображають свій зміст в наступних людських рисах, таких як:

ЦІЛЕСПРЯМОВАНІСТЬ – полягає в умінні людини керуватися в своїх діях і вчинках загальними і стійкими цілями, обумовленими її твердими переконаннями. Недостатня ж цілеспрямованість, яка свідчить про слабовілля людини, характеризується відсутністю у неї стійких загальних цілей і схильністю у зв'язку з цим легко піддаватися випадковим спонуканням, бажанням.

ПРИНЦИПОВІСТЬ – полягає в умінні людини керуватися в своїх вчинках стійкими принципами, переконаннями в доцільності певних моральних норм поведінки, які регулюють взаємовідносини між людьми.

САМОСТІЙНІСТЬ – Полягає в умінні обходитися в своїх діях без чужої допомоги, а також в умінні критично ставитися до чужих впливів, оцінюючи їх відповідно до своїх поглядів і переконань.

ІНІЦІАТИВНІСТЬ – характеризується умінням всупереч сформованим у особистості стереотипам знаходити нові, нешаблонні рішення і засоби їх досягнення. Несамостійність і безініціативність волі особливо виразно виступають у формі навіюваності і негативізму, який являють собою яскравий прояв слабовілля людини. Навіюваність називають схильність людини легко піддаватися чужим впливам, пропозиціям або порадам, приймати і виконувати їх без достатньої об'єктивної підстави. Негативізм проявляється в схильності людини відкидати сторонні впливи, діяти всупереч ним, незважаючи на відсутність доступних об'єктивних підстав для цього.

ВИТРИМКА – характеризується вмінням людини гальмувати небажані спонукання і не допускати дій, що перешкоджають досягненню поставленої мети. Нестриманій людині важко загасити виникле бажання подолати недоречний сором, подолати втому або затаїти зовнішній вияв своїх переживань.

РІШУЧІСТЬ – полягає в умінні активно викликати дії, потрібні для переборення труднощів, енергійно діяти і досягати кінцевої мети. Нерішучість, що є проявом слабкої волі, виявляється в тому, що людина приймає рішення або надто повільно, або ж навпаки, дуже покvapливо.

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ – полягає в умінні активно викликати дії, потрібні для переборення труднощів, енергійно діяти і досягати мети до кінця. Ненаполегливі люди можуть з самого початку виявити навіть велику енергію, однак вони швидко починають її послабляти, "видихаються" і припиняють свої дії.

ОРГАНІЗОВАНІСТЬ – полягає в умінні людини керуватися в своїй діяльності твердо наміченим планом.

ДИСЦИПЛІНОВАНІСТЬ – свідоме підкорення своєї поведінки загальноприйнятим нормам, установленому порядку.

СМІЛИВІСТЬ – вміння побороти страх і йти на виправданий ризик заради досягнення мети, не дивлячись на небезпечність для особистого благополуччя або навіть життя.

Справжні дійові вимоги характеризуються тим, що їх виконання або невиконання реально впливає на життєві відносини людини в світі економічних відносин, на її взаємини з оточуючими людьми, а також на її ставлення до самої себе. Свідоме переконання людини повинно органічно поєднуватися з організацією її практичного досвіду здійснення вольових дій, вчинків. Позитивне значення для виховання волі мають передусім свідомі цілеспрямовані вправи у здійсненні вольових дій, тобто вправи, пов'язані з свідомим прагненням людини навчитися володіти собою, опанувати вольові способи поведінки.

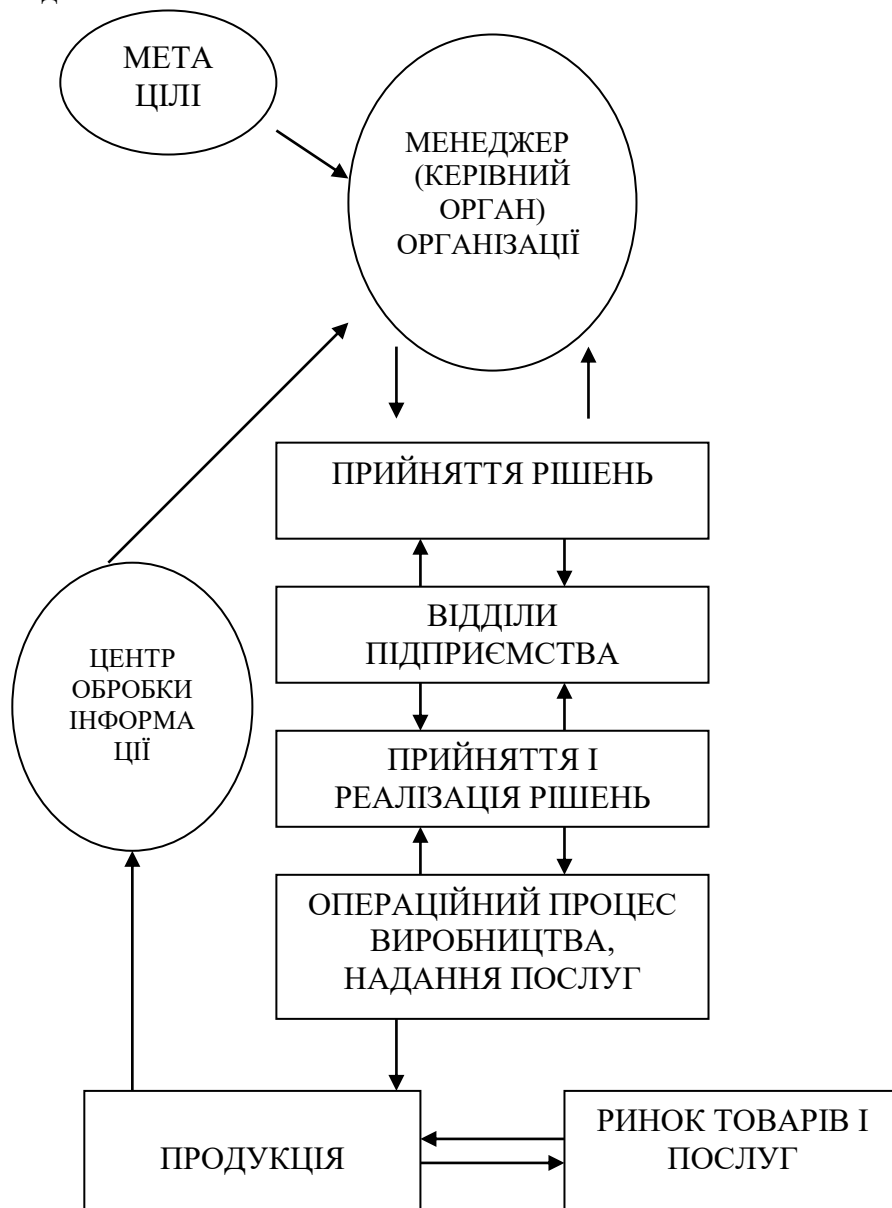

Рис.1. Рух інформації в операційному процесі управління

Процес управління постійно потребує якісного інформаційного забезпечення, тобто чіткої інформаційної якості. Інформаційна якість – це сукупність чітких відомостей про

операційні процеси, які протікають в середині підприємства і його оточенні, є першоосною в прийнятті управлінського рішення. Розглянемо кібернетичну модель руху інформації в операційному процесі управління Рис. 1., що дозволяє усвідомити чіткий рух і якісний інформаційний обмін операційного процесу.

Операційний процес управління це складний, творчий і відповідальний напрямок людської життєдіяльності, який постійно потребує інформаційного супроводу різного якісного змісту. На приклад: за призначенням (одно цільова і багатоцільова), за можливістю зберігання (фіксована і нефіксована(втрачена, викривлена), за рівнем готовності до використання (первинна, проміжна, кінцева(оброблена)), за повнотою складу, за рівнем надійності(достовірність).

Власні дослідження показують, що 50% - 80% операційного часу менеджер витрачає на інформаційний обмін, який відбувається в процесі робочого часу, що є життєва потреба мистецького хисту керівників, оскільки інформація перетворилась в важливий ресурс організаційно-економічної діяльності підприємства. Процес обміну якісної інформації полегшує зрозумілість, ясність, час передачі, недвозначність інформації, контрольованість змісту, каналів передачі і прийому, дублювання на паперових носіях.

Однією з основних рис інструментарію операційного менеджменту є контактність, що є вмінням встановлювати контакти, вроджені якості встановлювати духовний зв'язок, оцінювати та передбачати людські реакції, здатність входити в довіру, вміння слухати, переконувати, навчати та заохочувати. Проведений аналіз контактності (Рис. 2) керівників різних ієрархічних ланок дозволив нам констатувати, що операційною основою готовності до професійної діяльності з операційного менеджменту в сфері економіки агропромислових підприємств, і взагалі, є визнана професійна контактність, яка складається із особистісних, інтелектуальних, емоційних рис характеру керівника, що визначають його розум і професіоналізм.

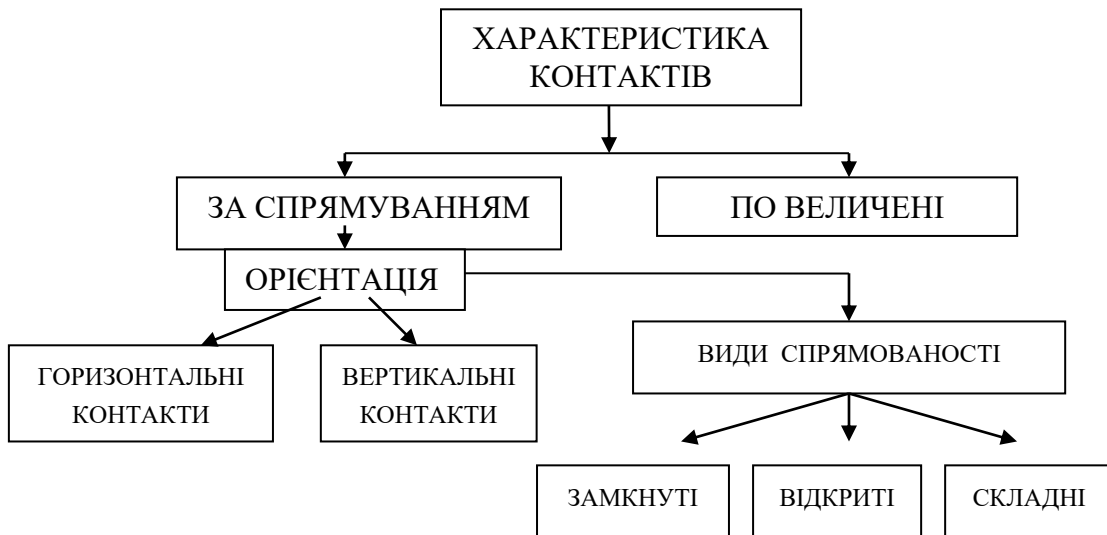

Рис.2 Класифікація зв'язків по напрямку

Процес контакту характеризується зв'язками, які відбуваються по спрямуванню і по величині. Кожний спрямований зв'язок орієнтується на горизонтальні і вертикальні контакти організаційної ієрархії, при цьому спрямованість контактів поділяється на наступні види: замкнуті, відкриті і складні.

Замкнутий контакт відбувається між особами в процесі операційного циклу стратегічного спрямування в межах організації.

Відкритий контакт відбувається в процесі встановлення і розвитку контактів між людьми, з метою задоволення і реалізації потреб підприємства.

Складний контакт поєднує в собі замкнутий і відкритий, використовується в процесі стратегічного розвитку підприємства.

При характеристиці зв'язків по величині можливо їх якісний або кількісний опис. При якісному відображенні сили зв'язку дається її словесна характеристика, наприклад, зв'язки дуже сильні, сильні, середні, слабкі і дуже слабкі. Кількісна характеристика величини зв'язку може бути детермінована і стохастична. Кількісний опис зв'язків виражається графічно й аналітично. При імовірному опису залежності між компонентами і комплексами виражаються коефіцієнтами і параметрами, що характеризують тісноту, знак і чутливість зв'язку. Найбільш розповсюдженим параметром тісноти зв'язку є коефіцієнт кореляції. Якщо залежність прямолінійна, то чутливість зв'язку характеризується тангенсом кута нахилу. Позитивне або негативне значення коефіцієнта кореляції характеризує прямий або зворотний вид залежності між компонентами.

Як функціональне, так і параметричний опис зв'язків може мати різну мірність: від одномірних до n -мірних. Мірність зв'язків визначається мірністю векторів, що характеризують взаємодіючі компоненти. Наприклад, графік або аналітична залежність між опадами і поверхневим стоком є одномірним, а між кліматогенним і гідрогенним компонентами - n -мірним, якщо кожний з компонентів характеризується кількістю елементів рівним n , тобто є n -мірним вектором. Якщо необхідно характеризувати всі або основні зв'язки в системі, то створюється модель меж компонентних зв'язків. Часткою випадку схематичного зображення реального світу або об'єкта є моносистемна модель [8, 9]. Модель міжкомпонентних зв'язків - це графічне зображення компонентів, розташованих в ієрархічному порядку, і зв'язків між ними у визначеному комплексі. Якщо в організаційній системі кожний з компонентів позначити кружечком, а основні зв'язки між ними - стрілками, то вийде схематизована модель між компонентних зв'язків (Рис. 3).

Кожний з n компонентів у системі може бути зв'язаний із всіма іншими, тобто граничне число зв'язків кожного компонента ($n-1$), загальна максимальна кількість можливих зв'язків між компонентами (S) складе

$$S=n(n-1) \quad (4.2) \quad \text{Наприклад, якщо } n=3, \text{ то } S=6, \text{ а при } n=5 - S=20.$$

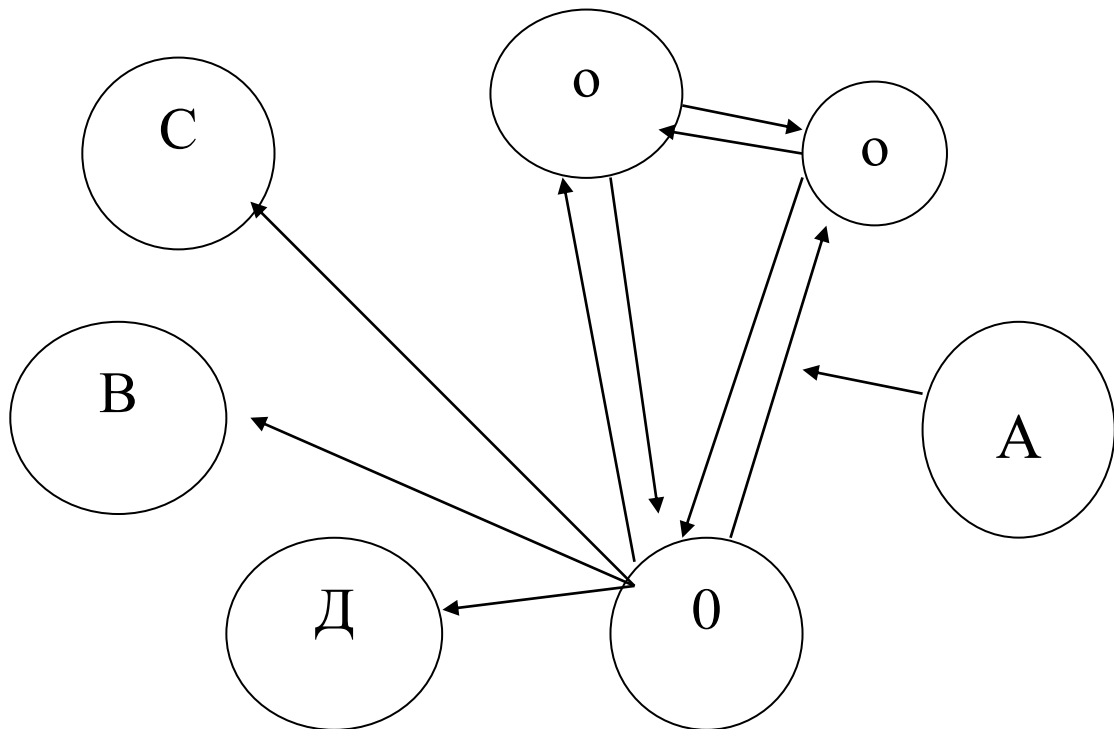

Рис.3 Модель між компонентних операційних зв'язків підприємства (А – зовнішнє середовище; О – підприємство ; ВСД – ринки збуту)

Висновки. Таким чином, проведені дослідження операційної діяльності керівників дозволило визначити і розкрити зміст частини інструментарію операційного менеджменту. Поглиблене дослідження і практичне опрацювання даного питання, суб'єктами управлінської ланки, сприятиме ефективній і якісній операційній діяльності підприємства.

Анотація

Розглядаються аспекти з інструментарію операційного менеджменту щодо підвищення рівня якості операційної діяльності і як наслідок конкурентноспроможності агропромислових підприємств на власному і міжнародному ринках.

Ключові слова: Операційний менеджмент, операції, операційна діяльність, характер, волевмі якості особистості, інформаційна ясність, контактність

Аннотация

Рассматриваются аспекты с инструментария операционного менеджмента в отношении повышения уровня качества операционной деятельности и в следствии конкурентоспособности агропромышленных предприятий на собственном и мировом рынках.

Ключевые слова: Операционный менеджмент, операции, операционная деятельность, характер, волевые качества личности, информационная ясность, контактность

Summary

Aspects from toolkit of operational management concerning increase of level of operational activity and in a competitiveness consequence agro - the industrial enterprises in own and world markets are considered.

Keywords: Operational management, operations, operational activity, character, strong-willed shades of the person, information clearness, contact

Список використаних джерел:

1. Станасюк Н.С. Теоретико – методологічні основи формування галузево-компонентної структури агропромислового комплексу. Науковий вісник, 2007, вип. № 17.6
2. Психологія: Навчальний посібник / О.В. Винославська, О.А. Бреусенко-Кузнецов, В.Л. Злишков та ін.; За наук. ред. О.В. Винославської. – К.: Фірма "ІНКОС", 2005. – 352 с.
3. Сторінка опублікована на сайті: <http://www.refine.org.ua>
4. Сторінка опублікована на сайті: <http://anons.uz.ua/?mode=view&id=833>
5. Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С.Костюка. Легун О.М. Проблема цінностей і ціннісних орієнтацій у філософській та психологічній літературі. С. 318 – 328
6. І.О. Крюкова, ПРОБЛЕМА ЦІННОСТІ В ЕКОНОМІЦІ Економіка і регіон № 4 (19) - 2008 – ПолтНТУ С. 183-187.
7. Сторінка опублікована на сайті: <http://netship.narod.ru/Psycho/Pm4.htm>
8. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики. Социальная психология. 1998 - 430 с.
9. Маслоу А. Психология бытия. Рефл-бук. Ваклер, 1997 — 304с.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ПОНЯТТЯ ІННОВАЦІЙНО – ІНВЕСТИЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Сучасні підприємства, які функціонують у складному соціально-економічному та інноваційно-інвестиційному середовищі, повинні постійно створювати і впроваджувати різного роду інновації, що забезпечують їх ефективну діяльність в ринковій економіці. Адже успіх економічного розвитку підприємства вирішальною мірою залежить від впровадження у його діяльність нововведень та, на цій основі формування конкурентних переваг.

Потрібно відзначити, що застосування розроблених західними науковцями підходів до аналізу інноваційно-інвестиційних стратегій викликає певні труднощі теоретико-методичного характеру. Це зумовлює необхідність адаптації науково-практичного інструментарію стратегічного планування та впровадження інновацій до реалій вітчизняного ринку та умов функціонування аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами інноваційної діяльності займалися багато вітчизняних учених, серед них Бажал Ю., Гриньов А., Гриньова В., Пушкар О., Анненкова О., Ястремська О., Новікова О., Онікієнко В., Крупка М., Туган-Барановський М., Андрощук Г., Сіренко Н., Іртищева І., Каленюк І. та інші. Важливий внесок у вивчення проблем інноваційної діяльності внесли закордонні учені-економісти: Санто Б., Твісс Б., Шумпетер Й., Перлакі І., Друкер П., Томсон В., Терпецкий Н., Пригожин А., Фатхутдинов Р., Водачкова О., Завлин П., Казанцев А. та інші.

Невирішені частини загальної проблеми та мета статті. Завдання дослідження полягають в комплексному вивченні теоретичних проблем та особливостей формування інноваційно-інвестиційних стратегій аграрних підприємств в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Формування та активізація інноваційно-інвестиційної діяльності - це чи не єдиний варіант виходу України з кризи і значний поступ на шляху входження в систему економічних відносин світового співтовариства.

Інноваційна і інвестиційна діяльність нерозривно пов'язані між собою, тому що інноваційний розвиток потребує інвестування, а стимулювання інвестиційної діяльності має розглядатися як провідний напрямок в стратегічній політиці підприємства.

Денисенко М.П., Михайлова Л.І., Грищенко І.М., слушно зауважують, що невисокий рівень інноваційної активності більшості підприємств пояснюється не лише відсутністю державної інноваційної політики, але й обмеженістю інвестиційної діяльності. [6, с.34]

Для українських аграрних підприємств в сучасних умовах господарювання самостійне підтримування відповідних темпів розвитку технологій практично неможливе:

- по-перше, значний розрив між технологічним станом розвинених країн світу та України;

- по-друге, внаслідок браку фінансових ресурсів певне підприємство не в змозі самостійно забезпечити достатній рівень фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;

- по-третє, конкурувати з іноземними підприємствами за умов отримання ними різноманітної допомоги з боку держави фактично неможливо.

Все це свідчить про необхідність формування чіткої стратегічної політики у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

Як зазначає Близнюк Т.П. інноваційно – інвестиційна діяльність підприємства безпосередньо формується та здійснюється в умовах інноваційного середовища, під яким пропонується розуміти визначену і сформовану систему факторів: політичних, правових, економічних, виробничо-технологічних, демографічних, географічних, ринкових,

соціокультурних, природних, екологічних, міжнародних, що забезпечує (прискорює чи гальмує) розвиток інноваційної діяльності підприємства. [3]

На думку інших авторів, інноваційне середовище визначається як сукупність нормативно-правових, соціально-економічних, психологічних та організаційно-управлінських умов, що комплексно дозволяють виявити і забезпечити підприємницьку ініціативу, здійснити науково-виробничий супровід техніко - економічних новацій. [1]

В свою чергу Борецько В.І. вважає, що інноваційно - інвестиційне середовище – це процес стимулювання товаровиробників до технологічного оновлення виробництва, впровадження передових науково-технічних досягнень, створення конкурентоспроможних товарів та послуг. [7]

Василенко В.О. підкреслює, що інноваційне середовище, формує цивілізовані ринкові відносини у сфері обігу об'єктів інтелектуальної власності, концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках науково-технічного розвитку, створення певних організаційно-правових умов для інноваційного підприємництва. [4]

На думку Каленюка І.С. саме інноваційна діяльність підприємства відіграє особливу стратегічну роль у національному господарстві країни, створюючи інноваційно – інвестиційне середовище, руйнуючи традиційні структури і відкриваючи шлях до перетворень, тобто стаючи тією силою, котра прискорює рух економіки шляхом ефективності, раціоналізації, бережливості та постійного оновлення. [15]

Саме поняття інноваційно – інвестиційної стратегії залежить від теоретико-методологічної концепції, в основі якої визначальну роль формує інноваційна діяльність підприємства, яка забезпечує економічну ефективність його виробництва.

Погляди науковців стосовно сутності категорії «інноваційна стратегія» варіюються від визначення як «...своєчасна концентрація управлінських зусиль на освоєння й використання перспективних досягнень науково-технічного розвитку...» [5] до «...обраний напрямок відновлення продукції підприємства...» [11], «...засіб досягнення цілей організації, який відрізняється від інших своєю новизною...» [14]. Відповідно, обрана думка є своєрідним підґрунтям для визначення факторів вибору інноваційної стратегії та механізмів її реалізації.

Так, Кам'янецька О.В. визначає поняття "інноваційна стратегія" як комплекс взаємопов'язаних організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів, які включають інноваційну складову та запроваджуються на підприємстві з метою підтримання необхідного рівня конкурентоспроможності продукції на ринку. [10]

Довбня С.Б., Пономаренко В.О. вважають, що інноваційна стратегія - один із засобів досягнення цілей організації, який відрізняється від інших засобів своєю новизною, передусім для даної організації, для галузі ринку, споживачів, країни в цілому. Слід зазначити, що будь-які стратегічні кроки організації мають інноваційний характер, оскільки вони так чи інакше ґрунтуються на нововведеннях в економічній, виробничій, збутовій чи управлінській сферах. [8]

П'ятницька Г.П. підкреслює, що інноваційна стратегія - один із засобів досягнення цілей організації, що відрізняється від інших засобів своєю новизною, насамперед для даної організації й, можливо, для галузі, ринку, споживачів. Стратегією інноваційної діяльності може бути стратегія, спрямована на одержання нових продуктів, технологій і послуг; застосування нових методів у НДДКР, виробництві, маркетингу й управлінні; перехід до нових організаційних структур; застосування нових видів ресурсів і нових підходів до використання традиційних ресурсів. [9]

Такої ж думки дотримуються у своїй праці Л. Антонюк, А. Поручник та В. Савчук які вважають, що метою інноваційної стратегії є ефективне освоєння нових товарів, послуг, збільшення обсягів виробництва й експорту наукомісткої продукції на міжнародні ринки. На їх думку, інноваційна стратегія характеризується взаємопов'язаним комплексом дій, які спрямовані на зміцнення життєздатності і конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. [2]

Значний вплив на поглиблення і розширення меж розуміння інноваційної стратегії зробила Шаборкіна Л., яка визначає інноваційну стратегію як цілеспрямовану діяльність з визначення найважливіших напрямків, вибору пріоритетів перспективного розвитку підприємства та вироблення необхідного для їх досягнення комплексу заходів. [17]

В свою чергу Янковський К.П. та Мухарь І.Ф. зазначають, що інноваційна стратегія – це цілеспрямована діяльність з визначення найважливіших напрямків розвитку підприємства, вибору пріоритетів перспективного розвитку, виробленню вимог до нього і до комплексу заходів для досягнення перерахованих цілей. [18]

Заслугує на увагу особливий підхід Чубай В.М., який наголошує на тому, що інноваційна стратегія підприємства – це система планових дій, що спрямовані на успішне виконання місії підприємства та досягнення його довгострокових цілей і дають змогу забезпечити високу ефективність здійснення підприємством різних видів інновацій, шляхом створення сприятливих умов його зовнішнього та внутрішнього середовища або вигідного пристосування до реальних їх умов, базуючись на ефективному акумулюванні, поділі і використанні ресурсів підприємства та оптимізації всіх інших процесів, пов'язаних з його діяльністю. [16]

Досить цікавим є науковий підхід Ілляшенко С.М., який у своїй праці використовує поняття «інвестиційна стратегія інноваційного розвитку», яка розглядається як динамічний процес ресурсного забезпечення підприємства, що розвивається (насамперед, на базі нових технологій, нових способів організації виробництва і управління, нових товарів і способів їх реалізації та ін.), в умовах зовнішнього середовища, що змінюється. [13]

В цілому серед сучасних вітчизняних дослідників існує думка, що для багатьох підприємств саме інноваційно-інвестиційна стратегія є найважливішою функціональною стратегією, оскільки вона забезпечує (або ні) обґрунтування ринкової спрямованості підприємства.

Як зазначають Лендел М.А. Хаустова К.М., інвестиційно-інноваційна стратегія - сукупність засобів досягнення довгострокових цілей організації шляхом об'єднання технічного політики та політики капіталовкладень, спрямованих на розробку і впровадження нових продуктів, послуг, технологій тощо. [12]

Тому, ми вважаємо, що інноваційно-інвестиційна стратегія розвитку аграрного підприємства є сукупністю заходів для досягнення мети інноваційного розвитку виробництва в складних умовах зовнішнього середовища на основі впровадження нових технологій, нових способів організації виробництва й управління. Оцінка інноваційного потенціалу агропромислового підприємства, під яким розуміємо сукупність виробничо-технологічних, матеріально-технічних, організаційно-управлінських, фінансово-економічних ресурсів, які дають можливість аграрному підприємству розробляти та впроваджувати нововведення, є підґрунтям ефективного вибору інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку виробництва.

В цілому на формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємств впливає безліч факторів які діють як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі підприємства. Серед зовнішніх факторів найбільший вплив як правило, мають:

- особливості розвитку галузі, в якій функціонує підприємство (стадія життєвого циклу галузі, тенденції у формуванні споживчого попиту на продукцію, рівень конкуренції та основні методи конкурентної боротьби);
- рівень державної підтримки галузі, рівень розвитку фінансового ринку та інвестиційний клімат.

Основними факторами внутрішнього середовища, які виступають основою для прийняття рішення стосовно вибору інвестиційно-інноваційної стратегії є:

- загальна стратегія підприємства;
- рівень інвестиційного та інноваційного потенціалу підприємства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В підсумку, потрібно відзначити, що у широкому контексті інноваційно - інвестиційне середовище є тією соціально-економічною сферою, що сприяє формуванню інноваційної політики та культури, виступає об'єктом інноваційно – інвестиційної діяльності аграрних підприємств, забезпечує різноманітність економічних потреб та інтересів. У вузькому значенні інноваційне середовище - це результат змін виробничого потенціалу підприємства. Тому, основним принципом структурування інноваційного середовища є принцип керованого переходу від стихійної організації інноваційного пошуку до формування нових соціально-економічних умов управління інноваційним розвитком підприємства.

Активна та скоординована мережа інноваційних структур, що представляють збалансоване інноваційне середовище формують інноваційний стратегічний шлях розвитку який є найбільш перспективним як для окремих підприємств, корпорацій, так і для країни в цілому, а формування такого середовища є гарантом як найактивнішого залучення підприємств до цього процесу та виступає одним із головних чинників економічного прогресу.

Анотація

У широкому контексті інноваційно - інвестиційне середовище є тією соціально-економічною сферою, що сприяє формуванню інноваційної політики та культури, виступає об'єктом інноваційно – інвестиційної діяльності аграрних підприємств, забезпечує різноманітність економічних потреб та інтересів. У вузькому значенні інноваційне середовище - це результат змін виробничого потенціалу підприємства.

Аннотация

В широком контексте инновационно - инвестиционное пространство является той социально-экономической сферой, которая способствует формированию инновационной политики и культуры, выступает объектом инновационно – инвестиционной деятельности аграрных предприятий, обеспечивает разнообразие экономических нужд и интересов. В узком значении инновационная сфера – это результат изменений производственного потенциала предприятия.

Annotation

In the wide context of innovative-investment space is the social-economic area, which promotes innovation and culture, is the subject of innovation and investment activities of agrarian enterprises, provides a variety of economic needs and interests. In a narrow sense innovation sphere is a result of changes of the productive capacity of the enterprise.

Список використаної літератури:

1. Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні / Т.В. Кулініч, Ю.Г. Бондаренко, Н.А. Цимбаліста // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". Пробл. економіки та упр. - 2008. - №611. - С.176-180.
2. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізація: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
3. Близнюк Т. П. Инновационная деятельность предприятия и ее составляющие // Бизнес-информ. – 2007. – №9(1). – С. 71–74.
4. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник. Вид. 3-е, вип. та доп. В.О. Василенко, В.Г. Шматько / / За ред. В. О. Василенко. – К.: Центр навч. літер., 2005. – 440 с.
5. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии / Л. Водачек, О. Водачкова ; [сокр. пер. со словац. / авт. предисл. В. С. Рапопорт]. – М. : Экономика, 1989. – 167 с.

6. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: монографія / М.П. Денисенко, Л.І. Михайлова, І.М. Грищенко, А.П. Гречан, Є.А. Бельтюков, І.А. Ігнат'єва. - Суми: Унів. кн., 2008. - 1050 с.
7. Інновації як основа економічного зростання / В.І. Борейко // Актуал. пробл. економіки. - 2008. - №9. - С.42-48.
8. Інноваційний менеджмент - визначальний чинник стійкого розвитку сучасного підприємства / С.Б. Довбня, В.О. Пономаренко, Н.М. Рогуля // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". Пробл. економіки та упр. - 2008. - №628. - С. 477-482.
9. Інноваційні стратегії в сучасних умовах господарювання: суть та наукові підходи до формування і вибору / Г.Т. П'ятницька // Пробл. науки. - 2004. - №11. - С.21-29.
10. Кам'янецька О.В. Сучасні підходи класифікації інноваційних стратегій // Проблеми системного підходу в економіці: Зб. наук. праць: Вип.14.- К.: НАУ, 2005- С. 86-91.
11. Коно Т. Стратегия и структура японских предприятий / Т. Коно; [пер.с англ.] – М. : Прогресс, 1987. – 384 с.
12. Лендел, М.А. Формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємств деревообробної галузі регіону в умовах кризи / М.А.Лендел, К.М.Хаустова // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2009. – Вип. 28, Ч. I. – С. 158-163.
13. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / за заг. ред. С.М. Ілляшенка. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 582 с.
14. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент : учебник для вузов / Р. А. Фатхутдинов. – [5-е изд.]. – СПб.: Питер, 2005. – 448 с.
15. Формування інноваційної моделі розвитку національної економіки України: монографія: у 2 ч. Ч. 1 / Ред.: Каленюк.І.С.; Черніг. держ. ін-т економіки і упр. - Чернігів, 2009. - 592 с.
16. Чубай В.М. Суть і види інноваційних стратегій машинобудівних підприємств // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2010. № 1 (3). Том 2. – С.347-356.
17. Шаборкина Л. Выбор инновационной стратегии предприятия // Российский Экономический Журнал. - 1996. - № 7. - С. 86-89.
- Янковский К.П. Организация инвестиционной и инновационной деятельности / К.П. Янковский, И.Ф. Мухарь. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с.

УДК: 338.24: 338.22

Песчанська І.М.

АКСІОЛОГІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими й практичними завданнями. Радикальні політичні і економічні перетворення в Україні зумовили виникнення хибного розуміння рушійного фактору підприємницької діяльності – власної вигоди, поза уваги моральних цінностей [1, 2 та ін.], що посилює негативні прояви в суспільстві: корупцію, фінансові махінації, спекулятивну діяльність і численні порушення чинного законодавства, які завдають шкоди людям і породжують несправедливість. Практична сутність цієї проблеми визначається не аморальними цілями, а природою засобів вжитих підприємцями для досягнення своїх цілей. Отже, моральна увага до суб'єктів господарської діяльності зосереджується саме навколо того, до яких засобів вдаються вони заради досягнення цілей. Вирішення цієї

проблеми залежить від рівня підготовки фахівців у галузі підприємництва, які повинні мати глибокі знання з менеджменту спрямованого на формування бізнес-етики в організації, яка набула всесвітнього масштабу завдяки здатності вирішувати моральні проблеми [3]. Розвиток підприємницької системи менеджменту спрямовується на реалізацію етичних норм, враховуючи західні норми поведінки та використовуючи вітчизняні традиції. Таким чином, головною заслугою менеджменту підприємництва є, по-перше, зміна стійкого стереотипу щодо авантюрно-спекулятивної сутності підприємницької діяльності, по-друге формування “цивілізованої” моралі підприємницької діяльності.

Постановка мети. Управління підприємництвом, пройшовши певний еволюційний період, збагатилось важливими науковими і прикладними розробками, що справляють безпосередній вплив на ефективність підприємницької діяльності. Разом з тим, більшість досліджень носить еkleктичний зміст, базується на економічних підходах, що знижує рівень усвідомлення гуманістичної мети підприємницької діяльності, яка може приносити користь і підприємцю, і суспільству загалом. З цих позицій висуваємо припущення щодо цінності розвитку менеджменту підприємництва в вирішенні моральних проблем, через формування в організації: моральної свідомості (основні норми, принципи, мотиви та цінності орієнтації), моральної діяльності (свобода дій, свобода волі, співвідношення мети і засобів, мотиву і результату дії моральним цінностям та ін.), моральні відносини (культура спілкування та ін.). Таким чином, актуальність зазначеної проблеми та недостатній рівень її розробленості зумовили вибір теми статті. Мета поданої статті є визначення аксіологічних засад менеджменту підприємництва в формуванні підприємницької діяльності на моральних категоріях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даного завдання. Вивчаючи й узагальнюючи принципи і традиції нормативності поведінки підприємців нами було встановлено, що феномен господарювання намагались осмислити ще з часів античної філософії Сократ, Платон та Аристотель.

Сократа інколи називають найпершим видатним європейським моралістом. Оскільки він заклав основи раціоналістичної або епістемологічної етики в економіці: бути добродійною людиною – значить знати, мати істинні знання, а бути аморальною – значить помилятися, схилитись до невігластва. В цьому також вбачають і моральний радикалізм Сократа, оскільки для нього питання про причини та засади моральності вирішувались однозначно та остаточно. Філософ Платон [5], учень і вихованець Сократа, пішов далі свого наставника, він, по-перше, почав розрізняти якісно відмінні знання (знання, гадку, мудрість), а, по-друге, він почав досить докладно аналізувати різновиди людських моральних добродійностей, підводячи моральні засади не лише під вчинки людей, а під державні закони та рішення. Учень Платона – Аристотел пов’язував термін «економіка» з мистецтвом прийняття правильних рішень в господарстві, умінням забезпечувати громадянам не тільки добробут, а й прекрасне життя, через добродійність [4]. При цьому добродійність – це не психологічний стан людини і не властивість її характеру, а свідоме відношення людини до них, яке втілюється в її діях і суспільному значенні цих дій.

Вагомий внесок у розвиток специфіки моралі зробили Епікур (кін. IV – III до н.е.), Сенека, Марк Аврелій, Апіктет (I – II ст. до н.е.), Августин, Фома Аквінський, Еразм Ротендамський, Мартін Лютер, Т. Гоббс та ін., але переломним моментом в розвитку етики підприємництва вважаються погляди та ідеї І.Канта (1724-1804) [6]. Він розробив механізм функціонування моралі і відзначив роль моральної самосвідомості особистості. Однак ці досягнення співіснували поряд з іншими теоріями, які обґрунтовували, що прагнення до економічної ефективності є несумісним з моральністю, тому, що етичний вчинок не повинен переслідувати жодної особистої користі; в той час, як весь бізнес, навпаки, замішаний на максималізації особистої вигоди. Слід констатувати, що в історичному розвитку досить чітко проглядаються думка, що зневага етики й духовності

завжди призводить до катастрофічних наслідків, тому суспільство зацікавлене у високоморальному підході до бізнесу. Наприклад, в творі П. Верджеріо «Про благородні звичаї та вільні науки» (1402) центральне місце відводить обґрунтуванню образу «вільної» особистості як високо освіченої й моральної, активної й діяльної, усебічно та гармонійно розвиненої, «завдяки яким тіло і душа привертаються до всього кращого...» [7, с. 82]. Англійський філософ, економіст Девід Юм в своїх філософських працях «Дослідження про принципи моралі» (1751), «Трактат про людську природу» (1739-1740), "Дослідження про людське пізнання" (1748), обґрунтовує думку, що орієнтація підприємців на сприяння національному добробуту водночас означає забезпечення його власних інтересів [8,9,10]. Надалі ця теорія була вдосконалена А. Смітом в науковій праці «Теорія моральних почуттів» (1759) [11], в ній він виклав свої ідеї, в основі яких лежало визнання існування справедливих, «природних» законів, рівності та обов'язковості загальнолюдських норм моралі. Одним із перших, німецький економіст В. Зомбарт в праці «Світогляд, наука і дух» сформував концепцію, яка засвідчує, що «економіка - це культура», визначаючи роль господарської доброчесності, пов'язавши її з розумом, етикою, мораллю [12, с. 25].

В протилежність сформованим моральним цінностям розвинулась філософія Ф.Ніцше (1844–1900). В своїх працях «Людське, надто людське», «Ранкова зоря» і «Весела наука» він закликав до переоцінки всіх цінностей, руйнуючи все, що було напрацьовано людською культурою: мораль добра – мотлох, совість – нісенітниця [13]. Тобто виникла позиція "імморалізму", що стверджує неможливість та недоречність обмеження життя будь-якими нормами, тобто із цієї позиції підприємництво не підлягає моральному регулюванню, знаходиться поза мораллю.

У другій половині XIX – початку XX ст. набули більш виразного характеру концепції так званої революційної моралі, згідно якої виправданими можна вважати будь-які дії, що ведуть до світлого майбутнього усього людства. Вважалося, що традиційні погляди на мораль є консервативними та покликаними оберігати спокій панівних класів. Вважалося також, що пригнічені верстви населення мають право знехтувати не лише звичайною мораллю: вони не повинні вважати аморальним експлуатацію, «грабування», класову помсту, фізичне знищення. Таких поглядів дотримувались й певні досить авторитетні представники громадської думки, такі як Т.Шевченко, Ф.Енгельс, К.Маркс та ін.

З іншої сторони, досить помітного поширення набули численні моралізаторські ідеї та погляди, згідно яких моральність є основною рисою підприємництва. Подібні мотиви простежуються в працях П.Мирного, І.Франка, М.Коцюбинського, Ф.Достоевського та ін.

Дослідивши основні етапи історичного розвитку моральних устоїв, нами зроблено висновок, що упродовж кількох тисячоліть людство розробляло етичну проблематику економіки у площині філософської науки, обґрунтувавши важливість створення і поширення моральних настанов, принципів, законів в системі господарювання.

Отже, можна підсумувати, що незважаючи на суперечливі підходи щодо ціннісних аспектів моралі підприємницької діяльності, історико-еволюційні наукові доробки окреслилась суттєвим здобутком – теорією культури підприємницької діяльності, в якій визначено соціальну роль підприємництва. Серед основних її складових є концепція соціальної відповідальності (сформувалась у 20-х рр. XX ст.) в якій інтереси бізнесу нерозривно пов'язуються із загальним добробутом суспільства. Подальше розвиток підприємницької ідеології в напрямі поєднання моралі та підприємницьких дій, окреслився в морально-етичний кодекс сучасного підприємця. Даний кодекс має достатньо аморфну структуру, і описується термінами «етика бізнесу», «культура бізнесу», «культура підприємництва», «діловий етикет» тощо. У науковій літературі ці постулати визначені порізно, але найчастіше їх сприймають як зведення моральних принципів, моральних норм і правил поведінки однієї особи або групи осіб, які дозволяють уникнути неетичних та незаконних дій в підприємницькій діяльності. Проте, в

Україні ставлення підприємців до морально-етичних принципів неоднозначне, вони вважають за достатнє «по-людяному» будувати стосунки між людьми, тоді легше буде керувати ними, спрямовувати їхні дії, тобто відають перевагу «нормальному» спілкуванню в колективі.

Виділення невирішених частин загальної проблеми, яким присвячена ця стаття. Аналіз наукової літератури з загального менеджменту свідчить, що цей підхід є неефективним. Неможливо досягти підприємницького успіху без систематичного і послідовного використання підприємцем-менеджером "культурних інструментів", спрямованих на формування (або зміну) ціннісних орієнтацій, поведінкових норм та ефективності роботи працівників. Відповідно до цього вагоме значення має розвиток підприємницького менеджменту, який на наше переконання, насамперед формує внутрішні переконання тих, хто займається підприємницькою діяльністю, їхнє розуміння того, що можна і чого не можна робити відповідно до моралі суспільства. Тому основним завданням сучасних менеджерів можна вбачати впровадження ідеологічної сторони моралі в підприємництво, за якої мораль – це не тільки поведінкові, а й світоглядні норми, вона дає підприємцю орієнтири не лише в повсякденній поведінці, а й у виборі поведінки стратегічної на злагоду та гармонію бізнес-процесів з моральними принципами суспільства.

Результати дослідження. Аналіз практики виробничо-господарської діяльності підприємців в Україні, свідчить, що на жаль, підприємницькому менеджменту не приділяється належна увага, що є суттєвою управлінською помилкою, яка веде до виникнення моральних проблем у сфері функціонування та еволюційного розвитку підприємництва. При цьому за останні десятиліття відбувався різкий злам суспільної свідомості господарюючих суб'єктів, воно використовують аморальні підходи, шахрайські прийоми, їх робота ґрунтується на корисливості й наживі, а також на неповазі до конкурентів і покупців. Підтвердженням цьому є результати перевірки Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики у 2006 року. Так при перевірці понад 46,5 тис. суб'єктів господарювання в сфері торгівлі, послуг, ресторанного господарства з них майже у 42,4 тис. підприємств, або у 91,2 % від перевірених, виявлено порушення. Упереджено понад 207,5 тис. порушень прав споживачів. В результаті перевірок виявлено факти обману споживачів; порушення продажу товарів (робіт, послуг), що не відповідають нормативним вимогам, реалізації товарів (робіт, послуг) без відповідних супровідних документів; реалізації товарів (виконання робіт, надання послуг) без видачі розрахункового документа, що засвідчує факт купівлі. Найбільша кількість порушень пов'язана з ненаданням споживачам своєчасної та повної інформації про товар (роботу, послугу) рис.1.

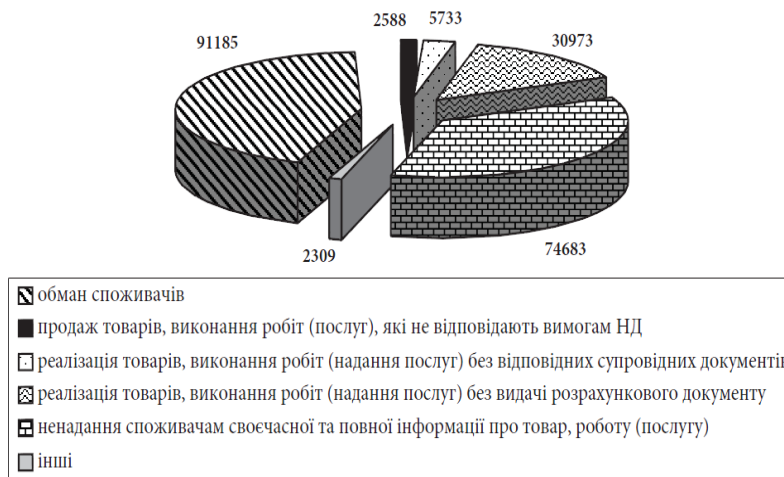

Рис.1. Результати порушень прав споживачів господарюючими суб'єктами у 2006 році

Висока питома вага грубих порушень свідчить про, насамперед, не усвідомленням підприємцями сутності, функцій, етапів реалізації морального господарювання в сучасних конкурентних умовах. А це в свою чергу може призвести до відчуження від культури широких верств підприємців, змушених користуватися низькопробними культурними зв'язками.

Дослідивши проблеми розвитку управління підприємницькою діяльністю в Україні, нами було зроблено висновок, що його сучасна модель має в основі моральні передумови, які декларуються через добродійні справи. Так за даними благодійного Фонду «Демократичні ініціативи» останній рік благодійну допомогу надавали 27,7% населення України з них підприємці - 45,1%. Мотивами благодійності є співчуття (38,6%) та розуміння, що допомога йде на корисну справу (31%). Також важливими є такі мотиви, як «так мене виховали» (26,1%), які вказали люди з вищою освітою, та релігійні міркування (19%). Відмінностей у мотивації, пов'язаної з рівнем матеріального становища не виявлено. Підсумовуючи відзначимо, що підприємці з низки причин не «афішують» ці заходи, і в основному здійснювали їх залежно від конкретного випадку, а не на стратегічній основі. Звідси можна дійти висновку, що підприємництво вже відчуває тиск до якісних змін у його культурі, який змушує його взяти на себе роль рушія позитивних змін. Становлення моральних передумов актуалізує використання технології підприємницького менеджменту, що забезпечує не тільки закріплення моральних норм і правил у повсякденній діяльності суб'єктів, а і своєчасну їхню зміну в заданому суспільством напрямку розвитку.

Технологія підприємницького менеджменту — це сукупність практичних прийомів, методів і засобів впливу на керований об'єкт, які здійснюються на основі пізнання закономірностей управлінських процесів і використання відповідних правил і процедур. Отже суть технології менеджменту полягає в установленні організаційного порядку в системі підприємництва і визначенні раціональної послідовності виконання управлінських робіт на основі властивих тільки менеджменту філософії, цінностей, понять, очікувань, поглядів, норм.

З точки зору технології процес менеджменту підприємництва розглядається перш за все як поетапна діяльність, пов'язана з прийняттям і реалізацією господарських рішень на основі визнання необхідності норм моралі, і їх дотримання. Завдяки цьому реально культура виявляється немовби "вмонтованою" у процес підприємницької діяльності, причому в процесі їхнього формування вона бере дуже активну участь. Категорія культури в менеджменті підприємництва базується на теорії організаційної культури. При цьому організаційна культура як система елементів знаходиться в основі управління усіма чинниками підприємницької діяльності (трудових, матеріальних, капітальних і інформаційних ресурсів). Акцент культури при цьому переноситься на виважене прийняття рішень, можливості використання ресурсів, відповідальність, напрямки розвитку.

Сутність організаційної культури підприємництва, на наш погляд, слід пов'язувати з базовим поняттям «культура управління». Культура управління – система знань, що обслуговує управлінську практику як культурний феномен, сукупність науки і мистецтва управління, різного роду рекомендацій, узагальнень об'єкта управління, які мають науково-практичну цінність і органічно, системно взаємопов'язані [14]. Виходячи з вище сказаного, культура управління стосується різною мірою всіх аспектів підприємницької діяльності, це важлива сфера впливу на свідомість, вчинки людей, їх помисли і бажання, водночас, вона є одним з вирішальних факторів успіху в управлінні. Справжня висока культура управління підприємця — це гармонія знань і морально-етичних якостей, які безумовно, залежать від інтелектуально-культурних якостей особистості. Наведене включає в себе такі основні принципи: вибір форми поведінки; стиль і тактика поведінки з погляду моральних і естетичних цінностей; особиста поведінка, міра її

такти і відповідальності як показники вияву і розвитку духовної культури особистості; сфери і рівні поведінки за моральними принципами Всезагальної декларації прав людини. Інакше кажучи, наскільки вчинки і поведінка підприємців не ображають інших, подобаються їм чи викликають заперечення, сприймаються позитивно чи відкидаються; нарешті, що можна, а чого не можна дозволяти собі в певній ситуації. Звідси, етичний компонент є суттєвим виміром культури підприємців, а її порушення, по суті, є виявом непрофесіоналізму, оскільки в цьому випадку нехтується основне соціальне призначення підприємництва – служіння суспільному благу. В цілому такий підхід дозволяє сформулювати “етичний імідж” підприємництва, а роль технології підприємницького менеджменту при цьому визначена в підвищенні ефективності підприємництва на принципах і нормах моралі бізнесу й моральності підприємців, які відповідають міжнародним стандартам і нормам, прийнятим ООН, Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Міжнародною торговою палатою (МТП), Радою Європи та ін.

Основним стандартом для менеджменту у вирішенні соціально-етичних проблем підприємництва є міжнародний стандарт SA 8000: 2001, розроблений неурядовою організацією "Міжнародна соціальна відповідальність" (Social Accountability International). В основі цього стандарту лежить конвенція Міжнародної організації праці й інші документи ООН, а також стандарти на системи менеджменту. У стандарті SA 8000 установлені міжнародні нормативні вимоги до системи соціально-етичного менеджменту.

За таких умов менеджмент і підприємництво стають мистецтвом, яке складається з формування "філософії" діяльності, створення механізмів дії на людей, на відносини, що складаються між ними, в цілях забезпечення успішного виконання своїх функцій через запровадження етичних норм, які відображають систему загальних цінностей, суспільних уподобань та правил етики підприємництва.

Висновок. Впровадження й формування підприємницького менеджменту на підприємстві, формування нового покоління менеджерів, здатних уловлювати нові тенденції розвитку й швидко адаптуватися до постійно мінливого середовища стає особливо актуально в економіці України. Розвиток підприємницького менеджменту підприємств прямо пов'язане з формуванням підприємницької культури. Вітчизняний бізнес, що виник у ході реформ 90-х років, не повною мірою відповідає етичним вимогам сучасного етапу розвитку України. Необхідне усвідомлення й перехід бізнесу на нову парадигму етичного підприємницького менеджменту. В основі якого лежить не тільки корпоративне благо й благо окремої особи, а насамперед суспільне благо, що вимагає іншої підприємницької культури. Відповідно, формування принципів нової концепції підприємницького менеджменту є актуальним питанням у сучасних умовах.

Анотація

Розглядається зміст менеджменту в підприємницькій діяльності. Обґрунтована значимість підприємницького менеджменту для підприємства в напрямі підвищення ефективності підприємницької діяльності на засадах врахування його технології, спрямованої на запровадження етичних норм, які відображають систему загальних цінностей, суспільних уподобань та правил етики.

Анотация

Рассматривается содержание менеджмента в предпринимательской деятельности. Обоснованно значимость предпринимательского менеджмента для предприятия в направлении повышения эффективности предпринимательской деятельности на основе его технологии, направленной на внедрение этических норм, которые отображают систему общих ценностей, общественных вкусов и правил этики.

Summary

Is looked the content of management in business. Is reasonable the value of the business management for the enterprise in the direction of increasing the efficacy of management activities on the base of its technology that is directed at introducing the ethical standards that show the system of general values, public tastes and rules of conduct.

Список використаної літератури:

1. Шевеленко С.Д. Федів І.І. Підприємництво і підприємницька діяльність.- К., 2000. С. 95-100
2. Зубов В.О. Ціннісні орієнтації підприємця в сучасних умовах// Грані: Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах, Дніпропетровськ.-2000 .-№4 (12) - С.29-34.
3. Гугніна Т.О. Моральна регуляція підприємницької діяльності (філософсько-управлінський аналіз) : Автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Т.О. Гугніна; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. — К., 2000. — 19 с.
4. Аристотель. Сочинения в 4 т. – М., 1975. – Т. 1. – 550 с.
5. Платон. Собрание сочинений в 4 т. – М., 1994. – Т. 3. – 656 с.
6. Кант И. Собрание сочинений: в 8 т. – М., 1994. – Т. 7. – 495 с.
7. Верджерио П. О благородных нравах и свободных науках // Итальянский гуманизм эпохи Возрождения: Сб. текстов. – Ч. 2. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1988. – С. 71–107.
8. Юм Д. Трактат о человеческой природе // Соч.: В 2т. М., 1966, Т.1. С. 89-116, 403-405, 602-625.
9. Юм Д. Исследование о человеческом познании // Соч.: В 2т. М., 1966, Т.2. Розд. 1, 12.
10. Юм. Д. Естественная история религии // Соч.: В 2т. М., 1966, Т.2. 372-386.
11. Смит Адам. Теория нравственных чувств. – М.: Республика, 1997. – 351с.
12. Sombart W. Weltanschauung, Wissenschaft und Wirtschaft. Berlin, 1938.- 789 р.
13. Зла мудрість : Афоризми і вислови // Ніцше Ф. Соч.: У 2-х т. М.,1990.Т.1.С.756
14. Палеха Ю., Кудін В. Культура управління та підприємства: Навчально-методичний посібник. – К.: МАУП, 1998. – 96с.

УДК 336.1

Домбровська Л.В.

СТВОРЕННЯ АГЕНТСТВА УПРАВЛІННЯ КРИЗАМИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Банківська система України, яка є ще доволі «молодою», пережила вже ряд потрясінь. Але ті багаточисельні проблеми, що виникли під впливом світової фінансової кризи, яка надзвичайно загострилася наприкінці 2008 року, стали глибокими і затяжними. Багато українських банків опинилися під загрозою руйнівного впливу цієї кризи. У таких умовах посилюється актуальність антикризового управління, спрямованого не лише на боротьбу з наслідками фінансової кризи, але й на недопущення проявів кризових явищ взагалі.

Національний банк України в період загострення кризи розробив та впровадив ряд заходів, проте не всі із них виявилися результативними та такими, які дозволили суттєво оздоровити вітчизняну банківську систему. Тому важливим доповненням до чинних напрямків антикризового управління, започаткованих центральним банком, повинні стати

механізми роботи з проблемними і нежиттєздатними банками, запозичені із зарубіжного досвіду і міжнародної практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем теорії та практики антикризового управління в банківській системі донедавна приділяли увагу в основному зарубіжні вчені-економісти, серед яких необхідно відзначити таких авторів, як Н. Амосова, О. Анікін, М. Брагін, І. Кавзанадзе, Р. Міллер, В. Назарова, Г. Папірян, М. Портний, Ж.-Ш. Рож, Дж. Сітгліц, А. Тавасієв, І. Трахтенберг та ін.

Проте сучасна ситуація у вітчизняній банківській системі вплинула на динамічний розвиток наукової думки. Дослідженню окремих питань у сфері антикризового управління в банківських установах присвячені роботи таких українських дослідників, як В. Базилевич, В. Василенко, О. Васюренко, В. Коваленко, В. Міщенко, А. Мороз, М. Савлук та ін.

На сьогодні вже накопичена значна теоретико-методична база та практичний досвід щодо реалізації системи антикризових заходів. Однак подальшого дослідження потребує комплекс питань щодо впровадження інструментарію антикризового менеджменту, який застосовується у зарубіжних банківських системах, у діяльність вітчизняних фінансово-кредитних установ. Зазначене зумовлює актуальність та необхідність подальшого дослідження даної проблематики.

Метою статті є розробка моделі Агентства управління кризами в банківській системі України на основі вивчення досвіду антикризового управління в зарубіжних країнах.

Виклад основного матеріалу. Деякі провідні країни світу уже усвідомили, що на основі зарубіжного досвіду і міжнародної практики необхідно реформувати свої системи і механізми щодо антикризового управління проблемними і нежиттєздатними банками. Значного досвіду щодо управління кризами в банківській системі накопичили такі країни як Сполучені Штати Америки, Великобританія, Японія, Індія, Італія, Швеція. Дослідження показало, що серед найпоширеніших антикризових заходів, яких вживали уряди іноземних держав, є такі:

- часткову націоналізацію комерційних банків із одночасним посиленням державного контролю за їхньою діяльністю;
- надання банкам державних гарантій за зарубіжними позиками в іноземній валюті;
- зобов'язання банків, яким була надана державна допомога, у пріоритетному порядку кредитувати стратегічні галузі економіки;
- мобілізацію заощаджень населення та повернення довіри до банківської системи [1].

Особливу зацікавленість викликав підхід уряду Швеції до розробки програми антикризового управління в банківській системі. У 2009 році в цій країні розглядалося питання і готувалися до запровадження нові механізми щодо роботи із проблемними банками, які передбачали значне розширення повноважень наглядових органів щодо втручання у діяльність проблемних банків, а також створення спеціального органу – Агентства управління кризами [4]. Передбачалося, що воно буде постійно діючим органом, незалежно від центрального банку і страховиків депозитів, матиме широкі повноваження щодо введення в банках тимчасової адміністрації або її ліквідації, управлятиме бізнесом банків, в яких введена тимчасова адміністрація, видаватиме державні гарантії по боргах, які виникли після втручання держави, призупинятиме певні платежі і визначатиме, коли припинити дію тимчасової адміністрації в банку.

На сьогодні ми не володіємо інформацією про створення такого агентства. Але з огляду на загальну концепцію його створення і функціонування пропонуємо своє бачення моделі подібної установи за умови можливості її існування в Україні (рис.).

Рис. Модель Агентства управління кризами
(авторська розробка)

Агентство управління кризами може включати в себе:

1. Департамент (відділ, управління) експертної оцінки рівня неплатоспроможності банків та ранньої діагностики банкрутства.

Цей структурний підрозділ Агентства повинен неупереджено (об'єктивно) встановлювати рівень неплатоспроможності банків та давати заключення стосовно необхідності введення в них тимчасової адміністрації. При цьому основними ознаками неплатоспроможності можна вважати наступні:

- 1) неспроможність банку своєчасно та/або в повному обсязі виконати законні вимоги кредиторів;
- 2) відсутність коштів або зменшення розміру капіталу банку до суми, що становить менше однієї третини мінімального розміру регулятивного капіталу банку;
- 3) протягом 15-ти робочих днів банк не виконує 10-ти і більше відсотків своїх прострочених зобов'язань;
- 4) невиконання керівниками банку вимог Національного банку щодо усунення виявлених порушень;
- 5) відсторонення керівників банків від посади;
- 6) виявлення за результатами безвиїзного нагляду або інспекційної перевірки фактів проведення банком операцій з високим рівнем ризику, порушень банківського законодавства, а також одержання доходів із порушенням вимог чинного законодавства, навіть якщо ці порушення не призвели до погіршення фінансового стану банку;
- 7) виникнення реальної загрози невиконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами і кредиторами;
- 8) потреби в посиленому контролі за діяльністю банку з метою уникнення можливості невиконання банком своїх зобов'язань перед клієнтами та кредиторами до часу прийняття Національним банком рішення про призначення тимчасової адміністрації або про відкликання ліцензії та ініціювання процедури ліквідації [2].

2. Департамент (відділ, управління) моніторингу поточної ситуації у проблемному банку. Основним завдання даного підрозділу має стати розробка рекомендацій стосовно доцільності застосування заходів з оздоровлення проблемного банку.

Для оцінки ситуації в банківській установі на предмет доцільності подальшого антикризового управління проблемним банком можна опиратися на різні методики, серед яких найбільш зручною, на нашу думку, є методика Euromoney [3].

Дана методика була розроблена Асоціацією комерційних банків Латвії на базі методики розрахунку рейтингу ефективності банків EuroMoney із заміною якісних факторів на показники достатності капіталу, величини балансового капіталу та активів. Інтегральний показник розраховується за наступною формулою 1:

$$N = 15 \cdot ROE + 10 \cdot ROA + 10 \cdot CIN + 10 \cdot NIM + 15 \cdot NI + 15 \cdot CA + 10 \cdot ASSETS + 15 \cdot CAPITAL, \quad (1)$$

де ROE – прибутковість капіталу; ROA – прибутковість активів; CIN – співвідношення доходів та витрат; NIM – чиста процентна маржа; NI – частка чистого прибутку банку у сукупному чистому прибутку в цілому по банківській системі; CA – показник достатності капіталу; ASSETS – частка активів банку у сукупних активах в цілому по банківській системі; CAPITAL – частка балансового капіталу банку в сукупному капіталі в цілому по банківській системі.

Для розрахунку елементів рейтингового інтегрального показника застосовуються такі формули:

1. ROE – прибутковість капіталу:

$$ROE = \frac{ЧП}{BK(абоAK)}, \quad (2)$$

де ЧП – чистий прибуток банку; BK – власний капітал; АК (акціонерний капітал).

2. ROA – прибутковість активів:

$$ROA = \frac{ПП}{РА} \quad \text{або} \quad ROA = \frac{ЧП}{А}, \quad (3)$$

де ПП – прибуток після оподаткування; ЧП – чистий прибуток; А – активи банку;

РА – робочі активи, величина яких визначається з виразу:

$$РА = АЗ - P_1 - P_2 - P_3 - P_4 - P_5 - P_6 - P_7, \quad (4)$$

де АЗ – активи загальні; P₁ – нараховані доходи до отримання; P₂ – резерви під заборгованість за нарахованими доходами; P₃ – основні засоби та нематеріальні активи; P₄ – резерви під знецінення цінних паперів до погашення; P₅ – резерви під заборгованість за кредитами; P₆ – резерви під знецінення цінних паперів на продаж; P₇ – резерви під заборгованість інших банків.

3. CIN – співвідношення доходів та витрат:

$$CIN = \frac{Доходи}{Витрати} \quad (5)$$

4. NIM – чиста процентна маржа:

$$NIM = \frac{Дпр - Впр}{А}, \quad (6)$$

де Дпр – доходи процентні; Впр – витрати процентні; А – активи банку.

5. CA – показник достатності капіталу:

$$CA = \frac{K}{ЗА - ЗР} \cdot 100, \quad (7)$$

де К – капітал (власний капітал) банку; ЗА – загальні (сукупні) активи банку; ЗР – загальні резерви (резерви під знецінення боргових цінних паперів, що рефінансуються НБУ; резерви під заборгованість інших банків; резерви під заборгованість за кредитами, які надані клієнтам; резерви на можливі втрати за сумнівною дебіторською заборгованістю за операціями з клієнтами банку; резерв під знецінення цінних паперів в портфелі банку на продаж; резерв під знецінення цінних паперів у портфелі банку на інвестиції; резерви на можливі втрати за сумнівною заборгованістю).

Для наочності проведемо розрахунок інтегрального показника для ВАТ КБ «Надра» за станом на 01.01.2009 р. (01.02.2009 р. - дата введення Тимчасової адміністрації) та на 01.01.2011 р. (Постановою Правління Національного банку України від 11.02.2011 № 38 тимчасовому адміністраторові ВАТ КБ «Надра» Жуковській В.Б. продовжено діяльність не більше ніж до 12.08.2011).

Отже, з'ясуємо чи доцільним є впровадження заходів з оздоровлення досліджуваного банку в поточному (2011) році. Результати розрахунку інтегрального рейтингового показника зведено в наступну таблицю.

Таблиця

Розрахунок інтегрального рейтингового показника ВАТ КБ «Надра» за методикою Euromoney

Показник	Значення		Відхилення абсолютне
	станом на 01.01.2009 р.	станом на 01.01.2011 р.	
1. ROE – прибутковість капіталу	0,0141	0,0099	-0,0042
2. ROA – прибутковість активів	0,0010	0,0003	-0,0007
3. CIN – співвідношення доходів та витрат	1,3794	1,8488	0,4694
4. NIM – чиста процентна маржа	0,0364	0,0601	0,0237
5. NI – частка чистого прибутку банку у чистому прибутку в цілому по банківській системі	0,0035	-0,0004	-0,0039
6. CA – показник достатності капіталу	0,0644	0,0275	-0,0369
7. ASSETS – частка активів банку у сукупних активах в цілому по банківській системі	0,0330	0,0243	-0,0087
8. CAPITAL – частка балансового капіталу банку у загальному обсязі капіталу в цілому по банківській системі	0,0154	0,0035	-0,0119
N – інтегральний показник	15,96	19,95	3,99

Виконані розрахунки показали, що інтегральний рейтинговий показник ВАТ КБ «Надра» підвищився за станом на 01.01.2011 року порівняно із значенням за станом на 01.01.2009 року. Суттєвого впливу на виявлену зміну аналізованого показника завдало підвищення співвідношення доходів та витрат банку (на 0,4694), а також збільшення показника чистої процентної маржі (на 0,0237).

То ж можемо зробити висновок, що доцільним є для ВАТ КБ «Надра» продовжувати реалізувати заходи з оздоровлення (реабілітації) його діяльності протягом 2011 року.

3. Департамент (відділ) управління проблемними банками або реабілітації проблемних банків.

Після визнання банку проблемним Агентство може приймати установу під своє управління. Реабілітацію комерційних банків можна проводити за трьома основними напрямками: рекапіталізація; новий менеджмент; залучення нових вкладників.

Суть застосування таких напрямів реабілітації комерційних банків в Україні полягає в їх обов'язковому поєднанні і приведенні в дію одночасно або в певному порядку.

4. Департамент (відділ) оприлюднення інформації про проблемні банки. Функціями даного структурного підрозділу можуть бути: постійний моніторинг ситуації, що склалася у проблемних банках; публікування інформації про застосування санкцій до банків і пояснення їхніх причин; висвітлення інформації щодо планів подальших дій як з боку Національного банку України, так і з боку самих банків.

Висновки. Вивчення досвіду антикризового управління в зарубіжних країнах показало, що найбільш прийнятним для умов банківської системи України є створення Агентства управління кризами, основним призначенням якого є рання діагностика неплатоспроможності (банкрутства) банків, моніторинг поточної ситуації в проблемних банках з метою розробки рекомендацій стосовно доцільності застосування заходів з оздоровлення проблемних банків, управління такими банками та оприлюднення інформації про ситуацію в них.

Практичний передовий досвід зарубіжних країн є корисним для здійснення антикризового управління в банківській системі України. Проте, використовуючи зарубіжний досвід не слід забувати, що використання цього досвіду потребує пристосування до реалій вітчизняного фінансового та банківського устрою.

Анотація

У статті узагальнено досвід антикризового управління в зарубіжних країнах, а також розроблено авторську модель Агентства управління кризами, адаптовану до умов вітчизняної банківської системи.

Ключові слова: банки, банківська система, криза, антикризове управління.

Аннотация

В статье обобщен опыт антикризисного управления в зарубежных странах, а также разработана авторская модель Агентства управления кризисами, адаптированную к условиям отечественной банковской системы.

Ключевые слова: банки, банковская система, кризис, антикризисное управление.

Summary

The article summarizes the experience of crisis management in foreign countries, and developed her own model agency crisis management, adapted to national bankiskoyi system.

Keywords: banks, banking, crisis, crisis management.

Список використаних джерел:

1. Кашпрук Ю.А. Міжнародний досвід реформування банківської системи у розвинених країнах світу / Ю.А. Кашпрук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.3. – С. 150-156.
2. Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства, затв. Потстановою Правління НБУ 28.08.2001р. №369 // bank.gov.ua.
3. Севрук В.Т. Дополнительные рейтинги - инструмент оценки внутренних рисков финансовых институтов / В.Т. Севрук // Банковское дело (рус.). - 2006. - № 2. - С.29-36.
4. Сороківська З. Зарубіжний досвід забезпечення ефективності системи страхування депозитів в умовах кризи / З. Сороківська // Світ фінансів. – 2009. – 2(19). – С. 143-148.

УДК 631.11 (477.73):339.13:339.9

Ткаченко С.А.

ФОРМУВАННЯ ЕНІГМАТИЧНОЇ ОПТИМАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕНОГО ВИКОРИСТАННЯ РІШЕНЬ БЮДЖЕТУВАННЯ

Постановка проблеми. Для забезпечення оптимальної інноваційної стратегії підприємства досить важливо чітко визначити показники та критерії, тобто ті фактори за якими можливо робити судження про ступінь та повноту досягнення цілі (цілей) науково-технічного розвитку підприємства. При цьому необхідно відзначити той факт, що вибір показників і критеріїв забезпечення оптимальної інноваційної стратегії підприємства – чинників, які дозволяють робити судження про ступінь і повноту реалізації цілей, - являє в цей час одну із найбільш складних та дискусійних проблем.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій. В свою чергу, в результаті проведеного дослідження поглядів та думок провідних вітчизняних і іноземних вчених-економістів з означеної проблематики, серед яких потрібно відзначити роботи [1-20] та інших, показує, що існуючий на цей час методологічно-інформаційний інструментарій бюджетування не використовується управлінським персоналом підприємств для забезпечення оптимальної інноваційної стратегії підприємства.

Формулювання завдання дослідження. У зв'язку з цим метою даної публікації є розроблення та обґрунтування потреби використання методологічно-інформаційного інструментарію бюджетування в забезпеченні оптимальної інноваційної стратегії підприємства.

Теоретико-методологічною основою роботи є діалектичний метод і основні положення теорії бюджетування. У процесі дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); монографічний (при дослідженні теоретичних методик бюджетування, управління, забезпечення інноваційного розвитку підприємств); економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, порівняльний (при аналізі стану бюджетного забезпечення господарської діяльності переробних підприємств АПК Миколаївської області); метод економіко-математичного моделювання (при розробці моделей показників зведеного бюджетування забезпечення оптимальної інноваційної стратегії підприємства); графічний (при побудові схеми можливих напрямків інноваційних рішень в залежності від результатів бюджетування оптимальної науково-технічної стратегії підприємства) тощо.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення і підтримання ефективної інноваційної діяльності підприємства на потрібному рівні необхідно мати в наявності організаційно-економічний механізм, який на основі фінансового планування інноваційних показників дозволить виявити критичні і близькі до критичних зони (ринки, товари, ціни і інше) та визначити заходи по покращенню стану підприємства і підвищенню його конкурентоспроможності. В якості складової частини такого механізму пропонуємо використовувати систему бюджетування, як інструмента забезпечення інноваційного розвитку підприємств.

Бюджетування інновацій є одним із елементів фінансового планування господарської діяльності підприємства. Інноваційне бюджетування – всеохоплююче, систематичне і періодичне планування показників, які встановлюють імовірне досягнення цілей інноваційної стратегії підприємства з метою визначення пріоритетних напрямів в системі інновацій і надання рекомендацій для керівництва по забезпеченню оптимального інноваційного розвитку підприємств.

Одним із етапів формування методологічно-інформаційного інструментарію бюджетування є визначення основних інноваційних показників, які дозволять встановити оптимальні інноваційні стратегії підприємства. Такими показниками можуть виступати наступні показники інноваційної діяльності підприємства: інноваційний прибуток (динаміка інноваційного прибутку, рентабельність продаж, рентабельність активів, рентабельність необоротних активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність власного і довгострокового капіталу, показник середньої норми рентабельності); чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до активів, відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до оборотних активів, відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до оборотних активів (коефіцієнт обертання оборотних активів), коефіцієнт обертання матеріально-виробничих запасів); виробнича собівартість реалізованої продукції (частка виробничої собівартості реалізованої продукції в чистому доході (виручці) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)); витрати на інновації (частка витрат на інновації в чистому доході (виручці) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)). Для встановлення та розрахунку цих як абсолютних так і відносних

інноваційних показників, що надають можливість визначити оптимальність забезпечення інноваційної стратегії, потрібно використовувати дані усіх функцій управління підприємства (планування, облік, аналіз, регулювання).

Показники інноваційної діяльності щільно пов'язані з цілями науково-технічного розвитку: часткові цілі інноваційної діяльності (отримання максимально можливого чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (f_1), отримання мінімально можливої виробничої собівартості реалізованої продукції (f_2), отримання мінімально можливого рівня величини інноваційних витрат (f_3)), які сприяють досягненню генеральної цілі (F), яка полягає в отриманні максимально можливого інноваційного прибутку.

Як один із підходів до визначення методологічно-інформаційного інструментарію бюджетування інноваційної діяльності можна розглядати використання показників зведеного бюджетування забезпечення оптимальної інноваційної стратегії підприємства.

При проведенні бюджетування, перераховані вище показники повинні бути зведені в інформаційно-планові таблиці, які охоплюють визначений період.

Отримані результати зведеного бюджетування встановлення оптимальної інноваційної стратегії підприємства беруться за основу при розробці рішень відділами підприємства, орієнтованих на технічну, асортиментну і збутову політику суб'єкта господарської діяльності.

Плануючі різні показники інноваційної діяльності, планово-економічний відділ повинен розробити релевантні рішення, які допоможуть підприємству підтримувати вже досягнуті високі показники або покращити поточні і майбутні.

Усі економічно-цільові рішення можливо класифікувати за наступними напрямками, орієнтованими на забезпечення оптимальної інноваційної стратегії підприємства:

I. Рішення по активізації асортиментної політики підприємства.

1.1. Розширення асортименту продукції підприємства.

1.2. Перегляд асортименту продукції підприємства (зміна, диверсифікація, аналіз структури).

1.3. Підвищення якості продукції підприємства.

II. Рішення по активізації цінової політики підприємства.

2.1. Зменшення витрат.

2.2. Активізація стратегії ціноутворення.

2.3. Встановлення норми та маси інноваційного прибутку в залежності від ризику на різних стадіях життєвого циклу продукції.

III. Рішення в області активізації товароруху.

3.1. Розробка системи стимулювання торгових агентів.

3.2. Оптимізація каналів розподілення продукції.

3.3. Пошук нових постачальників.

IV. Рішення в області активізації просування продукції підприємства на ринок.

4.1. Організація товароруху через більш ефективні канали збуту продукції.

4.2. Перегляд бюджету.

V. Рішення в області кадрових питань підприємства.

5.1. Активізація політики стимулювання персоналу підприємства.

5.2. Скорочення витрат на персонал підприємства.

5.3. Активізація системи мотивації персоналу підприємства.

VI. Стратегічні рішення підприємства.

6.1. Перегляд стратегії розвитку підприємства.

6.2. Розробка нового плану інноваційного розвитку підприємства.

6.3. Активізація конкурентної боротьби підприємства на ринку.

Як показала практика, глибоке і ретельне бюджетування є необхідною передумовою прийняття управлінських рішень за результатами зведеного фінансового планування оптимальної інноваційної стратегії підприємства. Отримана інформація виступає конкретним виразником процесів, які імовірно будуть відбуватися на ринку. Без цієї інформації і її відповідної інтерпретації неможливе оптимальне функціонування і розвиток інноваційної діяльності підприємства.

Висновки. Наукова новизна одержаних результатів полягає в постановці, теоретичному обґрунтуванні, практичному вирішенні комплексу питань в забезпеченні оптимальної інноваційної стратегії підприємства з розширеним використанням бюджетного інструментарію.

У процесі дослідження одержано такий найсуттєвіший науковий результат.

Розвинуто положення щодо окремого напрямку використання рішень фінансового планування в управлінні інноваційною діяльністю підприємств, яке базується на більш повному використанні можливостей методологічно-інформаційного інструментарію бюджетування в забезпеченні оптимальної інноваційної стратегії підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягають у тому, що наукові результати дослідження й основні положення публікації доведені до рівня проектних системно-функціональних рішень, методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть використовуватися в управлінні господарською діяльністю переробних підприємств АПК в сучасній ринкової економіці.

Пропозиції щодо практичного застосування результатів дослідження прийняті до впровадження ВАТ «Конвеєрмаш» (Акт про впровадження № 24/35 від 29 січня 2009 р.) тощо.

Теоретичні розробки роботи використовуються в навчальному процесі Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, кафедри «Облік і економічний аналіз» (Довідка № 66-11/66-241 від 27.01.2011 року) тощо.

Серед перспектив подальших розробок з цієї теми особливою актуальністю, на наш погляд, відрізняється питання пов'язане з використанням методологічно-інформаційного інструментарію фінансового планування в оцінці ефективності ринків збуту продукції підприємства тощо.

Анотація

Розглянуто сучасний стан, виявлено недоліки і наведено пропозиції щодо формування концептуальних основ методологічно-інформаційного інструментарію бюджетування в забезпеченні оптимальної інноваційної стратегії переробних підприємств агропромислового комплексу.

Ключові слова: бюджетування, забезпечення, оптимальна інноваційна стратегія, переробні підприємства агропромислового комплексу.

Аннотация

Рассмотрено современное состояние, выявлены недостатки и приведены предложения по формированию концептуальных основ методологически-информационного инструментария бюджетирования в обеспечении оптимальной инновационной стратегии перерабатывающих предприятий агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: бюджетирование, обеспечение, оптимальная инновационная стратегия, перерабатывающие предприятия агропромышленного комплекса.

The summary

The modern state is considered, failings are exposed and resulted suggestion on forming of conceptual bases of methodologically-informative tool of byudzhetrovaniya in providing of optimum innovative strategy of processing enterprises of agroindustrial complex.

Keywords: byudzhetirovanie, providing, optimum innovative strategy, processing the enterprises of agroindustrial complex.

Список використаних джерел

1. Амоша О. Підгрунття інноваційного розвитку / О. Амоша, А. Землянкін, Г. Моїсєєв // Вісник Національної Академії наук України. – 2006. - № 10. – С. 3-16.
 2. Бабич О.В. Формирование инвестиционной политики предприятия / О.В. Бабич // Экономика и производство. – 2006. - № 1. – С. 26-29.
 3. Бондін Ю. Стратегія інноваційно-технологічного розвитку ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект» / Ю. Бондін, Л. Федулова // Економіст. – 2006. - № 8(238). – С. 40-44.
 4. Бурцев В.В. Ассортиментные программы: вопросы бюджетирования / В.В. Бурцев // Вестник машиностроения. – 2006. - № 5. – С. 78-82.
 5. Бушуев С.Д. Модели и методы стратегического развития быстрорастущих организаций / С.Д. Бушуев, Н.С. Бушуева, А.М. Захаров // Управління проектами та розвитком виробництва. – 2006. - № 1(17). – С. 5-13.
 6. Волосюк М. Підвищення ефективності регіонального управління інноваційним розвитком / М. Волосюк // Економіст. – 2006. - № 8(238). – С. 58-62.
 7. Гилева Т.А. Стратегический подход к управлению развитием машиностроительного предприятия / Т.А. Гилева // Экономика и производство. – 2006. - № 1. - С.48-52.
 8. Гришина Л. Інноваційний напрямок розвитку як шлях подолання проблемності регіону / Л. Гришина, Н. Буга // Економіст. – 2006. - № 8(238). – С. 54-58.
 9. Денисенко М.П. Дослідження інноваційного розвитку підприємств легкої промисловості: стан і проблеми / М.П. Денисенко, С.В. Вовчок // Фондовый рынок. – 2008. - № 6. – С. 22-28.
 10. Зозульов О.В. Маркетинг як основа інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств / О.В. Зозульов, М.О. Базь, Т.О. Царьова // Маркетинг в Україні. – 2007. - № 4(44). – С. 33-41.
 11. Касич А.О. Стратегічні орієнтири інноваційного розвитку машинобудування України / А.О. Касич // Актуальні проблеми економіки. – 2007.- № 7.–С. 32-40.
 12. Космидайло І.В. Проблеми інноваційного розвитку в Україні та шляхи їх вирішення / І.В. Космидайло // Актуальні проблеми економіки. – 2007. - № 2. – С. 20-27.
 13. Сліпачук О. Організація бюджетування в компанії / О. Сліпачук // Справочник економіста. – 2009. - № 6. – С. 56-63.
 14. Сліпачук О. Організація бюджетування в компанії / О. Сліпачук // Справочник економіста. – 2009. - № 8. – С. 7-12.
 15. Сліпачук О. Організація бюджетування в компанії / О. Сліпачук // Справочник економіста. – 2009. - № 9. – С. 7-12.
 16. Сліпачук О. Організація бюджетування в компанії / О. Сліпачук // Справочник економіста. – 2009. - № 10. – С. 10-17.
 17. Lorange P. Corporate Planning: An Executive Viewpoint / Peter Lorange. - N.J.: Prentice-Hall, 1980. - 2 p.
 18. Фомин М. Постановка бюджетного управления в действии [Електронний ресурс] / М. Фомин. – Режим доступу: <http://www.intalev.ua/?id=9950>.
 19. Шава О. Бюджетное планирование как способ управления предприятием [Електронний ресурс] / О. Шава. – Режим доступу: <http://www.intalev.ua/index.php?id=20514>.
- Answerthink. Nearly Half of Companies Unprepared to Foresee and Deal with Sudden. Non-Financial Types of Risk. Study Concludes [Електронний ресурс] / Answerthink. - Режим доступу: http://www.answerthink.com/news_and_events/press_release_2002_detail.asp?id=ent=234.

ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА ОСНОВІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ

Постановка проблеми. Незадовільні темпи ринкових перетворень в аграрному секторі та їх нестабільність зумовлюють необхідність пошуку методів оздоровлення економіки й формування господарського механізму нового типу, який відповідає умовам функціонування ринкової економіки. У цьому зв'язку перед економічною наукою і господарською практикою виникають проблеми принципово нового характеру. Такими проблемами є розробка концептуальної моделі й механізмів, що забезпечують гармонійне поєднання в ринкових відносинах процесу виробництва і споживання, наповнення споживацького ринку товарами й усунення диспропорції між товарною масою та кількістю грошових знаків, що знаходяться в обігу, покращення використання природно-екологічних, матеріально-технічних і трудових ресурсів, орієнтація на прогресивні технології. Розв'язання цих проблем вимагає глибокого теоретичного аналізу наукових розробок щодо ефективного використання ресурсного потенціалу, яке в ринкових відносинах значною мірою визначається кон'юнктурою ринку і конкурентоспроможністю самих підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні та практичні засади функціонування аграрного сектору в умовах реформування економіки ґрунтовно висвітлені в економічній літературі. Зокрема в наукових працях В.Г. Андрійчука, В.Н. Гончарова, Д.П. Доманчука, Ю.С. Коваленка, В.А. Козловського, М.Ю. Коденської, Ю.О. Лупенко, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, А.Ю. Пекіна, В.П. Рябоконея, Ю.М. Соломенцева, В.Н. Скурихіна, П.Т. Саблука, І.Н. Топіхи, І.І. Червена, В.В. Юрчишина та інших. Проте на сьогодні актуальним є питання систематизації альтернативних підходів щодо визначення стратегічних можливостей аграрного сектору на основі ефективного управління і використання ресурсного потенціалу.

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і концептуальних підходів щодо розробки стратегічних напрямів стійкого розвитку аграрного сектору на основі підвищення ефективності механізму управління формуванням і використанням ресурсного потенціалу в умовах поглиблення аграрної реформи й інтеграції України в європейський і світовий простір.

Результати. Ефективний розвиток аграрного виробництва та використання всіх видів ресурсів є життєво важливими для України, складними й унікальними за завданням і масштабами. Цього можна досягти зваженою, з урахуванням ресурсних можливостей та умов їх використання, стратегією розвитку аграрного сектору економіки на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом. Доведено, що кінцевий результат відтворення реалізується на його заключній стадії, тому об'єктивно на цьому етапі має здійснюватися стратегічний контроль над усією агропромисловою системою, головною якісною характеристикою якої є ступінь збалансованості її елементів. У зв'язку з цим критерієм оцінки ефективності виробництва сільськогосподарської продукції у певних межах і темпів розвитку кожної галузі агровиробництва є не потенційні виробничі можливості галузей, а реальні ринкові потреби у продукції, що зумовлюють економічний ефект діяльності в аграрному секторі економіки. З метою підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу нами визначено основні напрями формування системи ефективного управління використанням і відтворенням ресурсного потенціалу аграрного сектору. Для розробки й успішного впровадження даної системи необхідно досягти високого рівня інформаційно-аналітичного забезпечення управління, що є необхідною умовою розвитку аграрного сектору економіки.

У ході дослідження встановлено, що ресурси характеризують природні, матеріально-технічні та соціально-демографічні умови відтворювального процесу в аграрному виробництві. Кількісні оцінки наявності ресурсів, джерел їх відтворення й оновлення важливі для обґрунтування можливостей функціонування аграрного сектору економіки як у поточному періоді, так і в майбутньому. Кожний окремий вид ресурсів і ресурсний потенціал аграрної сфери в цілому відображають вплив чинників, які створюються людиною штучно (машини, механізми, добрива, фінансові ресурси), або формуються природним шляхом (трудові ресурси, ґрунти, вода, сонячна енергія, повітря і т.д.). Взаємодія цих чинників і найскладніші процеси різної природи формують певні ефекти, тобто створюють масу споживчих вартостей, кількість та якість яких має відповідати суспільним потребам, забезпечувати конкурентоспроможність виробництва, зниження витрат виробництва, ефективне використання аграрного ресурсного потенціалу.

Обґрунтовано, що ресурси аграрної сфери залежно від їх походження доцільно розподілити на дві групи: первинні ресурси - ті, що створені природою незалежно від волі та бажання людини, але використовуються в суспільному виробництві; вторинні - це продукти процесу виробництва, які прямо чи опосередковано використовуються у виробництві матеріальних благ. До першої групи віднесено земельні та трудові ресурси, до другої - основні й оборотні матеріальні засоби, фінансові й інформаційні ресурси. Урахування факторів, які зумовлюють рівень ефективності сільськогосподарського виробництва, дало можливість реально оцінити наявні ресурси, розробити стратегію стійкого розвитку аграрних підприємств і визначити шляхи розвитку аграрної економіки в ринкових умовах.

Обґрунтовано, що під час оцінки ефективності сільськогосподарського виробництва необхідно враховувати можливості задоволення потреб населення у продовольстві не лише завдяки кількості наявних ресурсів, а й їх ефективному розподілу та раціональному використанню протягом виробничого циклу. Отже, за заданого обсягу ресурсів ступінь задоволення потреб у виробництві власної продукції визначатиметься ефективністю (віддачею) цих ресурсів. Оскільки ресурсовіддача - це показник ефективності виробництва та використання ресурсів, вимірюваний відношенням вартості кінцевих результатів виробництва до вартості використаних ресурсів, тому, враховуючи досить великий розрив у часі між проведенням витрат та отриманням продукції в аграрному виробництві, для оцінки цього показника необхідно враховувати рівень інфляції за даний період, використовуючи коефіцієнт інфляції, що забезпечить більшу точність визначення ефективності використання ресурсів.

Встановлено, що в нових умовах господарювання лише ефективне використання земельних ресурсів, оптимізація структури посівних площ сільськогосподарських культур у всіх природно-кліматичних зонах та охорона навколишнього середовища є важливими факторами стійкого розвитку аграрного сектору. В Україні в сільськогосподарському обороті перебуває близько 80 % ріллі, тоді як у країнах з інтенсивним розвитком сільського господарства цей показник набагато нижчий (у Німеччині - 67 %, у Франції - 61, США - 43, у Великобританії - 35%). Високий показник розораності є негативним для нашої країни з двох причин: по-перше, це сприяє підвищенню втрат гумусу (за даними Інституту ґрунтознавства і агрохімії УААН, щорічні втрати гумусу в розрахунку на 1 га ріллі становлять майже 1 т); по-друге, свідчить про переважно екстенсивний розвиток сільського господарства та низький рівень культури агровиробництва.

Головними умовами швидкого розвитку продуктивних сил України на перспективу є збільшення енергопостачання та забезпечення галузей агропромислового виробництва й окремих технологічних процесів енергетичними потужностями. Дослідження показують, що розширення використання електроенергії

в технологічних процесах сільського господарства забезпечує економію витрат живої праці, підвищує ефективність матеріального виробництва.

Висновки. Національний аграрний сектор являє собою складне поєднання багатьох виробничо-організаційних структур у певну систему, метою функціонування якої є задоволення потреб суспільства. Використання методології системного аналізу під час дослідження складних соціально-економічних процесів в аграрному секторі економіки України стало ефективним засобом їх вивчення з урахуванням максимальної кількості внутрішніх суттєвих зв'язків і зовнішніх чинників, які визначають перебіг досліджуваних процесів та явищ у часі. Розуміння процесів і явищ як систем дає можливість досліджувати ціле та його самостійні (у певних межах) структури й розробити загальні принципи оптимального управління такими об'єктами.

Розроблена нами стратегія стійкого розвитку аграрного сектору на основі підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом забезпечує: раціональне використання земельних, водних та інших природних ресурсів в аграрному секторі, а також основних матеріальних засобів; застосування ресурсозберігаючих технологій; ефективне використання трудових ресурсів; забезпечення стабільності формування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів; впровадження результатів інноваційного розвитку, спрямованого на екологізацію й інтенсифікацію аграрного виробництва; розвиток транспортно-складської інфраструктури; забезпечення продовольчої безпеки держави.

Анотація

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади і концептуальні підходи щодо розробки перспективних напрямів сталого розвитку аграрного сектору на основі підвищення ефективності механізму управління формуванням і використанням ресурсного потенціалу в умовах трансформаційних змін та інтеграції України у світовий простір.

Аннотация

Обоснованы теоретико-методологические основы и концептуальные подходы к разработке перспективных направлений стабильного развития аграрного сектора на основе повышения эффективности механизма управления формированием и использованием ресурсного потенциала в условиях трансформационных изменений и интеграции Украины в мировое пространство.

Summary

The theoretic and methodology grounds and conceptual approaches as for working out the strategic directions aimed at agrarian economic sector stable development are based on. The latter is provided by efficiency raise of management mechanism exercising forming up and the use resources potential under the conditions of the current agrarian reform and Ukraine's integration in world'

Список використаних джерел:

1. Некрасова Л.А. Принципы выбора и оценки стратегии развития предприятия в условиях трансформационной экономики / Некрасова Л.А. // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Т.7 (Вип. 8): Формування ринкової структури у трансформаційній економіці України: Збірка праць економіко-правового факультету. – Одеса: Астропринт, 2004. – С.506-513.
2. Саблук П.Т. Стратегічні напрямки аграрних реформ – перехід на інноваційну модель розвитку / П.Т. Саблук // Економіка АПК. –2002.-№12. –С.12-15.

3. Соколова Л. В. Оцінка ефективності функціонування організаційно-економічної системи адаптації підприємства до мінливого бізнес-середовища / Соколова Л. В. // Економіка і регіон. – 2004. – № 1(2). – С. 95-98.
4. Ярема Л. Міжгалузеві економічні відносини в АПК та об'єктивна необхідність їх удосконалення / Л. Ярема // Вісник ТАНГ. – 2004. - №2. – С. 97-103.

УДК:339.187.4

Штепа О.В.

ТОВАРНО-ЗБУТОВА ПОЛІТИКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДУКЦІЄЮ ОВОЧІВНИЦТВА ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Прискорення темпів реформування агропромислового комплексу і підвищення рівня продовольчої забезпеченості населення вимагає формування конструктивного економічного механізму господарювання, важливим інструментом якого стає товарно-збутова політика підприємств, що є частиною їх загальної маркетингової політики. Проблеми пошуку шляхів підвищення її ефективності на сучасному етапі стоять досить гостро, не тільки у зв'язку з недоліком досвіду функціонування підприємств в умовах досконалої конкуренції, але і зі складними, динамічно змінними умовами і факторами маркетингового макро- і мікросередовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями маркетингової збутової політики займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких значний теоретичний внесок здійснили Г. Армстронг, Л.В. Балабанова, А.В. Войчак, С.С. Гаркавенко, В.Я. Кардаш, Ф. Котлер, та інші. Безпосередньо проблеми збуту продукції підприємств АПК досліджували такі науковці, як Г. Астратова, С.В. Близнюк, П.І. Гайдучський, О.Д. Гудзинський, М.В. Гладій, Й.С. Завадський, О.П. Луцій, М.Й. Малік, П.І. Островський, О.С. Подолева, П.Т. Саблук, І.О. Соловійов, В.В. Писаренко та інші.

Разом з тим ряд питань визначення вибору ефективних форм та напрямів формування маркетингових стратегій управління збутом продукції підприємств АПК в умовах реформування економіки залишаються недостатньо вивченими.

Невирішені частини загальної проблеми та мета статті. Завдання дослідження полягають в комплексному вивченні проблем та особливостей товарно-збутової політики аграрних підприємств, яка є частиною їх загальної маркетингової політики, що позитивно вплине на функціонування ринку овочевої продукції регіону.

Виклад основного матеріалу. Вивчення теоретичних основ і передумов вирішення проблеми показує, що товаровиробники в аграрній сфері економіки для досягнення своїх цілей організують складну, розвинуту сукупність видів діяльності (політику), намагаючись забезпечити цілісність і ефективне функціонування господарюючих суб'єктів, найважливішим з напрямків якої є товарно-збутова політика.

У спеціальній літературі зустрічаються різні підходи до визначення даного поняття. Фахівці трактують її зміст часто змішуючи поняття товарної і збутової політики. Одні з них під збутовою політикою розуміють політику організації товароруху і реалізації продукції. Інші вважають, що товарна політика включає: вибір каналів збуту, розробку політики цін і умов продажу, створення преїскурантів [1].

На нашу думку, збутова політика є складовим елементом товарної і співвідноситься з останньою як частина з цілим. Тому, більш правильно визначити її як товарно-збутову, у зв'язку з тим, що товарна маса є базою і мотиватором формування всіх

збутових систем. Звідси уточнюючи визначення, можна сказати, що товарно-збутова політика аграрного підприємства являє собою комплексну систему маркетингових впливів, що регулює асортиментну політику (у т.ч. створення й освоєння товарів – новинок), підвищення конкурентоспроможності продукції, формування товароруху, стимулювання продажів з метою максимального забезпечення купівельного попиту.

Розробка і здійснення товарно-збутової політики підприємства агросектору вимагають як мінімум: чіткого уявлення про його цілі на перспективу, наявності стратегії (довгострокового курсу) виробничо-збутової діяльності, знання кон'юнктури ринку, оцінки можливостей і ресурсів у даний час і в майбутньому.

Товарно-збутова політика аграрного підприємства – це маркетингова діяльність по розробці часткових стратегій оцінки номенклатури виробленої овочевої продукції і руху її до споживачів відповідних ринків [2]. Вона включає:

- аналіз діючих ринків по об'єктах дослідження;
- формування попиту та пропозиції на овочі;
- формування товарного асортименту овочів;
- оцінку і регулювання конкурентоспроможності овочевої продукції;
- регулювання життєвого циклу продукту й умови переходу на випуск нових для даного підприємства і регіону овочів;
- аналіз і управління каналами збуту;
- аналіз і управління цінами.

Вивчення тенденцій дає підстави стверджувати, що характер товарно-збутової політики визначається дією внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування сільгосппідприємства і будується на основі упорядкованого аналізу потреб і запитів, сприйняття і переваг, властивих споживачам сільгосппродукції. Тому що ці переваги постійно змінюються (по обсягах і структурі), то ефективна товарно-збутова політика повинна бути спрямована на постійне підвищення якості продукції, відновлення асортименту пропонованої продукції, тобто базуватися на маркетинговому підході. Механізм реалізації товарно-збутової політики підприємств містить у собі специфічні інструменти по виконанню задач товарного забезпечення і регулювання ринкових позицій. Проте, проведені дослідження показали, що в ході аграрного реформування істотною перешкодою для підприємств аграрної сфери економіки продовжує залишатися слабка організація й адаптація саме збутової й асортиментної діяльності у швидко мінливих ринкових умовах.

В аграрному секторі економіки країни сформувалася і вкрай непродуктивно функціонує деформована мережа каналів реалізації продукції, що прийнято підрозділяти на прямі і непрямі. Прямі канали забезпечують безпосереднє надходження овочів від виробника до споживача, крім участі посередників. Непрямі – пов'язані за участю незалежних посередників, що одержують овочі від виробників і потім незалежно від них реалізують її споживачам.

Стратегія розвитку більшості аграрних підприємств повинна, на нашу думку, орієнтуватися на формування найбільш коротких каналів збуту для прискорення товароруху, у зв'язку з обмеженими термінами зберігання продукції і складнощами транспортування. Зміни ж форм і методів реалізації можливі тільки при оперативній адаптації збутових систем підприємства до умов розвитку ринку продукції овочівництва, що більш ефективно вирішують усю сукупність збутових і асортиментних проблем. Проте, багато керівників сільгосппідприємств і фахівці занадто спрощено підходять до проблем організації збуту, розглядаючи її лише як комплекс взаємин з торговими підприємствами. При цьому з поля зору упускається необхідність пошуку шляхів ефективного управління власною збутовою структурою.

Утруднюють збут продукції вітчизняних сільгоспвиробників і ускладнюють їх фінансове положення наступні причини:

- диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію і товари і послуги, що

поставляються промисловими підприємствами й організаціями;

- неплатежі покупців (в основному оптових);
- зниження і трансформація споживчого попиту;
- розрив сформованих раніше господарських зв'язків;
- ріст імпорту сільськогосподарської продукції.

Агропромисловий комплекс Херсонської області на початок 2010 року містив у собі 264 сільськогосподарські підприємства; 5905 селянських (фермерських) господарств; більш 326 тис. особистих підсобних господарств; 122 підприємства харчової і переробної промисловості, 6 комбікормових заводів [3].

У період 1990-2009рр. обсяги реалізації сільськогосподарської сировини і продовольчої продукції в регіоні з урахуванням загальної кризи, що розвивається, в аграрній сфері різко скоротилися (табл. 1).

Таблиця 1

Реалізація продукції сільськогосподарськими підприємствами Херсонської області, тис.т

Продукція	1990р.	2005рр.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.
Морква	1,7	10,2	11,7	7,6	7,6	7,4
Цибуля	156,4	61,0	82,7	87,3	83,5	64,3
Буряки	223,6	120,8	125,3	117,6	96,7	125,2
Капуста	990,7	373,8	464,0	485,6	462,9	489,9
Огірки	241,3	62,9	92,8	117,4	132,3	162,3
Томати	1706,1	1577,0	1838,5	1998,5	1932,0	2115,0

При цьому, як позитивну тенденцію в збутовій системі необхідно відзначити деяке збільшення позитивного сальдо ввозу і вивозу основних видів овочевої продукції, вироблених у регіоні в останнє десятиліття.

Причини такого становища криються, насамперед, у незадовільному стані розвитку всіх сфер агросектору, а також малоефективній товарно-збутовій політиці господарюючих на продовольчому ринку суб'єктів, низької конкурентоспроможності їхньої продукції.

Ми вважаємо, що до вирішення задач товарної політики на будь-якому господарському рівні необхідний стратегічний підхід з концентрацією зусиль на базових напрямках. Таким базовим елементом товарно-збутової політики є формування товарного асортименту. Особливості цього етапу товарно-збутової політики аграрних підприємств розглянуто на прикладі ВАТ "Іскра" Херсонської області.

Товарний асортимент ВАТ "Іскра" – це овочева продукція різноманітного асортименту, що включає томати, огірки, капусту, цибулю ріпчасту, моркву, буряки, баклажани і продукти їх переробки. Вони складають так звану широту продуктового асортименту підприємства. Вважається, що асортимент занадто вузький, у тому випадку, якщо можна збільшити прибуток, доповнивши його новими продуктами, і занадто широкий, якщо прибуток можна збільшити, виключивши з нього ряд продуктів. Як правило, підприємства, зацікавлені у високій прибутковості своєї діяльності, прагнуть сформувавши оптимальний асортимент дохідних видів овочевої продукції.

Що стосується удосконалення товарної політики сільгоспідприємств випускаючих кінцевий продукт споживання, то вона в основному охоплює такі напрямки, як удосконалювання споживчих якостей продукції і їх асортименту. Наприклад, оцінка рівня конкурентоспроможності такого продукту, що випускається ВАТ "Іскра", як томати, показує, що, не дивлячись на його досить стійкі позиції, є напрямки, по яких можна удосконалювати його окремі якісні параметри (табл. 2).

Заходи щодо поліпшення конкурентоспроможних параметрів томатів, вироблених ВАТ "Іскра"

Параметри, що вимагають поліпшення	Фактичне значення, V_j (%)	Заходу щодо покращення відповідних параметрів	Плановане значення, V_j (%)
Споживчі			
Смак	84	Удосконалення біологізації землеробства і вирощування томатів	90
Корисні властивості	90	Удосконалення біотехнологічної селекції томатів	94
Термін зберігання	80	Оптимізація терміну збереження за рахунок упровадження нових технологій обробки й упакування	83
Упаковка	92	X	96
Економічні			
Ціна	80	X	80
Транспортні витрати	105	Зменшення кількості порожніх і не цілком завантажених рейсів, розробка оптимальних маршрутів рухів	98

Диференційований підхід до удосконалення якісних характеристик даного виду продукції дозволив намітити конкретні заходи, здатні вплинути на рівень її конкурентоспроможності з 1,03 до 1,10, тобто на 7%.

Встановлення оптимального співвідношення в структурі товару, що випускається, дозволить підприємству ВАТ "Іскра" оптимально розподілити свої потужності під випуск конкретного виду товару, збільшувати прибуток за рахунок упровадження новинок і скорочувати витрати за рахунок зняття з виробництва неконкурентоспроможної продукції (табл.3).

Таблиця 3

Перспективний товарний асортимент ВАТ "Іскра"

Група товару	Стадія ЖЦТ	Функції, виконувані товаром	Частка товарів в обсязі продажів, %
Томати	Зрілість	Основний продукт, вироблений фірмою. Забезпечення основного обсягу прибутку.	39,3
Цибуля	Зрілість	Підтримуючий товар, дозволяє використовувати наявну виробничу потужність підприємства максимально.	25
Баклажани	Ріст	Новинка, що усе більш зміцнюється на ринку. Перспективи на майбутнє.	5,4
Морква	Вихід на ринок	Залучення покупців, розширення асортименту.	17,5
Капуста	Зрілість	Скорочення збитків, альтернатива для зниження сезонних коливань	12,8
Разом:	X		100%

Розглянувши асортиментну політику ВАТ "Іскра" у період 2007-2009 років, і з огляду на ситуацію, що складається на ринку, можна намітити на перспективу окремі структурні коректування в співвідношеннях різних товарних груп у загальному обсязі реалізації. При цьому, постійно в полі зору, необхідно тримати фактори, що визначають асортимент продукції і динаміку його розширення. До їх числа відносяться:

- удосконалення технологій виробництва;
- нововведення в товарному асортименті конкурентів;
- зміна попиту на вироблену продукцію в зв'язку з бажаннями покупців (дослідження купівельної поведінки);
- розширення границь ринку і завоювання нових.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В підсумку, товарна політика сільгосп підприємства повинна бути спрямована на перспективу, а отже, враховувати, що будь-яка продукція колись піде з асортименту. Тому, необхідно прогнозувати випуск нових продуктів. Новий товар має на увазі модифікацію існуючого або нововведення, яке споживач вважає значимим, щоб новий товар процвітав, він повинний мати бажані для споживачів параметрами, бути унікальним, а споживачі повинні мати інформацію про його характеристики.

Впровадження нових видів продукції дозволяє підприємству вирішувати наступні задачі: - розширити збут і збільшити прибуток; - зменшити залежність підприємства від ході реалізації якої-небудь однієї продукції; - ефективніше використовувати існуючу систему товароруку; - підвищити ступінь утилізації відходів існуючого виробництва.

Анотація

В статті проаналізовані теоретичні підходи до вивчення проблем та особливостей товарно-збутової політики аграрних підприємств на ринку овочевої продукції регіону. Розглянуто маркетингову політику підприємств – виробників овочевої продукції та виділено фактори, що визначають асортимент продукції і динаміку його розширення.

Ключові слова: збутова політика, маркетингова політика, овочева продукція, товарна політика, канали збуту.

Аннотация

В статье проанализированы теоретические подходы к изучению проблем и особенностей товарно – сбытовой политики аграрных предприятий на рынке овощной продукции региона. Рассмотрено маркетинговую политику предприятий – производителей овощной продукции и выделены факторы, которые определяют ассортимент продукции и динамику его расширения.

Ключевые слова: сбытовая политика, маркетинговая политика, овощная продукция, товарная политика, каналы сбыта.

Annotation

The article analyzed theoretical approaches to the problems and features of stock-selling policy of agricultural enterprises in the market of vegetable production in the region. Considered marketing policy of enterprises-manufacturers of vegetable production and identified the factors that determine the range of products and the dynamics of enlargement.

Keywords: sales policy, marketing policy, vegetable products, commodity policy channels.

Список використаних джерел:

1. Кучер О.В. Особливості управління збутовою діяльністю сільськогосподарських підприємств / О.В. Кучер, В.В. Кучер // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. - 2005. - № 13. - С. 261 - 263.

2. Писаренко В.В. Маркетинг овочевої продукції (методичні та практичні аспекти): [монографія] / В.В. Писаренко. – Полтава.: ФОП Говоров С.В., 2008.- 304 с.
3. Стан агропромислового комплексу Херсонської області [Електронний ресурс] // Головне управління статистики у Херсонській області. - Режим доступу: <http://ks.ukrstat.gov.ua/content/category/4/33/225/>

УДК: 657.471

Коваленко О.В., Плахотник О.О.

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Постановка проблеми. Особливо важливу роль у формуванні ефективної системи управління витратами відіграють суспільні інститути. Управління витратами на стадіях формування й використання ресурсів в процесі виробничої діяльності підприємства є складним і водночас важливим етапом в управлінні підприємством в умовах мінливого середовища, у зв'язку з чим потребує проведення постійного моніторингу як інституту формування витрат, з метою ефективної організації управління ними. Здійснення моніторингу зумовлює необхідність своєчасного виявлення відхилень від запланованих витрат для прийняття оперативних управлінських дій.

Основне завдання моніторингу полягає в систематичній оцінці стану підприємства, використовуючи певний набір економічних показників у відношенні витрат підприємства. Ці показники повинні найкращим чином характеризувати стан підприємства та саму систему управління витратами при досягненні як тактичних цілей підприємства, так і стратегічних.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Робота виконана згідно з комплексною науковою темою кафедри економіки та організації виробництва Дніпродзержинського державного технічного університету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведені дослідження сучасної літератури показали, що моніторинг того чи іншого явища (або показника) відіграє важливу роль в управлінні підприємством. Бланк І.О. визначає моніторинг як розроблений на підприємстві механізм здійснення постійного спостереження за важливими поточними результатами фінансової та економічної діяльності в умовах мінливої кон'юнктури ринку.

Савчук В.П. визначає, що призначення системи моніторингу полягає в тому, що вона: накопичує дані про показники ефективності управління, обробляє їх та аналізує в динаміці відхилення фактичних значень показників від нормативних або допустимих рівнів [3,с.56].

Серед сучасних вітчизняних дослідників цієї проблеми варто назвати також Грещака М.Г., Нападовську Л.В, Стояна В.О., Сухарева Л.О. та ін. [2,4].

Формулювання завдання дослідження. Обґрунтувати необхідність запровадження моніторингу витрат як ефективного діючого засобу системи управління витратами на підприємстві, визначити основні етапи та завдання моніторингу витрат на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивність та необхідність моніторингу як функції управління діяльністю визначається дією наступних факторів: невизначеності

середовища, небезпекою виникнення кризових ситуацій, доцільністю підтримки успіху підприємства, тиском з боку конкурентів.

Насамперед, в основі моніторингу лежить визначення стратегічної мети та розробки тактичних цілей підприємств, яке дає можливість зорієнтуватися на що повинен бути спрямований моніторинг, а також пріоритети при прийнятті управлінських рішень. Це можуть бути різні варіанти стратегій: просунення на ринок продукції, захоплення ринку, збільшення рентабельності продаж, зростання обсягу продаж, збільшення ринкової вартості підприємства.

Тактичні цілі визначають більш конкретні задачі: зниження собівартості продукції (контроль використання людських, матеріальних, фінансових ресурсів), збільшення завантаження обладнання, зменшення кількості працюючих (контроль витрат на заробітну плату), управління змінними й постійними витратами (контроль зміни прибутку за рахунок зміни обсягів продаж), оптимізація складу обладнання (контроль витрат на утримання й ремонт обладнання), обґрунтування раціональної організації структури підприємства (контроль витрат на утримання допоміжних підрозділів), обґрунтування цін на продукцію (контроль обсягів виробництва й рівня рентабельності) (рис.1).

Рис.1 Організація моніторингу в системі управління витратами на підприємстві

Зміст системи інформаційних показників, її ширина та глибина визначаються галузевими особливостями діяльності підприємства, організаційно – правовою формою, стратегічною метою тощо.

Наступним кроком є розробка системи аналітичних показників, що відображають фактичні результати управлінської діяльності з формування та використання витрат підприємства.

Визначення нормативних й допустимих рівнів показників визначаються галузевими стандартами, статистичними даними по галузі і підприємству (табл.2).

Оцінка нормативних значень показників

Показник	Джерело нормативних значень
Структура собівартості	Нормативи за видами економічної діяльності, за галузями, середні значення даних по регіону, стійкі пропорції даного підприємства
Рентабельність	Нормативи за видами економічної діяльності, за галузями, середні значення даних по регіону
Витрати матеріалів й енергоресурсів	Технічні умови використання матеріалів, стан обладнання й устаткування даного підприємства
Обсяги виробництва	Планова виробнича потужність підприємства

Важливим моментом при формуванні звітної бази даних показників контролю за процесами формування й використання витрат є визначення періодичності формування інформації. При організації моніторингу в системі управління витратами доцільно встановити щонедільне або щодакне формування бази даних з метою найоперативнішого реагування на зміни.

У подальшому розраховані показники контролю та аналітичні показники порівнюються з нормованими (запланованими) значеннями показників, з метою встановлення фактичних розмірів відхилень. Дана робота проводиться для того, щоб не допустити неконтрольованого зростання витрат.

Розміри відхилень розраховуються в абсолютних і відносних показниках. Кожне підприємство самостійно встановлює критерій критичності відхилень, який може бути диференційований за періодами здійснення контролю. Якщо система моніторингу формується щодакне або щотижнево, то в якості критерію критичних відхилень може бути прийнято відхилення в розмірі 20 і більше відсотків за період.

Система моніторингу дає уяву про поведінку кожного контрольованого показника та фіксує їх відхилення від допустимого рівня, що допомагає завчасно прийняти відповідні управлінські рішення. Результатом реалізації результативних управлінських рішень є повернення контрольованого значення показника в область допустимих значень.

Наступним кроком моніторингу в системі управління витратами на підприємстві є аналіз причин, що викликали відхилення фактичних результатів від запланованих. У процесі такого аналізу виділяються показники, що майже вийшли за межі допустимого рівня відхилення від цільових нормативів. По кожному відхиленню за межі допустимого рівня виявляються причини, що їх обумовили.

У подальшому визначається план заходів при виявленні відхилень фактичних результатів від запланованих. Так, І.О. Бланком визначено три алгоритми дій керівництва: нічого не робити, усунути відхилення, змінити систему планових показників [1, с.72]. Якщо отримано значення контрольованого показника за межі допустимого рівня і прийнято рішення усунути відхилення, постає завдання винайти резерви для нормалізації ситуації з формуванням й використанням витрат підприємства. В такому разі необхідно своєчасно прийняти відповідні управлінські рішення:

- зниження витрат матеріалів й енергоресурсів;
- збільшення завантаження підприємства;
- зміни номенклатури продукції;
- коригування ціни на продукцію;
- скорочення накладних витрат.

Проведення даної роботи передбачає розробку плану заходів по поверненню значення показника до нормованого (запланованого) стану, який повинен містити термін виконання, оцінку витрат та отриманий ефект. План заходів повинен узгоджуватися з розробленим та затвердженим на підприємстві положенням про мотивацію персоналу.

Важливим напрямом в організації моніторингу формування й використання витрат підприємства в системі управління витратами є моніторинг якості організації управління витратами, який пропонується розглядати як спостереження стану виконання спеціалістами внутрішніх регламентів щодо застосування дій впливу на витрати підприємства.

Система моніторингу якості та результативності діяльності суб'єктів управління витратами, на наш погляд, передбачає проведення наступних дій (рис 2).

Розробка внутрішнього регламенту, в якому визначається порядок роботи, терміни проведення превентивних заходів та встановлення вимог до спеціалістів, що приймають рішення з управління витратами є однією із складових результативного функціонування системи управління витратами.

Цей документ повинен впорядковувати роботу та взаємодії структурних підрозділів підприємства з метою покращення та підвищення ефективності роботи з управління витратами. Положення повинно розроблятися відповідно нормам чинного законодавства України, нормативним актам Кабінету Міністрів України та самого підприємства. Вимоги підлягають обов'язковому виконанню.

Рис.2 Моніторинг якості організації управління витратами

З метою встановлення відповідальності за використання та рівнем витрат доцільно за кожним менеджером закріпити окремий центр відповідальності за формування та рівень використання витрат. Такий розподіл сприятиме підвищенню рівня відповідальності за стан формування витрат, сприятиме підвищенню якості виконання роботи, з огляду на обізнаність з усіма особливостями здійснення витрат, в кінцевому підсумку, забезпечить високу результативність роботи.

Наступним кроком є розробка форм надання звітної документації керівництву структурного підрозділу відповідальним за рівень витрат та ефективність їх використання.

Висновки. Призначення системи моніторингу полягає в тому, що вона: накопичує дані про показники ефективності управління, обробляє їх та аналізує в динаміці відхилення фактичних значень показників від нормативних або допустимих рівнів. Визначення нормативних й допустимих рівнів показників визначаються галузевими стандартами, статистичними даними по галузі і підприємству.

Важливим кроком є розробка системи аналітичних показників, що відображають фактичні результати управлінської діяльності по формуванню та використанню витрат підприємства.

Також здійснення моніторингу обумовлює необхідність своєчасного виявлення відхилень від запланованих витрат для прийняття оперативних управлінських дій.

Моніторинг відіграє значну роль в процесі досягнення стратегічних цілей підприємства й представляє собою дії по визначенню ймовірності або реальності настання кризового стану в управлінні витратами.

Анотація

В статі проведено дослідження моніторингу як діючого ефективного засобу системи управління витратами, обґрунтовано необхідність проведення моніторингу витрат на підприємстві та визначено його основні етапи та складові.

Ключові слова: Витрати, моніторинг, контроль, аналітичні показники управління витратами

Аннотация

В статье проведено исследование мониторинга как эффективной действующей составляющей системы управления затратами, обосновано необходимость проведения мониторинга затрат на предприятии, определены его основные этапы.

Ключевые слова: затраты, мониторинг, контроль, аналитические показатели, управление затратами

The summary

The monitoring research as an effective acting component of a management system of expenses is carried out in the article. The necessity of carrying out of expenses monitoring at the enterprise is based, its basic stages are determined.

Keywords: expenses, monitoring, control, performance analysis, management of expenses.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Управление формированием капитала / Бланк И.А. – К. : Ника-Центр; Эльга-Н, 2000. – 508 с.
2. Грещак М.Г. Управление витратами : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / М.Г. Грещак, О.С. Коцюба. – К. : КНЕУ, 2002. – 131 с.
3. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий : прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций / Савчук В.П. – К. : Максимум, 2001. – 600 с.
4. Сухарева Л.А. Контроллинг – основа управления бизнесом / Л.А. Сухарева, С.Н. Петренко. – К. : Эльга ; Ника-Центр, 2002, - 208 с.

УДК 657.012.32

Ужва А.М.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СКЛADOVA СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Постановка проблеми: В умовах ринкової економіки досить важливим є планування діяльності підприємства на майбутнє з метою мінімізації витрат та отримання максимального прибутку. Процес управління значно ускладнився у зв'язку з наданням підприємствам повної господарської та фінансової самостійності. Таке становище підприємства як суб'єкта ринкових відносин визначає об'єктивний процес не тільки зростання ролі і значення таких функцій управління як облік, контроль, аналіз, планування, а й принципового переосмислення їх завдань. Саме тому формування служби

управлінського обліку є необхідною передумовою успішної роботи підприємств, створення оптимальної ринкової інфраструктури, виживання підприємств в умовах вільної конкуренції та зростання їх економічного потенціалу. Особливістю управлінського обліку є те, що на місце процедурних обліково-економічних завдань висувається нове завдання – забезпечення потреб користувачів у такій інформації, яка носить адресний характер, а також орієнтація на детальний облік витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції з метою пошуків резервів для зниження витрат на одиницю продукції. Інформація управлінського обліку орієнтована на задоволення потреб як поточного, так і стратегічного управління, на оптимізацію використання ресурсів, забезпечення об'єктивної оцінки діяльності внутрішніх господарських підрозділів, а також роботи працівників апарату управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: визначення місця і ролі управлінського обліку в системі контролінгу є предметом полеміки багатьох вчених, таких як М.С.Пушкар, С.М.Петренко, І.С.Давидович, Н.Петрусевич, С.Ф.Голов, Ф.Ф.Бутинець. Проте питання важливості функціонування управлінського обліку в структурі системи контролінгу підприємства все ще залишається невирішеним.

Цілі статті: Метою даного дослідження є розгляд теоретичних основ та визначення практичного застосування управлінського обліку як складової системи контролінгу на підприємствах України в умовах ринкової економіки.

Результати дослідження: Контролінг – це система управління процесом досягнення кінцевих цілей та результатів діяльності підприємства, яка ґрунтується на використанні інформації. Управлінський облік – це загальноприйнятий у світовій практиці метод забезпечення менеджерів інформацією, орієнтованою на прийняття рішень.

У науковців існують певні розходження у визначенні сутності управлінського обліку та контролінгу. Так, М.Чумаченко, І.Белоусова, Л.Нападовська обґрунтовують доцільність і важливість цього виду обліку. Ф.Бутинець, Б.Валуєв, В.Ластовецький вважають відокремлення управлінського обліку в самостійний вид обліку штучним і науково необґрунтованим [4].

М.Пушкар вважає контролінг разом із фінансовим і управлінським обліком складовими бухгалтерського обліку, а Л.Сухарева та С.Петренко розглядають управлінський облік як важливу складову контролінгу [3].

Особливістю управлінського обліку являється забезпечення потреб користувачів інформацією, яка носить адресний характер, а також орієнтація на детальний облік витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції з метою пошуків резервів для зниження витрат на одиницю продукції.

С.Ф. Голов визначає управлінський облік як процес виявлення, вимірювання, нагромадження, аналізу, підготовки, інтерпретації та передачі інформації, що використовується управлінською ланкою для планування, оцінки і контролю всередині організації та для забезпечення відповідного підзвітного використання ресурсів [1].

Аналогічне трактування управлінського обліку надає К.Друрі: «Управлінський облік призначений для надання відповідної інформації, необхідної менеджерам для прийняття рішень, планування, здійснення контролю й оцінювання показників функціонування.

Слід зауважити, що визначальним при трактуванні понять «управлінський облік» та «контролінг» є два наукові підходи: англо-американський і континентальний європейський, репрезентований здебільшого німецькими економістами.

Відомі представники німецької економічної школи (Й. Вебер, Г. Кюппер, Д. Хан, П. Хорват, К. Штайнле та інші) під поняттям «контролінг» здебільшого мають на увазі систему координації планування і контролю або інформаційної підтримки менеджменту. У німецькомовній професійно орієнтованій літературі, присвяченій контролінгу, поняття «управлінський облік» та «управлінський контроль» зустрічаються досить рідко. Ці терміни вживаються переважно як синоніми при характеристиці процесу обліку й аналізу

доходів і витрат. Управлінський облік за цим підходом є складовою системи контролінгу на підприємстві [2].

Найавторитетнішими представниками американської школи контролінгу вважаються Р. Ентоні, Р. Хілтон, Р. Каплан, Ч. Хорнгрен. На відміну від німецьких колег, у своїх працях вони оперують здебільшого поняттям «управлінський облік» та «управлінський контроль».

Як синоніми до цих термінів інколи вживається також поняття «контролінг». Р. Ентоні та Д. Янг відстоюють позицію, за якою інформаційне забезпечення менеджменту, планування і контролю є компетенцією управлінського обліку. Інший підхід, сформований Ч.Хорнгреном, полягає у тому, що управлінський облік є складовою системи управлінського контролю. Трактують контролінг як систему, орієнтовану на облік, зустрічаємо у працях окремих вітчизняних вчених. Так, наприклад, професор В.В. Сопко фактично ототожнює контролінг із внутрішньогосподарським управлінським обліком, завданням якого є розкриття відповідності витрат бізнес-плановим показникам.

Схиляючись до твердження, що контролінг не можливо ототожнювати з управлінським обліком, відмітимо, основна задача управлінського обліку – надання релевантної інформації для прийняття управлінських рішень; функції контролінгу включають не тільки управлінський облік, але й планування, контроль, координацію, вироблення рекомендацій для прийняття управлінських рішень

Практична реалізація управлінського обліку є основою для розв'язання ряду завдань управління підприємством, які передбачають:

- оперативне збирання (моніторинг) інформації в рамках діючої на підприємстві інформаційної системи;
- аналіз поточного фінансового стану порівняно з плановими характеристиками за обраною номенклатурою показників;
- надання інформації керівництву для підготовки оперативних і довготермінових рішень;
- адаптивне фінансове планування діяльності підприємства.

Управлінський облік є складовою системи контролінгу, оскільки забезпечує службу контролінгу вичерпною достовірною та необхідною інформацією щодо витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції на всіх стадіях виробничого процесу, що дає змогу здійснювати підготовку виважених управлінських рішень на підставі такої інформації.

До особливостей управлінського обліку, які надають можливість використання системи контролінгу, відносяться:

- більша націленість на майбутнє у порівнянні з іншими видами обліку;
- спрямування не на грошові показники, а на натуральні, трудові, якісні, допущення приблизних оцінок;
- оцінювання результатів діяльності центрів витрат і центрів відповідальності;
- залежність частоти подання звітності від потреб управління (частіше – щоденна, щотижнева, щомісячна);
- розгляд сегментів організації, а не організація в цілому;
- групування витрати за статтями калькуляції, за способом включення до собівартості, за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат.

На кожному підприємстві система управлінського обліку має свої особливості, але водночас може включати в себе подібні елементи: збір інформації, структурування обліку за центрами відповідальності, бюджетування та розробку стандартів, аналіз системи показників, контроль та прийняття управлінських рішень.

За сучасних умов управлінський облік через свої функції виступає як основний інформаційний фундамент управління внутрішньою діяльністю підприємства, його стратегією і тактикою. Основне його призначення полягає у підготовці інформації для прийняття оперативних і прогнозованих управлінських рішень.

Отже, основне завдання управлінського обліку для менеджерів є служити інформаційною базою для прийняття управлінських рішень. Інформація управлінського обліку звичайно являє собою комерційну таємницю підприємства, не підлягає публікації. Адміністрація підприємства самостійно встановлює склад, терміни і періодичність подання внутрішньої звітності.

Запровадження контролінгу на вітчизняних підприємствах зумовлене необхідністю інформаційного забезпечення й координації системи планування, синхронізації різних видів обліку, аналізу відхилень та їх контролю, інформаційного й методичного забезпечення менеджменту та прийняття управлінських рішень, підтримки на належному рівні ризик-менеджменту. Служби контролінгу є складовою системи внутрішнього контролю на підприємстві й зорієнтовані на інформаційно-аналітичне, методичне і консультативне забезпечення діяльності виконавчого керівництва.

Висновки: Таким чином, контролінг є системою управління прибутком підприємства, але, в окремих випадках, цілі підприємства можуть бути іншими, наприклад, завойовування частини ринку, знищення конкурентів, тоді контролінг орієнтує зусилля підприємства в напрямку таких цілей, хоча кінцева ціль та ж – одержання прибутку. Слід зазначити, що особливістю розвитку управлінського обліку в сучасних умовах є його модифікація в складні системи управління підприємством. Незалежно від того, як називатимуться ці системи, вони об'єктивно існуюватимуть і розвиватимуться під впливом реальних чинників. Якщо визнати, що контролінг відображає процес інтеграції традиційних методів обліку, аналізу, нормування, планування й контролю в єдину систему одержання, обробки і узагальнення інформації для прийняття на її підставі управлінських рішень, то така система управляє підприємством, будучи зорієнтованою на досягнення не лише оперативних цілей у вигляді одержання прибутку того чи іншого обсягу, а й на глобальні стратегічні цілі – виживання підприємства, збереження робочих місць, проведення антикризової політики.

Анотація

В статті розглянуто сутність управлінського обліку як складової частини системи контролінгу підприємства та обґрунтовано неможливість ототожнення понять «контролінгу» та «управлінського обліку».

Аннотация

В статье определена сущность управленческого учета как составной части системы контроллинга предприятия и обосновано невозможность отождествления понятий «контроллинга» и «управленческого учета».

Summary

In the article essence of administrative account is considered as component part of the system of controlling enterprise and grounded impossibility of equation of concepts «controlling» and «administrative account».

Список використаних джерел

1. Голов С.Ф. Управленческий бухгалтерский учет / С.Ф. Голов. — К.: Скарби, 1998. — 384 с.
2. Давидович І.Є. Контролінг [Навчальний посібник] / І.Є. Давидович. — К.: Цент учбової літератури, 2008. — 552 с.
3. Пушкар М.С. Контролінг [Монографія] / М.С. Пушкар/ — Тернопіль, 1997. — 146 с.
4. Чумаченко М. Управлінський облік в Україні // Бухгалтрський облік і аудит. — 2001. - № 6. — С. 43-47.

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ РИНКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Постановка проблеми. Досягнення гармонізації життєдіяльності суспільства і природи стала наріжним каменем визначення орієнтирів рекреаційної діяльності, формування ринку рекреаційних ресурсів, які мають особливу лікувальну, оздоровчу, відтворювану, пізнавальну, естетичну, культурну цінність для реалізації права громадян на відпочинок, охорону здоров'я та безпеку життя. Формування цих загальновідомих цінностей знаходить своє відображення у прагненні людей до туризму та екскурсій. Реальні кроки у розвитку туризму, формуванні здорового способу життя громадян слід розглядати через призму інституту правового регулювання туризму і туристичного підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою інституційних засад розвитку ринку рекреаційних ресурсів, проблемами раціонального землекористування займаються багато вчених, зокрема : М.Немоляєва, Р.Панас, Н.Фоменко, Л.Холод та інші.

Невирішені частини проблеми. Невирішеною виступає проблема організації рекреаційних територій, оскільки на законодавчому рівні туризм розглядається без врахування теоретико-методологічного вирішення цієї проблеми, тобто фрагментарно.

Метою дослідження є визначення інституційних засад розвитку ринку рекреаційних ресурсів для побудови моделі розвитку туризму в Україні і її регіонах.

Основні результати дослідження. У контексті міжнародного руху розвитку туризму одним з надзвичайно важливих законодавчих актів, який регламентує право кожної людини на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку є загальна Декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року [1].

Виходячи з умови, що туризм залишається визначальним чинником економічного розвитку, міжнародного взаєморозуміння, миру, процвітання, дотримання прав людини і основних свобод для всіх людей світу 27 вересня 1970 року у Мехіко було прийнято статут Всесвітньої туристичної організації (ВТО), створеної на базі трансформації Міжнародного Союзу Офіційних Туристичних Організацій, який регламентував всі аспекти організації та діяльності ВТО. Цим статутом було врегульовано відносини між членами Організації, сформовані її органи, фінансові аспекти і ін. [10, с. 47].

Значною мірою процес розвитку туризму набув з прийняттям Манільської декларації по світовому туризму на Всесвітній Конференції по туризму, що проходила в Манілі (Філіппіни) з 27 вересня по 10 жовтня 1980 року за участю 107 делегацій держав та 91 делегацій спостерігачів. На конференції було вказано на відповідальність держав на розвиток туризму як діяльності, що виходить за рамки чисто економічної області в житті країн і народів, справляючи безпосередній вплив на соціальну, культурну, просвітню сторону життя суспільства. Відзначено, що туризм є фактором, що впливає на соціальну рівновагу, підвищення трудової активності колективів, особистого і суспільного благополуччя, є джерелом нових робочих місць [9, с. 141; 10, с. 52].

Проблема розвитку туризму знайшла своє продовження на Всесвітній нараді скликаний ВТО в Акапулько (Мексика) з 21 по 27 серпня 1982 року за участю 79 делегацій держав та 57 делегацій спостерігачів, на якій було акцентовано увагу на ефективне проведення в життя Манільської декларації, підтримання тісних контактів із профспілками, асоціаціями підприємств та іншими зацікавленими організаціями (Міністерства, адміністрації, громадські організації, політичні кола, законодавчі органи держав і ін.) З урахуванням цього, було висловлені побажання урядом країн, щоб останні виробили політику, для проведення якої повинні бути залучені міністерства і відомства

всіх рівнів влади, фінансові органи, профспілкові організації, підприємці, туристичні структури і ін. [9, с.141; 10, с.58].

Подальший розвиток туризму зобов'язаний Міжпарламентській конференції по туризму, проведеній в Гаазі (Нідерланди) з 10 по 14 квітня 1989 року, на якій обговорювались питання спрощеного режиму організації туризму як умови економічного, соціального і культурного розвитку, створення атмосфери довір'я і взаєморозуміння між державами [9, с.141; 10, с.60].

На цій конференції відзначалось, що наріжним каменем при розробці законодавства повинні бути покладені три мети: захист туристів; захист кожної країни від можливого негативного впливу на навколишнє середовище, зумовлене туристичною активністю; подальший розвиток туризму.

Важливою віхою у розвитку туризму стала Балійська декларація по туризму, прийнята на Другому міжнародному форумі в Індонезії в період з 24-27 вересня 1996 року, організована ВТО. На форумі підкреслювалось, що туризм сприяє підвищенню благополуччя людей, розширенню зайнятості і ділової активності на основі науково-технічного прогресу, який може суттєво вплинути на розвиток туризму у майбутньому; має важливе значення для світової економіки, яка завдяки своїм нинішнім масштабам може справляти вплив на всі аспекти життя людини. Враховуючи важливу роль і значення туризму, 1 жовтня 1999 року в Сантьяго (Чілі) було прийнято Глобальний етичний кодекс туризму, який передбачає цілий комплекс орієнтирів для сталого розвитку світового туризму [10, с.64].

Еволюційний процес формування туризму на міжнародній арені, розвиток інституту правового забезпечення цього феномену створив кумулятивний синергетичний ефект посилення його ролі в Україні і в її регіонах. У контексті інтересів суспільства 15 вересня 1995 року було прийнято Закон України "Про туризм" [5], який визначає правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики в галузі туризму, з метою створення туризму як високорентабельної галузі економіки та важливого засобу культурного розвитку громадян. Одним з найважливіших документів, що забезпечує динамічний розвиток туризму є Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року [2], в якій статтями 45, 49, 50 зафіксовано положення, що охоплюють процес розвитку туризму, регламентують право на відпочинок та оплачувану щорічну відпустку.

Невід'ємною складовою в системі цінностей туризму є Указ Президента України від 10 серпня 1999 року №973/99 "Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року" [3], в якому зазначається, що "туризм в Україні може і повинен стати сферою реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів, засобом загальнодоступного і повноцінного відпочинку та оздоровлення, а також ознайомлення з історично-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави". При цьому стратегія розвитку галузі туризму передбачає:

- державне стимулювання внутрішнього та в'їзного туризму;
- поетапну приватизацію туристичних об'єктів з їх інфраструктурою;
- організацію приміських зон короткочасного відпочинку, створення нових рекреаційних зон загальнодержавного та місцевого значення;
- сприяння організації виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції для забезпечення потреб туристів і відпочиваючих у високоякісних продуктах харчування;
- залучення приватного сектору, особливо у сільській місцевості, до рекреаційно-туристичного підприємництва та підсобної діяльності у сфері туризму;
- створення сприятливих умов для розвитку активних видів туризму (оздоровчого, спортивного, екологічного, пригодницького тощо).

Для побудови моделі розвитку туризму в Україні і її регіонах необхідно, насамперед, створити інститути:

- правового забезпечення з питань туризму та експертиз проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів у цій галузі;
- земельного права – як сукупність відокремлених юридичних норм, що регулюють земельні відносини;

- стандартизації на послуги, що надаються туристам та відпочиваючим;
- сертифікації туристичних послуг та паспортизації суб'єктів господарчої діяльності в галузі туризму;

- реклами туристичного продукту, інформаційно-довідкового матеріалу тощо.

Крім того ринок туристичних послуг передбачає:

- формування туристичних представництв в регіонах України і за кордоном;
- підготовку кваліфікованих кадрів;
- регулярне проведення туристичних виставок, фестивалів тощо.

Власне, реалізація Основних напрямів стимулюватиме туристичну діяльність в Україні, посилить взаємозв'язок туризму з іншими пріоритетними сферами соціального, економічного та культурного розвитку регіонів та України в цілому.

Ще більш активне формування туристичної індустрії знайшло своє відображення після прийняття 2 березня 2001 року Президентом України Указу "Про підтримку розвитку туризму в Україні" [4], яким поставлено питання:

- проведення моніторингу основних напрямів розвитку туризму;
- розробленні стандартів у сфері туристичних послуг;
- підготовці законодавчих актів з питань туризму;
- забезпеченні захисту прав суб'єктів туристичної діяльності та туристів;
- диверсифікації туристичної діяльності з метою створення додаткових робочих місць;

- розширенні та зміцненні міжнародного співробітництва в галузі туризму, сприянні виходу вітчизняних суб'єктів туристичної діяльності на світовий ринок туристичних послуг тощо.

Значний інтерес представляє Програма розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004-2010 роках [7], завданням якої є:

- надання всіх необхідних туристичних послуг з дотриманням високих стандартів якості, оперативності та безпеки;

- визначення туристичних маршрутів, послідовності їх облаштування на підставі тенденцій розвитку туризму і прогностичних оцінок туристичних потоків в країні і регіонах;

- удосконалення нормативно-правової бази у сфері туризму;

- установа об'єктам туристичної інфраструктури категорій якості та рівня обслуговування, розроблення державних стандартів щодо облаштування туристичних маршрутів і об'єктів туристичних відвідувань;

- розроблення комплексної схеми розташування туристичних маршрутів, об'єктів туристичних відвідувань і туристичної інфраструктури, а також типових проектів об'єктів туристичної інфраструктури;

- особисту безпеку туристів, надання їм оперативної медичної, технічної та правової допомоги, збереження їх майна тощо.

Враховуючи щорічне збільшення обсягу туристичних послуг, з метою створення конкурентоспроможного на міжнародному ринку туристичного продукту 29 квітня 2002 року Постановою Кабінету Міністрів України затверджено Державну програму розвитку туризму на 2002-2010 роки [6], основним завданням якої є:

- забезпечення сталого розвитку туристичної галузі та підвищення її частки у макроекономічних показниках;

- підвищення рівня життя громадян, створення нових додаткових робочих місць;

- збільшення частки очікуваних доходів від туристичної галузі у державному бюджеті;

– підвищення іміджу держави на міжнародному рівні.

На регіональному рівні в основу розвитку туристичної індустрії покладено Програми розвитку туризму для Миколаївської та Одеської області, затверджені рішенням відповідних обласних рад та "Стратегією розвитку туристично-рекреаційного комплексу в Херсонській області на 2007-2017 роки".

Але ні Програми, ні Стратегія розвитку туризму не дають відповіді на проблему організації рекреаційних територій, оскільки туризм розглядається без врахування теоретико-методологічного вирішення цієї проблеми, тобто фрагментарно.

Виходячи з того, що рекреаційні ресурси виконують бінарну роль, тобто, з одного боку, вони виступають як база туристичної діяльності, з іншого – інфраструктура, що не тільки обслуговує туристичну діяльність, але й забезпечує нормативне функціонування системи в цілому та економіки, зокрема. Аналогією цьому є землі інших категорій за цільовим призначенням. Наприклад, землі сільськогосподарського призначення є базою для організації сільськогосподарського виробництва, водночас вони є інфраструктурою розвитку аграрного сектора, і якщо вирощування сільськогосподарських культур відбувається тільки на сільськогосподарських угіддях, а не на господарських дворах, майданах, автомагістралях і т.п., так і туризм повинен розвиватися тільки на рекреаційних територіях, хоча нині останні сприймаються як місця випадкового, стихійного перебування відпочиваючого, що суперечить ідеології повноцінного відпочинку, особистої безпеки туристів і відпочиваючих і ін.. В умовах, коли в Україні і в її регіонах, у певній мірі сформувалась туристична інфраструктура (готелі, пункти приймання їжі, місця для стоянок автомобілів, дорожні мережі і ін..), а територіальні принципи слід розглядати як простір, що розвивається згідно норм соціального та економічного забезпечення, що створює нормальний відпочинок туриста чи відпочиваючого. Причому, інтенсивність впровадження соціально-культурних інтересів, повинна випереджати відповідні показники виробничого принципу, тобто рекреаційна діяльність – це не тільки процес і комплекс заходів орієнтований на відновленні сил та здоров'я людини, оскільки останні можна отримати через систему лікувальних послуг, але і та територія, на якій це відбувається (культурно-пізнавальна діяльність, спортивна, підводне плавання, мисливство, пригодницька діяльність, зелений туризм тощо).

Висновки. За результатами дослідження на законодавчому рівні, в першу чергу, необхідно сформувати фонд рекреаційних земель, присвоївши кожній ділянці кадастровий номер, забезпечити їх реєстрацію у комп'ютерній базі даних та на паперових носіях, вказати можливий вид рекреації тієї чи іншої ділянки, допустиме антропогенне навантаження, форму власності, грошову оцінку, наявність туристичної інфраструктури (демографія, побут і господарська діяльність місцевості, фестивалі, театри, транспортний зв'язок, готелі, базари, магазини, підприємства побутового обслуговування і ін..), що може бути підставою для цивільно-правових угод, оренди тощо.

Така інформація є тим методологічним підґрунтям, яке забезпечить практичну реалізацію ідеології розвитку туризму в майбутньому, формування стратегії розвитку рекреаційної діяльності на регіональному та державному рівнях. З цією метою необхідно посилити роль державних інституцій в системі управління рекреаційними ресурсами, оскільки цій проблемі як за роки соціалістичного періоду, так і в нинішніх умовах господарювання увага практично не приділялась і майже не приділяється нині через цілковиту відсутність стратегічного методологічного забезпечення.

Враховуючи, що така категорія земель як землі рекреаційного призначення, на відміну від інших категорій земель за цільовим призначенням позбавлена "опікунства" спеціально уповноваженого органу з питань землекористування, то управління цими землями повинен здійснювати Держкомзем України як центральний орган з питань використання земельних ресурсів, у складі якого повинен бути підрозділ, покликаний зосередити свою роботу на питаннях управління рекреаційними ресурсами. З іншого боку, частину повноважень з управління рекреаційними ресурсами можна передати

громадським та приватним інституціям, професійним об'єднанням спеціалістів певного профілю тощо.

Таким чином викладені наукові знання щодо інституційних заходів дозволяють активізувати процес формування соціально орієнтованого ринку рекреаційних ресурсів, на законодавчому рівні легалізувати статус рекреаційних ресурсів у межах всіх категорій земель за цільовим призначенням.

Анотація

В статті проаналізовано еволюцію розвитку світового туризму в контексті подальшого використання світового опиту для побудови моделі розвитку туризму в Україні та регіонах. В статті висвітлені теоретико-методологічні проблеми організації рекреаційних територій, та запропоновані рекомендації для їх вирішення.

Ключові слова: рекреаційні ресурси, туризм, інституційні засади.

Аннотация

В статье проанализирована эволюция развития мирового туризма в контексте дальнейшего использования мирового опыта для построения модели развития туризма в Украине и регионах. В статье освещены теоретико-методологические проблемы организации рекреационных территорий и предложены рекомендации для их дальнейшего решения.

Ключевые слова: рекреационные ресурсы, туризм, институционные основы.

Summary

The evolution of development of world tourism in the context of the subsequent use of the world questioning for the construction of model of development of tourism in Ukraine and regions is analyzed in the article. Theoretic - methodological problems of organization of recreation territories, and offered recommendations for their decision lighted up in the article.

Keywords. Recreation resources, tourism, institutional bases.

Список використаних джерел:

1. Загальна Декларація прав людини від 10.12.1948 р., № 217А(III)/ Генеральна Асамблея ООН./- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
2. Конституція України від 28.06.1996р., № 254к/96-ВР. /Верховна Рада України./- із змінами та доповненнями. - Стаття 45,49,50.- [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
3. Указ Президента України Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2010 року від 10.08.1999р., №973/99./ Президент України/. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
4. Указ Президента України Про підтримку розвитку туризму в Україні від 02.03.2001р., № 127/2001./Президент України./- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
5. Закон України Про туризм від 15.09.1995р., № 324/95-ВР. / Верховна Рада України./- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України Державну програму розвитку туризму на 2002-2010 роки від 29.04.02р.,№583./ Кабінету Міністрів України/. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Програми розбудови туристичної інфраструктури за напрямами національної мережі міжнародних транскордонних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004-2010 роках від 12.05.04р.,№612./ Кабінет Міністрів України /.- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>.

8. Панас Р.М. Рациональное використання та охорона земель: Навчальний посібник./Р.М. Панас.-Львів: Новий світ.-2008.-63-64; 153-155 с.- ISBN 978-966-418-055-6.
9. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Навчальний посібник /Н.В.Фоменко.-К.: Центр навчальної літератури, 2007.-312 с.- ISBN 966-364-362-5.
10. Немоляева М.З. Международный туризм: вчера, сегодня, завтра./ М.З.Немовляева, Л.Ф.Ходорков.- М.: "Международные отношения", 1985.-174с.

УДК: 338.431

Песчанська О.В.

РИЗИКОБЕЗПЕЧНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РИНКОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Постановка проблеми. Для розбудови в Україні соціально-орієнтованого сільськогосподарського землекористування особливого значення набуває впровадження сучасної моделі його сталого розвитку, відповідно до Стратегії економічного та соціального розвитку України (2004-2015 роки) “Шляхом європейської інтеграції”, схваленої Указом Президента України від 28.04.2004 № 493/2004. При цьому вихідною умовою є визначення стратегічних напрямків розвитку раціонального використання і охорони земель, які б містили оновлені пріоритети безпечного господарювання на землі. Це завдання обумовлено тим, фактом, що всі роки ринкових трансформаційних процесів землекористування супроводжується зростанням різного походження небезпек й обумовленими ними втратами та шкодою.

Серед численних втрат головне місце належить територіальній і продуктивній вичерпуваності земельних ресурсів, втраті ґрунтовим покривом самовідновлювальної та самоочищувальної здатності, тобто втрачається стійкість екосистеми.

В цьому відношенні особливо актуальним є дослідження теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо формування безпечного землекористування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розробку наукової проблеми безпечного землекористування внесли вагомий доробок вітчизняні вчені: Борщевський П.П., Волков С.М., Горлачук В.В., Даниленко А.С., Добряк Д.С., Долішній М.І., Новаковський Л.Я., Саблук П.Т., Трегобчук В.М., Третяк А.М., Туниця Ю.Ю., Хвесик М.А. та ін. Науковий доробок цих авторів сприяв становленню певної філософії щодо підвищення рівня безпечного використання земель. Разом із тим варто зазначити, залишається багато актуальних, але не вирішених питань щодо прогнозування, попередження і зниження рівня небезпеки в землекористуванні.

Формування завдання дослідження. Завданням статті полягає в розробці теоретичних положень щодо розвитку ризикобезпечних землекористувань сільськогосподарських підприємств в умовах ринкових земельних відносин.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що на сучасному етапі широко використовується термін «безпечне землекористування», при цьому основний зміст його спрямовується на організацію використання земельних ресурсів переважно лише на екологічній складовій, в зв'язку з загостренням проблеми деградації земель. На основі цього нами зроблено висновок, що термін «безпечне землекористування» є ширшим за змістом та визначає траєкторію розвитку землекористування на екологізацію. Але враховуючи те, що термін «безпека» в сфері землекористування є основною умовою сталого розвитку землекористування, який комісія Брундтланда (Brundtland) у доповіді

«Наше спільне майбутнє» пояснює як такий розвиток, при якому задовольняються потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [1]», то зміст сталого розвитку землекористування необхідно пов'язувати з трьома аспектами: екологічним (необхідність обмежень в землекористуванні, щоб задовольнити потреби теперішнього й майбутнього населення), економічним (задовольнити потреби суспільства) та соціальними (земельні ресурси є загальною спадщиною цивілізації, тому нинішнє покоління має обов'язок перед прийдешніми поколіннями залишити земельні ресурсів в стані, який забезпечить для них рівень добробуту не нижчий, ніж той, що є зараз). На підставі сказаного зрозуміло, що сталий розвиток передбачає перехід від парадигми охорони земель до парадигми підпорядкування соціально-економічного розвитку землекористування вимогам дотримання законів Природи. Відповідно до цього, існує потреба в визначені, уточнені та конкретизації можливостей для реального становлення на шлях сталого розвитку землекористування.

Виходячи з цього, вважаємо вагомим активізатором переходу до моделі сталого розвитку є ризикобезпечне землекористування. При цьому основний ухил терміну «ризикобезпечне землекористування» зроблено на слово «ризик».

Існують різні підходи щодо визначення сутності ризику [2, с. 230, 3, 4]. При цьому різноманітність поглядів на проблему ризику пояснюється [5, с. 4] багатоаспектністю цього явища та його недостатнім вивченням. Ризик розглядають як позитивний або негативний фактор, щодо останнього, то зміст ризику пов'язується з словом «відхилення» від бажаних результатів господарюючих суб'єктів. Це визначення є обмеженим, оскільки відображає ризик лише як негативне явище, але ж ризик є ознакою підприємництва, вони тісно взаємопов'язані і такий підхід може призвести до того, що підприємництво буде сприйматись як витратна, небезпечна діяльність, яка не має зиску. В зв'язку з невідкладністю розв'язання проблем сталого розвитку сільськогосподарського землекористування, нами зроблено акцент на позитивну сторону ризику, науково-обґрунтовану в праці [6, с. 129] як можливість досягнення успіху/позитивних результатів. Обґрунтуємо дану думку через призму сільськогосподарського землекористування.

Пов'язуючи умовивід про позитивну сторону ризику із дослідженнями відомих вчених-економістів України та дослідників інших країн [7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16] нами було зроблено висновок, що в землекористуванні постійно існує загроза втрати можливості отримання максимальних результатів господарської діяльності на землі при мінімальних негативних наслідках для екологічного стану ґрунту, мінімальних збитках заподіяних погіршенням якості земель або обмеженням їхнього використання та мінімальними додатковими витратами у результаті здійснення діяльності. Тобто мова йде про відхилення від бажаних результатів (негативна сторона ризику).

Імовірність настання втраченої можливості (втрати можливості зробити щось) виявляється в результаті відсутності, або неефективної діяльності спрямованої на подолання реальної загрози виникнення небезпечних екологічних ситуацій в сільськогосподарському землекористуванні. Таким чином передусім потрібні радикальні зміни в управлінні землекористуванням сільськогосподарських підприємств, яке б спрямовувало весь потенціал підприємств на прогнозування, попередження небезпеки в процесі використання землі та ліквідацію її наслідків. Шляхом критичного аналізу господарської діяльності на землі сільськогосподарських підприємств, нами сформована гіпотеза щодо доцільності управління безпекою в землекористуванні, через розвиток ризик-менеджменту. Проведенні дослідження показали, що ризик, в межах даного виду управління, має позитивні характеристики, його роль визначається в усвідомленні небезпеки, випадковості, ненадійності, непевності, збитку в сфері землекористувань сільськогосподарських підприємств. Запропонована нами концепція ризику докорінно руйнує сформовану асоціацію його як дію, «...яка тією чи іншою мірою загрожує суб'єкту певною втратою [17, с. 14], тобто поняття "ризик" використовується не в

значенні небезпеки або невизначеності, а скоріше відноситься до рівня визначеності, з якої можна прогнозувати результат, виявляти небезпечні процеси та передбачити розвиток подій у майбутньому. Передбачене майбутнє в сфері використання землі дає змогу суб'єктам господарювання підготуватися як до позитивних, так і до негативних тенденцій, максимізувати результати та мінімізувати збитки.

Беручи за основу думку відомого метра вітчизняного земельного менеджменту Третяка А.М. [18]», відзначимо, що реалізація означеної цілі ризику відбувається в межах дії ризик-менеджменту - ключової домінанти земельного менеджменту. Характерною рисою земельного ризик-менеджменту є його зв'язок із теорією прийняття рішень, в межах якої важливою умовою для управління безпекою в землекористуванні є прийняття оптимального рішення. Звідси даний умовивід дозволяє сформулювати наступне: зміст земельного ризик-менеджменту полягає в процесі прийняття оптимального рішення при формуванні і впровадженні набору сценаріїв розвитку землекористувань сільськогосподарських підприємств в умовах існування потенційних та реальних небезпек, невизначеності, конфліктності й породжуваних ними загрозами.

Значимість земельного ризик-менеджменту визначена в тому, що він в своїй діяльності відходить по змісту та формі від патерналістських (опікунських) функцій управління землекористуванням до відповідальної діяльності на землі. Це можливо лише за умови формування системи управління підприємств на засадах нової управлінської етики, високої моральності та широкого світогляду земельних менеджерів, які всіляко сприятимуть прийняттю адекватних рішень та заохочуватимуть відповідальне ставлення до використання земельних ресурсів.

Аналіз ефективності методів сучасного управління в сільськогосподарських підприємствах, свідчить про породження ним ланцюга небезпечних відхилень в процесі використання земель, які можуть призвести до небезпечної ситуації. При цьому небезпечну ситуацію необхідно розуміти «як умову при якій небезпека реалізується в небажану подію»[19, с. 13]. Наведемо приклад, при роздержавленні й приватизації земель деяким сільськогосподарським підприємствам були передані у власність малопродуктивні еродовані та інші деградовані угіддя. Звідси, в результаті господарювання на землях різної якості суб'єкти господарювання отримують різницю в прибутках на землях гіршої і кращої якості (табл. 1.) [20, с. 99].

Таблиця 1

Результати господарювання сільськогосподарських підприємств України залежно від якості земель у 2007 році

Групи за грошовою оцінкою 1 га с.-г. угідь, тис.грн.	Кількість господарств	Грошова оцінка 1га с.-г. угідь, тис.грн.	Показники рослинництва на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.			
			Виробництво валової продукції	Одержано прибутку	Відхилення від середнього розміру оплати праці на середньорічного працівника	Скоригований прибуток до середнього рівня оплати праці
До 1	100	0,68	38	2,4	-2,68	-0,29
1,1-2	171	1,53	41	4,7	-4,60	0,05
2,1-3	208	2,53	52	6,7	-3,98	2,70
3,1-4	272	3,58	57	9,6	-2,14	7,48
4,1-5	287	4,54	64	16,4	-3,12	13,28
5,1-6	362	5,61	75	22,3	-1,76	20,55
6,1-7	542	6,56	82	25,9	-0,25	25,61
7,1-8	594	7,55	95	32,2	0,46	32,65
8,1-9	675	8,55	98	36,6	-0,30	36,30
9,1-10	579	9,53	104	39,9	1,04	40,97

10,1-11	498	10,52	113	42,0	0,73	42,73
11,1-12	409	11,52	127	47,1	0,78	47,87
12,1-14	501	12,96	138	50,7	0,21	50,88
14,1-16	153	14,93	149	53,6	5,13	58,73
16,1-20	171	17,78	154	55,1	1,42	56,52
Понад 20	81	22,22	174	57,3	2,84	60,13
Всього	5603	8,98	101	34,4	0,00	34,37

Групуванням в 2007 році за грошовою оцінкою гектара сільськогосподарських угідь сільськогосподарських підприємств встановлено, що виробництво валової продукції рослинництва на 100 га коливається від 38 тис. до 174 тис. грн. на землях гіршої та кращої якості порівняно (див. табл. 1, гр.4). Різниця в одержаному прибутку на землях різної якості сягає від 2,4 до 57,3 і 34,4 тис. грн. (див. табл. 1, гр. 5). Як результат аграрний сектор не виконає свою функцію щодо забезпечення громадян власним продовольством. Відзначимо, що відсутність належного рівня прибутку у господарюючих суб'єктів на землі, є небезпечним фактором для землекористування, тому він, наприклад призводить до спрощення технологій виконання найнеобхідніших агротехнічних заходів (поверхневий обробіток ґрунту—сівба—збирання врожаю), відповідно здійснюється суттєве порушення науково-обґрунтованої структури посівів, що спричиняє виснаження ґрунтів. Відсутність коштів, також позначається відсутністю сучасних інноваційних матеріально-технічних засобів, що призводить до погіршення якісного стану сільськогосподарських угідь.

Отже, деградовані угіддя (реальна екологічна небезпека), які не були своєчасно виведені із сільськогосподарського обороту і продовжують використовуватися, стають джерелом економічних небезпек, які в свою чергу породжують нове джерело підвищеної екологічної небезпеки із сукупністю шкідливих впливів: подальше зниження родючості ґрунтів, втрата грудкувато-зернистої структури, водопроникності та аераційної здатності з усіма екологічними наслідками. До найбільш загрозливих наслідків підвищеної екологічної небезпеки, можна віднести той факт, що щорічно зростає площа деградованих ґрунтів «...на 80 тис. га. вже тепер 32,8 % орних земель України зазнали водної, а 54,2 % — вітрової ерозії. Особливо страждають від ерозії схилі ділянки, на яких нині розташовано більше 1/3 ріллі. Щорічні втрати ґрунту в Україні становлять приблизно 600 млн. т., зокрема понад 20 млн. т. гумусу [21]». Відповідно загальна площа орних земель в Україні, які мають чітко виражені несприятливі для сільськогосподарського виробництва ґрунтові властивості сягає 6,5 млн. гектарів, а це майже 20 відсотків від площі ріллі, а прямі щорічні втрати (тобто різниця між вартістю валового продукту і затратами на його отримання) досягають у середньому 66,5 гривні на гектар, або, в цілому, по Україні близько 400 млн. гривень.

Підсумовуючи викладені вище обґрунтування відзначимо, що сучасний стан земельних ресурсів вимагає термінового впровадження суб'єктами господарювання на землі безпечних методів, прийомів, способів спрямованих на гарантоване забезпечення раціонального використання і охорону земель. Важливою передумовою в вирішенні даної проблеми є розвиток земельного ризик-менеджменту, який стратегічно спрямований на перехід господарської діяльності на засади безпечного землекористування.

Висновок. Сучасна ситуація в системі землекористування характеризується як критична, адже нинішні способи і методи використання землі, як правило, високо ресурсномісткі, марнотратні, антиекологічні, нераціональні та неефективні як з позиції економіки, так і екології. Аналіз свідчить, що відносно благополучні в екологічному аспекті території швидко зменшуються, оскільки застарілі екологічні проблеми не вирішуються належним чином і до того ж виникають нові, ще складніші, пов'язані з серйозними соціально-економічними суперечностями. Отже, перед управлінням землекористуванням нині стоїть надзвичайно важливе завдання – поступова реалізація

концепції переходу на модель сталого екологічного землекористування. Одним із важливих напрямів вирішення даної проблеми є розвиток ризик-менеджменту, який спрямовує потенціал сільськогосподарських підприємств на прогнозування, попередження небезпеки в процесі використання землі та ліквідацію її наслідків.

Анотація

Стаття призначена проблемам формування екологічного землекористування завдяки розвитку ризик-менеджменту як складової управління небезпекою.

Ключові слова: ризик, небезпека, управління землекористуванням, ризик-менеджмент.

Аннотация

Статья посвящена проблемам формирования эколого-безопасного землепользования на основе развития риск-менеджмента как составляющей управления опасностью.

Ключевые слова: риск, опасность, управление землепользованием, риск-менеджмент.

Summary

The article is devoted to the problems of the forming of ecological safe land-user on the base of the development of risk-management as a constituent part of danger- management.

Key-words: risk, danger, land-user management, risk-management.

Список використаних джерел:

1. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию (МКОСР)/ Пер. с. англ. – М.: Прогресс, 1989. – 376 с.
2. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: Учебник. 3-е изд. СПб.: Питер, 2002.- 328 с
3. Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка / Сост. С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова — 4-е изд., доп. — М.: Азбуковник, 1998. — 943 с.,
4. Альгин А. П. Риск и его роль в общественной жизни / А. П. Альгин. – М.: Мысль, 1989. – 187 с.
5. Качинський А., Хміль Г. Екологічна безпека України: аналіз, оцінка та державна політика. – К.: НІСД, 1997. – 127 с. (Сер. “Екологічна безпека”; Вип. 3).
6. Прищепенко В.В. Маркетинг-менеджмент розвитку (перспективи інноваційного менеджмента).-Волгоград: Волгоградське наукове видавництво, 2005.- 596 с.
7. Добряк Д.С., Черпичький О.З., Мартин А.Г. Теоретико-методологічні засади формування обмежень і обтяжень у сільськогосподарському землекористуванні // Землеустрій і кадастр. - № 1. – 2009. – С. 5-12.
8. Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення: Монографія /О.М. Алімов, А.І. Даниленко, В.М. Трегобчук та ін. - К.: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005.– 497 с.,
9. Волков С.Н. и др. Основы землевладения и землепользования / Волков С.Н., Хлыстун В.Н., Уклюкаев В.Х. – М.: Колос, 1992. – 144 с.
10. Месель-Веселяк В.Я. Реформування аграрного виробництва. - К.: Інститут аграрної економіки УААН, 1999. - С 149
11. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування/ Б.М.Данилишин, А.В.Степаненко, О.М.Ральчук та ін.; За редакцією Б.М.Данилишина - К.: Наук. думка, 2008. Т1. — 392 с.
12. Кузькіна Т.В. Економічна стійкість підприємств АПК в сільському господарстві // Бізнес-навігатор.-2006.- № 10. – С.5-10.

13. Михасюк І. Державне регулювання земельної реформи // Економіка України. – 1998. – № 3. – С. 74-77
14. Балаж Н.Й. Сталий розвиток територій як концептуальна основа екологізації сільськогосподарського землекористування в Україні // Землевпорядний вісник. – 2005. – № 3. – С. 26-31
15. Клейнер Г. Риски промышленных предприятий (как уменьшить или компенсировать) / Г. Клейнер // Российский экономический журнал. – 1994. – № 6. – 23 с.
16. J. P. Morgan/Reuters. Risk Metrics – Technical Document. – Mode of access: <http://www.jpmorgan.com> – Last access: 12-06-2008. – Title from the screen.
17. Черкасов В. В. Проблемы риска в управленческой деятельности: моногр. – М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 1999. – 288 с.
18. Менеджмент в землекористуванні. Монографія. Нав. Посіб. / А.М. третяк, А.Я. Сохни, В.М. Друга, Л.І. Смоленська, Р.А. Третяк. За ред. А.М. Третяка.-К.: ТОВ «ЦЗРУ», 2004.- 344 с.
19. Ярошевська В.М. Безпека життєдіяльності: Підручник. - К.: ВД «Професіонал», 2004.- 560 с.
20. Месель-Веселяк В.Я. Вирівнювання економічних умов господарювання на землях різної якості // Економіка АПК, 2009, №3.- С. 97-102
1. Россоха В.В. Економічний потенціал землі та проблеми його визначення в ринкових умовах господарювання // Економіка АПК, 2009, №3.-С.

УДК: 502.33

Арестов С.В.

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ПОНЯТИЙНО-КАТЕГОРИАЛЬНОГО АППАРАТА ПРИРОДООХРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В УКРАИНЕ

Постановка проблемы в общем виде и ее связь с важными научными и практическими задачами. Анализ природоохранных мероприятий свидетельствует, что охрана окружающей среды требует достаточно больших финансовых, материальных и трудовых затрат. Современная экономическая ситуация в нашей стране связана с общим усилением инвестиционных процессов. Традиционно инвестиционная политика является составной частью общей экономической политики любого государства, в том числе и Украины. Инвестиционная политика в Украине развивается под влиянием тенденций развития мировой экономической системы, а также под влиянием таких факторов как динамика накопления средств населением, состояние основных фондов, налоговая система, система кредитования, развитие банковской системы, стабильность национальной валюты, наличие валютных резервов и т.д. Перечисленные выше факторы во многом определяют возможные объемы инвестиций, в том числе в природоохранные мероприятия, формирование и развитие понятийно-категориального аппарата природоохранных инвестиций в Украине позволит привлечь больше инвестиций в эколого-экономическую сферу.

Анализ последних исследований и публикаций, в которых начато решение данной проблемы. Вопросы эффективности привлечения и использования природоохранных инвестиций были и остаются одними из центральных в экономико-

экологической науке. Её теоретические и практические аспекты обсуждаются в научной литературе активно в последнее время. Большой вклад в этом научном направлении сделан в разные годы В.В. Варнакиным, М.А. Виленским, К.Г. Гофманом, Т.С. Хачатуровым., О.Ф. Балацким, Л.Г. Мельником [14]. Одесская экономическая школа внесла в этом научном направлении особый вклад. В этом отношении определенные шаги были сделаны М.Т. Мелешкиным, Г.С. Башкировым, Б.В. Буркинским, В.Н. Степановым, В.Г. Ковалевым, Н.Г. Ковалевой, С.К. Харичковым [2,3]. Несмотря на очевидные достижения в изучении проблем связанных с природоохранными инвестициями, остаются актуальными вопросы исследования понятийно-категориального аппарата, нового экономико-экологического направления.

Цели статьи. Целью данной статьи является рассмотрение и обоснование необходимости развития и выявление основных направлений формирования понятийно-категориального аппарата природоохранных инвестиций в Украине, проведение анализа перспектив этого направления в Украине.

Во время исследования автором были использованы инструменты системного анализа, метод сравнения и аналогий, метод интерполяции. Источником информации стали результаты научных работ отечественных и зарубежных ученых-экономистов в области экономики природопользования.

Изложение основного материала исследования с полным обоснованием полученных научных результатов. Обострение экологической ситуации в том или ином регионе может потребовать значительного увеличения объемов инвестиций в мероприятия и программы по охране окружающей природной среды. Загрязнение, негативные трансформации природной среды вызывает ускорение процессов физического износа основного капитала. Определено, что ежегодный ущерб, наносимый недвижимости в результате загрязнения среды, составил в США - 24 долл., в Канаде - 49 долл., в Великобритании - 14 долл. на душу населения. Одной из наиболее разрушительных форм загрязнения окружающей среды являются кислотные дожди. В странах ЕС ежегодный ущерб от кислотных дождей, наносимый лесным ресурсам составляет 0,2 млрд. долл.; материалам и сооружениям - 0,5-2,7 млрд. долл.; потери в рыбном хозяйстве - 0,03 млрд. долл./год. В Швеции 20% озер поражены кислотными дождями.

Обострение экологической обстановки вносит определенные коррективы в инвестиционную политику. Появилась необходимость в инвестировании специальных ресурсосберегающих и природоохранных программ и проектов, обеспечивающих изменение сложившейся экологической ситуации. Возникла необходимость провести переоценку инвестиционных проектов в части их влияния на экологическую ситуацию, осуществить перераспределение инвестиций, направляемых на разработку и реализацию этих проектов, ввиду введения в их содержание специальных разделов по охране природной среды. Большой приоритет стали получать проекты и программы обеспечивающие получение экологически чистой продукции, формирующие прогрессивные производственно-хозяйственные структуры, создающие замкнутые производственные и хозяйственные циклы, связанные с экологизацией производства. Законом Украины «Об инвестиционной деятельности» [6] от 18 сентября 1991 года № 1561-12 (с изменениями внесенными в соответствии с Законами от 10 декабря 1991 № 1955-12, от 5 марта 1998 года № 185/98-ВР, от 21 мая 1999 года №697-XIV (697-14), инвестиции определяются как все виды имущественных и интеллектуальных ценностей, вкладываемых в объекты предпринимательской и других видов деятельности, в результате которых образуется прибыль (доход) или достигается социальный эффект [5, с.10]. [11, с 13]

Загрязнение окружающей среды приводит к возникновению двух видов затрат в народном хозяйстве: затрат на предупреждение воздействия загрязненной среды на реципиентов и затрат, вызываемых воздействием на них загрязненной среды, что требует появления дополнительных инвестиций экологической направленности и ликвидацией

последствий негативных воздействий [12]. По своему содержанию указанные выше дополнительные инвестиции представляют собой экологическую составляющую общественно необходимых затрат, т.е. затраты общества, вызванные отрицательным воздействием на различные элементы процессов производства и потребления продукции. Таким образом, под инвестициями экологической направленности следует понимать выраженные в стоимостной форме фактические и возможные затраты для возмещения убытков причиняемых народному хозяйству загрязнением окружающей среды или дополнительные затраты на компенсацию этих убытков [3, с.37].

Наряду с широким понятием экологических инвестиций предлагается «сузить» категорию «природоохранных», включающих, например, формирование экосистемных услуг. В дальнейшем предлагается показывать категорию экологических и природоохранных инвестиций в нормативных, правовых и финансовых документах отдельно, соблюдая иерархичность и соподчиненность. При этом экологические инвестиции должны быть на более высокой ступени понятийной иерархичности. Вместе с тем, понятие о экосистемных услугах все шире вводится зарубежными экономистами-управленцами в сфере природных ресурсов.

Одним из действенных механизмов эффективного использования природных ресурсов является внедрение платы за экосистемные услуги в условиях комплексного управления ресурсами. В таком контексте могут быть сформулированы подходы к экологическому инвестированию путем формирования и развития концепции экосистемных услуг.

В этом контексте крайне интересными являются предложения совещания сторон Конвенции по охране и использованию трансграничных водотоков и международных озер. Второе совещание Рабочей группы по комплексному управлению водными ресурсами в Женеве, 26–27 июня 2006 года рассмотрело концепцию платы за экосистемные услуги в условиях комплексного управления водными ресурсами и предложило проект Правил Европейской Экономической Комиссии (ЕЭК), касающихся платы за экосистемные услуги в контексте комплексного управления водными ресурсами [9].

Остановимся более подробно на анализе их положений. Экосистемы обеспечивают целый ряд услуг, которые имеют основополагающее значение для надлежащего функционирования окружающей среды и экономического и социального развития. Хотя спрос на эти услуги, в том числе, на обеспечение наличия чистой пресной воды, постоянно растет, способность экосистем обеспечивать такие услуги ухудшается в результате постоянно усиливающейся деградации, что снижает перспективы устойчивого развития. Это обусловлено многими причинами (например, экономическим ростом, демографическими изменениями). Немаловажное значение имеет и тот факт, что ценность таких экологических услуг зачастую не определена и в процесс принятия решений она не включается. В таких решениях предпочтение отдается инвестициям скорее в водохозяйственные объекты (например, в строительство дамб для борьбы с наводнениями или в установки фильтрационных устройств на станциях водоподготовки), нежели в улучшение способности связанных с водой экосистем по смягчению последствий наводнений и очистки воды [79, 90].

«Экосистемные услуги» означают выгоды, которые получают люди от экосистем. Они включают обеспечивающие услуги, такие как продовольствие, обеспечение водой, лесоматериалами и волокнистыми материалами. Выделяют регулирующие услуги которые влияющие на климат, наводнения, болезни, отходы и качество воды; культурные услуги, которые обеспечивают удовлетворение рекреационных, эстетических и духовных потребностей; и поддерживающие услуги, такие как почвообразование, фотосинтез и круговорот питательных веществ [9, с.45].

Определение экологических инвестиций у разных авторов имеет различный характер. Так Н.Н. Андреева в книге «Экологически ориентированные инвестиции» приводит следующее утверждение [2, с. 67] под экологическими инвестициями автор

понимает «все виды имущественных и интеллектуальных ценностей, вкладываемых в народнохозяйственный оборот, основной целью которых является предотвращение, ограничение, устранение и восстановление последствий загрязнения окружающей природной среды».

В экономической литературе даются различные трактовки содержания понятий «экологические инвестиции» [2], «инвестиции природоохранного назначения», «ресурсосберегающие инвестиции», «экологически ориентированные инвестиции», «экологизация инвестиционной деятельности», «экологическая инвестиционная деятельность». В частности, И. Смагаринский, исследуя процессы финансирования природоохранных мероприятий, отмечает некоторые его особенности: 1) являясь ресурсом индустриальным, они сберегают ресурс природный, имеющий капитальную фондовую форму денежной оценки; 2) эффектообразующей основой для них является предотвращенный ущерб как разновидность экономического эффекта в его специфическом проявлении в сфере природопользования». Данной точки зрения на сущность природоохранных вложений придерживается также А. Рябчиков [10, с. 44].

Отметим, что в соответствии с рекомендациями конференции европейских статистиков, изложенных в Единой европейской стандартной статистической классификации природоохранных объектов и расходов на охрану окружающей среды (Париж, 13—17 июня 1994 г., документ CES/822), различают две конкретные формы природоохранной деятельности — текущую природоохранную деятельность и природоохранные мероприятия.

Текущая природоохранная деятельность — это непрерывно осуществляемая деятельность, направленная на достижение стабильности или улучшение состояния окружающей среды. Она связана в основном с эксплуатацией, а не с созданием основных фондов природоохранного назначения [7]. Природоохранные мероприятия — это природоохранная деятельность, предпринимаемая в целях существенного улучшения состояния окружающей природной среды или создания условий для её улучшения. Результатом природоохранных мероприятий может быть создание основных фондов природоохранного назначения [13]. Именно в таком контексте нами предлагается категория природоохранных инвестиций, т.е. инвестиций в природоохранные мероприятия в понимании Единой европейской стандартной статистической классификации природоохранных объектов и расходов на охрану окружающей среды.

Классификация экологических инвестиций представляет собой отдельную научную задачу. Например, Андреева Н.Н. приводит их к четырем основным подкатегориям (рис. 1) [1]

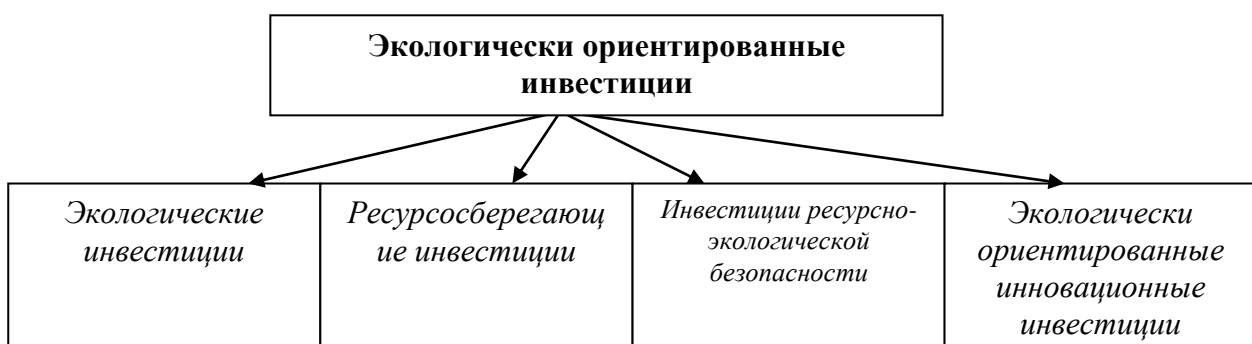

Рис.1- Классификация экологически ориентированных инвестиций.

Традиционная классификация экологических инвестиций (экоинвестиций) может быть дополнена (как показано на рис. 3). Также важным является углубление понятия экологических инвестиций и их более подробная классификация. Непосредственно

связанные с экосистемами экологические инвестиции предлагается классифицировать как природоохранные инвестиции. Нами предлагается выделить так же инвестиции в экосистемные услуги — «поддерживающие» (направленные на сохранение естественного состояния природных объектов); «восстанавливающее», связанные с реставрацией, восстановлением, реабилитацией деструктивных экосистем; инвестиции в экосистемные услуги, связанные с ограничением использования природных ресурсов местным населением и другими лицами и организациями. Отдельно мы рассматриваем экологические инвестиции «улучшающие», связанные с технологическим развитием и «компенсирующие» (создание технических условий, конструкций и механизмов в целях компенсации экологических потерь, а также создание технических объектов, замещающих функции экосистем — очистка воды и пр.) (рис. 3).

Остановимся на некоторых понятиях, связанных с восстановлением экосистем. Системное восстановление экосистем - относительно новый и сложный мультидисциплинарный научно-технический процесс, в котором до сих пор отсутствует четкость в терминология. В англоязычной научной литературе [8] понятия "восстановление" представлено понятиями, которые отражают разные его стороны: реставрацию, воспроизведение и реабилитацию.

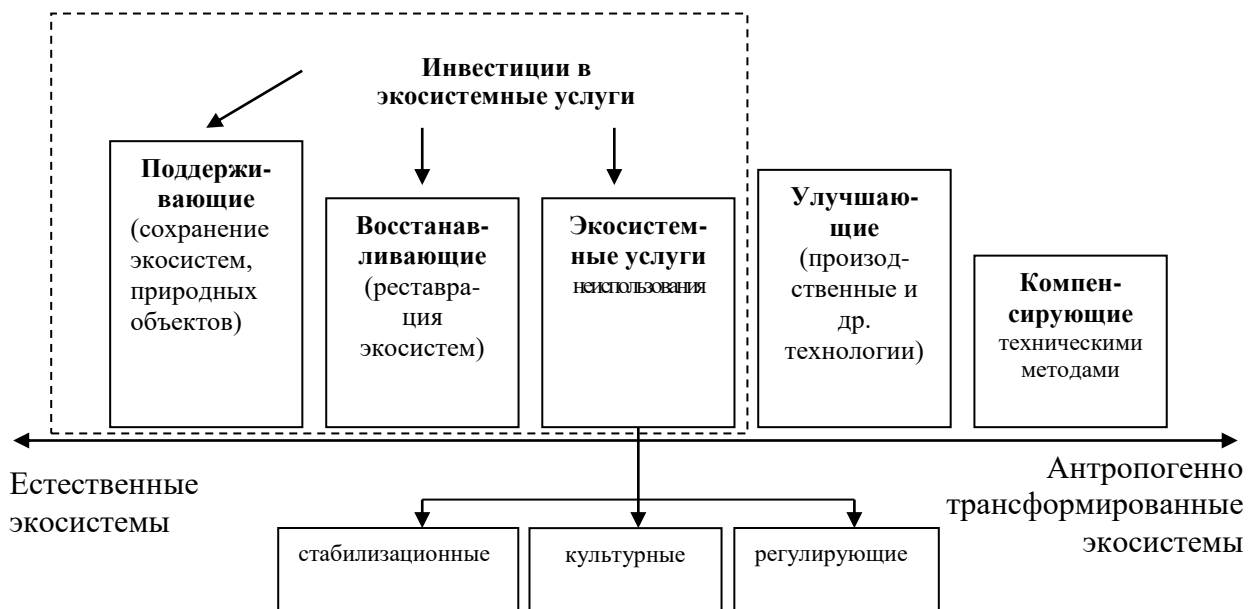

Рис. 3- Классификация природоохранных инвестиций (авторская концепция).

Реставрация - наиболее полное восстановление природных условий, которое включает возвращение ключевых абиотических компонентов и процессов; воспроизведение - возвращение только ключевых абиотических процессов. Например, при невозможности восстановления рельефа мы воссоздаем только гидрологический режим; реабилитация — возвращение лишь ключевых биотических компонентов, которые определяют функции экосистемы и состоят в поддержании биологического разнообразия, производительности и стойкости [4, с. 12]. В большинстве случаев восстановить естественные функции в полном объеме невозможно, поэтому чаще всего речь идет о воспроизведении, а не о реставрации.

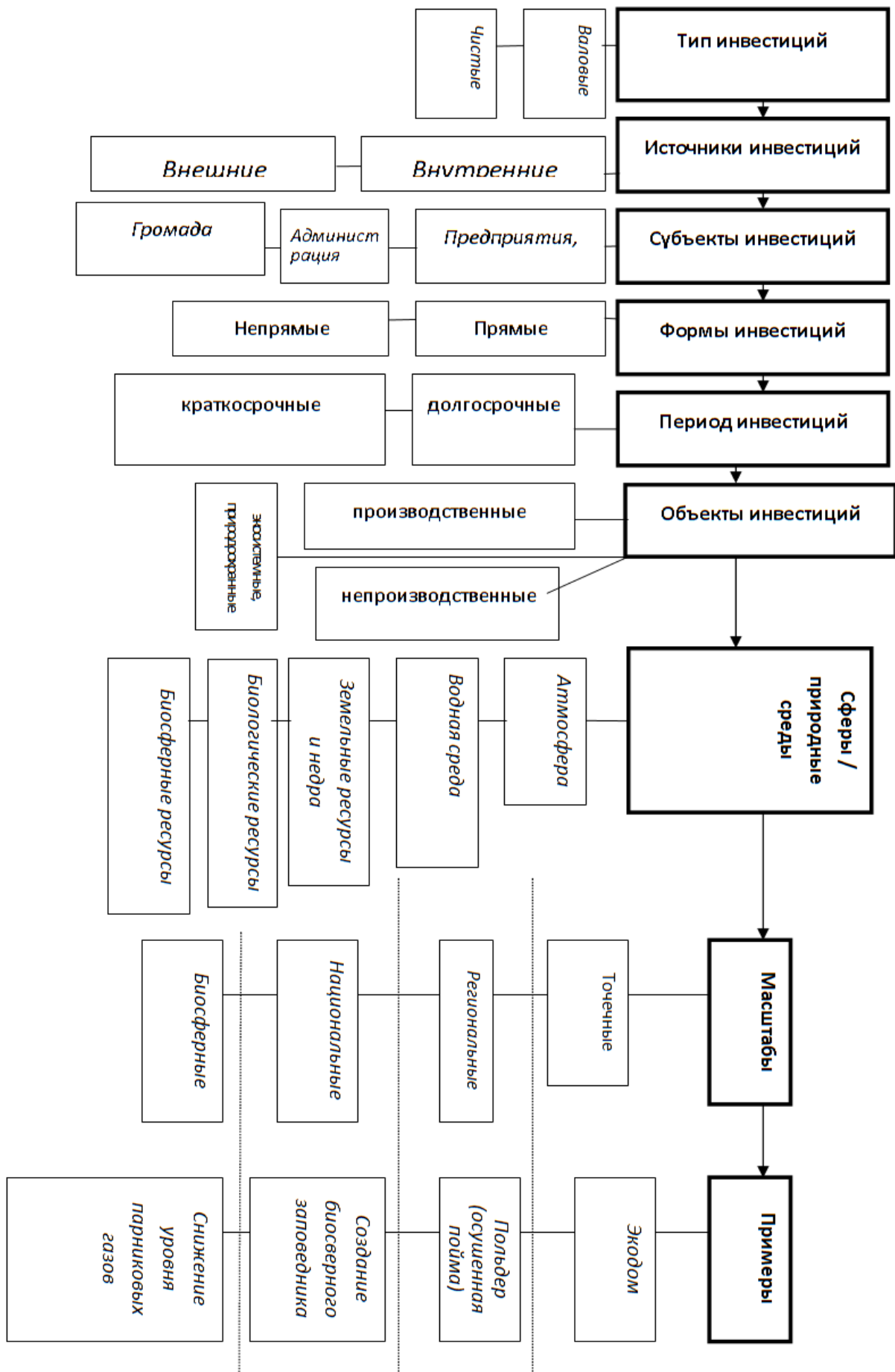

Рис. 2- Базовые характеристики экологических инвестиций

Выводы. Решению природоохранных проблем в государстве в значительной мере оказывает содействие внедрение экономического механизма природопользования, стимулирующего рациональное использование природных ресурсов, а также привлечение реальных источников инвестирования природоохранной деятельности. Начиная с 2000 г., в стране определилась положительная тенденция повышения эффективности внедрения экономического механизма природопользования. Современная экологическая политика, как составная часть социально-экономической политики, должна характеризоваться соответствующими направлениями, формами, методами, приемами регулирования социально-экологических процессов и, в конечном счете, должна определять природоохранную деятельность предприятий, эколого-экономический уровень гармоничное сбалансированное развитие продуктивных сил национальной экономики. В настоящее время нужно формировать принципиально новую государственную экологическую политику, исходя из приоритетов и целей социально-экономического развития. Следует искать новые формы управления развитием продуктивных сил, а также эффективные регуляторы экологической ориентации экономики.

Аннотация

Проанализирована и обоснована необходимость формирования и развитие понятийно-категориального аппарата экологических инвестиций в Украине; проведен анализ и предложена классификация природоохранных инвестиций.

Ключевые слова: экологические инвестиций, экосистемные услуги, экологически ориентированные инвестиции, «поддерживающие» инвестиции, «восстанавливающее» инвестиции, «улучшающие» инвестиции, «компенсирующие» инвестиции.

Анотація

Проаналізована й обґрунтована необхідність формування й розвиток поняттєво-категоріального апарата екологічних інвестицій в Україні; проведений аналіз і запропонована класифікація природоохоронних інвестицій.

Ключові слова: екологічні інвестиції, екосистемні послуги, екологічно орієнтовані інвестиції, «підтримуючі» інвестиції, «відновлюючі» інвестиції, «поліпшуючі» інвестиції, «компенсуючі» інвестиції.

Summary

Necessity formation and development conceptually-kategorialnogo the device of ecological investments in Ukraine is analysed and proved(well-founded); the analysis is carried out and classification of nature protection investments is offered.

Keywords: ecological investments, ecosystem the services, ecologically focused investments "supporting(maintaining)" the investments, "restoring" the investments "improving" the investments, "compensating" investments

Список использованной литературы:

1. Андреева Н.Н. Экологически ориентированные инвестиции: выбор решений и управление: Монография. — Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2006. — 536 с.
2. Андреева Н.Н., Харичков С.К. Экологизированные инвестиции в системе обеспечения ресурсно-экологической безопасности, — Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 2000. — 196 с.
3. Буркинский Б.В., Ковалев В.Г., Ковалева Н.Г., Колонтай С.Н., Павленко Е. П., Розмарина А.Л., Степанов В.Н. Инвестирование природоохранной деятельности. — Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2002. — 224 с.
4. Дьяков О.А. Реставрация, воссоздание и реабилитация ветландов. Методология

- восстановления. // Метеорология, климатология и гидрология. — Одесса, 2002. — Вып.46. — С.245-249.
5. Жеваго К.В. Міжнародні інвестиції і ефективний економічний розвиток: Автореф. дис. ... канд. екон. наук / Костянтин Валентинович Жеваго ; В.о. Київ. нац. економ. ун-т . - К. : Б/В, 2003. — 19 с.
 6. Закон України «Об инвестиционной деятельности» // Відомості Верховної Ради, 2005, N 17, N 18-19, ст.267 — С. 335-376.
 7. Коренюк Н.І. Менеджмент навколишнього природного середовища: монографія / Нац. Горная академия Украины. — Днепропетровск, 2001. — 222 с.
 8. Нестеров Ю.В. Практичні поради зі збереження біорізноманіття у сільськогосподарських угіддях. — Київ: Wetlands International Black Sea Programme, 2005. — 48 с.
 9. Плата за экосистемные услуги в условиях комплексного управления природными ресурсами./ Рабочая группа по комплексному управлению водными ресурсами. Второе совещание. Женева, 26–27 июня 2006 года /Европейская Экономическая комиссия// ECE/MP.WAT/WG.1/2006/3, 6 June 2006. — 78 с.
 10. Рябчиков А.К. Экономика природопользования: Учебное пособие для студентов ВУЗов / Александр Кириллович Рябчиков ; И.О. Марийский гос. техн. ун-т . - 2-е изд.. - М. : Элит-2000, 2003. - 192 с.
 11. Скороход И.П., Рубель О.Е. Формирование концепции региональной инновационно-инвестиционной политики: проблемы, перспективы, приоритеты (на примере одесской области). – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины. 2002. – 50 с.
- Шовкун И.А. Предпосылки инновационного развития экономики с позиций институционального подхода. // Экономическая теория, 2004. — № 4. — С. 22-38
12. Глухов В.В., Некрасова Т.П. Экономические основы экологии. / СПб., 2003. — 384 с.

УДК: 336.458

Іртищева І.О., Потапенко О.М.

ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБРУДНЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Постановка проблеми. Одна з найбільших проблем сучасного українського міста – сміття. Влада більшості країн всіляко заохочує роздільне сортування, впровадження нових технологій переробки та утилізації твердих побутових відходів. В країнах «третього світу» на цю проблему не звертають уваги – там є питання і важливіші. Україна знаходиться десь поміж усвідомлення проблеми, але реальних кроків для її усунення не робиться.

По мірі популяризації в Україні західного способу життя, а точніше – так званої споживацької філософії – збільшується кількість товарів і тари одноразового використання. За останні півстоліття в структурі твердих побутових відходів (ТПВ) значно зменшилася кількість скла і жерстяних банок і суттєво зросла кількість пластику та

інших полімерних матеріалів. Це значно наблизило структуру українських ТПВ до структури західних країн. І посилило в Україні екологічні проблеми.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблем, пов'язаних із зазначеною вище проблемою, знайшли відображення і численних наукових працях провідних науковців-сучасників, серед яких варто виділити: Б.М. Данилишина, В.В. Дорофійенка, І.М. Осипенка, Б.І. Адамова, О.В. Долгальову, І.В. Запатріну, В.І. Кученко, Ю.Г. Легу, Н.Ф. Чечетову та ін. Їхні розробки упродовж багатьох років стали основою для коригування курсу реформ в житлово-комунальній сфері. Водночас, без внесення системних змін у реформування ЖКГ на законодавчому рівні забезпечити їх високу результативність не вдасться.

Метою статті є дослідження економіко-екологічних проблем забруднення побутовими відходами та розробки пропозицій з їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними Міністерства з питань регіонального розвитку і житлово-комунального господарства і Міністерства з охорони навколишнього середовища, станом на 1 півріччя 2010 року в Україні накопичено більше 35 млрд. т ТПВ, до складу яких входять високотоксичні ТПВ (2,6 млрд. т.), і захоронені на полігонах ТПВ (311 млн.т).

Показник накопичення ТПВ в Україні в середньому – 250, а у великих містах – до 330-380 кг / рік / душу населення. Тенденція зростання обсягів ТПВ на душу населення відверто тривожить – близько 20% на рік. Норма накопичення ТПВ в Україну становить близько 50 млн.м3/рік або 12 млн. т. / рік. Але тільки у Києві ця цифра сягає 5 млн.м3/рік. Для розуміння масштабів проблеми варто зазначити, що, приміром, стільки ж – 15 млн т на рік – Іран вирощуватиме пшениці. Площа полігонів захоронення відходів в Україні – близько 160 тис га. Для порівняння, площа столиці України – 83,6 тис. га, а Донецька – 57,1 тис. га. При цьому щороку в Україні створюється близько 12 тис незаконних сміттєвих звалищ, оскільки полігонів для сміття не вистачає дуже давно.

Морфологічний склад твердих побутових відходів у регіонах України значно різниться і залежить від рівня благоустрою житлового фонду, сезону і кліматичної зони. Щороку найбільше зростають відходи з паперу, полімерів та кольорових металів. Мають місце значні сезонні коливання харчових відходів – навесні та влітку-восени їх більше.

У світовій та українській практиці використовують 6 основних методів термічного знешкодження та утилізації ТПВ. Утім, лише 2 із них – низькотемпературний (300-900°C) та високотемпературний піроліз відсортованих від баластових компонентів ТПВ або ТПВ певних видів – процеси, при якому подрібнений матеріал сміття піддається термічному розкладанню або газифікації сміття – з огляду на протести екологів і населення проти сміттєспалювальних заводів, а також максимальну завантаженість сміттєвих полігонів, – є найбільш перспективними. Адже продукти піролізу використовуються як сировина для виробництва продукції органічного синтезу або палива.

В Україні лише 8% від обсягу накопичення ТПВ залучено до господарського обігу у вигляді вторинних ресурсів або переробки. Це мізерна частина порівняно з європейськими країнами. Для розуміння – сьогодні в США і Європі ТПВ на полігони практично нічого не вивозять - частина ТПВ переробляється як вторсировина. Із них витягують і спрямовують на переробку пластмасу, поліетилен, гуму, скло, папір і метали, частина спалюється на сміттєсортувальних заводах, з органіки виробляють компост та біогаз.

Серед популярних методів «боротьби» зі сміттям в Україні – санітарне очищення та видалення відходів, утилізація та рециклінг цінної вторинної сировини, захоронення на полігонах ТПВ та термічна обробка побутових відходів. Остання технологія, до слова, в Україні не надто розповсюджена. Станом на 1990 рік в Україні – у Києві, Харкові, Севастополі та Дніпропетровську - було побудовано 4 сміттєспалювальних заводи. Їх сумарна потужність – 1,2 млн. т. ТПВ в рік. Обладнання сміттєпереробних заводів не розраховане на очищення диму від діоксинів, а їх діяльність офіційно визнана

небезпечною. Влада довго виношує плани щодо залучення інвесторів у сміттевий бізнес, показовою є ситуація зі сміттепереробним заводом у столиці.

Завод «Енергія» було збудовано та введено в експлуатацію в січні 1988 року. Максимальна проектна потужність зі спалювання ТПВ складає 350 тис т на рік (при спалюванні сміття з калорійністю 2400 ккал/кг). З листопада 2009 року завод працює не більше ніж на 70% від максимальної потужності (вдовольняючи менш ніж 20% від потреб міста). Головна причина – недостатнє постачання підприємства твердими побутовими відходами через високі тарифи сміттепереробного заводу порівняно зі звалищами Києва та області. Тобто компаніям, що займаються вивозом сміття, вигідніше вивозити його на звалища, ніж на завод.

Морально та фізично застарілий сміттепереробний завод «Енергія» київська влада планувала закрити, натомість планувалося побудувати декілька нових сучасних сміттеспалювальних заводів. Протягом останніх п'яти років чиновники рапортували про підписання договорів із інвесторами і навіть виділили земельну ділянку площею 5,05 га на Троєщині для будівництва нового заводу. Утім, пошук інвесторів для «Енергії» триває уже понад 10 років. В грудні 2010 року міська влада Києва озвучила плани по реконструкції діючого заводу «Енергія» на суму 250 млн. грн. За інформацією міськкадміністрації, є ряд потенційних інвесторів, що цікавляться даним проектом. Міська влада планувала визначитись з інвестором (чи кредитором) на реконструкцію заводу в першому кварталі 2011 року. Планується, що після реконструкції завод буде віддавати 270 Гкал тепла в мережу опалення міста (зараз дефіцит теплової енергії в Києві складає 900 Гкал/годину). Також планується встановити 2 електрогенератори потужністю по 11 МВт, а вироблену енергію подавати в загальну мережу. Проте можливість такого блискавичного залучення інвесторів – дуже сумнівна. Інвестори не бачать гарантій повернення своїх вкладів, тому переговори можуть бути безкінечно довгими.

Сміттепереробний завод – це цікавий і перспективний бізнес, який завжди буде актуальним. До того ж держава на законодавчому рівні надає йому унікальні можливості та підтримку. Спільні розрахунки «України Комунальної» – головного експерта житлово-комунального господарства України та учасника кількох інвестиційних проектів з переробки ТПВ в Україні засвідчили – для будівництва сміттепереробного заводу потужністю близько 150 тис. тонн ТПВ на рік необхідно витратити від 60 до 80 млн. доларів США залежно від постачальника технології (українські або зарубіжні компанії). Такий завод дозволить повністю задовольнити потреби міста (а, можливо, і найближчого передмістя) з населенням 200-300 тис. Для такого міста, як Житомир, населення якого, за даними порталу rada.gov.ua, понад 282 тис осіб, достатньо одного заводу. Орієнтовний термін окупності такого бізнесу – від 4,5 до 6,5 років залежно від номенклатури продукції, одержуваної в результаті переробки ТПВ. Рентабельність 25-40%. Продукти, які можна отримати в результаті переробки сміття, наступні: біогаз, побутовий скраплений газ, твердопаливні брикети, метал, склобій, будівельні матеріали, органічні добрива тощо. Завод на менші обсяги – 6-8 тис. тонн на рік може обійтись в суму 3-4 млн. доларів США і окупитись за 2-3 роки.

В Україні десятки компаній, які пропонують технології переробки ТПВ на основі власних «ноу-хау». Деякі українські технології викликають живий інтерес і закордоном. Адже приваблює те, що рішення українських фірм – у нижньому та середньому ціновому сегменті. Також на ринку є компанії, що пропонують вивірені часом закордонні технології. Такі компанії працюють як в середньому, так і в дорогому ціновому діапазоні. На жаль, ініціатори проектів сміттепереробних заводів мають, у кращому випадку, земельну ділянку під проект і словесну підтримку місцевої влади. Самі ж інвестори вважають сміттепереробний бізнес в Україні досить ризиковим. І вони мають рацію – побудований завод орієнтується на сміття, що утворюється в 50-60 кілометровій зоні від нього (як правило, обласний чи районний центр та околиці). У разі будь-якої зміни напрямку потоку ТПВ (наприклад, замість заводу місцева влада або фірма, ексклюзивний

перевізник сміття, вирішила направити сміття на полігон або конкуруюче підприємство) сміттєпереробний завод ризикує миттєво стати банкрутом. А в умовах нинішньої недосконалої законодавства цей чинник стає для інвесторів визначальним.

Сьогодні мало інвесторів, які готові вкладати більше 50% від загальної вартості проекту, а банки, відповідно, готові видавати кредит тільки під заставу, що значно перевищує суму позики, та під відсоток, який згубний для майбутнього бізнесу. Зарубіжні виробники обладнання готові поступатися, але ці поступки (розстрочка платежу або лізинг) за нинішньої ситуації не вирішальні. Українські ж виробники обладнання для переробки сміття здебільшого не можуть дозволити собі й таких поступок. До того ж дуже багато декларованих українських технологій знаходиться лише на папері і не мають навіть дослідних зразків.

Вирішити проблему зі сміттям без активної підтримки держави, безсумнівно, неможливо. У більшості країн світу саме держава бере найактивнішу участь у взаєминах між населенням, збирачами і переробниками сміття. Винахідників нових, екологічно чистих, технологій з переробки та утилізації ТПВ заохочують, населення вчать правильному сортуванню сміття і жорстко штрафують за порушення. І така політика результативна.

В Україні ситуація інакша. Номінально держава декларує захист навколишнього середовища і здоров'я людей, збільшення кількості ТПВ, що використовуються як вторинна сировина, врахування всіх факторів при плануванні обігу ТПВ. Насправді ж усе відбувається за іншим сценарієм. Застарілі сміттєспалювальні заводи продовжують працювати, сміття як і раніше вивозять на переповнені смітники, відсутні реальні, а не паперові, освітні програми з роздільного збору сміття тощо.

Варто відмітити, що за останні роки ухвалено ряд законів і нормативних актів. Серед найбільш важливих – Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері поводження з відходами», який набув чинності у лютому минулого року. Документом встановлено обов'язковий роздільний збір побутових відходів і штрафи для громадян та посадових осіб за порушення правил та норм законодавства у сфері благоустрою та поводження з відходами. Штраф, до слова, від 360 до 1700 грн. Також, за словами експерта, тимчасово – до 01.01.2019 року звільняються від ПДВ операції з імпорту або постачання техніки і обладнання, що використовуються для реконструкції / будівництва підприємств з виробництва біопалива, якщо такі види техніки та обладнання не виготовляються та не мають аналогів в Україні. На 10 років, починаючи з 01.01.2010 р., звільнено від оподаткування прибуток виробників біопалива від його продажу, прибуток, отриманий від діяльності по когенерації теплової та електричної енергії та / або від виробництва теплової енергії при використанні біопалива, прибуток виробників техніки та обладнання, зазначених у Законі «Про альтернативні види палива» від їх продажу.

Висновок. Нині головна проблема в тому, що усі закони і нормативні акти, якими б розумними вони не були, елементарно не працюють. До всього іншого, ухвалені закони та нормативні акти не будуть остаточними – є усі підстави вважати, що законодавче регулювання галузі в найближчі роки буде продовжуватися. Поки держава, місцева влада, виробники обладнання та інвестори розбираються і домовляються між собою, кожен українець може внести свій внесок у поліпшення екологічної ситуації в країні. Фактично в усіх містах з'являються контейнери для роздільного збору сміття. І якщо кожен українець почне самостійно сортувати сміття і привчати до цього своїх дітей, вже через 20-30 років його онуки не будуть знати, що таке загальний збір сміття. У них з дитинства буде закладено правило сортування та роздільного збору сміття, що позитивно вплине на довкілля.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню економіко-екологічних проблем забруднення побутовими відходами, виправдання наукових принципів для системних змін у курсу реформ на розробку нового обробки для науки в Україні та практика парадигми.

Ключові слова: побутовими відходами, комунальне господарство.

Аннотация

Статья посвящена исследованию экономико-экологических проблем загрязнения бытовыми отходами, обоснованию научных принципов внесения системных изменений, в курс реформ на основе разработки новой для отечественной науки и практики парадигмы.

Ключевые слова: бытовые отходы, коммунальное хозяйство.

Summary

The article is devoted to researching of economic-environmental problems of pollution by waste, to the grounding of scientific principles of applying of the system changes in course reforms on the basis of the development of new native science and practice paradigm.

Key-words: waste, utilities.

Список використаних джерел:

1. Кириченко І. ЖКГ і криза: платити доведеться нам. платити доведеться нам // Дзеркало тижня № 43, 7-13 листопада 2009 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dt.ua/1000/1550/67646>
2. Запатріна І.В. Реформування ЖКГ в контексті забезпечення національної безпеки України / І.В. Запатріна // Стратегічна панорама. – 2007. – № 1. – С. 82-90.
3. Долгалева Е.В., Логвиненко В.И. О некоторых аспектах мониторингового обследования предприятий жилищно-коммунального хозяйства // "Строительство-2009": Материалы юбилейной Международной научно-практической конференции. – Ростов н/Д: Рост. гос. строит, ун-т, 2009. – 170 с.
4. Дорофиев В.В., Псарев Г.Ю. Предпосылки реформирования жилищно-коммунального хозяйства города в контексте реформирования системы местного самоуправления, 20-22 травня 2009 р., м. Макіївка – м. Слов'янськ. // Збірник тез доповідей II міжнародної науково-практичної конференції "Актуальні питання реформування житлово-комунального господарства в Україні". – 2009. – С. 165-167.

УДК: 349.415

Мангер В.М., Жуйков Г.Є.

ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРАРНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Вступ світового землеробства в третє тисячоліття, глобальні економічні та кліматичні зміни, інтеграція аграрних процесів, трансформаційні зміни в основах ведення сучасного сільського господарства та ін. потребують більш глибокого і всебічного вивчення основ подолання економічних і природогосподарських складових єдиної системи ведення сучасного аграрного виробництва.

В контексті розв'язання цього завдання українське сільське господарство у своєму історичному розвитку пройшло цілу низку загальносвітових етапів та ряд періодів, які характерні лише вітчизняній сфері.

Тому ми вважаємо, що вивчення процесів, які стосуються передумов розвитку аграрного виробництва України і їх зв'язок та взаємний вплив з природною сферою є актуальними для вивчення з наукових та практичних позицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Природогосподарські передумови розвитку сучасного землеробства України досліджували багато вчених, зокрема І. Андрусенко, А. Каштанов, В. Ковда, М. Лемешев, А. Лимарь, С. Лисогоров, В. Сніговий, Г. Раскін, Н. Реймерс, А. Шатилов та ін.

Науково-практичні і природно-економічні аспекти розвитку аграрного виробництва, його інтенсифікації, раціонального землекористування висвітлено в наукових працях О. Балацького, С. Дорогунцова, П. Саблука, В. Трегобчука та ін. Однак, не зважаючи на це, чимало аспектів ефективного та природно безпечного розвитку сучасного землеробства з урахуванням здійснюваних в Україні ринкових перетворень і підвищення інтенсивності використання природних ресурсів, змінами в характері використання аграрної праці залишаються все ще недостатньо дослідженими.

Формування завдання дослідження. Дослідити сучасний стан, напрями та перспективи розвитку вітчизняної землеробської галузі та розробити науково-практичні рекомендації стосовно підвищення ефективності аграрної сфери економіки України, через включення в цей процес природогосподарських чинників.

Виклад основного матеріалу. Що стосується специфіки аграрної праці, то не дивлячись на грубу очевидність фактів, більшість економістів плановиків по сьогоднішній день не бажають прийняти до уваги тієї істини, що суть селянської праці – турбота про благо живих організмів, якими являється: ґрунт, рослини і тварини – мало сумісна з індустріальними формами організації найманої праці. Очевидно, такий склад інженерно-економічного мислення, яке прагне виключити з розрахунків не підлягаючі виміру такі «ірраціональні» фактори, як прив'язаність сільського трудівника до землі, де народився, почуття господаря, без якого не можлива селянська праця.

Селянська праця по своїй специфіці унікальна і цю унікальність можна звести до двох пунктів: економічного і філософського.

1. Аграрне виробництво не сумісне з частковою найманою працею, оскільки проміжні сільськогосподарські роботи практично не піддаються виміру в одиницях абстрактного робочого часу.

2. Виробничий процес в аграрній сфері направлений на створення сприятливих умов живим організмам в умовах природного середовища, що постійно змінюється. Єдиним реальним показником ефективності вкладеної праці тут слугує кінцевий результат – стабільна урожайність.

3. Жива природа не терпить бездушного відношення поденщика – відчуженої праці. Якщо в промисловості, де людина має діло з жорстко фіксованим предметом праці, всю діяльність працівника можна регулювати чіткими примусовими нормативами, та селянська праця, що передбачає безперестанну турботу про живе з оглядкою на небо і господарською оцінкою змін перспективи – така праця принципово не піддається зовнішній регламентації. Іншими словами, в аграрній сфері важливу роль відіграє такий позаекономічний і позаправочний чинник, як любов до свого поля, саду, тварини, схильність до такого роду діяльності, яка здійснюється не за страх, а за совість.

Загальновідомий вислів В.І. Вернадського про те, що в науці ми спеціалізуємося не по дисциплінам, а по проблемам і не дивлячись на те, що сільськогосподарська проблема має колосальну глибину в часі, світогляд в цій області змінюється дуже повільно і не в значній мірі [2].

Якщо б ми порівнювали висловлювання римського агронома I ст. н.е. Колумелли і засновника агрохімії Юстуса Лібіха, який жив у 19 столітті, та здивувалися б їх повній ідентичності.

А по деяким питанням вони б пролунали цілком сучасно і зараз. Це насамперед стосується проблем, пов'язаних із зниженням родючості ґрунтів їх фіто санітарним станом, погіршенням гідромеліоративної ситуації в регіонах зрошення, загальним критичним станом в навколишньому середовищі та ін. Не слід не враховувати і суттєвих змін в агропродовольчій сфері держави і які пов'язані як з ринковим реформуванням економіки, так і з процесами наближення України до глобальних агропродовольчих ринків та вступу до СОТ. Якщо характеризувати в цілому сучасний момент розвитку сільського господарства, то він потребує нових методологічних, методичних і чисто практичних підходів [5].

Згідно останніх даних в процесі реформування земельних відносин із загальної площі 32,5 млн. га ріллі у власності держави залишилось 1,02 млн. га, що становить всього 3,0%. У недержавних сільськогосподарських підприємствах наразі зосереджено 15,6 млн. га, у власності громадян 14,3 млн. га, або відповідно 78,1 та 43,9%.

На сьогодні слід констатувати, що цивілізований й прозорий ринок землі в Україні тільки почав формуватись. Складовими якого є приватна власність на землю, законодавчо захищене право оренди землі, можливість вільного переходу прав власності на землю від одного суб'єкта ринку до іншого. Для реалізації останнього необхідне формування інституційної системи володіння і продажу землі, тобто законодавче забезпечення, кадастр та реєстр земельних відносин.

Незавершеність інституційних трансформацій призвели до того, що процеси оренди та купівлі-продажу землі розвиваються стихійно, по тіншовим схемам, а укрупнення і консолідація сільськогосподарських земель у руках окремих юридичних і фізичних осіб призводить до створення невеликих агроформувань, які все більшою мірою неоднозначно впливають на ситуацію не тільки в аграрному секторі, а й в соціально-економічному розвитку держави, природо господарську систему, екологічну складову суспільного життя, здоров'я нації.

Відомо, що основою класичного ведення землеробської діяльності є сівозмінні і структура посівних площ. Щодо структури посівів, то внаслідок трансформацій земельних угідь, вона зазнала суттєвих змін. Посіви зернових культур останнім часом становлять 56,5%, в тому числі озимої пшениці – 20,7%, ярих зернових і зернобобових – 34,4%, у тому числі – кукурудзи – 8,4%. Технічні культури вирощуються на площі 5,0-5,2% млн. га (19,7%), з якої 0,75 млн. га (2,8%) відводиться на цукрові буряки, 3,1-3,2 млн. га (12,2%) – під соняшник, 0,57 млн. га (2,2%) - під сою, 0,5 млн. га (1,9) – під посіви ріпаку. За останні п'ятнадцять років площі під соняшником збільшились у 2 рази, водночас за цей же період стрімко скоротились площі під кормовими культурами, майже в 2,5 рази зменшились посіви цукрового буряку.

Ці зміни порушують науково-обґрунтоване чергування культур у сівозміні, дестабілізують екологічну ситуацію у землекористуванні країни, збільшують розораність територій і при цьому спостерігається зростання площі невикористаних цінних земель, зростає ерозія, забур'яненість ґрунтів, в катастрофічному стані перебуває водна меліорація, відчувається гострий дефіцит кращих попередників для основних сільськогосподарських культур, надмірно скоротилось внесення мінеральних і органічних добрив тощо. Серед зазначених негативних явищ особливу роль відіграє розвиток процесів ґрунтової ерозії.

Площа орендованих сільськогосподарських угідь України становить менше 13,5 млн. га (32%), у тому числі 10,6 млн. га орних земель, з яких 4,5 млн. га сильно та середньо змитих ґрунтів, включаючи 68 тис. га з повністю втраченим гумусовим горизонтом. Вітровою ерозією вражено понад 6 млн. га, а в роки з катастрофічними пиловими бурями – до 20 млн. га. Недобір продукції рослинництва внаслідок ерозії

ґрунтів оцінюється у 9-12 млн. тон зернових одиниць щорічно. У складі сільськогосподарських угідь налічується також біля 2,5 млн. га засолених та солонцюватих ґрунтів, близько 10 млн. га кислих ґрунтів, з яких понад 5 млн. га все ще залишається у складі розорюваних земель.

В останні роки спостерігається різке збільшення чисельності і шкоди чинності шкідників, інтенсивно поширюються хвороби сільськогосподарських культур. Низький рівень культури землеробства в трансформаційний період обумовив високу засміченість орних земель. На переважній більшості площ засміченість орного (0-30 см) шару ґрунту зросла на 1/3 і склала у зоні Степу – 1,47 млрд. Шт./га; Лісостепу – 1,47 млрд. шт./га; Полісся – 1,14 млрд. Шт./га. Не дотримуються науково обґрунтовані вимоги до якості основного обробітку та обробітку по догляду за посівами. Різко скоротилось внесення органічних і мінеральних добрив. На сьогодні вноситься близько 30-62 кг/га NPK, що в 6 разів менше порівняно з 1986-1990 рр.

Використання органічних добрив порівняно з цим періодом скоротилось у 7 разів.

Становлення України як незалежної держави збіглося з припиненням дії всіх програм підвищення родючості ґрунтів лісо-, гідро- і хімічної меліорації. Став постійно дефіцитним баланс органічного вуглецю, азоту, фосфору і калію, активно прогресують процеси де гуміфікації ґрунтів. Відбувається значне зниження родючості ґрунтів, погіршення їх фізичних, фізико-хімічних та хімічних властивостей, особливо небезпечними є втрати гумусу, які за останні 100-120 років склала 22-26 відсотків.

Потребує суттєвого корегування система використання зрошуваних і осушених ґрунтів.

Необхідне невідкладне поновлення робіт з хімічної меліорації ґрунтів у науково обґрунтованих дозах і виважених щорічних обсягах. Такий стан земель свідчить, що перехід до ефективного, збалансованого землекористування ще не став проблемою державної ваги, однаково важливою у всіх природних зонах України та для кожного господарства.

В цілому слід підсумувати, що проблема ефективності використання земельних угідь країни в останні десятиріччя надзвичайно загострилась і без рішучих заходів по докорінному поліпшенню ситуації фактично можлива втрата головного природного земельного потенціалу, що відкриває основи сучасного і майбутнього узгодженого розвитку економіки, суспільства і природного довкілля України [1].

Першочерговими кроками в підвищенні ефективності ведення аграрного виробництва в сучасних умовах є розробка його наукових основ відповідно до наявного природно-ресурсного потенціалу країни, змін клімату і ринкових умов господарювання [3,4]. Це насамперед:

- розроблення концептуальних підходів щодо управління природно-ресурсним потенціалом, системи оцінювання раціонального використання та охорони земельного і водного фондів з врахуванням сучасних тенденцій розвитку енергетичного сільського господарства;
- розробка науково-методичних підходів до використання супутникових даних для контролю площ та стану посівів енергетичних сільськогосподарських культур в межах території України;
- розроблення організаційно-економічного механізму щодо консервації та трансформації деградованих і малопродуктивних земель і раціонального використання водних ресурсів;
- формування ринку землі як процесу урівноваження попиту і пропозиції на землю, їх задоволення з врахуванням суспільних інтересів на засадах унормованої регуляторної політики держави;
- еколого-економічні обґрунтування використання і охорони земель іригаційних систем і зрошуваної води;
- удосконалення наукових засад природно-сільськогосподарського районування земельного фонду;

- удосконалення систем моніторингу використання земель, зокрема розширення науково-дослідних робіт з дистанційного зондування та геомоніторингу, спрямованого на отримання оперативної інформації щодо стану ґрунтів, агроландшафтів, фактичного землекористування, інтенсивності розвитку процесів ерозії та опустелювання, пов'язаних як з національним господарством, так і глобальними (регіональними) змінами клімату;
- обґрунтування наукових підходів щодо удосконалення порядку визначення втрат, що підлягають відшкодуванню сільськогосподарського і лісогосподарського виробництв;
- обґрунтуванню механізму визначення і відшкодування збитків від забруднення земель, порушення системи землеробства;
- оцінка перспектив та ризиків формування вітчизняного ринку біомаси/біопалива.

Висновки. Проблема переведення сучасного землеробства на рейки еластичного взаємопоеднання економічної і природогосподарської складових включає перегляд ряду складових єдиної системи землеробства, а саме: режиму удобрення, захисту рослин та ін., через призму природоохоронної діяльності та захисту природно-ресурсного потенціалу агроландшафтів України.

Анотація

В статті проаналізовано сучасний стан та перспективи розвитку землеробства України в умовах глобальних природо економічних та трансформаційних змін і запропоновано науково-практичне бачення підвищення природоощадливого та економічно ефективного ведення землеробства.

Ключові слова: природогосподарська діяльність, землеробство, природоресурсний потенціал, екологічна складова, ринок.

Анотация

В статье проанализировано современное состояние и перспективы развития земледелия Украины в условиях глобальных природно-экономических и трансформационных изменений и предложено научно-практическое видение повышения природохозяйственного и экономически эффективного ведения земледелия.

Ключевые слова: природохозяйственная деятельность, земледелие, природоресурсный потенциал, экологическая составная, рынок.

Summary

In the article is analyzed the modern state and prospects of the development of agriculture in Ukraine under the conditions of global nature-economic and transformative changer and is proposed the scientific-practical vision of increasing of nature-saving and economically effective conducting of agriculture.

Key-words: nature economical activity, agriculture, nature-resource potential, ecological component, market.

Список використаних джерел:

1. Балацький О.Ф., Мельник Л.Г., Ярош Н.В. Екологія та економіка. -К.: Урожай, 1986. 112 с.
2. Вернадский В.И. Избранные сочинения.-М: АН ССР,1960.- т.5.-422 с.
3. Гаев А.Я., Самарина В.С, Наши слезы в природе.-М: Недра, 1991.-254 с.
4. Корчинський А.А, Про екологізацію раціонального землекористування // Економіка АПК.-2001.-№3.-с.27-31.
5. Чеботарьов В. Структура АПК та формування інноваційної політики її трансформації // Економіка України.-2003,№4.-с.55-60.

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

Шановні колеги!

Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор» є фаховим науковим виданням. Видається на підставі «Свідоцтва Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації» від 03.09. 2009 року (серія КВ № 15586-4058ПР). Згідно постанови ВАК України від 18. 11.2009р. № 1 - 05/5, науковий журнал «Бізнес-навігатор» включено до переліку наукових видань України, (див. Бюлетень ВАК України №12, 2009р.) в яких можуть опубліковуватись результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук.

Журнал публікує статті теоретико-методологічного, науково-методичного та прикладного характеру з актуальних питань розвитку економічної науки та підприємництва. Статті друкуються російською, українською, англійською, французькою та німецькою мовами.

Основні фахові напрямки: проблеми раціонального використання, охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу і навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки соціально-економічного розвитку і життєдіяльності людини; розвиток, тенденції та закономірності економічної, інвестиційної, інноваційної, виробничої, логістичної, маркетингової діяльності підприємств, організаційно-правові форми підприємницької діяльності, фактори, ресурси, види, стадії і результати економічної діяльності підприємств, процес та форми управління підприємством (менеджмент).

Надсилаючи до редакції матеріали, просимо виконувати такі правила:

1. Вимоги до текстових матеріалів:

Стаття має відповідати тематичному спрямуванню журналу. Рукописи для публікацій подаються:

а) на диску (Word) або USB накопичувачі. Файл повинен мати розширення *.doc або *.rtf; шрифт - Times New Roman; кегль 14; інтервал 1,5; ширина полів: зліва - 20 мм, праворуч - 20 мм, зверху, знизу - 20 мм;

б) до диску додається паперовий варіант статті, а також затверджена відповідним чином рецензія доктора економічних наук (якщо серед авторів немає доктора наук) та відомості про авторів на окремому аркуші;

в) якщо у статті багато формул, схем, таблиць тощо, їх треба подати окремим файлом.

Обсяг статті 6-12 сторінок без переносів та нумерації.

2. Структура статті

Редакція науково-виробничого журналу «Бізнес-навігатор» повідомляє, що відповідно до внесення змін до наказу ВАК України від 04.04.2000 № 178 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та їх апробацію» та з метою забезпечення якісно нового рівня повноти і оперативності задоволення інформаційних потреб суспільства у знаннях, вдосконалення механізму оприлюднення творчого доробку науковців, складені нові вимоги до статей, що направляються до науково-виробничого журналу «Бізнес-навігатор» серії: «Економіка і підприємництво».

Статті необхідно готувати, дотримуючись такої структури подачі матеріалу:

УДК.....(напівжирний шрифт)

Прізвище, ініціали (напівжирний шрифт)

НАЗВА СТАТТІ (НАПІВЖИРНИМ ПРОПИСНИМ ШРИФТОМ)

1. Структура наукової статті повинна обов'язково містити такі необхідні елементи:

- **Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.**
- **Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.**
- **Формулювання завдання дослідження.**
- **Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.**
- **Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.**
- На статті обов'язково надають **анотацію (резюме)** українською, російською та англійською мовами з **ключовими словами**.
- **Список використаних джерел.**

3. Організаційні питання

Стаття надсилається з копією документа про оплату за опублікування. Вартість публікації складає 200 гривень за статтю. На одну статтю висилається 1 (один) екземпляр збірника на адресу, вказану авторами як „адреса для листування" (редакція відсилає збірник тільки іногороднім авторам). Для отримання додаткових екземплярів треба сплатити їх вартість (55 грн. за один примірник), вказав про це на копії квитанції, що надійшла. Велике прохання замовляти додаткові збірники попередньо.

Автор ставить свій підпис на останній сторінці. Цим він стверджує, що всі дати, цитати, фактичні дані звірені, матеріал зчитано, тобто статтю підготовлено до видання.

Статті, оформлені не у відповідності з указаними правилами, редакцією не розглядаються. Рукописні матеріали до розгляду не приймаються. Надіслані матеріали авторів не повертаються.

Редакція залишає за собою право скорочувати і виправляти статті, а також за згодою авторів вміщувати їх у огляд. Матеріали надсилаються в редакцію журналу. Наша адреса: 73039 м. Херсон, вул. 49 Гвардійської Дивізії, 37-А Довідки за телефоном: (0552) 33-53-40, 33-53-38

e-mail: metod@mubip.org.ua

**З повагою,
відповідальний секретар: Крупіца І. В.**

НАШІ АВТОРИ

1. **Арестов С.В.** - к.е.н., доцент кафедри економіки природокористування Одеського державного екологічного університету
2. **Бабій О.П.** - Мукачівський державний університет
3. **Бавико О.Є.** - к.політ.н. доцент, доцент кафедри менеджменту, Міжнародний університет бізнесу і права
4. **Банєва І.О.** - докторант Міжнародного університету бізнесу і права
5. **Бисага Е.Г.** - Мукачівський державний університет
6. **Білоусов О.М.** - к.е.н., доцент, Міжнародний університет бізнесу і права
7. **Бойко Є.О.** - викладач, Європейський університет
8. **Бойко Л.І.** - к.е.н., старший викладач кафедри обліку і аудиту, Херсонський національний технічний університет
9. **Бугасенко С. А.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
10. **Добруля О.О.** - доцент кафедри обліку і аудиту, Херсонський державний аграрний університет
11. **Домбровська Л.В.** - к.е.н., ВНЗ ВМУРоЛ «Україна»
12. **Жидяк О. Р.** - к. е. н., доцент кафедри міжнародної економіки та теорії фінансів Львівської державної фінансової академії
13. **Жуйков Г.Є.** - перший проректор, Міжнародний університет бізнесу і права, д.е.н., професор
14. **Іртищева І.О.** - д.е.н., Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв
15. **Коваленко О.В.** - к.е.н., доцент кафедри економіки та організації виробництва, Дніпродзержинський державний технічний університет
16. **Ковалишин П.В.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
17. **Костроміна В.О.** - аспірантка Класичного приватного університету
18. **Кравченко Л.О.** - старший викладач кафедри економіки та менеджменту Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського
19. **Лагодієнко В.В.** - д.е.н., в.о. професора, Міжнародний університет бізнесу і права
20. **Лагодієнко Н.В.** - асистент Миколаївського державного аграрного університету
21. **Мазуренко О.В.** - к. е. н., провідний науковий співробітник відділу форм господарювання, Національного наукового центру "Інститут аграрної економіки"
22. **Мангер В.М.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
23. **Назаренко І.М.** - к.е.н., доцент кафедри економічного контролю і аудиту Сумського національного аграрного університету
24. **Назаренко О.В.** - к.е.н., доцент кафедри економічного контролю і аудиту Сумського національного аграрного університету
25. **Некрасов Я. С.** - аспірант, ВНЗ ВМУРоЛ «Україна»
26. **Орленко О.В.** - ст. викладач кафедри фінансів і банківської справи, Міжнародний університет бізнесу і права
27. **Паук М.І.** - Мукачівський державний університет
28. **Песчанська І.М.** - к.е.н., доцент кафедри економіка підприємства Чорноморського державного гуманітарного університету ім. Петра Могили
29. **Песчанська О.В.** - ст. викладач Південнослов'янського інституту ВНЗ «Київський славистичний університет»

30. **Петіна Л.В.** - к.е.н., доцент кафедри фінансів Херсонського державного аграрного університету
31. **Плахотник О.О.** - к.е.н., доцент кафедри економіки та організації виробництва
Дніпродзержинський державний технічний університет
32. **Потапенко О.М.** - к.е.н., Європейський університет, м. Миколаїв
33. **Сарапіна О.А.** - к.е.н, доцент, докторант
Миколаївський державний аграрний університет
34. **Саратов В.В.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права
35. **Січко С.М.** - к.е.н. ст. викладач кафедри Економічної теорії та міжнародної економіки Миколаївський Національний Університет імені В.О.Сухомлинського
36. **Сморжанюк Т. П.** - старший викладач, Херсонський національний технічний університет
37. **Стегней М.І.** - к.е.н., доцент, Мукачівський державний університет
38. **Стручок Н.М.** - асистент Львівського інституту економіки і туризму
39. **Тертиця О.О.** - здобувач Міжнародного університету бізнесу і права
40. **Ткаченко С.А.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон
41. **Топіха В.І.** - д.е.н., професор, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон
42. **Ужва А.М.** - к. е. н., Миколаївський державний аграрний університет
43. **Філіппова В.Д.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон
44. **Штепа О.В.** - здобувач, Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон

БІЗНЕС-НАВІГАТОР

№23, 2011. – 189 с.

Науково-виробничий журнал

Головний редактор: Жуйков Г. Є.

Редакційна рада: Білоусова С. В.,

Левківський К. М., Топіха В.І.

Відповідальний за випуск: Крупіца І. В.

Технічний редактор: Білоусов О.М.

Верстка: Попов М.А.

Комп'ютерний набір: Попов М.А.

Підписано до друку 20.02.2011

Формат 60 x 84.1/8 Папір офсетний. Друк цифровий.

Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. арк.. 5,9 Наклад 300 примірників

Редакційно-видавничий центр МУБІП м. Херсон, вул. 49-ї Гвардійської дивізії, 37-А

тел./факс 33-53-40, 44-47-81;

E-mail: mubip@mubip.org.ua, metod@mubip.org.ua